

Vedlikehold av arbeiderklasseidentitet i Walker, Newcastle upon Tyne.

Av Gjertrud Lian

**Sosialantropologisk institutt
Universitetet i Oslo, februar 2007**

“GONNA SEND YOU BACK TO WALKER”

*“You know that
You had nothin’ when I met you baby
But look what you got now
Sometimes I wonder, did I make a mistake
When I brought you to the south*

*Gonna send you back to Walker
Girl that’s where you belong
Since you been got in the big city
Well you been startin’ treatin’ me wrong*

*Your momma and your daddy done told me baby
Not to bring you to the south
I brought you to the city
And the bright lights knocked you out*

*Gonna send you back to Walker
Girl that’s where you belong.....
.....*

*Ah, so long
I’m gonna send you back where you belong
Alright, alright
Put you down
Send you back home
Goodbye*

*Utdrag fra “Gonna send you back to Walker” av
Matthews og Hammond, The Animals*

Sammendrag av oppgaven

Denne oppgaven tar for seg hvordan arbeiderklasseidentitet vedlikeholdes i nærmiljøet i bydelen Walker på østkanten i Newcastle upon Tyne i Nordøst-England.

Vi får se hvordan identitet forhandles fram gjennom tette relasjoner lokalt. Det er et finmasket klassifikasjonssystem som kommer til syne i forhold til indre klassifisering. Folk benytter to modeller, en beskrivende modell og en handlingsmodell til å forklare dette komplekse systemet. Videre får vi se hvordan kjønn preger sosial organisering og hvordan enkelte arenaer fremstår som kjønnnet. Idéer om menn og kvinner er dessuten tydelig uttrykte idealer, men vi skal se hvordan det i praksis er vanskelig å leve opp til disse idealene.

Arbeiderklasseidentitet formes ikke bare gjennom indre dynamikk. Vi ser også på hvordan andre grupper, som oppleves som radikalt annerledes, er med på å forme arbeiderklassens forståelse av seg selv. Tross lite kontakt med andre sosiale klasser er det en forståelse av at det ligger en grunnleggende klassestruktur i bunn, og folk tillegger egen og andre klasser egenskaper som er med på å lage stereotypiske skiller. Det fascinerende er at folk i Walker når som helst kan gjøre individuelle unntak fra stereotypien uten at idéen om 'de andre' rokkes. Siden arbeidsledigheten er stor og mange er avhengige av trygder blir den daglige kontakten med de som er radikalt annerledes i første omgang kontakten med statlige og offentlige institusjoner. Det som folk opplever som annerledes med byråkratiet handler i stor grad om at byråkratiet forholder seg til lover og regler mens folks vurder hverandre i forhold til individuelle historier.

Opgaven tar også opp hvordan regional identitet, det å være geordie, er med på å reproducere arbeiderklasseverdier. I så måte blir geordien et symbol på arbeiderklassen.

Avslutningsvis ser vi på hvordan vedlikehold av arbeiderklasseidentitet er preget av et innovervendt fokus. Trekk ved flere kulturelle mønstre viser at folk fokuserer innover i egen kultur. Idéen om oss og de andre formes av dette, og denne innovervendtheten forsterkes av makrostrukturelle strømninger i samfunnet. Til sammen preger det måten kultur reproduseres og hvordan arbeiderklasseidentiteten vedlikeholdes.

Innholdsfortegnelse

Forord ... s. 7

Kapittel I Introduksjon ... s. 8

- 1 Oppgavens fokus ... s. 8
  - Oppgavens tema ... s. 8
  - Arbeiderklasse som tema ... s. 8
  - Arbeiderklasse som portvaktbegrep og som emisk begrep ... s. 10
  - Oppgavens oppbygning ... s. 11
  - Innovervedthet som mønster og begrep ... s. 12
- 2 Introduksjon til feltet ... s. 14
  - Newcastle upon Tyne og området rundt ... s. 14
  - Walker og østkanten ... s. 16
  - Walkers historie ... s. 19
- 3 Arenaer og informanter ... s. 20
  - Tendenser i materialet ... s. 23
  - Typer data ... s. 24
  - Antropologens plass og roller ... s. 24
  - Anonymisering ... s. 26

Kapittel II Arbeiderklassens interne forskjellighet ... s. 28

- 1 Innledning ... s. 28
- 2 Den beskrivende modellen ... s. 29
- 3 Normativ forskjellighet - den handlingsbaserte modellen ... s. 36
  - Arbeid ... s. 36
  - Forbruk ... s. 40
    - Gjenytelser*... s. 41
    - Brudebuketten – om grådighet og gjerrighet* ... s. 44
    - Om å balansere inntrykk og om materielle goder som moralens markører* ... s. 45
  - Røffhet ... s. 47
    - Gambling, alkohol og penger* ... s. 48
    - Omsorgssvikt og vold i familien* ... s. 50
    - Moral og oppførsel - en familie- og nærmiljøsak* ... s. 53
- 4 Avrundning – modellene sett i lys av forvaltning av lokale ressurser ... s. 56

Kapittel III Kjønn – En grunnleggende markør for intern forskjellighet ... s. 58

- 1 Innledning ... s. 58
  - Det stereotype husholdet og de idealtypiske kjønnsrollene ... s. 58
- 2 Den idealtypiske kvinnen – husmorrollen og de praktiske utfordringene ... s. 59
  - Kjærlighetens gave ... s. 61
  - Verdien av morsrollen versus det å jobbe ... s. 63
  - Oppsummering av kvinneidealet ... s. 69
- 3 Den idealtypiske mannen – hovedforsørgerrollen og de praktiske utfordringene ... s. 69
  - Det å ikke ha en jobb ... s. 71
  - Om å være en moderne mann ... s. 73

- Oppsummering av mannsidealet ... s. 76
- 4 Kjønnroller og forventningsforviklinger ... s. 77
- 5 Kjønnning av fysisk og sosialt rom ... s. 77
  - Puben – mannens sfære ... s. 78
  - Husholdet – kvinnens domene ... s. 81
  - Hvordan kjønn kommer til uttrykk gjennom slekt og familie ... s. 83
- 6 Oppsummering av kapittelet ... s. 84

Kapittel IV Andre sosiale klasser som referanse for sosial annerledeshet ... s. 85

- 1 Innledning ... s. 85
  - Sosiale klassers empiriske realitet og middelklassens viktighet som referanse ... s. 86
- 2 En potensiell underklasse? ... s. 87
- 3 Den fjerne overklassen ... s. 88
- 4 Middelklassens tilstedeværelse ... s. 89
  - En beskrivende tilnærming ... s. 91
    - Profesjon og utdanning* ... s. 91
    - Rikdom - det å eie og forbruke* ... s. 93
    - Hva man har, vaner og sosialt og fysisk rom* ... s. 94
  - En tilnærming basert på karaktertrekk ... s. 96
    - Grådighet* ... s. 96
    - Å vise seg frem og det å tro at man er bedre enn andre* ... s. 98
    - Vennlighet og humor – arbeiderklassens forse* ... s. 98
  - Evnen til å forenkle og å vise fleksibilitet ... s. 100
- 5 Tendenser ved identitetsbyggingen ... s. 101
  - Den paradoksale materialismen ... s. 101
  - Antiintellektualismen ... s. 102
  - Tydelig, men fleksibel kategorisering ... s. 102
- 6 Oppsummering av kapittelet ... s. 104

Kapittel V Byråkratiet som de irrasjonelle andre ... s. 106

- 1 Innledning ... s. 106
- 2 Erfart fattigdom - om å føle seg fanget og maktesløs ... s. 107
  - Arbeidsmarkedets irrasjonalitet ... s. 108
  - Å svindle staten - en måte å lette på fattigdomstrykket ... s. 111
- 3 Statlige og kommunale institusjoner ... s. 112
  - Sosialtjenestens kompleksitet ... s. 112
  - Møtet med arbeidskontoret ... s. 114
- 4 Fra klienter til individuelle personer ... s. 116
  - Workfinder og W.O.L.F ... s. 116
  - Walker Women ... s. 118
- 5 Myndighetenes grep og rasjonalitetens problem ... s. 119
- 6 Oppsummering av kapittelet ... s. 123

Kapittel VI Geordien – regional markør og nøkkelsymbol for arbeiderklassen ... s. 125

- What Is A Geordie? ... s. 125
- 1 Innledning ... s. 126
- 2 Stereotypiske fremstillinger av geordien ... s. 126

- Geordienes navn og land ... s. 126
- De andres syn på geordien - røff og vennlig ... s. 128
- Fremstillingen av seg selv - forstekningen av det vennlige ... s. 129
- Lokale skriftlige fremstillinger av geordier ... s. 132
- 3 Å praktisere det geordiske - å leve fotball ... s. 134
  - ”Troen på laget mitt” ... s. 134
  - Å sette laget først - bryllup, barnedåp og barnefødsler ... s. 135
  - Å se fotball, episoder fra den lokale puben ... s. 136
  - FA-cupfinalen - ”...dette vil bli den beste dagen i mitt liv..” ... s. 137
  - Opptøyer på The Bigg Market ... s. 139
  - Den store velkomstfesten ... s. 139
  - Shepherd og Hall jr.-episoden ... s. 141
  - Kommersialisering av supportervirksomheten ... s. 142
- 4 Geordien som et arbeiderklassesymbol ... s. 144

Kapittel VII 'Innovendthet' - En analytisk tilnærming til kulturell reproduksjon ... s. 148

- 1 Innledning ... s. 148
- 2 Innovendthet som fokus ... s. 149
- 3 Innovendthet og oss selv – reproduksjon av likhet ... s. 149
- 4 Innovendthet og de andre – reproduksjon av annerledeshet ... s. 152
- 5 Innovendthetens romlige uttrykk ... s. 154
- 6 Reproduksjon av innovendthet gjennom motstand ... s. 156
- 7 Makrostrukturer som forsterker innovendtheten ... s. 160
- 8 Endringspotensialet ... s.162
- 9 Avslutningsord ... s. 163

Vedlegg ... s. 164

- Nr. 1- Kart over Nordøst-England ... s. 164
- Nr. 2 - Kart over Newcastle upon Tyne ... s. 164
- Nr. 3 - Utdrag fra kart over Newcastle upon Tyne ... s. 165
- Nr. 4 - Kart over østkanten... s. 166
- Nr. 5 - Kart over folkelige grenser på østkanten ... s. 166
- Nr. 6 - 'Little Waster' fra Evening Chronicle, 8.mars 1998 ... s. 167
- Nr. 7 - 'Little Waster' fra Evening Chronicle, 29. mars 1998 ... s. 167
- Nr. 8 - 'Skippa' fra Evening Chronicle ... s. 168
- Nr. 9 - Bilder fra Newcastle upon Tyne ... s. 169
  - Folk i østkanten ... s. 169
  - Fra sentrum i Newcastle upon Tyne ... s. 170
  - Boligområder på østkanten ... s. 170

Litterære referanser ... s. 171

Andre referanser ... s. 174

Forord

Det var i pausen på en fotballkamp at jeg endelig bestemte meg for å gjøre feltarbeid i Newcastle. Jeg satt i baren på en pub og fulgte ukas tippekamp. Det var januar 1997, og en av de første kampene etter at fotballegenden Kevin Keagen hadde tatt hatten og gått som manager for Newcastle United, en episode som viste seg å bli tung å bære for de fleste i fotballagets trofaste supporterskare. Jeg møtte mine første geordier den kvelden. Visst hadde jeg hørt om geordier tidligere, og nå satt jeg i pausen og snakket med to av dem. Valg av sted for feltarbeid falt endelig på plass. Under første omgang hadde jeg snakket med en annen brite. Jeg hadde testet ut hvor aktuell Newcastle var som feltarbeidssted. Han var overbevist om at byen på nordøstkysten av England var ypperlig for mitt tema – arbeiderklasse. Han mente at jeg straks måtte komme i gang, og introduserte meg for et par derfra. De satt ved stambordet, som de delte med andre briter. De var gode venner over ølen og godslige fiender foran skjermen så lenge fotballen sto på.

I månedene forut for denne hendelsen hadde jeg hørt og lest om geordiene – den regionale betegnelsen for folk fra Newcastle upon Tyne og områdene rundt. Jeg hadde blitt fascinert av de nærmest mytiske fortellingene om de røffe, men vennlige geordiene. Nettopp denne vennligheten strålte ut av dette paret på puben, mens de sjenerøst fortalte om seg selv og hjembyen sin. Vennligheten, fremstilt i de fortellingene jeg hadde lest, ble bekreftet. Det skulle vise seg å ikke bli siste gang myten om den vennlige geordien slo til.

Jeg dro til Newcastle først et par dager på forsommeren i 1997. I august var det alvor, og jeg ankom mindre enn en uke før den tragiske ulykken hvor prinsesse Diana døde. I ni måneder bodde jeg hos en barnefamilie på østkanten. Familien og nærmiljøet tok varmt i mot meg. For å riktig ramme feltarbeid inn i sentrale begivenheter: Starten på pop-bandet Spice Girls' oppløsning da krydderjenta Geris takket for seg skjedde kun få uker før jeg forlot byen. Huset unge datter gråt en smule ved begge anledninger. I perioden mellom disse hendelsene ble mesteparten av materialet til denne oppgaven samlet. Andre vesentlige ting for landet, byen og folket skjedde også i denne perioden. Newcastle United kom til cupfinalen for første gang siden 1974, og byen var i festrus. Statsminister Tony Blair startet sin arbeidsreform New Deal den våren. - Og nettopp for å følge opp virkningene av denne viktige reformen kombinert med ny cupfinale og konferansedeltagelse dro jeg tilbake i november-desember 1998 og fra mai til begynnelsen august i 1999. Til sammen har jeg tilbrakt nesten 13 måneder i Newcastle i løpet av en toårsperiode.

Når oppgaven nå står ferdig er jeg en rekke folk stor takk skyldig. Takk til Sosialantropologisk institutt ved Universitetet i Oslo som har gitt finansiell støtte og ikke minst en stor takk til Odd Are Berkaak som har vært en kritisk, inspirerende og motiverende veileder. En stor takk rettes blant annet også til Jane Wheelock og Peter Phillimore ved Universitetet i Newcastle som varmt tok i mot meg og inviterte meg inn i fagmiljøet mens jeg var på feltarbeid. En rekke gode studentkollegaer har også bidratt med å lese materiale kritisk. Alt dette setter jeg stor pris på.

Den størst og hjerteligste takken går imidlertid til alle de menneskene i Newcastle som til de grader åpnet sine dører til hjem og hjerte for meg. Mine tanker streifer ofte tilbake til mine venner i Newcastle upon Tyne.

Gjertrud Lian
Oslo, januar 2007

Kapittel I   Introduksjon

1 Oppgavens fokus

Oppgavens tema

Denne oppgaven handler om vedlikehold av arbeiderklasseidentitet i Walker på østkanten av Newcastle upon Tyne.¹ Vi skal se på en samfunnsgruppes forståelse av seg selv og hvordan folk reproducerer egen identitet. For å gjøre det skal vi undersøke hvilke idéer og praksiser som i denne forbindelsen kommer til uttrykk og hvilke sosiale og kulturelle mønstre som dermed reproduseres.

Oppgaven tar for seg hvordan arbeiderklassen er delt inn i undergrupper og er en del av en større og allestedsnærværende lagdeling av samfunnet. Vi vil se hvordan folk i arbeiderklassen opplever sin egen plass i forhold til intern og ekstern lagdeling. Vi vil også se på mulighet for mobilitet og ikke minst mangel på mulighet for mobilitet mellom ulike roller og statuser i samfunnet. Oppgaven vil gi et innblikk i hvilke sanksjoner som utøves og hva slags potensiale for fleksibilitet som dermed oppleves som tilgjengelig av medlemmer av arbeiderklassen. Til sammen vil disse tilnærmingene si noe om hvordan identitet vedlikeholdes.

Arbeiderklasse som tema

Klasse og arbeiderklasse som innfallsvinkel til å forstå samfunnsforskjeller, men også som innfallsvinkel til å forstå deler av samfunnet som enheter i seg selv, må kunne sees på som et av de mest sentrale temaene i samfunnsfagene fra deres fremvekst og frem til i dag.

Forståelsen av klasse og lagdeling generelt har videre vært sentrale og førende temaer for politisk debatt. Tematikken har dessuten vært minst like sentral for kunstnere som for forskere og politikere. Senest mot slutten av 1990-tallet og delvis på begynnelsen av det 21. århundre har det for eksempel gått en bølge gjennom det britiske filmmiljøet hvor nettopp arbeiderklassemiljøer har vært fortellerutgangspunktet. Samtidig har man kunnet observere utspill i Storbritannia, så vel som i andre vestlige land, der det hevdes at arbeiderklassen ikke

---

¹ For kart over Nordøst-England, Newcastle upon Tyne og Newcastles østkant se vedlegg 1-5.

lenger eksisterer. Både det kunstneriske uttrykket og den politiske debatten indikerte at arbeiderklasse fortsatt er en svært meningsbærende kategori, og dermed verd å se på. Det påfallende i debattene rundt arbeiderklassens eksistens og oppløsning er imidlertid at de som selv vil kalle seg arbeiderklasse ikke ser ut til å ytre seg. Likevel, i situasjon etter situasjon, før, gjennom og i etterkant av feltarbeidet mitt, har jeg møtt utallige menn og kvinner, unge og gamle, som nettopp definerer seg selv som arbeiderklasse. Det er som om det er to forskjellige verdener som har helt forskjellig oppfatning av innhold og uttrykk i begrepet arbeiderklasse. Dette gjør det antropologiske og emiske² fokuset særlig legitimt som tilnæringsvinkel.

Den historiske utviklingen er også sentral når man skal forstå verdien og interessen av å studere arbeiderklassen som fenomen. Arbeiderklassen vokser frem med industrialiseringens avløsning av føydalsamfunnet. Nettopp disse fundamentale endringene, med 'tvillingrevolusjonene' den industrielle revolusjonen i England og den demokratiske revolusjonen i Frankrike og USA, (Lee og Newby 1983:26) som sentrale element, tvang fram et behov for å forstå og forklare de endringene samfunnet gjennomgikk. Denne endringen, som tidlige sosiologer kalte 'den store endringen' (ibid.), førte til en vekst i industrialismen, kapitalismen, urbanismen og liberalismen. 'Den store endringen' var grunnleggende for symbolske og praktiske endringer i sosialt liv. Folk fant nye måter å organisere seg på for å løse de nye oppgavene de sto overfor. Klassebegrepet, med blant annet Webers fokus på sosiale lag og Marx' fokus på strukturelle rammer, ble et sentralt redskap for å forklare de endringene som skjedde, samt de nye strukturene som lot seg identifisere.

Arbeiderklassens kjernesymboler har vært knyttet til industriarbeideren. Hva er det så igjen av arbeiderklassen når radikale endringer skjer og de klassiske industriarbeidsplassene forsvinner over hele Vest-Europa? Østkanten i Newcastle er i så måte et utmerket sted å utforske hvordan denne endringen i næringsgrunnlaget påvirker forståelsen av hva og hvem arbeiderklassen nå er. Gjennom denne oppgaven skal jeg nettopp gjøre et forsøk på å vise hva og hvem arbeiderklassen er i dagens samfunn, hvilken betydning og hvilke verdier som ligger i begrepet, samt hvordan dette påvirker vedlikeholdet av arbeiderklasseidentiteten.

---

² Jeg referer her til Pelto og Peltos (1978) skille mellom emisk og etisk. Emisk referere til verden erfart og opplevd av samfunnets medlemmer, etisk til antropologens analytiske fortolkning av samme verden.

Arbeiderklasse som portvaktbegrep og som emisk begrep

Ifølge Appadurai (1986) kommer de enkelte regioners særtrekk til uttrykk gjennom portvaktbegreper. Appadurai hevder dessuten (1998:39-40) at ”steder har blitt forent med idéer og bilder” (min oversettelse). Med den helt sentrale plassen klassebegrepet og arbeiderklassen har hatt gjennom fremveksten av det industrialiserte Europa, utviklingen av politiske partier, fagbevegelse og det moderne demokratiet, samt ved den anerkjennelse klasse har og har hatt innen kunst, forskning og politikk som grep for å forstå vestlige samfunn, er det fruktbart å tenke på klasse og arbeiderklasse som slike portvaktbegreper i Vest-Europa generelt, og i England spesielt.

Samtidig er det viktig at man ikke lar seg låse fast av forklaringsmodeller basert på klasse, enten de er gitt av en politisk elite eller forskere. Bourdieu er kritisk til bruken av klassebegrepet. Han påpeker at det er en sjanse for at man kan skape en tro på en empirisk klasse som bare er teoretisk fundert. Han utforsker og forklarer forskjellighet og hevder at det ikke finnes klasser (Bourdieu 1984). Det som eksisterer er forskjellighet, og analytiske begrep som klasse brukes til å forstå forskjeller.

Klasse som begrep kan altså ikke tas for gitt. Empirien må gi føringer for å komme så nær den emiske forståelsen som mulig. Det er nettopp en slik erfaringsnær tilnærming (Geertz 1983) som er utgangspunktet for denne analysen. Vi skal se hvordan det å være arbeiderklasse gir mening når folk forklarer hvem de er. Så lenge arbeiderklasse betyr noe, finnes det et opplevd og ’et forestilt fellesskap’ (Anderson 1983). Det er dette opplevde fellesskapet blant arbeiderklassefolk på østkanten i Newcastle vi skal bli kjent med. Med en slik erfaringsnær tilnærming kan vi identifisere forskjellige sider ved arbeiderklassen: Hvordan den henger sammen og danner mønstre og strukturer. Basert på det kan vi identifisere erfaringsfjerne data (Geertz 1983) som kan si noe generelt om hvordan arbeiderklasseidentitet vedlikeholdes.

Arbeiderklasse er et erfaringsfjernt så vel som et erfaringsnært begrep. Siden det er empirien som skal lede oss til analyse her vil liten tid brukes på klassiske, teoretiske forståelser av

klasse.³ Mitt utgangspunkt er dog mer i tråd med en webersk forståelse enn den marxistiske forståelsen, som nettopp behandler et objektivt og i stor grad teoretisert klassebegrep. Webers forståelse av klasse handler i stor grad om sosiale lag. Hos Weber virker en rekke faktorer inn på enkeltmenneskets situasjon. Kultur og livsstil bidrar til å vedlikeholde forskjeller, og dette er noe vi skal se er sentralt også på Newcastles østkant.

Oppgavens oppbygning

Videre i dette første kapittelet vil jeg presentere et analytisk grep, innovervendthet, som skal være med på å belyse de empiriske funnene mot slutten av oppgaven. Deretter vil stedet for feltarbeidet, informantene som gruppe, samt metodiske grep, bli redegjort for.

Kapittel to og tre viser hvordan arbeiderklasseidentitet skapes gjennom lokale forhandlinger om hvem man skal være. Kapittel to belyser lagdelinger innenfor arbeiderklassen og kapittel tre ser på hvordan kjønn er organisert. Vi vil se at det eksisterer et velutviklet og omfattende klassifikasjonssystem, noe som også gir seg utslag i klare handlingsmønstre.

Fra å se på interne forskjeller vender vi blikket mot 'de andre' i kapittel fire og fem. Kapitlene undersøker hvordan 'de andre' er referanse for annerledeshet og hvordan dette påvirker vedlikehold av arbeiderklasseidentitet. Kapittel fire undersøker hvordan andre samfunnsklasser forstås, og kapittel fem behandler hvordan statlige og kommunale institusjoner representerer 'de andre' for folk på østkanten i Newcastle.

Kapittel seks belyser klassebegrepet fra en tredje vinkel ved å trekke inn regionalisme blant annet som regionale ritualer og symboler uttrykt gjennom fotball. Disse symbolene og ritualene er i høyeste grad med på å reprodusere arbeiderklasseidentitet. Vi skal derfor undersøke hvordan klasseidentitet forsterkes gjennom regional identitet.

I kapittel sju trekkes trådene sammen og jeg vil forsøke å belyse kulturell reproduksjon og gi en bredere forståelse av de kulturelle mønstrene som trer frem. Vi vil blant annet se hvordan

---

³ Skulle man ønske å fordype seg ytterligere i klasseteori gir Lee og Newby (1983) en god oversikt over sentrale tenkere som Weber og Marx m.fl. Fra et antropologisk perspektiv kan det være interessant å se på Boudieus arbeid (1984), samt arbeid av Block (1983).

mobilitet er begrenset av de idéer og handlingsmønstre som er skissert i de foregående kapitlene. Basert på funn presentert i de foregående kapitlene vil jeg hevde at lokalsamfunnet er preget av et innovervendt fokus hvor kategorier og handlingsmønstre blant annet synes å forsterke lav sosial mobilitet.

Innovendthet som mønster og begrep

I løpet av denne oppgaven skal vi se hvordan det på Newcastles østkant finnes og reproduseres identifiserbare kulturelle mønstre. Disse kulturelle mønstrene legger føringer på holdninger og atferd og virker sammen slik at en gitt kulturell setting reproduseres. Det som er spesielt på Newcastles østkant er at folk har en tendens til å forholde seg i svært stor grad til kun det lokale. Det er liten samhandling med det som er utenfor nærmiljøet og bydelen, og i den grad man samhandler utenfor nærmiljøet er det i stor grad med personer som tilhører ens eget sosiale lag. Disse kulturelle mønstrene virker sammen og fører til at man får det jeg vil kalle et innovervendt fokus, eller innovendthet. Innovendthet som begrep er summen av en rekke trekk ved sentrale kulturelle mønstre, og begrepet vil hjelpe oss å belyse funnene fra de neste fem kapitlene i det avsluttende analysekapittelet.

Selv om vi kommer tilbake til innovendthet først i kapittel sju er det fruktbart å kjenne til begrepet slik at man kan se de empiriske funnene i lys av begrepet underveis. Som summen av kulturelle mønstre kommer innovendthet til uttrykk når likhet og annerledeshet reproduseres. Det skapes en tydelig forståelse av en 'oss-gruppe' hvor man holder seg til dem man definerer som like en selv. Vi skal se gjennom oppgaven at det er klare forventninger til hvem man er og hvordan man oppfører seg innenfor arbeiderklassen, og at brudd på dette sanksjoneres. Det er også en klar idé om hvem som er 'de andre'. De andre oppleves som radikalt forskjellig fra en selv, ofte som noen man ikke trakter etter å likne, og noen man mener man ikke har noe til felles med. Denne klare delingen mellom oss og de andre er med på å skape et lukket rom rundt arbeiderklassen, et rom som vi skal se kommer til uttrykk både sosialt og fysisk, og som er selve kjennetegnet på denne innovendtheten.

Innovendthet har i seg trekk ved sosiale mønstre som gjør det vanskelig å ta innover seg endringer. Dette er fordi innovendthet nettopp innebærer så klare idéer om likhet og de

andre, og at disse befestes i sosialt og fysisk rom. I forhold til de forventninger folk har til hverandre vil det kreve mye å ta seg over til et rom man sosialt og kulturelt sett ikke skal befinne seg i. Innen arbeiderklassen utøves en sterk indre justis som befester hvem man er og hvordan man skal opptre.⁴ Dette skaper ikke en helt ensartet gruppe, men det befester felles idéer og kulturelle mønstre. Vi vil for eksempel se hvordan klare kjønnsrollemønstre reproduseres, samtidig som det er tydelig at kjønnsroller spilles ut individuelt og derfor har individuelle uttrykk. Vi vil også se at avvik som ikke verdsettes blir sanksjonert blant annet med utfrysning og sladder.

Innovendthet kjennetegnes dermed av sterk indre identitet, og klare skiller til hvem de andre er. Det kjennetegnes også av tette, intime relasjoner. Man lever tett på hverandre og svært mye sosial aktivitet utspilles på interne offentlige arenaer som for eksempel nabolagets pub. Folk kjenner hverandres historier og handlingsmønstre godt. Og de kjenner ens søskens, foreldre og svigerfamilies bakgrunn, og alle sees i lys av hverandre. Nettopp denne intimiteten gjør det mulig å skape en sterk indre følelse av at man alle er medlemmer av samme gruppe. Det er nettopp denne intimiteten som skaper rom for den sterke indre justisen. Man har klare idéer om hvordan ting skal være, og man har god oversikt over hvordan folk opptre. Dermed er det lett å sanksjonere uønsket oppførsel.

Det er også denne intimiteten som så tydelig forsterker opplevelsen av de andre som radikalt forskjellige. Intimiteten befester seg i de nevnte sosiale og fysiske rom. Når man sammen understreker og bekrefter sin egen fortreffelighet bekrefter man også de andres svakheter. Mye energi brukes internt på å definere hvem man er, og man drar samtidig opp klare skiller mot de andre.

Disse trekkene, som sammen utgjør innovendthet, forsterkes ytterligere av makrostrukturelle trekk. Det er stor arbeidsledighet på østkanten og mange folk er trygdet. Folk opplever at de er avhengige av støtten de får fra myndighetene. Dette gir, som vi skal se, en sterk opplevelse av fattigdom. Kapitaltilgang styrer også muligheter til å forflytte seg

---

⁴ Det er bl.a. denne sterke kulturelle føringen som kommer til uttrykk i The Animals 'Gonna send you back to Walker' fremst i oppgaven. Jenta i teksten finner ikke sin plass i storbyen i sør, hun hører ikke til og fungerer heller ikke. Det hjelper heller ikke at hun holdes nede av så vel fortelleren som janteloven.

mellom sosiale og fysiske rom, som dermed oppleves som ikke bare kulturelt, men også økonomisk, lukket.

Før vi ser på hva og hvem arbeiderklassen er i dag, vil jeg nå introdusere feltet og de metodiske grep som er gjort.

2 Introduksjon til feltet

Tusler man gatelangs på østkanten møter man de klassiske røde mursteinshusene som finnes over alt i England. Noen har bakhage, en lang, smal flekk med klessnor og et skur i enden. Andre har bittesmå bakgårder med en liten bakgate som skiller dem fra neste husrekke. Her spiller smågutter fotball og her henger ungdom på kveldstid, men ellers er det søppeltømmernes og kattens territorium. Noen av husene er i privat eie, men en stor del er kommunalt eid, inklusive en god del kondemnerte hus. Noen steder finner man velpleide hager, andre steder er hageflekken fylt av villniss eller rett og slett å betegne som en søppeldyngde. Omgivelsene, som innbyggerne, varierer fra hus til hus. Og omgivelsene er kjent for de fleste av oss fra litteratur, filmer og fjernsynserier som forsøker å formidle litt av hverdagslivet i et arbeiderstrøk: Fortellinger som ofte blander komedien med tragedien i sitt forsøk på å skildre strategier for å overleve i en tøff hverdag.

La oss fortsette med å se på området og dets historie. Først skal vi ta byen Newcastle upon Tyne i nærmere øyesyn, før vi mer detaljert ser på sentrale data om østkanten og lokal historie.

Newcastle upon Tyne og området rundt

Det finnes et uttrykk på engelsk 'to carry coals to Newcastle'. Betydningen er noe a la 'å gi bakerens barn brød'. Uttrykket forteller oss at vi er i en by som har hatt en sentral rolle i industrialiseringen av England. Byen ligger midt i kullbeltet og ved elven Tyne, og ble kjent langt utenfor England nettopp som utskipshavn for kull. Elva Tyne var ikke bare transportåre for kull. Et stort antall skipsverft har holdt hus her sammen med en rekke andre industribedrifter. Byen er også kjent for ingeniørkunst, jernbane og bruer står den dag i dag

som symboler på dette. I dag er det imidlertid svært få skipsverft igjen langs Tynes bredder, og enkelte beskriver disse stort sett nedlagte verftene som triste minnesmerker over en engang så travel elv. Ifølge gamle lokale gubber var elva en gang så full av båter at man kunne krysse den tørrskodd ved å hoppe fra båt til båt. For dem er dette de gode, gamle dagene. Det finnes imidlertid en mindre romantisk måte å betrakte byens fortid på. Ifølge Ardagh (1979) er "the bad old days", den røffe fortiden, en kjent frase i Newcastle-området. Uttrykket tar oss tilbake til det harde livet i gruvene og på industriarbeidsplassene, og til hverdagslivet som formet seg rundt disse arbeidsplassene. Romantikken begrenses siden arbeids- og leveforholdene var kummerlige. Uansett, de gode tidene etter andre verdenskrig endte på midten av 70-tallet, da en bølge av masseledighet fulgte nedgangen i industrien. Nedgangen ble forsterket og viden kjent gjennom statsminister Thatchers tøffe omstrukturingslinje. Det som engang gjorde Newcastle til en pionér under industrialiseringen, synes i dag som fjern fortid.

Nedgang er altså ikke noe nytt i byens historie. Ei er det noe spesielt for Nordøst-England. Imidlertid forteller statistikken oss at ledighetstallene i en lengre periode har vært mye høyere rundt Tyneside-området enn i Storbritannia forøvrig. I januar 1988 var ledigheten i området på 15,4%, mot 9,6% på landsbasis (Robinson 1998:2). Ti år senere var det ingen reell forbedring å spore.

Dette til tross, gjennom de senere årene har man kunnet spore en optimisme i Nordøst-England. Optimismen kommer til uttrykk i media. Den uttrykkes også av politikere, og en gang i blant av østkantens egne innbyggere. Ressurser har gjennom lengre tid blitt investert for å trekke til seg nye og ofte utenlandske selskaper, gjerne lettere industri. Handel har blitt en egen eksportvare med shoppingturister som kommer med fergene blant annet fra Norge. Oppussingen av bryggeområdet Quayside i Newcastle, med arkitektonisk anerkjente nybygg, er tydelige tegn i bybildet på denne optimismen. Utviklingen har fortsatt etter at jeg avsluttet feltarbeidet, og i dag markedsfører Newcastle seg tungt som kulturby. Optimismen kan imidlertid ikke feie under teppet de høye ledighetstallene, og det faktum at en voksende del av den mannlige befolkningen er å klassifisere som økonomisk innaktive.

Selv om Newcastle upon Tyne er Nordøst-Englands hovedstad er den ikke blant Englands aller største byer. Noen småby er den heller ikke. Bykjernen er kompakt og bygrensen strekker seg et stykke utenfor sentrum. Innenfor bygrensen bor 251.800 innbyggere (Research Services 1997). Små og store byer utenfor bygrensen fungerer som forsteder. Folk, enten de kommer fra selve byen eller området rundt, uttrykker en emosjonell binding til Newcastle og bruker byen som referansepunkt for hvor de kommer fra. I så måte kan man si at rundt 840.000 mennesker sokner til Newcastle (McClelland i Robinson 1998). Området Walker på østkanten, som er base for feltarbeidet, ligger innenfor bygrensen.

Selve byen er delt inn i 26 administrative bydeler.⁵ Det er store sosioøkonomiske skiller mellom bydelene (Research Services 1997). Arbeidsledigheten blant menn er høyest i bydelen Walker (44%). I South Gosforth, kjent som et bedrestilt område, er ledigheten for samme gruppe 6%.

Walker og østkanten

Newcastles østkant er sentral i byens industrihistorie og med sine gruver og skipsverft. Den strukturelle endringen i arbeidsmarkedet har særlig satt sine spor her. Området betegnes av både lokalbefolkning og folk fra andre steder i byen som et fattig område. Østkanten strekker seg ned til elva, og her finner du kranene fra de gamle verftene som symbol på industrialismen. Ifølge en lokal prest er dette imidlertid et trist symbol: De står stille og symboliserer nettopp nedgangen og ledigheten, i tillegg til lokalsamfunnets manglende evne til endring, forteller presten.

Østkanten er skilt fra sentrumskjernen av en liten dal hvor elven Ouse Burn renner. Området er kjent for å være mer tradisjonelt enn andre deler av byen og sies også å ha et tettere lokalt nettverk karakterisert av nære (ansikt-til-ansikt) relasjoner. Bydelen er kjent for en slags landsbymentalitet hvor folk hjelper hverandre og hvor det finnes en lokal stolthet. Andre vil si at bydelen er gammeldags og ligger i bakevja.⁶ Bare bydelen West City er regnet som røffere og mer fattig enn østkanten.

---

⁵ Se vedlegg nr. 2 og 3 kart over Newcastle upon Tyne

⁶ Atter andre vil betegne hele Nordøst-England som i baksvja.

Østkanten består av fire administrative bydeler: Walker, Walkergate, Monkchester og Byker.⁷ Vi vil se nærmere på hver av bydelenes profiler under. Av disse fire er Walker og Monkchester de områdene jeg opererte mest i. Alt i alt bor det 34.900 innbyggere i disse fire bydelene, noe som utgjør ca. 14% av byens befolkning. Befolkningen fordeler seg over 16.000 hushold (Research Services 1997). Grensene mellom de administrative bydelene stemmer ikke overens med de grensene lokalbefolkningen selv bruker, og folk er ikke alltid kjent med hvilken bydel deres hjem offisielt ligger i. Folk har sin egen måte å dra opp grenser og benevne bydelene på, og den lokale måten å trekke opp grensene for Walker og østkanten ligger til grunn i det videre arbeidet.⁸ I hovedsak snakker folk om Walker og Byker. Noen flere mindre områder nevnes også.

Før jeg tar i bruk de lokale betegnelsene vil jeg presentere østkanten litt grundigere ved å trekke frem de administrative bydelenes karakteristika. Ifølge familien jeg bodde hos, så vel som naboene er Walker navnet på stedet jeg bodde i begynnelsen av feltarbeidet. Dette til tross for at den offisielle grensen til Walker sluttet et stykke unna. Walker brukes om et mye større område enn det som ligger innenfor grensene til den administrative bydelen. Bydelen Walker er faktisk strengt tatt den eneste av de fire administrative bydelene på østkanten jeg ikke har bodd i. Walker er den av de fire bydelene som har de største sosiale utfordringene.⁹ 46% av barna i Walker bor i et hushold med bare én forelder, nesten dobbelt så mange som gjennomsnittet i byen (Research Services 1997). Og selv om ledigheten har falt fra 44% i 1986 til 33% i 1996 er tallene fortsatt vesentlig høyere enn for resten av Newcastle. Dessuten er antallet som klassifiseres som økonomisk innaktive økt fra 18% i 1991 til 37% i 1996 for menn, og fra 35% til 57% for kvinner. En stor andel av innbyggerne, de økonomisk innaktive, er altså ikke regnet med i ledighetsstatistikken. Det er spesielt høy ledighet blant unge menn mellom 16 og 24 år 73%. Den offisielle ledighetsstatistikken er på 44% for menn og 18% for kvinner, men man må ta i betraktning at 57% av kvinnene er økonomisk innaktive. Tallet for langtidssykemeldte er markant høyere enn snittet for byen, særlig når det kommer til menn.

---

⁷ Se vedlegg nr. 4 for kart over østkanten.

⁸ Se vedlegg nr. 5 for kart over folkelige benevninger på østkanten.

⁹ Bare én til to bydeler rett på vestsiden av sentrum fremstilles som verre stilt i kommunalstatistikk og av enkelte sosialarbeidere enn Walker.

Som nevnt er den lokale benevningen og den offisielle benevningen av sted svært forskjellige. Navnet Monkchester brukes rett og slett ikke av folk. Jeg bodde i 9 måneder i denne bydelen, men når jeg spurte folk om dette navnet var det ingen som benyttet det. Mange var ikke klar over at dette var det offisielle navnet på bydelen. Navnet som sådan var kjent, men svært få kunne plassere det spesifikt. ”Et sted bortover der”, var en vanlig kommentar mens man pekte vestover mot Byker. Bydelen Monkchester faller i hovedsak innunder det folk kaller Walker, og ellers faller mindre deler innunder Walkergate og Byker, mens den nederste delen ved elven, blir kalt St. Anthonys. Området der jeg bodde hoveddelen av feltarbeidet vil uten tvil benevnes Walker.

Walkergate er den delen av østkanten som sosioøkonomisk skiller seg mest fra de andre. Det er et bedrestilt område. For eksempel er det flere hus i privat eie, antallet barn som bor med bare én forelder er lavere og så videre. Ledighetstallene er lavere enn gjennomsnittet i Newcastle, blant annet på grunn av at mange kvinner jobber deltid. Walkergate er ett av møtestedene når folk går ut lokalt. Særlig unge mennesker er ofte å finne i Walkergates puber. Ganske store deler av bydelen Walkergate blir av folk inkludert i Walker, men området rundt pubene og t-banestoppen benevnes alltid Walkergate.

Byker har jeg stort sett studert gjennom å følge familie- og vennenettverk fra Walker. Jeg besøkte også en del institusjoner der (noe jeg gjorde i alle bydelene), og jeg fulgte folk fra Walker i praktiske gjøremål som det å handle til husholdet i Byker. Byker er administrativt sentrum og handelssentrum for østkanten, med bank, arbeidskontor, flere og mer varierte butikker, politi og en rekke andre institusjoner. Selv om dette er bydelssentrum for østkanten fordeler de kvinnelige informantene seg i to med hensyn til hvorvidt de drar til Byker eller Wallsend¹⁰ for handle.

Byker er videre kjent for at man i nær fortid jevnet de gamle husene med jorden for å bygge opp et nytt og mer moderne boligstrøk. Byker før og etter bydelsfornyelsen er et stadig tema, og den nye bebyggelsen (sluttført rundt 1979) er kjent som ”Muren” eller ”Bykermuren”. Muren står for folk som et massivt monument og symbol på gamle verdier som går i

---

¹⁰ Wallsend ligger rett øst for bygrensa, og er forsted og et eget administrativt område. I praksis har Wallsend vokst sammen med byen og det er umulig å se når Walker og Walkergate går over til å bli Wallsend.

oppløsning, så vel som over slummen som preget tiden før byfornyelsen (Harrison og Yardley 1990). Av de som måtte flytte i forbindelse med byfornyelsen flyttet svært få tilbake etterpå. Ingen garanti var heller gitt om at de kunne det (Konttinen 1985). I 1976 bodde færre enn 20% av de 17.000 innbyggerne som opprinnelig bodde i Byker i 'nye Byker', dette til tross for at rammene for prosjektet innebar at man skulle gjenopprette og gjenskape lokalsamfunnet. Historien om byfornyelsen er en trist fortelling for mange eldre fra området. De forteller om et tett og nært lokalsamfunn som tilhører en svunnen tid.

Offentlige og lokal bruk av navnet Byker er ganske lik, selv om folk ikke er helt enige om hvor Byker ender og hvor Walker starter. Det er altså ikke bare mellom lokalbefolkningen og myndighetene at det er uenighet om hvilke navn som gjelder hvor. Vi skal se at forståelsen av sted varierer like mye som forståelsen av arbeiderklasse, og at forståelsen er situasjonsbetinget. Noen vil benevne et sted ut fra patriotisme, andre velger benevnelse ut i fra hva som regnes som bedrestilte områder. Den uklare lokale grensesettingen og det finmaskede lokale klassifiseringssystemet gir rom for å gjøre disse grepene.

Walkers historie

Walker i den folkelige betydningen er kjerneområdet i feltarbeidet, og navnet Walker skal bety 'marsjen langs muren' (Michael 1992). Muren man refererer til er Hadrians mur, Romerrikets nordlige grense. Muren gikk gjennom Walker og endte rett utenfor dagens bygrense i Wallsend.¹¹ Områdets historie danner lag på lag i folks identitet og selv om det er den nære historien som preger hverdagslivet mest, vil man ofte se eksempler på at lokalbefolkningen er klar over, og stolte av, å ha bånd til Skandinavia og særlig Norge. Dette gir seg utslag i at man stolt trekker frem en rekke dialektord med nordisk opphav. Det er en tydelig bevissthet og stolthet over fjerne relasjoner.

Ellers er det industrihistorien som står folk nærmest. I Walker startet denne historien rundt midten av 1700-tallet, hovedsakelig knyttet til kullgruvene (ibid.). Ti dagbrudd har vært i drift i Walker, det siste ble nedlagt i 1918. Kull førte til at man kunne starte kjemisk industri og jernverk, men i Walker forsvant disse på av slutten av 1800-tallet. Før det (fra ca.1840) gjorde

---

¹¹ Derav navnet Wallsend, der muren ender.

jern og elvas tilgang til havet Walker til et idéelt sted for skipsverft, og en rekke skipsverft startet opp i løpet av et par tiår. I 1836 besto Walker av ca. 1000 innbyggere. I 1894 var tallet 14.000. Skipsverftene trengte arbeidskraft.

Walker ble først en del av Newcastle i 1904. Kart fra slutten av 1800-tallet viser et område med et par gårder og store innmarksområder¹². Videre viser kartene en liten landsby med kirke og skole. Befolkningen var sentrert langs elva, hvor verftene og verkstedene lå. Landsbyen Walker fortsatte å utvikle seg innenfor bygrensene. I 1908 ble et bibliotek åpnet, i 1929 en kino. Nord for åkrene vokste Walkergate seg samtidig større. Snart var åkrene borte og små mursteinshus markerte et tidskille. I 1930-åra gjennomgikk Walker en reovering. Slummen ved elvebredden ble erstattet av nye og bedre hus. Ytterligere en byfornyelse fant sted på 1960-tallet. Det har skjedd radikale endringer i Walker siden disse travle tidene på elva. Verft og arbeidsplasser er som nevnt borte. Biblioteket er fortsatt i bruk, mens kinoen har blitt bingo hall, og hverdagslivet er, som vi skal se, preget av de store strukturelle endringene.

3 Arenaer og informanter

Valg av arenaer er langt fra tilfeldig, og har vært viktig for å ha et bredt grunnlagsmateriale. Avslutningsvis i dette kapittelet vil jeg gi en kort introduksjon til hvilke typer arenaer som har vært sentrale, hvilke demografiske tendenser jeg ser blant informantene mine, samt antyde hvordan dette preger materialet. Videre skal vi se på antropologens rolle og posisjonering, og før jeg avslutningsvis gjør rede for hvordan jeg har anonymisert kildene.

Materialet er samlet inn gjennom alt fra korte tilfeldige møter med tilfeldige mennesker til lengre relasjoner med nøkkelinformanter jeg kjenner livshistoriene til og som jeg har fulgt i møter med venner og familie, i møte med offentlige institusjoner, så vel som i praktiske gjøremål. Jeg har hatt tilgang på familiære seremonier knyttet til barnefødsler, litt mer offentlige seremonier som bryllup og store bursdager, kulturelle seremonier som cupfinaler og seriestart og kongelige begravelser og bryllup (vel og merke på tv). Menneskene og arenaene

---

¹² Old Ordnance Survey Maps of Tyneside, Walker & Hebburn 1895.

varierer: En tidligere borgemester, en lokal prest, arbeidsledige unge voksne, gudstjenester med kirkekaffe, dartmesterskap og fuktige pubrunder. En like viktig arena har vært den ukentlige dansen østkantens gamle gleder seg til. Barnepass og potetskrelling gir ypperlig mulighet til innsikt i hverdagslivets viktige detaljer. Jeg har fulgt en lokalhistoriegruppe og en kvinnegruppe. Statlige, kommunale og private lokale institusjoner har blitt besøkt. Mange av disse arenaene har hatt lite eller ingen direkte tilknytning til de andre arenaene, men ofte knyttes arenaene sammen gjennom vennskaps- eller familierelasjoner.

En av hovedarenaene har vært lokale **hushold**. Jeg bodde i et hushold i de ni første månedene. Senere har jeg bodd i to andre og svært forskjellige hushold. I det første husholdet bodde en barnefamilie, det andre besto av to brødre, mens i det tredje bodde en skilt kvinne som hadde voksne barn som var flyttet ut. Husholdene befant seg i forskjellige deler av østkanten. Jeg har hatt en viss mulighet til å besøke andre hushold gjennom intervjuavtaler, eller ved å følge mine informanter på familie- eller vennebesøk, etter hvert også på egne vennebesøk. I stor grad har disse nettverkene vært knyttet til kvinner. Gjennom å følge informanter inn i deres hushold har jeg fått tilgang til flere sider ved folk. I så måte betrakter jeg hushold som min viktigste arena. Ved å delta i hverdagslige aktiviteter har jeg fått en rekke fascinerende data om hverdagsliv, samtidig som deltagelsen har gitt meg en legitim plass i husholdet.

Husholdene knytter meg videre til så vel **nabolaget** som de **lokale pubene og klubbene**. Nabolaget fikk jeg i hovedsak tilgang på gjennom nabolagspubene og nabolagets private klubb. Men som nevnt, ettersom jeg ble bedre kjent med folk ble deres hjem også et sted hvor jeg traff noen av naboene, særlig kvinnelige informanter.¹³ Nabolagets puber og klubber er ikke bare serveringssteder, de er nesten å regne som en slags samfunnshus, særlig gjelder dette de private klubbene. Det kan være dartlag, hagelag og fotballag. De huser blant annet bryllupsmottagelser og store bursdager. Man ser TV-kamper (fotball), og det holdes jevnlig bingokvelder og quizkvelder, familiedager, og det arrangeres turer for medlemmene. Det er imidlertid også steder man går bare for å slå av en prat med naboen over en øl. Tendensen er at man heller møtes ute på et serveringssted enn hjemme, særlig venner i mellom (i motsetning til familie), og særlig menn i mellom.

---

¹³ Hvordan husholdet og puben fungerer som kjønne, offentlige og private arenaer vil jeg si mer om i kapittel tre.

For di kjønnsroller manifesterer seg i forskjellige handlingsmønstre for menn og kvinner, ble det å gå ut og drikke øl en viktig arena for å få innsikt i menns hverdagsliv, og en arena hvor jeg jobbet bevisst med å beholde min plass. Men også det å følge jenter/kvinner som gruppe ut på byen har vært en viktig arena, og her var kvelden bygd opp annerledes enn menns pubrunder. Slike pubrunder kunne finne sted lokalt eller i sentrum av Newcastle.

På offentlige steder som puber, en busstopp eller sittende i en park har tilfeldig forbipasserende bidratt til studien. Noen av disse møtte jeg igjen siden, andre blir stående som enkeltrøster som hjelper meg å kontekstualisere materialet.

Jeg fulgte også en rekke forskjellige lokale **organisasjoner og institusjoner**, offentlige og private. Gjennom disse har jeg fått mulighet til å studere organisasjonene og institusjonene i seg selv, men også til å følge individene, noen ganger også videre utenfor organisasjonen/institusjonen. Jeg besøkte og fulgte blant annet flere nærmiljøsentre. Gjennom ett av disse fulgte jeg en kvinnegruppe som ble en svært viktig kilde. Jeg besøkte en ungdomsklubb og et senter som jobbet med unge voksne, og sentre som jobbet med opplæring og jobbsøking. Jeg fulgte månedlig en historiegruppe, i hovedsak bestående av eldre som med stor hjertevarme tok meg med til andre arenaer, blant annet på formiddagsdansen. Jeg har hatt kontakt med forskjellige religiøse organisasjoner og pratet mye om livssyn og tro med folk, uten at det nødvendigvis vil komme direkte til uttrykk i empirien jeg presenterer i denne oppgaven.

Det var naturlig å ta kontakt med fagbevegelsen. Det ble særlig fagbevegelsens kontor for arbeidsledige i sentrum jeg hadde kontakt med. Selv om så og si alle faglærte og delvis faglærte var fagorganiserte, så skilte fagbevegelsens aktivister seg fra gjennomsnittsinformantene på østkanten. Møtet med fagbevegelsen og andre venstreradikale og anarkistiske grupperinger har gitt meg en bredere forståelse av hva som rører seg av politiske spenninger i utkanten av mine informanters liv. Dette har vært interessant blant annet fordi disse grupperingene regner seg som talerør for arbeiderklassen, uten at deres engasjement nødvendigvis er å finne igjen blant folk flest på østkanten. Dette har faktisk

hjulpet meg til å avgrense fokuset til å handle mer om folk flest enn om politiske organisasjoner. Foruten enkeltindivider har fagbevegelsen og venstreradikale organisasjoner ingen viktig plass i denne analysen, rett og slett fordi folk flest hadde et fjernt forhold til disse organisasjonene - det på tross av at en god del var fagorganiserte.

En arena jeg selv skulle ønske at jeg hadde bedre tilgang til er arbeidsplasser. På grunn av den høye ledigheten og den høye andelen av økonomisk inaktive, viste det seg at dette var en arena mange av de folkene jeg fulgte tettest selv ikke hadde tilgang til. Blant dem som hadde jobb var det å følge dem på arbeidsplassen vanskelig å legitimere. Det gjaldt både for dem og meg. Jeg føler imidlertid at jeg har fått et godt materiale gjennom uformelle intervjuer med folk som jobber eller har jobbet tidligere.

Tendenser i materialet

Generelt har jeg hatt god tilgang til fritids- og husholdsarenaer. Det samme gjelder nærmiljøaktiviteter av forskjellig slag. Kvinner utgjør en større andel av nære informanter enn menn. Jeg mener likevel at jeg har hatt relativ god tilgang til menns hverdag, jeg har jobbet bevisst med å få tilgang til de av menns arenaer jeg kunne få tilgang til. En større andel av informantene er lavtlønnede, arbeidsledige eller økonomisk inaktive,¹⁴ enn det er som er i jobb. Jeg har imidlertid en god del informanter som er faglærte og en god del informanter med jobb. I gruppen ledige og trygdede er det dessuten mange som har jobbet tidligere. Jeg har hatt møtt relativt røffe sjeler, noen med rus- og voldsproblemer, så vel som mønsterfamiliene i lokalsamfunnet. Aldersmessig er de fleste informantene mellom 20/25 og 65 år. Men også tenåringer er representert, og jeg har totalt sett hatt informanter fra fire-fem års alderen opp til 93 år.

Ingen etniske minoriteter er representanter blant informantene. Hovedgrunnen til det er at østkanten har en lav prosentandel etniske minoriteter. Nesten alle butikker på hjørnet og take-away steder og lignende lokalt drives imidlertid av folk med minoritetsbakgrunn. Men i all hovedsak er folk med minoritetsbakgrunn bosatt på den andre siden av byen, og de preger derfor i liten grad hverdagslivet på østkanten.

---

¹⁴ Gruppen økonomisk inaktive inneholder mange enslige mødre.

Jeg mener spennvidden i materialet gjør meg i stand til å kontekstualisere enkeltindividers utsagn og handlinger på en god måte. Det gjør meg, til tross for noen skjevheter i utvalg, i god stand til å identifisere kulturelle mønstre. Selv om jeg er klar over at jeg har best tilgang på de fattigere grupperingene, så mener jeg at hoveddelen av analysen speiler kjernen heller enn utpostene av den emisk definerte arbeiderklassen på Newcastles østkant.

Typer data

Min hovedteknikk har vært deltakende observasjon kombinert med uformelle og oftest ustrukturerte samtaler. Jeg har hatt særs god tilgang på det gjennom å leve tett på folk og det å følge forskjellige folks nettverk. Det har vært unødvendig å arrangere mange intervjuer, rett og slett fordi relevante tema enten kom opp av seg selv etter hvert eller var mulig å ta opp i de uformelle samtalene. Med tiden og tilliten til hjelp kunne jeg pense de uformelle samtalene inn på de temaene jeg ønsker å belyse. En gang i blant, i mer formelle sammenhenger, har temabaserte og delvis strukturerte intervju vært på sin plass. Det samme gjelder når jeg har bedt om intervjusamtaler for å samle livshistorier og lignende.

Jeg har også benyttet meg av en rekke sekundære kilder, som offentlige rapporter og statistikker, dokumentarer, kart, egne og andres fotografier, lokalaviser og skriftlige arbeider fra mine informanter. Jeg har dessuten benyttet disse sekundære kildene mer eller mindre aktivt i samtale med informater, for eksempel kart, fotografier, aviser, tv-dokumentarer og rapporter. Dette for å se de sekundære kildene i direkte lys av de primære kildene, informantene.

Antropologens plass og roller

Etter hvert som jeg fant legitime rom å operere i har folk tatt meg på alvor og fått tillitt til meg. Jeg har spilt på en rekke roller i så måte. Over tid har nok vennsrollen vært den viktigste, men for å komme dit har jeg brukt forskjellig grep som har falt seg naturlig, både for meg og for informantene.

Hvor enn jeg kunne ta i et tak, gjorde jeg det. Denne hjelperollen har særlig vært nyttig som grep for å få spillerom innen husholdsarenaen, siden husholdet er en relativt privat arena. Ved å gjøre husarbeid sammen med husholdets medlemmer har jeg fått innblikk i husholdsrutiner, men også tid til å sitte ned og ha uformelle samtaler over en kopp te mellom slagene.

Gjennom å passe unger har jeg både lært mye om oppdragelse og om forholdet mellom barn og voksne. Jeg har imidlertid også blitt kjent med barns forståelse av sin hverdag og deres drømmer for fremtiden. Det aller viktigste er imidlertid den tilliten det å bidra har gitt.

Fotballsupporteren har vært en annen viktig rolle, som faktisk ikke kan undervurderes i denne settingen. Ved å kunne vise til reelle fotballkunnskaper og stor og ekte fotballentusiasme fikk jeg skapt meg en plass som få kvinner lokalt hadde. Det ble vanlig for menn at jeg kom inn på puben og så kamp, og at jeg heller foretrakk det enn å spille bingo slik mange kvinner gjorde. Dette er en av de viktigste arenaene for å få god kontakt med menn, siden vi skal se at lokalsamfunnet er tydelig kjønnssegregert. Det var en rolle som også ble respektert av kvinner siden fotballaget også står sterkt i deres hjerter. Entusiasmen var en bekreftelse på at jeg brydde meg om, ikke bare noe som var viktige for dem, nemlig fotballen, men også at jeg brydde meg om dem, geordiene.¹⁵

For mange var jeg den eneste utlendingen de kjente. Som ung kvinne, utlendig og fotballsupporter kunne jeg operere litt som en maskot og dermed også bryte noen grenser siden det var stas å vise frem byen og livet sitt for meg, ufarlig som jeg var. Ufarligheten var også noe jeg brukte fra dag én. Det kan være skummelt med en akademiker som kommer for å studere en. Ved å presentere meg som en slags lærling (i tråd med Wadel 1991), satte jeg potensielle informanter i førersetet. Ved å understreke at de sitter på kunnskapen og at jeg samler den inn, samt å understreke viktigheten av å hente informasjon direkte fra kildene, nemlig dem selv, hadde jeg en forklaringsstrategi som ble lett å akseptere og se verdien av.

Gjennom å være meg selv som hjelpende hånd, leietager, kulturlærling, supporter for fotballaget og dartlaget på nabolagsklubben, deltager i historielaget så vel som kvinnegruppa fikk jeg naturlige vennsapsrelasjoner som jeg kunne bruke til å nærme meg folk basert på

---

¹⁵ Geordiene er betegnelsen for folk i denne regionen. Dette er en identitet som står svært sterkt, og som vi skal se på i kapittel seks.

gjensidig tillit. Man skal imidlertid være klar over at fra vennsrollen kan man raskt bevege seg over i en terapeutrolle i et samfunn hvor vold, rus og misbruk ikke er fremmed. Det har vært viktig for meg å ta vare på mine informanter i disse sammenhengene, lytte og la dem få snakke ut og heller ta noen etiske og metodiske grep på vegne av dem for å skille ut hvilket materiale det er etisk forsvarlig og faglig relevant å bruke.

Anonymisering

Anonymisering er et tema jeg har vært nødt til å gå noen runder med meg selv på, særlig siden materialet baserer seg på uformelle samtaler i settinger hvor det var svært lett for folk å glemme at jeg alltid var tilstede som antropolog. Dessuten har jeg operert i et samfunn hvor det er tette relasjoner, man snakker lett om ting, men slett ikke med tanke på forskning. Sjenerøs informasjon og tette relasjoner gjør det også lett å identifisere informantene. Jeg har gjort fire hovedgrep for å sikre informantene mine anonymitet.

Det første grepet er at navn er endret. I enkelttilfeller, hvor det dreier seg om enkeltutsagn i teksten, kan navn være helt fjernet. Slike grep regner jeg som helt uproblematisk.

Videre har jeg valgt å splitte noen av informantene i flere identiteter. Dette er gjort for at de skal bli vanskeligere å gjenkjenne, eller at det skal bli vanskeligere å knytte sensitivt materiale til dem. Jeg har gjort dette på tre måter:

- En person får to identiteter basert på fortid og nåtid. Dette er for eksempel relevant hvis en person har en fortid som ikke er kjent i nabolaget.
- En person får to identiteter basert på arenaer. Dette har blitt gjort eksempelvis hvis det ikke har vært vesentlig å følge en identitet fra en arena til en annen.
- En person får to identiteter basert på tema. Dette kan eksempelvis gjøres ved at episoder og diskusjon rundt et sensitivt tema knyttes til en separat identitet.

Dette andre grepet er benyttet i en god del sammenhenger. Jeg ser på disse endringene som udramatiske, men svært vesentlige for å ivareta anonymitet. Men kanskje enda mer vesentlig har det vært å sikre at hvis en identitet blir avslørt, så skal det være vanskelig å knytte sensitive temaer til informanten siden identiteten er splittet opp.

Det tredje grepet er å fjerne, tilføye eller endre på uviktige fakta i folks liv. Det kan være endringer som å gi noen en katt, eller tilføye en bil eller en slektning. Disse grepene er forsøkt gjort på en slik måte at materialet og fortolkningen ikke fordreies.

Det siste grepet er at jeg ved noen anledninger har holdt folk som er del av en bestemt samhandlingssituasjon fra hverandre. Selv synes jeg dette er det mest utfordrende grepet fra et forskningsmessig ståsted, samtidig som jeg etisk sett synes det er det viktigste grepet. Dette er gjort for å hindre at alle kan knyttes til alle i nabolaget og til de gruppene jeg har fulgt. Problemet med dette grepet er at det kan vanskeliggjøre det å illustrere kompleksiteten i samhandlingen, og det å forstå samhandling er sentralt i dette prosjektet. Det gjør også at jeg ikke kan presentere så fargerike historier som jeg gjerne skulle ha gjort. Allikevel mener jeg at jeg skildrer hverdagslivet på en mer enn tilfredsstillende måte, uten å utlevere informantene.

Det finnes også materiale jeg har utelatt av etiske grunner. Ting som er fortalt meg i fortrolighet, i rus eller som er så tøft at jeg ikke vil ta sjansen på at det kan peke tilbake på noen, vil man ikke finne i denne oppgaven.

Jeg har også valgt å ikke presentere et persongalleri, hvor interessant og klargjørende det enn måtte være. Selv om enkeltindivider er det som gir liv og spenst til materialet, er individene som sådan sekundære i et prosjekt som prøver å identifisere sosiale og kulturelle mønstre. Å presentere informantene ytterligere med for eksempel et relasjonskart vil bryte ned de anonymiseringsgrepene som er skissert over. I stedet blir vi kjent med informantene etter hvert som de opptrer i teksten.

Jeg vil faktisk hevde at oppgaven heller er styrket enn svekket av disse grepene. Jeg kan benytte et materiale det ville vært etisk vanskelig å benytte hvis ikke disse relativt minimale grepene var tatt.

Kapittel II Arbeiderklassens interne forskjellighet

1 Innledning

Roberts (1971) gjør et poeng av at mens det har vært mye fokus på skiller mellom klassene, har det vært lite fokus på intern lagdeling i arbeiderklassen. Han referer til tiden før første verdenskrig, men hans tilnærming er minst like viktig i dagens samfunn. Selv i dag er det mange som assosierer klassebegrepet med en kamp mellom sosiale klasser. Det er lett å glemme verdien av å fokusere på intern organisering og kategorisering. Som vi skal se er det nettopp blant ens egne at hverdagslivet leves ut og de fleste idéer blir tydelige.

Folk i Walker og i nærmiljøet på østkanten er selv ivrige til å fortelle om intern forskjellighet. Etter at de har bekreftet at arbeiderklassen finnes, og at de selv er en del av den, er det første de ønsker å forklare nettopp hvor kompleks arbeiderklassen er. Folk understreker: ”*stor intern variasjon*”, ”*forskjellige nivå*” og ”*store forskjeller mellom folk*”. Arbeiderklassen forklares og deles opp. Folk illustrerer interne skiller blant annet med å trekke frem undergrupper. De bruker hendene og teller på fingrene for å vise hvor komplekst dette temaet virkelig er. Hver og en har sin måte å skissere denne kompleksiteten på, og antallet undergrupper varierer. Selv om det er forskjell på hvordan man skisserer og forklarer oppbyggingen av arbeiderklassen har de forskjellige tankekartene som presenteres mye til felles. Det er en delt forståelse av kompleksitet og forskjellighet innen arbeiderklassen. Det er også en delt forståelse av hvilke variabler som tas i bruk når man drar opp skillelinjer, samt hvordan disse variablene virker sammen og forsterker forskjellighet.

Vi skal se i dette kapitlet hvordan det å være arbeiderklasse i første omgang forhandles frem enkeltmennesker i mellom og i nærmiljøet. Vi skal se at enkeltmennesker tar utgangspunkt i de idéer og erfaringer de har og at idéene prøves ut i møter mennesker imellom. Det forhandles frem en mer eller mindre delt forståelse for hva arbeiderklassen skal være. Det er altså gjennom forhandlinger og samhandling internt i nærmiljøet at bevisstheten rundt hvem arbeiderklassen er i første omgang formes. Siden identitet nettopp formes gjennom forhandlinger mellom mennesker i nærmiljøet blir det viktig å se på hvordan man organiserer sin egen klasse og sitt eget nærmiljø. Det er utgangspunktet for dette kapitlet.

Forhandlingen om identitet kommer til uttrykk i to komplementære folkemodeller (Holly og Stuchlick 1981) som er i bruk når folk beskriver og drøfter sin egen samfunnsgruppe og sitt eget nærmiljø. Den første modellen er bygd opp av sosio-økonomiske kategorier. I denne modellen kommer idéer om forskjellighet til uttrykk gjennom mer eller mindre materielle goder og standarder, og jeg vil kalle denne modellen for den beskrivende modellen. Den andre modellen deler samfunnet inn i skikkelige folk og dårlige folk. Denne modellen har et tydelig moralsk uttrykk. Moralen uttrykkes gjennom handlinger, og gjennom idéer og diskurser knyttet til handlinger. Denne modellen velger jeg derfor å kalle handlingsmodellen.

Materielle uttrykk spiller en fundamental rolle i begge modellene: Den beskrivende modellen beskriver tilgang på ressurser. Handlingsmodellen ser på handlinger knyttet til bruk av ressurser og på samhandling som er knyttet til idéer om hvordan 'ordentlige folk' skal oppføre seg. De to modellene ekskluderer ikke hverandre, men virker sammen for å gi et komplekst bilde av intern forskjellighet så vel som en delt forståelse av hvem "vi" som arbeiderklasse er. Vi tar utgangspunkt i disse folkemodellene videre i dette kapittelet.

2 Den beskrivende modellen

For å illustrere kulturelle mønstre og variasjon tar jeg utgangspunkt i Eileens tankekart. Eileen er husmor og bor i et område som i Walker er klassifisert midt på treet økonomisk sett. Hun bor sammen med ektemannen som er uføretrygdet, og barn fra dette og tidligere samliv. Hun starter alltid med å vise hvordan sosio-økonomiske forskjeller spiller en sentral rolle internt i arbeiderklasse miljøet:

Eileens tankekart for arbeiderklassen interne sammensetting:

1. Faglærte arbeidere med gode jobber
-----
2. Folk som har lave lønninger
3. Folk som er på stabil og relativt høy trygd (for eksempel uføretrygdede)
4. Folk med vanlig, lavere trygd, som arbeidsledige og enslige mødre
-----
5. Hjemløse

Oppdelingen kan tilsynelatende se uproblematisk og kanskje ikke en gang kompleks ut. Modellen innehar imidlertid en rekke forskjellige variabler som virker ulikt sammen fra situasjon til situasjon. Dermed gir modellen rom for individuelle og situasjonsbetingete forskjeller. Tankekartet inkluderer nivå av faglærthet, arbeid, utdanning, inntekt og materiell standard blant de variablene som aktiveres. Kompleksiteten kommer først virkelig til syne når Eileen utdyper. Hun karakteriserer hver kategori mer presist, og fordeler naboer, venner og familie i de forskjellige kategoriene.

Øverst i arbeiderklassen plasserer Eileen faglærte arbeidere. Eileens ektemann Bob kommer fra en familie hvor ”*alle menn er faglærte arbeidere eller har [andre] gode jobber*”, for eksempel innenfor statlig eller kommunal administrasjon. Det samme gjelder også for kvinnene som jobber i denne familien. For Eileen er det ikke bare tradisjonelle faglærte yrker som faller innen denne kategorien: Ikke bare bilmekanikere, elektrikere, snekkere og lignende, men også brannmenn, politimenn og forskjellige kontorjobber som krever en hvis utdanning eller lære. Ifølge Eileen er det stor forskjell på denne gruppen og de på nivået under, de lavtlønnede. Noen ganger lager Eileen et ekstra nivå mellom de to øverste nivåene avhengig av fokuset på delingen hun gjør: ”*Det er stor forskjell mellom brannmenn og for eksempel en vanlig faglært arbeider*”. I slike situasjoner vil Eileen ofte referere til forskjell i lønn og materielle goder faglærte arbeidere kan skaffe seg.

I kategorien for lavtlønnede plasserer Eileen Jackie og Jackies datter Tracy. Det faktum at Jackie er faglært frisør, blir sekundært, siden hun tjener så pass lite. I dette eksemplet blir lønn

dermed viktigere enn grad av faglærthet. Det er flere ting som gjør Jackie fattig, og derfor klassifisert av Eileen som lavtlønnet. Jackie selv støtter Eileens framstilling av henne som lavtlønnet. Jackie forklarer at hun sliter med to deltidsjobber, begge lavt lønnet.¹⁶ Hun mener det er umulig å leve av de to inntektene. For å dekke resten av regningene klipper hun folk i nabolaget svart. Dette gir henne et par pund ekstra til å betale husleia og et par drinker på de lokale pubene en gang i blant. Jackie forklarer også at hun har tapt finansielt de siste årene. Med to døtre på seksten og sytten år får hun ikke lenger barnebidrag for noen av dem. Hun har ikke hjerte til å be om penger fra dem, siden hun regner deres ukentlige lønn på £65 hver som deres lommepenger til klær, fritid og gaver. På grunn av dette må Jackie enten leve av forholdsvis mye mindre frem til ungene flytter hjemmefra, eller få seg bedre betalt jobb. Konsekvensen er at hun ikke kan leve det samme sosiale livet hun er vant til. Jackie er stolt av å jobbe selv om hun kun tjener noen få pund mer i uka enn det hun hadde fått i ledighetstrygd.

Jackies datter Tracy har nettopp startet å jobbe etter at hun har fullført skolen.¹⁷

Sekstenåringen tjener knappe £65¹⁸ i uka. Hun jobber 40 timer i uka, lunsjpauser ikke medregnet, noe som gir det en timelønn på £1.65. Dette er en lønn man ikke kan leve av, og man er avhengig av å bo hjemme hos foreldre. Tross den lave lønna er Tracy fornøyd. Jenta er stolt over å ha jobb og over å tjene egne penger og betale trygdeavgift. Når hun summerer opp sitt unge liv ser hun på seg selv som en relativt suksessfull jente. Hun har fullført skolen, hun har ikke blitt gravid og hun har funnet seg en jobb. Tracy har mulighet til å jobbe seg opp, forteller Eileen, og Tracy selv fokuserer nettopp på denne muligheten.

I den tredje kategorien plasserer Eileen seg selv og ektemannen. Bob pleide å ha jobb som faglært, men fem år etter at de ble gift ble han syk og han er nå uføretrygdet. Bobs sykdom gjør at han har vanskelig for å gå, noe som igjen gjør at han kan kreve ekstra trygd. Eileen og Bob har dessuten et funksjonshemmet barn som de også mottar ekstra trygd for. Disse to trygdene gjør at de har det romsligere enn en del andre trygdede. Eileen selv jobber ikke. Hun får noe støtte for å være hjemme som omsorgsperson for deres yngste barn. Selv om Eileen klassifiserer Jackie høyere enn henne selv og familien, så har Eileens familie det økonomisk

---

¹⁶ Dataene om inntekter i dette kapittelet er samlet før minstelønn ble introdusert (1. april 1999), men som vi skal se i kapittel fem har minstelønnen lite å si for Jackies reelle inntekt.

¹⁷ Det å ha fullført skolen innebærer på østkanten å ha fullført grunnskolen.

¹⁸ I 1997-98 var dette standardlønn for ungdommer som startet i lære.

romsligere enn Jackies. I dette tilfelle er dermed det å ha jobb høyere verdsatt enn hva man har å rutte med. Det å kunne forsørge seg selv og sin familie egenhendig er da også høyt verdsatt, noe jeg stadig blir jeg fortalt.

I noen tilfeller, som for eksempel når faglærte Jackie ikke blir plassert i det øverste siktet, er altså lønn viktig. I andre tilfeller, som i sammenligningen mellom Bob og Eileen vs. Jackie, blir inntekt sekundert i forhold til det å ha jobb. Man kan altså spore en moralsk kodeks i den beskrivende modellen, selv om denne type modell i første omgang trekkes frem for å skissere forskjeller. Tilknytningen til handlingsmodellen som har et mer eksplisitt moralsk uttrykk er tydelig. Dette skal vi ta nærmere i øyesyn senere i kapittelet.

I nivået under sin egen gruppe plasser Eileen arbeidsledige og alenemødre siden de oftest er hjemme med barn og dermed lever av trygd. Flere i Eileens egen familie er å finne i denne gruppa. Et eksempel er hennes arbeidsledige sønn på 23, som aldri har hatt jobb eller tatt utdanning. Det samme gjelder hennes datter, 21 år gammel og enslig mor til to, heller ikke hun har jobbet eller tatt utdanning. Eileens venninne Sandra plasseres også i denne gruppen. 50 år gamle Sandra er enslig og arbeidsledig. Hun hevder at hun ikke har råd til å finne seg en jobb. Sandra har mange års erfaring med kontorarbeid, men hun er ikke i stand til å finne en fulltidjobb hun kan leve av.¹⁹ Eileen mener at de som er i denne kategorien er veldig fattige. Det samme gjør de jeg har snakket med som tilhører denne kategorien.

I den nederste kategorien finner Eileen rom for de hjemløse. Eileen plasserer dem nederst i arbeiderklassen og nederst i samfunnet. Selv om hun og andre viser stor sympati for hjemløse, er det mange som mener at det ikke egentlig er noen grunn for at noen skal være hjemløse. Eileen mener at kommunen finner hus til alle som trenger det, og illustrerer det med at sønnen hennes fikk bolig på dagen da han ble kastet ut fra en leilighet han hadde tidligere.

Selv om det overstående i hovedsak er basert på én kvinnes røst gir det et godt bilde av hvor komplekst denne interne delingen av arbeiderklasse miljøet er. Sammenlignet med andre slike tankekart som andre informanter har presentert, er dette representativt. Andre vil kanskje

---

¹⁹ Vi kommer til å få en bedre forståelse hvordan folk opplever lave lønninger og det å leve på trygd i kapittel fem.

bruke litt andre begreper. Noen vil ikke ta med hjemløse. Noen vil ikke dele gruppen av trygdede i to sjikt, slik Eileen gjør. At hun er bedre stilt enn andre trygdede er kanskje tydelig for henne, men ikke nødvendigvis for andre. Kategoriseringen er situasjonsbetinget, og hver kategorisering trenger rom for fleksibilitet, siden folk benytter personlige erfaringer som utgangspunkt når de generaliserer. Ved å løst knytte sammen så mange variabler på denne måten finner Eileen en måte å gi rom for den fleksibiliteten hun mener må til. Klassifiseringen er kompleks og situasjonell, noe de alle forteller meg: ”*Det kommer an på...*”.

En annen viktig variabel som ikke er eksplisitt i Eileens tankekart er hvorvidt folk bor i private eller i kommunale boliger.²⁰ Man kan være arbeiderklasse selv om man har kjøpt sitt eget hus, på tross av at det å eie tidligere har vært knyttet til andre, høyere sosiale lag. Selv om det i dag er rom for å eie hus i arbeiderklasse miljø er det en åpenbar forskjell på det å eie eller leie bolig. ”*De som eier egne hus pleier å være faglærte arbeidere*”, ifølge Eileen. De fleste synes å være enige med Eileen om at dette er tendensen. De delene av Walker som regnes som bedre enn andre er områder med en høy andel privateide hus. Områder som regnes som dårlige har en stor andel av kommunale utleiehus og -leiligheter. Eileen skisserer delingen med de områdene hun karakteriserer som de beste øverst på lista.²¹

1. Walkergate/ toppen av Walkerville – private hus
2. Bunnan av Walkerville – private hus
3. Monkchester/ Walker – blanding av kommunale hus og hus som tidligere har vært kommunale og som har blitt kjøpt av privatpersoner. Dette er området hvor Bob og Eileen bor.
4. Lenger ned i Monkchester/ Walker – kommunale hus
5. Pottery Bank (ved elvebredden)/ St. Anthony – kommunale hus og private utleiehus

Å eie eget hus assosieres med å ha god jobb og god lønn. Det kommuniserer også en slags stabilitet, selv om husholdene i kommunale hus kan være minst like stabile som husholdene i

---

²⁰ De som leier hus, leier stort sett fra kommunen. Det finnes imidlertid også et par private boområder hvor de fleste hus og leiligheter leies ut. I Walker er dette stort sett i fattige områder hvor kommunen betaler husleien. I all hovedsak er det å ikke eie blant mine informanter imidlertid synonymt med å leie kommunale boliger.

²¹ I denne oversikten benyttes de administrative bydelene for å skille mellom områdene. Denne benevnningen er tilpasset meg som utenforstående. Folk i mellom ville benytte enda med lokale navn og veier og gater for å dele opp bydelen. Jeg har valg å benytte denne modellen da den gir best oversikt.

private hus. Denne troen på stabilitet er tydelig i Eileen og Bobs nabolag. De bor i et tidligere kommunalt eid boligområde, men de selv og en del av naboene har kjøpt husene de bor i fra kommunen. Eileen forklarer: *”Du må være veldig forsiktig når du kjøper [hus] i et kommunalt eid boligområde. Du vet aldri hvem kommunen kommer til å plassere ved siden av [deg]. Det kan være all slags folk. Og det kan bli umulig å selge igjen”...* *”Hvis naboene dine eier deres eget hus har du i alle fall en slags garanti, det er ikke hvem som helst som kan kjøpe et hus”*. Privateide hus og kommunalt eide hus lager tydelige skiller i landskapet, og de har forskjellig symbolsk mening og representerer forskjellige deler av arbeiderklassen. Det er selvfølgelig ikke så enkelt som at faglærte eier hus og at andre ikke gjør det. Jackie, frisøren, kan bare drømme om å eie, akkurat som hun nok bare kan drømme om noe særlig høyere lønn. Indikasjonene på hvem som eier og hvem som leier er imidlertid klare.

Det er lett å se ut fra Eileens eksempler at det er mange variabler som tas i bruk når man skal beskrive skillene innenfor arbeiderklassen. Oppsummert kan man si at følgende variabler er sentrale i denne beskrivende måten å tilnærme seg intern forskjellighet på:

1. Grad av faglærthet: Det er bedre å være faglært enn delvis faglært, og bedre å være delvis faglært enn 'bare ufaglært' arbeidskraft.
2. Arbeid rangeres over ledighet: Ledighet er knyttet til trygder og stønader, og det er viktig å egenhendig kunne sørge for seg selv og sin familie.
3. Inntekt: Grad av faglærthet, type stønad, ledighetsstatus og type jobb påvirker den reelle inntekten man har, og dermed hvilke goder som er tilgjengelig.
4. Eiendom: Inntekt synliggjøres gjennom å eie materielle ting, og det å eie hus er en tydelig markør i så måte. Om du eier, leier eller i og for seg er hjemløs betyr noe for hvordan du beskrives og hvor du plasseres når arbeiderklassen blir skissert.

Selv om det er situasjonelt, og folk påpeker nettopp det, så er folk også klar over at disse variablene har en tendens til å skape mønstre: Er man faglært er tendensen at man tjener mer, eier eget hus og har jobb. Hvis man er ledig blir det vanskelig å holde på et hus, vanskelig å legge seg opp penger og å få lån. Goder har en tendens til å akkumuleres, og det ser man også i eget nærmiljø. Denne tendensen til å akkumulere hva vi med Bourdieu kan kalle økonomisk

kapital (1984) kan også knyttes til fysiske steder i nærmiljøet. Hvor du bor indikerer nivå av økonomisk kapital. Folk selv påpeker og illustrerer dette ved blant annet å summere opp interne forskjeller i geografiske områder når de lager sine kart over lokalsamfunnet. Folk beskriver en gradvis akkumulering av økonomiske ressurser i det man beveger seg bort fra elva. Eileen sin skisse over boområder forteller oss to ting. For det første understreker hun forskjellen mellom private og kommunale boområder. For det andre, jo nærmere elva man bor, jo verre stilt er man. Denne måten å skissere sosiale og fysiske rom i byen på er kjent fra Chicago-skolen i begynnelsen av forrige århundre (Hannerz 1980). Så vel Walker som hele Newcastle kan deles inn i slike soner. Med elva som utgangspunkt er det mulig å dra opp soner som deler Walker i fattigere og rikere områder. Siden økonomiske goder og sosial lagdeling er knyttet til slike fysisk definerbare rom blir sonene også sosiale rom. Folk bosatt i områdene rundt Walkergate og Walkerville uttrykker tydelig at de unngår å ferdes i områdene langs elva. Dermed understreker de avstand mellom egen situasjon og den situasjonen mange befinner seg i i nettopp disse områdene. Denne måten å dele området på har en historisk forklaring siden verftene og verkstedene lå ved elva og arbeiderne bosatte seg nær arbeidsplassen. Det at verkstedene og verftene i dag er borte gjør den romlige måten å dele lokalsamfunnet på enda tydeligere, siden områdene ved elva i dag er de med høyest arbeidsledighet. Jobbene er borte, men folk har blitt boende.

De tette nettverkene på østkanten gjør folk i stand til å se forbi de sosioøkonomiske forskjellene og i høy grad også evaluere hverandre basert på oppførsel. Folk ser hvem som er skikkelige og hvem som er dårlige samfunnsmedlemmer. Folk flest uttrykker at det er viktigere å skikke seg vel enn å være rik. Handlinger og samhandling blir fremtredene når folk identifiserer skillene mellom de som skikker seg og de som ikke gjør det. Dette leder oss over til handlingsmodellen.

Handlingsmodellen er tydeligere i sitt moralske uttrykk enn den beskrivende modellen. Det betyr ikke at den beskrivende modellen er uten verdier og evaluering, tvert i mot: Ikke bare forteller den oss at jobb er bedre enn ledighet, faglærthet er bedre enn å være ufaglært o.s.v., den forklarer oss også hvordan folk opplever at deres samfunn er bygd opp. Det som imidlertid ofte skjer er at når folk har gitt en grunnleggende beskrivelse av samfunnet med

den beskrivende modellen så føler de ofte et behov for å utdype og presentere kompleksiteten i eget samfunn. Dette gjør de ved å evaluere hverandres handlinger. Fokuset flytter seg fra 'hva man har' til 'hva man gjør'. I så måte henger de to typene folkemodeller tett sammen, og handlingsmodellen presenteres ofte i forlengelsen av den beskrivende modellen.

3 Normativ forskjellighet - den handlingsbaserte modellen

I forlengelsen av en beskrivende folkemodell deles samfunnet i gode og dårlige folk ved at man skiller mellom hvem som er røffe²² og hvem som er 'ordentlige folk' i nærmiljøet. I motsetning til røffe folk er 'vanlige folk' eller 'ordentlige folk' folk som gjør det bra og tar vare på familien sin, folk som ikke roter til sitt eget og andres liv og som opptrer slik det forventes i lokalsamfunnet. Denne måten å fremstille sitt eget samfunnslag skiller seg vesenlig fra den mer skjematisk fremstillingen vi nettopp har sett. I handlingsmodellen er det ingen klart uttrykt opprømsing, og presentasjoner er mer situasjonsbetinget. Grunnen til det er enkelt skissert at handlingsmodellen utdyper den beskrivende modellen og gjør bildet av de forskjellige enkeltmenneskene mer kompleks. Dette er folks egne 'tykke beskrivelse' (Geertz 1973). Det gis ytterligere informasjon ved å trekke inn folks handlinger og historie, noe som gir et mer komplekst bilde av hvordan samfunnet er satt sammen. Denne typen folkemodell sirkler rundt en del sentrale, normbelagte aktiviteter, og enkeltmennesket vurderes i forhold til hvordan de utøver disse aktivitetene. Vi skal se på tre temaer som folk legger vekt på når de skal skille mellom god og dårlig oppførsel i nærmiljøet: Arbeid, forbruk og røffhet.

Arbeid

Det eksisterer et uttrykt skille som sier at enkelte fag og yrker er sett på som mer 'ordentlig', og dermed mer verdsatt, enn andre. Dette kommer ofte til syne når menn koder med hverandre. Både Andy og Robbie er faglærte. Andy, som er mekaniker, hevder at Robbie, som er gipsarbeider, bare er delvis faglært. Kommentaren gjør Robbie forbanna. Robbie lirer av seg en lengre regle om hva hans fag er og hvor lang tid hans utdanning og læretid tok (fem år) før han ble faglært gipsarbeider. Robbie selv rakker imidlertid støtt og stadig ned på

---

²² Vi skal komme nærmere inn på definisjonen av røff i den delen av handlingsmodellen som behandler røffhet spesielt. Røff kan beskrive så vel områder som mennesker, og når man beskriver mennesker kan det like gjerne gjelde grupper som enkeltindivid. Som beskrivelse av mennesker blir røffhet en slags motpol til normalitet og det man definerer som 'ordentlige' folk.

broren Brian på lignende måte. Ifølge Robbie kan det Brian gjør knapt kalles arbeid. Brian, som jobber med salg, *'har verken svennebrev'* eller *'utøver ordentlig fysisk arbeid'*. Dette er en vanlig måte å kydde på menn i mellom, og stadig å høre over en øl. Det er i imidlertid holdningen til arbeid som avgjør om man klassifiseres som røff eller ikke. Det er altså ikke hva du gjør, men hvordan, og om du gjør det i det hele tatt (det vil si jobber) som har avgjørende betydning. Ledighet brukes av mange, særlig av folk med relativt gode jobber, til å skille de røffe fra resten.

Tracy og Tom er begge tenåringer og begge har skaffet seg jobb eller lære etter grunnskolen. De er unge og på vei til å jobbe seg opp. *"De som ikke jobber er sosiale snyltere"*, uttrykker begge. *"Frankie neddi gata er en sosial snylter. Han har aldri hatt jobb"*, forklarer Tom. Jeg blir fortalt at *"slike folk heller forblir på trygd enn å skaffe seg en jobb"*. Tom og Tracy uttrykker liten respekt for slike som Frankie og finner det urettferdig at folk som ikke jobber får penger. De synes at myndighetene på en eller annen måte bør endre reglene. De tillegger det å jobbe en tydelig moralsk dimensjon. De to tenåringene distanserer seg fra arbeidsledige og referer til arbeidsledige som en underklasse, selv om de forklarer at disse menneske også tilhører arbeiderklassen. De menneskene de snakker om er nemlig gamle kamerater og bekjente i nabolaget. Alle har de samme mulighetene, forklarer Tracy og Tom. Det er, ifølge ungdommene, de moralske valgene som skiller dem selv fra for eksempel Frankie. Heller ikke denne måten å dele inn sitt eget nærmiljø på er enkel. De ser kompleksiteten ved å være avhengig av trygde og at dette er vanlig i samfunnet og deres eget nærmiljø. For eksempel regner de ikke Bob og Eileen som snyltere, selv om ekteparet ikke har jobb. De forklarer det med at Bob og Eileen begge har jobbet tidligere. Dessuten er Bob er syk og Eileen må være hjemme og ta seg av familien, slik at det ikke er mulig for dem å jobbe.

Måten Tom og Tracy deler inn samfunnet på er ikke allment akseptert. Det er i hovedsak folk med jobb som vektlegger en slik type argumentasjon. Andre forklarer oftere ledighet med mangel på jobber eller mangel på anstendige lønninger. De fleste peker på at det ofte ikke er stor økonomisk forskjell på å ha jobb eller å livnære seg på ledighetstrygd. Folk registrerer denne kompleksiteten i eget nærmiljø og egen familie daglig. Det synes ikke å være et helt klart skille mellom ledighet og arbeid. Man ser at folk kan jobbe i perioder for så å bli ledige.

Selv om det er mangel på jobber ser folk ut til å gå inn og ut av arbeidsmarkedet, i alle fall det uformelle arbeidsmarkedet. Mange uttrykker også at de ”*rett og slett ikke har råd til å jobbe*”. Det er fordi lønningene er så lave at folk vil være dårligere stilt, eller i alle fall neppe særlig bedre stilt, dersom de jobber sammenlignet med det å forbli trygdet.²³ Likevel, arbeidsledighet er kanskje den viktigste faktoren som skaper skillelinjer i samfunnet. Arbeidsledigheten skaper avhengighet til lokale myndigheter og man mister muligheten til å jobbe seg opp og forsørge seg selv. Det er dermed vanskeligere å komme seg ut av bakevja. Det å være ledig gir heller ingen fortrinn i lokalmiljøet. Selv om det ikke stopper folk fra å sosialisere på kryss og tvers av arbeidsstatus, uttrykker mange at de er irriterte når deres ledige venner for eksempel sitter på puben ”*dagen lang*” i stedet for å se etter jobb. Det er ikke først og fremst det at de er uten arbeid, men deres manglende forsøk på å endre dette, mangel på ansvarlighet og handlekraft, som er grunnen til at mange arbeidsledige blir klassifisert som røffe eller snyltere.

Det å jobbe seg opp verdsettes høyt. Videre uttrykker ’*hardt arbeid*’, ’*fysisk arbeid*’ eller å få ’*gjort et godt dagsverk*’ grunnverdier i arbeiderklassen. Selv om utdanning, i alle fall i teorien, har blitt tilgjengelig, synes det å ’*jobbe seg opp*’ fortsatt å være høyest verdsatt. Dette er tydelig i diskusjoner om utdanning versus det å gå i lære. Svært mange gir uttrykk for at det ikke er bedre å ta høyere utdanning enn å jobbe seg opp. Folk understreker sitt poeng med å vise til at det har holdt for de fleste av dem å ta fagutdanning. Man trekker frem seg selv og sine naboer, venner og familie for å illustrere. Man trenger ikke utdanning for å ha et anstendig liv, blir jeg forklart. Dette er et tydelig tegn på at man anerkjenner arbeiderklassens kjerneverdier og dermed også til sine egne valg.

Å jobbe seg opp innebærer ikke nødvendigvis det å forlate ett samfunnslag for å etablere seg i et annet. Langt oftere er det snakk om å jobbe seg opp til en anstendig plass i eget lokalmiljø. Sandras døtre har jobbet seg opp på denne måten. De startet med veldig lav lønn da de begynte å jobbe som sekstenåringer, men lønnen har økt i takt med økt arbeidserfaring. Unge som skaffer seg jobb eller lærlingplass etter fullført grunnskole, har bedre muligheter til å jobbe seg opp enn unge som ikke gjør dette. Fra man avslutter grunnskolen og til man blir

---

²³ Dette temaet vil bli drøftet i kapittel fem.

atten har man ikke krav på ledighetstrygd. Foreldrene får heller ikke lenger barnetrygd (med mindre barna fortsetter på skolen). Som nevnt opplever hushold, som Jackies, at de kommer dårligere ut av det økonomisk når ungene avslutter skolen. De unge tjener så lite at de er avhengig av å leve på familien. Tracys £65 i uka er det ikke mulig å forsørge seg med. Tom tjener det samme. Han er imidlertid ikke så opptatt av den lave lønnen. For Tom avhenger fremtiden av at han får lærlingplass hos en bedrift, og dermed bli sikret muligheten til å ta fagbrev.

Til tross for lave lønninger er Tracy og Tom fornøyde. De er stolte fordi de har skaffet seg jobb og lære, og fordi de har holdt seg unna trøbbel. De vet at lønnen vil øke de nærmeste åra hvis de fortsetter å jobbe. De skikker seg vel og er dermed vel ansett i lokalmiljøet. Det er nemlig ikke en selvfølge. Eileens 23 år gamle sønn har som nevnt aldri hatt jobb, og han har heller ikke fullført skolen. Han er avhengig av ledighetstrygd og svart arbeid, og får ingen anerkjennelse, ikke engang fra sin mor for disse valgene. Mange av Tracy og Tom sine skolekamerater har allerede blitt foreldre, kuttet ut skolen og enda verre, fått rusproblemer. For mange av disse ungdommene blir det vanskelig å finne seg en jobb.

Idéen om å jobbe seg opp skaper skillelinjer i samfunnet. Den skiller i forhold til alder. Det eksisterer en tydelig idé i samfunnet om at man ikke er voksen før man har jobb. Dette er knyttet til det å forsørge seg selv, noe som er en svært viktig verdi. Det er dermed en slags liminalfase Tom og Tracy er inne i. Som ikke ferdig forma arbeidstakere, uten fagbrev og med lønn man ikke kan leve av, befinner de seg i en 'verken eller' situasjon. Selv med introduksjonen av offisiell minstelønn i 1999 har ikke dette endret seg. Man må være 18 år for å kreve minstelønn, og man tjener ikke full minstelønn før man er etparogtjue år gammel. Realitetene i dag er annerledes enn den gangen for eksempel Eileen var ung. Da var det overflod av jobber, og Eileen forteller hvordan hun kunne velge og vrake, og bytte jobb når hun ikke var fornøyd med lønn og arbeidsforhold som fersk på arbeidsmarkedet i en alder av 14. Til tross for massive endringer i arbeidsmarkedet så er det å jobbe seg opp en idé som holder stand. Tenåringene Tom og Tracy vet at dette er en fase de skal igjennom.

Denne fasen er grunnleggende for i det hele tatt å bli rekruttert inn på arbeidsmarkedet, og dermed underbygges skillet mellom de som jobber og de som ikke gjør det allerede når man er 16 år. Det skiller folk som Tom fra slike som Eileens sønn. Mange av de som ikke får jobber får ikke den viktige første arbeidserfaringen som oppleves som grunnleggende hvis man på sikt skal kunne forsørge seg selv. Dette er den ene og tydeligst definerte veien opp og frem i lokalsamfunnet. Ifølge de som fikser denne veien, er den tilgjengelig for alle. Det å jobbe seg opp presenteres dermed som både et skille mellom det å være barn og voksen og det å være røff eller ordentlig. Det å jobbe seg opp *er* dannelsesprosessen i lokalsamfunnet.

Å ha jobb dreier seg dermed om å ha en ansvarlig livsførsel og å kunne ta vare på seg selv og eventuell familie. Dette leder oss over til den andre variabelen som ofte trekkes frem i folks handlingsmodeller: Forbruk.

Forbruk

Penger er hovedtema i de fleste samtaler. Etter fire måneder i felt var jeg litt usikker på i hvilken retning jeg skulle dreie fokuset i feltarbeidet og uttrykte min bekymring overfor Eileen. Hun bare lo og utbrøt: *"Du kommer til å skrive om penger. Det er alt vi snakker om"*. Walker og østkanten er et samfunn med lite kontanter p.g.a. ledighet og lave lønninger. En kvinne forklarer det på følgende måte: *"Alle er opptil ørene i gjeld"*. Det er en stadig kamp å klare å redusere gjeld, og å prøve å unngå å øke den. Mangelen på kontanter gjør at folk er opptatt av å finne gode tilbud. Når man tjener lite penger og har lite kontanter må man ta flere strategiske valg i hverdagen. Valgene man gjør blir imidlertid hele tiden evaluert i lokalsamfunnet. Blant mange av mine informanter er mangel på penger og høy gjeld et altomsluttende faktum, som tydelig påvirker forbruket og handlingsmønsteret deres generelt. Penger blir dermed en viktig del av de fleste relasjoner i Walker, viktig i diskurser, praksiser og idéer.

Hva du kjøper og hvor du kjøper ting forteller mye om hvem du er, eller mer presist det du forteller om handleruta fortolkes av folk og påvirker deres oppfatning av deg. Over middag forteller Eileen venner at hun handler på en matvarekjede som heter Safeway. En av hennes venninner, Trisha, blir tydelig overrasket og påpeker at mannen hennes jobber der, men at hun

”aldri kunne ha råd til å handle der”. Trisha handler hos kjedene Netto eller Kwick Save. De andre kvinnene som er tilstede er enig med Trisha om at Safeway ”er alt for dyr”. På dette stadiet føler Eileen at hun må forklare hvordan og hvorfor hun handler der. Hun forklarer at hun kan handle der uten at det blir for dyrt. Hun forklarer at hvis man går tidlig vil butikken ha mange tilbud. Eileen påstår at hun ”bare kjøper mat med merkelapper på”, det vil si til redusert pris. Eileen underkommuniserer (Goffman 1992) det faktum at butikken hun handler i, og som venninnene synes er alt for dyr, faktisk er en dyrere butikk, og hun gjør nettopp det for å ikke bli oppfattet som en som sløser unødige. Videre utdyper hun den moralske dimensjonen ved handlingen når hun forklarer taktikken som ligger bak de valgene hun gjør. Hun hevder nemlig at hun både sparer og kjøper kvalitetsprodukter. At folk fort kan tolke hennes valg av butikkjede dit hen at hun sløser, er et inntrykk hun absolutt ikke vil at de skal sitte igjen med. Hun presenterer derfor flere detaljer rundt hvordan hun handler. Som nevnt går hun tidlig, og hun er opptatt av tilbud. ’Kjøp en – få en gratis’, kjøp to og få den tredje på kjøpet, redusert pris på grunn av at utløpsdatoen nærmer seg, tilbud fra produsenten som 20% ekstra til ordinær pris er eksempler hun trekker frem. Hun forklarere videre at med en stor familie, slik som hun har, er det mulig å benytte slike tilbud.

Et godt kjøp er verdsatt, og blir eksplisitt kommunisert og evaluert i lokalsamfunnet av både menn og kvinner. Sløsing, og det å være gjerrig, er i motsetning til et godt kjøp betraktet som total feilbruk av penger, og generelt sett på som umoralsk. Folk har ikke et direkte fokus på materiell forskjellighet i samhandlinger med hverandre i nærmiljøet. Tvert i mot synes samhandling på østkanten å fokusere på likhet. En streben etter likhet og felles normer er tydelig i Eileens shoppinghistorie.

Gjenytelser

Den velkjente skikken, eller institusjonen om man vil, å gå ut på byen med kompiser og kollegaer og kjøpe drinker og øl til hverandre illustrere denne likhetstanken. Kjøper man sin runde på riktig måte symboliseres sjenerøsitet og lojalitet. Det er en rekke tydelige, mer eller mindre uttalte regler knyttet til pub-til-pub runder. Mathew, Andy, Brian og Robbie er kjernen i en gjeng som møtes i sentrum hver helg, og som har gjort det de siste 10 årene. Mennene er rundt 30 år, og noen i gjengen går ikke lenger ut like ofte som før. Paul går ut med jevne

mellomrom. I tillegg er det ytterligere rundt seks stykker til som går ut en gang i blant. Disse mennene kjenner de fleste pubene i byen, og starter oftest pubrunden på en av pubene i 'The Bigg Market'. The Bigg Market er, i folke innformatene, et av de røffere utestedsområdene i sentrum av byen. Hollands (1995) studie av Newcastles natteliv underbygger dette synet.

I denne gjengen er det slik at hvis man er seks stykker ute en kveld, vil gruppen dele seg i to slik at tre og tre kjøper øl sammen. Disse gruppene er relativt faste slik at de samme mennene kjøper til hverandre hver gang de er ute sammen. Brian er stort sett alltid den som blir fullest, noe som fører til at han ofte glemmer hvem sin tur det er til å kjøpe øl, og videre også nekter for at det er hans tur. De andre blir rimelig forbanna på Brian på grunn av det. Særlig gjelder det Robbie, som nesten alltid kjøper øl sammen med Brian. Den siste halvdelen av kvelden klager Robbie ofte over at Brian ikke kan håndtere drikkinga og holde orden på rundene. Selv om man forventer at voksne menn skal kunne håndtere sitt alkoholinntak, så er ikke det å være for full regnet som det største problemet. Det er noe man kan gjøre narr av neste helg. Det at Brian ikke har orden på rundene og attpåtil klager og nekter for at det er hans tur er imidlertid et irritasjonsmoment. Robbie hevder at hvis noen mener at det er hans tur selv om han ikke er enig så vil han, i motsetning til Brian, alltid ta ansvar for den runden. Det er ikke noe å gjøre noe større sak ut av, forklarer han. Man kan rett og slett ikke la vær å kjøpe runder, ifølge Robbie. Dette er en måte å pleie vennsksrelasjoner på. Selv om gjengjeldelsen er ganske umiddelbar, ofte etter 20-30 min, når det er tid for en ny øl, så er det ikke et direkte bytte (Sahlins 1988). Normalt sett vil den som skal kjøpe neste runde ordne det i god tid før man er ferdig med den forrige ølen. Når man er 4/5 deler ned i pint-glasset står ofte neste øl på bordet. Det er ikke rom for å klage over små ujevnheter som pris, at en kjøper en øl mer enn en annen eller lignende. Dette er noe man forventer skal gå opp i opp over tid, og det er ufint å krangle om, blir jeg forklart. Det er imidlertid alltid noen som bryter kodeksen og det irriterer de andre. Regnskap forvaltes av gutta, med bruk av sanksjoner som slengbemerkinger og mer eller mindre godslig mobbing.

Å være gnien er en uting, men man skal heller ikke sprade rundt og vise frem pengene sine. Som nevnt forvaltes en likhetstanke, og brudd på denne sanksjoneres. Det anses som arrogant og respektløst å vifte om seg med penger. På den andre siden, hvis du har vunnet noe mener

mange at du bør kjøpe en ekstra drink til vennene dine, så spandabel skal man være. I så fall er det ikke snakk om en drink eller øl som betales tilbake med en motdrink. Ifølge Robbie kjøper Matt aldri drinker eller øl til de andre når han vinner noe, og han vinner ofte. Det kan være en liten gamblingrunde mellom venner. I forkant av en fotballkamp kjøpes selvlagde lodd til ett pund. Loddene har fotballspillernes navn og den som har trukket navnet på han som scorer først får hele potten. Selv om Robbie er tydelig irritert over at Matt ikke spanderer, syns Matt å ta det hele med knusende ro. Det til tross for at Matt vet at han bryter en regel mange forfekter.

Drikkesfæren er ikke det eneste stedet Robbie der klager over kompisen Matt. Robbie er også svært irritert på Matt fordi Matt konsekvent har unnlatt å betale for en jobb Robbie har gjort for han, og fordi Matt prøver å komme seg unna med å betale mindre, eller i stedet for å betale penger, gi Robbie ting som for eksempel en bilstereo. Irritasjonen over dette pågår i ukevis, men Robbie konfronterer ikke Matt direkte. I stedet er Robbies strategi å gjøre narr av Matt overfor de andre kompisene. Matt kjenner til noen av spøkene, siden de er framlagt slik at han ikke kan unngå å høre dem. Andre kjenner han ikke, siden Robbie bare drar de spøkene når Matt ikke er tilstede. På spørsmål om hvordan man kan gjøre så mye narr av og kødde så mye med noen man regner som en av sine beste venner forklarer Robbie at det er slik vennskap fungerer. Alle slenger dritt om alle, men det er ikke veldig seriøst ment. Disse forholdene minner om de relasjonene Hannerz (1969) utforsket blant svarte menn i gettoen i Washington, hvor spøking og kødning menn i mellom er svært sentrale i vennsksapsrelasjonene. Slik er det blant menn i Newcastle også.

Det er imidlertid åpenbart at det er mer enn uskyldig spøk som presenteres. Det handler blant annet om å vise seg selv frem på en god måte, være den morsomme blant gutta og dra positiv oppmerksomhet til seg selv. Dette gir status og velvilje i kompisflokk, og Robbie behersker dette best av disse gutta, og han har et godt tak på sitt publikum. Disse kommentarene er ikke bare spøk. En slik kommentar eller slengbemerkning kan ikke besvares retorisk eller med argumenter. Spøkene er også utsagn og til og med sladder, som trekker andre menn ned, enten det er direkte gjennom konfrontasjoner, eller indirekte gjennom å snakke om kompisene bak ryggen på dem. På denne måten sanksjonerer folk. Matt får for eksempel et rykte som gjerrig.

Brian får rykte på seg som en litt uansvarlig ungar, ute av stand til å drikke fornuftig. Handlingene blir gjenstand for moralske tolkninger, og sanksjoneringen vennene imellom forsterker dette. Mot Robbies kommentarer kan man imidlertid bare forsvare seg ved å ignorere dem (slik Matt gjør), eller ved å dra en enda mer snerten kommentar.

Brudebuketten – om grådighet og gjerrighet

Å bli kalt grådig er noe av det mest negative man kan få på seg i Walker. Det blir høylytt diskusjon knyttet til en episode hvor en kvinne i Walker skal gifte seg og en av kvinnene i nabolaget tilbyr seg å ordne brudebuketten. Nabokvinnen skal ordne bukett og bruden skal betale. Når nabokvinnen er ferdig kommer hun med en bukett hun skal ha £15 for. Det er en liten bukett, lagd av kunstige blomster, og noen tilhørende kammer med blomster til å sette i håret. Resten av brudens venner er sjokkerte. De mener at bukett er alt for dyr. Ifølge flere av kvinnene kan den neppe ha kostet mer enn et par pund. Kvinnene som er tilstede mener det uverdige å komme med en slik bukett. Jeg blir forklart at dette er toppen av grådighet: Å svindle bruden. En av kvinnene uttrykker seg tydelig: ”*For ei forbanna drittkjæring!*”. De forklarer at bukett er alt for liten og kun passer til en liten brudepike. Hun som har laget bukett er ikke tilstede når dette blir sagt, og en av kvinnene sier til bruden at hun burde ha slengt bukett etter henne. Det skjer aldri. I stede for å konfrontere henne som laget den lille bukett, sier en av de andre kvinnene at hun skal lage en ny bukett, en som er mye større og penere og for en billigere penge. Det skal ikke koste bruden noe i det hele tatt. Alle blir enige om å ikke si noe til den første kvinnen, slik at hun først i bryllupet får se at bukett hennes ikke blir brukt. Og slik blir det. Episoden blir et hett diskusjonstema blant kvinnene (og en del ektemenn) i lokalsamfunnet, og ryktet om den første kvinnens grådighet spres. Kvinnen som har lagd den nye bukett kan ikke la være å glede seg til å se den første kvinnens uttrykk når bruden kommer ut av bilen med en annen bukett.

Måneder etter bryllupet snakker en annen kvinne om grådigheten til noen av kvinnene som var til stede den kvelden de diskuterte brudebukett. Denne kvinnen forklarer at ingen av disse andre kvinnene har vært brydd med å gi bruden bilder fra bryllupet, selv om de vet at bruden ikke har noen bilder selv. Hun minner meg på hvordan de snakket om den første kvinnen og hennes grådighet, og hvordan de gjorde et poeng av at de er brudens venner. Nå

gjør disse kvinnene akkurat det samme, forklarer hun, ved å si til bruden at hun må betale for bildene. Hun definerer dette som grådig, og ikke slik man behandler en venninne. En av kvinnene som ikke har gitt bilder til bruden klager på den annen side på at allerede under bryllupet var bruden selv grådig. Bruden hadde nemlig lånt kamera, men ikke brydd seg med å kjøpe film, og denne kvinnen påstår at bruden har kalkulert med å få bilder gratis.

Om å balansere inntrykk og om materielle goder som moralens markører

Handlinger blir evaluert i nabolaget. En kvinne forklarer at hun er redd for å bli sett på som grådig når hun går på den lokale puben. Hun elsker å gå ut, og går ut en gang i blant når kvinnene spiller dart på puben. På slike kvelder har man en liten buffet som dartlagets medlemmer organiserer. Hun er sikker på at alle tror at hun bare kommer for å spise. Hun er da også en matglad kvinne, noe som er en kjent sak i nabolaget, men hun føler at alle tror at hun tar mer enn de andre og at de dermed synes hun er grådig. Hun tror dette blir enda verre fordi hun ikke bruker penger på et lite pengespill til inntekt for dartlaget. Ved å ikke delta føler hun at hun ikke gir nok penger tilbake til dartlaget.

For å veie opp bruker hun litt ekstra på dartlagets tombola, hvor man kan vinne øl, sjokolade eller det som er ukens premie. Hun kjøper to lodd, til 50p hver, i stedet for ett. Hun prøver å rette opp det at hun ikke deltar i ett spill ved å overkommunisere deltagelsen i et annet. Hun føler at hun må underkommunisere det å spise, ved å bare forsyne seg en gang og ikke forsynes seg for mye den ene gangen. Redde for å se grådige ut, vil hun og de andre kvinnene som ikke spiller på dartlaget ikke spise for mye. Hvis de vil ha litt ekstra ber de heller et av medlemmene om å ta med ekstra snacks til dem når de forsyner seg.

Man blir også målt i forhold til hva man har i huset. Golvtepper er sett på som en nødvendighet. Eileen beskriver en kvinne i nabolaget ved å referere blant annet til teppegolv: *”Hun har ikke noen tepper på golvet” ... ”men hun spiller bingo hele dagen lang”*. Eileen indikerer med dette at denne kvinnen prioriterer feil. Naboen er ikke den eneste som blir evaluert på denne måten. Eileens svigerdatter får samme type omtale: *”Huff, det er ikke tepper på golva i leiligheten og unga kravler rundt på golvet”*. Hun fortsetter: *”du vet, du kan alltid få tak i de billige teppene”*. Dette er en høyst normal måte å evaluere sine naboer på. Spesielt

kvinner blir klassifisert i forhold til hjemmet og hvordan de behandler sine barn.²⁴ Det at Eileens nabo bruker masse penger på bingo, men 'ikke en gang' har tepper blir kritisert.

"Unga må komme først", forklarer Irene, som er lite fornøyd med sin datter og svigerdatters prioriteringer. Irene klager på at barnebarna er "iskalde og sultne hele tida". Gamle hus med upreparert golv er trekkfulle, forklarer hun, og det er dermed ikke ideelt å ha småunger kravlende rundt på slike golv. Irene forklarer videre: "Det er ikke noen grunn for noen å sulte, du kan alltid fø dem egg og chips". Hun er sint på svigerdatteren fordi ungene ikke er godt nok tatt vare på. Irene hevder at den unge mora heller går ut og drikker opp pengene enn å tenke på ungene. Både Irene og hennes mor mener at noen av de unge mødre heller burde ha en dukke de kunne kle av og på, siden de er mer opptatt av å vise frem ungene enn hva som er bra for ungene. Disse unge mødrenes forbruk blir svært kritisert i lokalmiljøet.

Eileens nabo uten golvtepper blir imidlertid ikke så hardt kritisert som en dårlig mor. Eileen forklarer: "Hennes unger savner ikke noe. Hun kjøper alltid dyre klær, de har alltid de siste Adidas [...] fotballtopper ...". Denne moren kompensere også med å forbruke 'riktigere' andre steder.

Å overdrive på interiørsiden i forhold til lokal smak blir heller ikke satt pris på. Eileen er sikker på at naboene ikke synes noe den nye sitteområdet som Bob har laget i bakhagen. Hun sier at hun kunne ha tenkt seg å gjøre mer ut av det, men hun er sikker på at det ville blitt snakk i nabolaget. Hun er redd for å bli sett på som om hun flatter seg.

De moralske standardene knyttet til handlinger synes å være viktigere enn inntekt i seg selv. Young og Willmot (1962) kan hjelpe oss til å forstå hvorfor. De forklarer hva som skjer når store grupper av folk fra Londons østkant blir flyttet til en ny forstad like etter andre verdenskrig. Folk flyttet fra en rekke forskjellige steder på østkanten til samme boligområde: 'Hr. Abbot summer det hele opp: "Du har ikke vokst opp med dem. De kommer fra forskjellige nabolag, de er forskjellige typer folk, og de blander seg ikke"' (ibid:125, min oversettelse). Young og Willmott hevder at hvis de alle kom fra samme område, ville de gått

---

²⁴ Hushold og familie som kjønnede symbol kommer vi tilbake til i neste kapittel.

bedre overens med hverandre. Innbyggerne hevder at det var mye hyggeligere der hvor de bodde før. Folk får lite ansikt-til-ansikt kontakt i denne nye forstaden. Det er ingen områder i denne forstaden hvor puber og butikker kan skape møteplasser i nabolaget slik det var i den gamle bosetningen. Young og Willmott hevder at: *'Livene deres utenfor familien er ikke lenger sentrert rundt mennesker; livene deres er sentrert rundt huset'* (ibid:154), på grunn av forflytningen. De fortsetter: *'Det forklarer noe av statusjaget ...'*. Fru Ames hevder at: *'Folk blir sjalu her ute [i forstaden]. De har blitt så mye stillere på en bedrestilt måte, hvis du skjønner hva jeg mener. Det blir snobbete, og når du blir snobbete så er du ikke sosial lenger'* (ibid:154). Mangelen på arenaer hvor man kan være sosial leder til en ny type evaluering. Mens man på Londons østkant var kjent som 'en med dårlig temperament' eller som 'sporty' (ibid:161), så blir man i den nye forstaden beskrevet på grunnlag av hus og materiell standard. *'Relasjonen er vindu-til-vindu, ikke ansikt-til-ansikt'* (ibid:163). I Walker finner vi ansikt-til-ansikt relasjoner. Folk måler hverandre i forhold til om du er en god person eller ikke, heller enn om du har et stort flott hus eller et vanlig et: Akkurat som i Young og Willmotts Østkant-London.

Røffhet

Moralske skiller blir enda tydeligere når vi ser på røffhet som variabel. Røft som begrep brukes om området Walker og østkanten for øvrig. Det er imidlertid særlig folk som selv ikke bor på østkanten som tyr til denne type beskrivelser. Folk i Walker bruker ordet for å beskrive de verste områdene lokalt. Røffe områder knyttes til fattigdom og områder som oppfattes som ressursvake. Det er også ofte uttrykt at innbyggerne delvis er røffere i disse områdene enn i resten av Walker. Røff som beskrivelse av folk kan like gjerne gjelde grupper og familier som enkeltpersoner. Det er vanskelig å finne et begrep som representerer motpolen til røff. På spørsmål om hva man kaller folk som ikke er røffe kan ikke David gi noe klart svar, og etter en stund svarer han nølende: *"Greie, ... kanskje..."*. Når du hører folk i Walker snakke om røffhet så er det stort sett alltid i opposisjon til seg selv. Dette er en kategori for forskjellighet i egen gruppe. Selv røffe gutter, som lever på kanten av samfunnet, identifiserer noen som er røffere enn dem selv. Selv om det å være røff er en situasjonell beskrivelse det mulig å identifisere hva røffhet som moralsk kategori innebærer.

Å bli definert som røff lokalt, enten som person, gruppe eller sted lokalt, betyr stort sett at man plasseres på bunnen av sitt eget samfunnlag. Røffhet blir en slags motsats til 'normalitet'. Det som ikke er 'ordentlig',²⁵ blir gjerne definert som røft, og ordentlig er den kategorien som best summerer opp det folk mener er motsatsen til røff. Røffhet i sin ekstreme form kan også forstås gjennom Sahlins begrep negativ resiprositet, det vil si '*forsøket på å få noe for ingenting straffefritt*' (Sahlins 1988:195, min oversettelse).

Gambling, alkohol og penger

Gjerrighet kommer i mange former og noen ganger på en slik måte at den defineres som røff. I et tilfelle blir illegal vodka solgt i nabolaget i Walker. Siden mannen som har tilgang til spriten er medlem av en av Walkers klubber, ønsker han at alle i nabolaget skal nyte godt av tilbudet og få kjøpe en flaske sprit for £10.²⁶ En familie kjenner ikke til tilbudet, men konas bror gjør det. Når broren legger frem tilbudet for søsteren har han imidlertid gjort tilbudet til sitt eget og økt prisen. Han tilbyr søsteren samme mengde for £15. Det er fortsatt et godt tilbud, og uten å vite det blir kvinnen lurt av sin egen bror. Kvinnen sier at hun vil ha en flaske og spør en relativt fattig venninne om hun skal skaffe sprit for henne også. Før hun kommer så langt at hun får spriten møter kvinnen en nabo som forteller om det ordinære tilbudet. Kvinnen blir forbannet på broren siden han har forsøkt å svindle henne, og enda mer fordi han har forsøke å svindle hennes venninne som har lite å rutte med. Kvinnen og alle som får høre om episoden synes oppførselen er ufin og uverdigg. Både det at broren forsøker å tjene penger på et sjenerøst tilbud som er gitt alle, til nabolagets beste, og ikke minst det at han har forsøkt å lure sin egen søster, blir tatt ille opp. Det hele kommer imidlertid ikke som noen overraskelse verken på søsteren eller nabolaget, siden mannen det her er snakk om er kjent som en snik og en bråkmaker. Det er ikke hvem som helst som ville finne på noe slikt, får jeg høre. Slik grådighet blir bare satt i scene av svært røffe folk.

Enkelte former for sløsing synes også å falle inn under Sahlins begrep negativ resiprositet (Sahlins 1988). Sahlins behandler gambling som en form for negativ resiprositet. Gambling i seg selv oppfattes ikke som umoralsk i Walker. Gambling er veldig vanlig. Det som sees på som umoralsk er når man prioriterer feil. Det å spille bort alt man har ses på som umoralsk

---

²⁵ Ordentlig som i det engelske ordet proper. Ordet proper benyttes mye i Newcastle-området.

²⁶ Flaskene var store, et sted mellom 5 og 10 liter.

oppførsel. Det hele er situasjonelt, og hvor omfattende gamblingen er spiller inn, det vil si hvordan gambling influerer resten av livet til personen og omgivelsene. Slik sett trenger ikke det å gå på bingo å bli sett på som røft, men spiller man jevnlig bort pengene sine der, er tonen en annen. Eileens nabo, er for eksempel ikke sett på som røff i lokalsamfunnet, selv om hun spiller mye bingo. Irenes mor og far blir derimot definert som røffe siden de ikke kan sørge for seg selv og likevel spiller bort det de har. Å spille bort pengene er like ille som å drikke dem opp. Det er uverdige blir jeg forklart.

Selv det å bruke hele gevinsten på å kjøpe drinker til venner oppfattes som tvilsomt. Det til tross for at det er forventet at man bruker noe. Likevel skjer det igjen og igjen at enkelte drikker opp alle pengene de har, det være seg gevinst, trygd eller lønn. Mange, som Mary, har barndomsminner fra den tiden hun ble sendt for å lete etter faren sin på lønningsdagen. Han var som oftest å finne på puben, og Marys oppgave var å unngå at faren drakk opp hele lønninga.

Robert, Marys ektemann, klager på noen av mennene han drikker sammen med på puben. Disse mennene, som er arbeidsledige ”stikker innom hver dag” og ”sitter der dagen lang” ifølge Robert. Robert forklarer at han aldri kunne ha tatt seg råd til det selv om han jobber. Han forstår ikke hvordan de har råd og indikerer at de bruker alle pengene på å drikke, noe han synes er feil. Han klager på disse mennene, selv om de er blant hans beste venner. Bortsett fra sladder synes det imidlertid ikke vanlig med andre sanksjonsformer, siden Robert fortsatt prater og drikker med disse mennene.

Irene unngår å gå til de pubene hvor hennes familie drikker, hun synes det er for røft på de stedene. Dessuten vil hun både unngå å bli påvirket av familien og unngå å bli innblandet i alle familieproblemene. Irene forteller hvordan de sitter på puben dagen lang, og lar eldre barn passe de yngre mens ”de drikker seg sanseløse og tømmer lommeboka”. ”De kommer til å drepe hverandre”, forklarer Irene og forteller videre at de ofte sloss med hverandre og involvere moren i uoverensstemmelsene. Igjen handler det om prioritering. Et ektepar forklarer hvordan et vennepar av dem bruker penger feil. Jeg blir forklart hvordan venneparet har drukket opp pengene de fikk låne til en familiebegravelse, noe som oppriktig sjokkerer

ekteparet. Eksemplet blir dratt frem i forbindelse med at ekteparet forklarer at det ikke er noen grunn til å synes synd på det andre paret selv om de er arbeidsledige, siden de kaster bort pengene på å drikke.

Omsorgssvikt og vold i familien

De fleste foreldrene jeg snakket med holder ungene unna gata. Sues ektemann, Steve, forteller at han aldri lar ungene leke ute i gata, det er for farlig. Likeledes er Eileen også bekymret for datteren Linda på 8, og Linda får verken leke alene i gata eller gå alene til skolen, selv om skolen bare ligger to minutters gange unna. Der jeg bor er det svært sjelden å se unger leke ute i gata. På sommeren, rett etter skoletid kan man se noen unger som sykler, går på rulleskøyter eller leker med ball, men mesteparten av tiden er det stille. Mer vanlig er det å se ungdommer henge rundt på take-away-steder og butikken på hjørnet eller bare slentre rundt i gatene på kveldstid.

I gata hvor Mary bor er mødrene spesielt sjokkerte over to smårollinger på rundt to og tre år som stadig er å se lekende alene i gata, uten at moren holder oppsyn med dem. Mary forteller at hun blir på gråten når hun ser dem og at hun skulle ønske at hun kunne ta dem inn til seg. Det blir imidlertid med praten fra hennes og andres side. Folk føler ikke at de kan gripe inn. Det er ikke en løsning å ringe myndighetene. Folk forklarer at de passer sine egne saker. En annen kvinne forteller at hennes naboer en gang sladret på henne da hun lot to jenter, for unge etter britisk lov, sitte barnevakt mens hun var ute et ærend på dagtid. Når hun kom tilbake sto politiet utenfor og ventet. Hun forteller at opplevelsen gjør at hun selv er forsiktig med å gjøre det samme mot noen andre. Omsorgssvikt knyttet til unger blir heftig diskutert og en moralsk grunnidé som stadig er å høre, og som alle synes enige om, er at en skal ”*gi unga det beste i verden*”.

Lokalt eksisterer det en del negative holdninger til alenemødre. Det er ikke umoralsk å bli gravid tidlig, hvis man er 17-19 år. Ei heller er det umoralsk at par-forhold ender. Begge deler faller innunder hva som oppleves som normalt i lokalmiljøet. Mary forteller imidlertid om en ung mor der naboene har organisert klagen sine mot henne for å få henne kasta ut av den kommunale leiligheten hun har. Mary forklarer at den unge moren fester hele tiden og at alle

slags folk kommer og går. Det blir uten tvil brukt narkotika, og midt i det hele er det en liten unge. Den unge moren måtte flytte. Hennes og ungens problemer blir imidlertid ikke løst med dette. Naboene uttrykker en viss bekymring for det, men synes likevel mest opptatt av sitt eget nabolag. Et hushold som dette, med stadige fester og bruk av narkotika, er ikke noe de vil ha i nabolaget, siden de mener det vil tiltrekke seg bråkmakere og påvirke andre ungdommer i nabolaget negativt.

Som nevnt uttrykker enkelte kvinner eksplisitte bekymringer for unge mødres prioriteringer og de ustabile relasjonene de lever i. De kan godt referere til eksempler fra egen familie. Å bruke penger på seg selv og fester er en luksus som bare kan prioriteres etter at ungene har fått nok mat og huset er ivaretatt, forklarer disse kvinnene. Kvinner som ikke følger denne normen blir stort sett sett på som røffe. Menn som bruker penger på alkohol, narkotika eller gambling i stedet for å gi penger til deres barns mor er likeledes sett på som røffe. Man blir også sett på som røff hvis man kan knyttes til en rekke ustabile seksuelle relasjoner, enten man er mann eller kvinne.

Verken David eller Bob er av den pratsomme typen når det kommer til følelser. Begge uttrykker seg imidlertid sterkt og tydelig, om dog med få ord, om deres mangel på respekt for menn som slår kvinner. Det er ikke mye de sier, især Bob, men ansiktsuttrykket og de få ordene er tydelig nok. De klarer heller ikke å forholde seg kalde og rolige, slik de pleier. ”*Du gjør bare ikke sånt*”, og ”*Jeg ville aldri hevet hånden mot en kvinne*” er den enkle, men klare beskjeden. Dette er tydelige uttrykte idéer om hva det er å være mann, siden ’ordentlige menn’ ikke slår kvinner. For David er det et fjernt tema, han kjenner til få historier om vold i hjemmet, forklarer han. Temaet er imidlertid kjent blant kvinner flest og en del menn, og flere kvinner prater seg imellom om det at mange har blitt og blir utsatt for vold av nære familiemedlemmer. Så å si alle mine kvinnelige informanter (muligens med unntak av noen få eldre kvinner som jeg ikke har diskutert tematikken med) har enten selv blitt utsatt for vold fra partner eller nær mannlig slektning, eller de har en relativt nær venn eller nabo som har opplevd vold hjemme. De fleste av mine voksne kvinnelige informanter har selv vært utsatt for vold i hjemmet over lengre perioder, noen fra flere partnere. Dette gjelder både yngre og eldre ofre og overgrepsmenn. Stort sett er det menn som slår kvinner, men en av informantene

mine innrømmer at hun ved flere anledninger banket opp en tidligere ektemann som stadig stakk av med pengene som var øremerket hus og unger.

En ung mor har blitt svært hardt mishandlet av sin partner tre ganger, med ungene til stede. Den eldste av ungene er tydelig preget av volden. Kvinnen har blitt innlagt på sykehus og blitt operert, uten at hun har evnet å bryte med partneren. Dette til tross for at hun vet fra sin svigermor at mannen har vært voldelig mot tidligere kjærester og at han har vokst opp med å se moren bli banket opp av mer enn én partner. Når denne unge kvinnen til slutt bryter ut, er det etter en så grotesk mishandling at politiet mener at hun ville ha blitt drept hvis ikke venner av paret hadde gått imellom. Den unge mannen, som fikk flere år i fengsel for hendelsen, har vokst opp i en familie med en lang voldshistorie. Hans onkel, som nok er hans nærmeste mannlige slektning og nærmeste slektning etter moren, banker opp sin kone med jevne mellomrom. Onkelen har i tillegg en kjæreste han også har banket opp ved flere anledninger.

En annen kvinne, fra en familie som regnes langt mer 'ordentligere' enn denne, har blitt banket opp i 30 år av ektemannen. Dette uten å bryte ut eller snakke om det før de siste åra. Kvinnen forteller om hvordan bestevenninnen også "*får sin del*", og har gjort det i 20 år. Kvinnen forteller at også en gravid kvinne i gata får bank av sin mann. Det er en relativ åpen tone enkelte kvinner i mellom når det gjelder vold i hjemmet. Dette er, som vi skal se senere, prat som stort sett finner sted innenfor den kvinnelige sfæren, når menn ikke er tilstede. Denne brede erfaringen til så mange kvinner om hva som skjer står i sterk kontrast til Davids og Bobs, og de fleste andre menns, uttalte mening om at familievold er så lavt en mann kan synke, nest etter seksuelt misbruk av barn. Det er påtagende hvor fjernt og sjokkerende historier om vold mot kvinner er for mange menn. Dette er et ikke-tema blant menn, samtidig som det er en eksplisitt uttrykt idé at ordentlige menn ikke slår kvinner. Kvinner på sin side opplever volden som en kjensgjerning. Alle voksne kvinner i nabolaget kjenner historiene om menn som slår kvinner.

Moral og oppførsel - en familie- og nærmiljøsak

Man kan fortelle historier i det uendelige om hvordan folk opptrer på de røffeste måter.

Innbrudd gjort av egne naboer er et eksempel. Eileen deler sine erfaringer fra den gangen hun bodde i en annen fattig bydel i Newcastle (New Biggin Hall). I løpet av ett år hadde hun 13 innbrudd. En kveld på den lokale puben møtte Eileen mannen som sto bak innbruddene. Han hevet ølglasset sitt til Eileen og sa: *"Tusen takk"*. Eileen, som ikke var klar over at nabomannen sto bak innbruddene, gikk bort til han og spurte: *"Hva mener du med det?"* Naboen svarte: *"Vel, hvis det ikke var for deg, og for alle tinga dine, kunne jeg aldri hatt råd til alt dette"*. Eileen ble helt lamslått. Det var ingenting hun følte at hun kunne gjøre med saken. Senere fant hun ut at naboens kone hadde invitert henne over til seg ved flere anledninger mens naboen og sønnen brøt seg inn via bakhagen.

Historier om folk som blir rundstjålet av egne naboer er like vanlig i Walker. En godt voksen kvinne forteller hvordan hun kom kjørende rundt hjørnet samtidig med at innbruddstyver kom ut fra et hus i gata hennes, et hus hvor en gammel og syk mann bodde alene. Det var minimum to innbruddstyver, forteller kvinnen, for hun så dem komme bærende på en TV mellom seg. Hun kunne ikke identifisere mennene, men gav en beskrivelse av ham hun nesten kjørte på til politiet. Senere blir hun imidlertid klar over hvilket hus i alle fall en av innbruddstyvene kom fra. Datteren i dette husholdet kommer på døren hennes og truer: Hvis hun sier noe om hva hun vet kommer hun til å få trøbbel. Kvinnen forklarer videre at hun senere hadde et innbrudd, men noe har antakeligvis skremt tyvene bort siden ingen ting ble stjålet. Innbruddet ble gjort med nøkler, forklarer hun, ingen ting var brutt opp, men sporene var tydelige. Når hun legger hendelsene sammen kommer hun til at det må ha vært noen fra det nevnte husholdet. Kvinnen forklarer at sønnen hennes jobbet sammen med en sønn fra det husholdet i en periode, og at hennes sønns nøkler da ble borte en kort periode. Sønnen hadde sin mors husnøkkel på knippet og hun tror de må ha tatt en avstøpning av nøkkelen. Hun tolker dette som en hevn og en advarsel.

Det er vanlig å ha god oversikt over hvor de røffe familiene i nabolaget bor. Man vet hvor den lokale narkotikalangeren bor, og man vet selvfølgelig hvem som er bråkmakerne i gata. Kvinner vet stort sett i hvilke hus menn banker opp konene sine, noen menn er også klar over

dette. En del historier om incest og voldtekt er også kjent, andre ikke, og igjen, kvinner vet mer enn menn. Slåsskamper og krangling i gata og på klubber og puber er også vanlig. Folk forteller ofte om slåsskampene og kranglingen, også de involverte selv, som legger frem sin versjon. En eldre nabokone forteller meg hvordan hun og en annen kvinne begynte å krangle og sloss i den lokale klubben. De ble kalt inn på teppet og måtte svare til styret for slossing og banning i klubblokalene, straffen ble blant annet en midlertidig utestengelse.

Enkelte gater regnes som mer belastet enn andre, og dette er noe både lokalbefolkningen og sosial- og ungdomsarbeidere snakker om. Det sies at familier slåss mot familier i slike gater. Hexam Avenue er en slik gate, blir jeg fortalt. Den regnes som den røffeste gata i bydelen. En kvinne forteller at det har vært politijakt der to ganger i det siste. Dette har hun sett mens hun har vært på vei til bestemoren sin. Hun har sett unge tenåringer løpe rundt med våpen. En ungdomsarbeider forklarer at de har problemer med å holde barn og ungdommer unna slike familiefelder i dette området.

Røffheten finnes midt blant folk, i egen familie og eget nabolag. Røffe handlinger som innbrudd og lignende blir svært ofte knyttet til såkalte røffe familier. Eileen kommer fra en familie som defineres som røff av naboene og svigerfamilien, og hun føler at hun alltid blir knyttet til familiemedlemmenes handlinger. Både hun og Bob, som kommer fra det man vil kalle en 'ordentlig familie', er opptatt av å distansere seg fra de røffe slektningene hennes. Eileen forblir imidlertid alltid sin brors søster, siden broren er mer kjent i nabolaget. Hun er ofte omtalt som "*søstra til...*". Selv om folk ofte også svarer på denne omtalen ved å si at "*det ville de aldri ha trodd*" (at hun var hans søster) eller forklare at "*hun er ikke slik som resten av dem*" (om familien hennes), så er det et faktum at familien hennes alltid vil påvirke folks bilde av henne. Samtidig er hun og Bob satt under press fra både hennes og Bobs familie. Familiene har ulike forventninger til ekteparet. Eileens familie ønsker for eksempel å låne penger de ofte ikke kan betale tilbake, eller at hun skal involvere seg i interne konflikter og ta parti for eksempel for den ene søsteren framfor en av de andre. Bobs familie forventer få konflikter, et ryddig og respektabelt hjem og at man distanserer seg fra slike bråkmakere som Eileen har i familien. Familien og nærmiljøet påvirker dermed også hvordan man ser på hverandre i Walker, og det kan like gjerne slå positivt som negativt ut. Det gjennomsluktige samfunnet gjør

at man faktisk kan gi familien en stor rolle når man vurderer omdømmet til folk. Mange familier har bodd her i generasjoner, og de forskjellige familiene kjenner dermed hverandres fortid så vel som nåværende situasjon.

Når det så kommer til å sette merkelapper på hverandre som ordentlige eller røffe, er det altså ikke snakk om en forståelse av 'de andre' i betydningen radikal annerledeshet. Det er tvert imot forskjellighet blant sine egne venner og naboer, så vel som sin egen familie som ligger til grunn.

Siden det er snakk om intern forskjellighet blant ens egne, ser vi velbrukte sanksjonsformer som sladder og negativ omtale i aktiv bruk. Det å gi negative kallenavn er en måte å gjøre dette på. Noen ganger sanksjoneres det ansikt-til-ansikt, men vanligere er det at det snakkes bak andres rygg. Denne måten å sanksjonere på ligner det Melhuus og Borchgrevink (1984) beskriver i sin studie av husmødre. De viser hvordan sladder påvirker handlingene til kvinner og er et tydelig uttrykk for moral og forvaltning av moral og verdier i nærmiljøet. Slik fungerer også sladder i Walker, men det er like viktig sanksjonsform for den mannlige delen av befolkningen som for den kvinnelige. Menn sladrer også, selv om det noen ganger kommer til uttrykk som spøker som slås på bekostning av andre.

En annen måte å sanksjonere på er å unngå dem man ikke liker eller ser på som røffe. En rekke puber oppfattes som røffe (hovedsakelig på grunn av beliggenhet eller klientellet) og både menn og kvinner forteller at de unngår å gå på puber som betraktes som røffe. Mange unngår også hele områder som defineres som røffe, eksempelvis vil svært mange fra Walkerville og Wakergate ikke trekke ned til pubene som er nærmere elven. Man unngår også enkeltindivider som for eksempel går på samme pub ved å sette seg langt unna vedkommende, for eksempel i salongen i stedet for i baren. Irene prøver som nevnt å unngå å møte familien når de er påvirket av alkohol. Hun foretrekker å treffe dem hjemme i stede for på pub. Det er mange som unngår å oppsøke arenaer som er kjent for bråk og alkohol, enten det er puber, bydeler og gater, eller enkeltpersoner og familier.

En tredje strategi, som ikke er så vanlig, er å rett å slett isolerer eller fryse ut den man ikke liker. At det ikke er en vanlig strategi kan kanskje skyldes at mye samhandling skjer i det offentlige rom og at bydelen er så pass stor at kollektiv isolasjon blir vanskelig, mens unnvikelse som strategi er lettere. Det å unngå noen krever mindre konfrontasjon. En annen forklaring kan være at folk i stor grad er i samme båt. Mange har opplevd litt av hvert, og til tross for sterk sosial kontroll så er det også hjerterom og forståelse i bydelen. Det er dessuten så tette bånd mellom folk at utfrysingsstrategien kanskje blir for vanskelig. Utfrysingen og underskriftskampanjen mot den unge moren er et sjeldent eksempel på slik isolasjon.

4 Avrunding – modellene sett i lys av forvaltning av lokale ressurser

Handlingsmodellen er annerledes bygd opp enn den beskrivende modellen. Grunnen til det er at den gjennom å se på handlinger bryter opp og gir kompleksitet til beskrivelsene man lager av eget samfunn. En rent kategoriserende skisse blir alene utilstrekkelig, fordi folk kjenner hverandre for godt. Praksis i handlingsmodellen myker opp den beskrivende modellen og gir et mer erfaringsnært og gjenkjennelig bilde av nærmiljøet. Handlingsmodellen får samtidig mindre struktur og oppleves utydelig, men den gir altså dybde og kompleksitet nettopp fordi den forholder seg til en mengde enkelthandlinger som relateres til normer og kategorier i samfunnet.

Det er et finmasket klassifiseringssystem som kommer til syne når folk beskriver og illustrerer hvordan forskjellighet forvaltes lokalt. Det er tydelig i disse klassifiseringsprosessene at økonomiske ressurser er viktige og spiller en eksplisitt rolle. Økonomiske ressurser blir også indirekte sentralt ved at det vi kan kalle økonomisk kapital (Bourdieu 1984) konverteres ved hjelp av kulturell kapital. Den beskrivende modellen har i seg forskjellige elementer av økonomisk kapital. Disse elementene blir brakt til liv gjennom handlinger. Nettopp handlinger baserer seg i stor grad på kunnskap om samfunnets lokale koder og regler, altså lokal kulturell kapital. Det å ha kunnskap om hva som er 'riktig' måte å bruke de økonomiske ressursene man har på, gjør stor forskjell når alle i mer eller mindre grad kjenner alle. Man kan ikke så lett dekke handlinger og drive inntrykkskontroll med rene økonomiske ressurser. Vi ser derfor at man konverterer økonomisk kapital ved hjelp av den lokale kulturelle kapitalen man har. Ut

av denne syntesen kommer den posisjonen man har i lokalsamfunnet. Dette gjøres ved hjelp av kjente og etablerte kulturelle symboler som teppegolv, det å spandere øl og med å prioritere omsorg for barn gjennom mat og klær. Eksempler på negativ konvertering kan være at man drikker opp alle pengene sine. Dess mer kapital du har av begge typer, jo lettere er det å fremstå som et bra og ordentlig menneske i nærmiljøet. I disse tilfellene klatrer man ikke til et annet samfunnslag. Ved at så sterke normer forvaltes så eksplisitt er kapitalbegrepene til Bourdieu faktisk med på å forklare mangel på mobilitet og hvordan samfunnet beholder sin orden. Det er ikke positivt å stikke seg frem, og man holdes på plass i sitt samfunnslag. Mot slutten av denne avhandlingen skal vi se hvor sentral nettopp denne sosiale kontrollen blir for hvem arbeiderklassen i Walker er.

Vi har i dette kapitlet sett hvordan noen av den mest grunnleggende forståelsen av hvem man er som arbeiderklassefolk i Walker og på østkanten dannes gjennom møter enkeltmennesker i mellom. Idéer utfordres og fremforhandles i gjennom samhandling og diskurs. Vi skal gå videre inn i dette finmaskede systemet for hvem og hva arbeiderklassen er når vi nå i neste kapittel tar for oss kjønn.

Kapittel III Kjønn - En grunnleggende markør for intern forskjellighet

1 Innledning

I dette kapitlet skal vi undersøke hvordan idéer, praksiser og diskurser rundt kjønn påvirker den sosiale organiseringen av hverdagen, og dermed vise hvordan kjønn er en nøkkelfaktor for å forstå hvordan kulturelle mønstre dannes og vedlikeholdes. Som vi skal se, er kjønn grunnleggende og altomfattende når sosialt liv konstrueres i Walker og på østkanten.

Vi skal se på idealtypiske fremstillinger av kjønnsrollene. Vi skal undersøke hvordan disse idéene er satt sammen, hvordan de fungerer i praksis og hva de forteller oss om samfunnet. I siste halvdel av kapitlet kommer vi til å ta opp hvordan sosiale nettverk er med på å reprodusere kjønnsrollene så vel som sosiale rom som kjønn. Vi kommer til å vektlegge samhandling utenfor jobbarene, det vil si uteliv og familiesfæren. Vi vil oppdage at enkelte arenaer fremstår som symboler, så vel som praktiske representasjoner, for enten det kvinnelige eller det mannlige. Gjennom hele kapitlet skal vi se hvordan blant annet fattigdom og modernitet kan skape støy i forholdet mellom idé og praksis, og vi skal se hvordan dette påvirker reproduksjon av kjønn.

Det stereotype husholdet og de idealtypiske kjønnsrollene

Det er sagt om Nordøst-England at folk har et mer 'tradisjonelt' kjønnsrollemønster²⁷ her enn i resten av England. Walker er i så måte også kjent for å være mer tradisjonelt enn andre deler av Newcastle. Den tradisjonelle forståelsen fremstiller mannen som hovedforsørger.

Hovedforsørgeren er den i husholdet som bidrar med hovedinntekten og som jobber utenfor hjemmet. Videre eksisterer det en idé om at kvinnen har en husmorrolle. Denne rollen kan godt kombineres med jobb, men det essensielle i idéen er at kvinnen administrerer hjemmet, omsorgen for familien og oppdragelsen av barna.

---

²⁷ Det at det er mer tradisjonelt må forstås i en vesteuropeisk kontekst, og det uttrykkes av så vel lokale krefter som folk fra andre deler av England. Ardagh (1979) presenterer Newcastle-området på blant annet denne måten. Noen av mine informanter er enige i utsagnet om at Nordøst-England og Newcastle har et spesielt tradisjonelt kjønnsrollemønster. Kvinner støtter oftere en slik fremstilling enn menn. Hvordan dette arter seg i forhold til regional identitet kommer vi tilbake til i kapittel seks.

Folk fokuserer ofte på endring i retning av mer likhet mellom kjønnene. Forskere, blant annet Wheelock 1990, indikerer en endring i hvordan kjønnsrollene utøves. Wheelock viser at kvinner ofte er de reelle hovedforsørgerne i mange hushold i Nordøst-England, samtidig som menn tar større ansvar for husholdsaktiviteter. Til tross for dette, når folk lokalt snakker om kjønn, så er det for å beskrive kompleksiteten og forskjelligheten mellom menn og kvinner i dagens samfunn. Man får lett presentert idealtyper som representerer viktige moralske standarder i lokalsamfunnet. Det eksisterer en reel idé om at det er positivt at kvinner er hjemme og ser etter hus, mann og barn, ikke minst mens ungene er små. Videre er det en tydelig uttrykt idé at menn skal forsørge familien ved å jobbe lange dager, noe som også inkluderer retten til et par kvelder i uka ute på puben. Vi skal se at idéer viser oss en side av kjønn, og at praksis kompliserer idéene. Sammen danner de et komplekst bilde av kjønn og hvordan kjønn er med på å organisere hverdagen og dermed hva det er å være arbeiderklasse på østkanten.

2 Den idealtypiske kvinnen – husmorrollen og de praktiske utfordringene

Det eksisterer en forståelse av at kvinner er flinkere til, og setter større pris på, å se etter familien, barna og holde orden på husholdet, enn det menn er. Denne forståelsen deles av de fleste kvinnene jeg snakket med, og flere av mennene, jeg snakket med. Mange kvinner uttrykker stolthet og glede over det å utføre husarbeid. I en kvinnegruppe jeg fulgte forklarer flere kvinner fravær i gruppa med at de må være hjemme og gjøre husarbeid. Dette var en akseptert fraværsgrunn kvinnene imellom, selv om de bare møttes noen timer i uka. Videre er det å være mor den klart viktigste statusen i en kvinnes identitet.²⁸ Dette synes udiskutabelt. Flere lokale kvinner mener videre at det å være hjemme med barn er naturlig.²⁹ Jackie hevder at alle kvinner burde være hjemme inntil barna begynner på skolen. Pat, en kvinne som tar grunnleggende kurs i engelsk og matte for å komme inn på arbeidsmarkedet, er enig med Jackie i at dette er viktig. Det er uaktuelt for henne å se etter jobb før ungene hennes har startet på skolen.

---

²⁸ Dette kommer tydelig til uttrykk blant annet i forbindelse med diskusjoner blant deltakerne på et kurs i sosiologi og psykologi på det lokale bydelssenteret.

²⁹ Naturlig referer her for alle kvinnene til en sosiologisk forklaring, men for enkelte kvinner forstås naturlig i tillegg også som en biologisk forklaring. Kvinner er generelt delt angående hvorvidt de forklarer mor-barn-bånd som primært biologisk eller sosiologisk. I hverdagen synes de fleste kvinner å være enige om at kvinner står nærmere barna enn menn. Det at barn går til mor når de gråter brukes som bekræftende eksempel på dette.

At huset er kvinnens domene er selvfølgelig en påstand det må settes spørsmålstegn ved. Glen hevder imidlertid at kvinner liker å organisere mat og hjem, og at kvinner vil ha huset for seg selv. Han illustrerer argumentet med å peke på sin egen mor. Han forklarer at hun vil ha dem, mennene, ut av huset når hun forbereder middagen første juledag. Dermed går mennene på den lokale puben. David følger opp og forklarer at hans far ikke får lov til å velge tapét og at han generelt ikke har noe å si i forhold til slike tema i hjemmet.³⁰ På den andre siden legger David til: ”*Han gjør ikke noe i huset uansett*”. Jeg spør om Glens mors kanskje mener at det er like greit å få dem ut av huset, siden det ikke er noe de kan bidra med allikevel? David mener at jeg kan ha et poeng siden faren hans aldri bidrar hjemme. Glen, derimot, er sikker i sin sak: Hans mor liker husarbeid og å stelle for familien. Mest sannsynlig er husmorrollen viktig for Glens mor. Det med å se etter familien er en kjerneaktivitet i kvinneidealet. Som nevnt, det er ikke uvanlig å høre lokale kvinner snakke om både stoltheten og noen ganger eksplisitt gleden ved å gjøre husarbeid. Glens mor har sikkert også sine perioder hvor hun, som andre kvinner, forbanner sin ektefelle. For kvinner uttrykker også at de får lite hjelp og blir lite verdsatt når de utøver husmorrollen. Begge disse synene på egen rolle lar seg forene. Etter å ha vært gift i mange år forklarer Mary at hun har lite behov for å være hjemme og tilberede julekalkunen mens mannen drikker øl på puben. Hun kunne godt tenkt seg å la være å ordne hele julemiddagen og heller gått på puben selv. Mange kvinner er enige med Mary og de uttrykker sinne over late ektemenn som forventer et rent og ryddig hus, men som ”*aldri løfter en finger for å hjelpe*”. Samtidig ser man kvinner uttrykke mye omsorg for menn og barn, og også Mary er opptatt av at mannen skal få god mat og ha et godt hjem å komme til.

Mens den idealtypiske kvinnen skal ta vare på hjem og familie så skal den idealtypiske mannen sikre husholdets økonomi. Mannens inntekt skal strekke seg til å betale, minimum de store regningene som husleie, lån, gass, elektrisitet, forsikringer og lignende. Dette betyr imidlertid ikke at mannen nødvendigvis administrerer husholdet økonomisk. Noen menn gir kona penger til å administrere husholdet, men tar seg av hovedregningene selv. Andre, sånn som Bob, gir alle pengene til kona og lar henne administrere alt, mens han selv får lommepenger til øl. All daglig administrasjon av praktisk arbeid og faktisk forbruk av det som

---

³⁰ Runar Døvig (2002) problematiserer lignende tematikk når han ser på kjønnsroller og makt i en studie fra Torsvik.

er satt til side for husholdet, er sentrale aktiviteter knyttet til den kvinnelige idealtypen, husmoren. Ifølge kvinnelige informanter er viktigheten av dette arbeidet imidlertid sjelden satt pris på av menn. Det til tross for at mange menn, ifølge Eileen og andre, ville vært helt hjelpeløse uten ektefellene fordi de ikke har oversikt over husholdets økonomiske situasjon i form av trygder, forsikringer, matbudsjett og så videre. Denne problemstillingen er særlig relevant når kvinner styrer hele skuta, som for eksempel er tilfellet i Eileens hushold. Eileen er da også redd for hva som ville skje med mannen og barna dersom noe skulle tilstøte henne. David kjenner også til denne problematikken. Etter å ha blitt enslig etter mange års samliv har han mistet oversikt over privatøkonomien sin. Hans ekskone betalte forsikringer på hus og bil, samtidig som hun holdt orden på huset. Nå som han plutselig selv må ta ansvaret får han problemer, han glemmer å betale regninger og han har måttet møte i retten for å ordne opp i enkeltsaker.

Kjærlighetens gave

Det å administrere et hjem på en god måte er nøkkelen til å forstå den kvinnelige idealtypen, og det inkluderer å gi omsorg og kjærlighet. Kjærlighet er en gave som er essensiell i ekteskap og partnerskap ifølge Melhuus og Borchgrevink (1984). Kjærlighet er i så måte ikke bare forholdet mellom mann og kvinne. Kjærlighet uttrykkes gjennom det å ta vare på familien. Dermed kommer kjærligheten til uttrykk gjennom innkjøp kvinner gjør. Miller (1998) finner i sitt materiale, akkurat som jeg gjør i mitt, at mye av det som kjøpes ikke er uttrykk for en hedonistisk holdning. Miller identifiserer kjærlighet som et viktig aspekt ved det å kjøpe, ikke en type romantisk kjærlighet, men en *”kjærlighet som praksis [...] ganske så sammenlignbar med følelser som forpliktelse og ansvar”* (ibid:19, min oversettelse). I mitt materiale kommer kjærlighet tydelig til uttrykk når kvinner snakker om mat og det å fø familien, noe vi delvis har sett i forrige kapittel. Slikt forbruk er et grunnleggende aspekt ved kvinneidealet og husmorrollen.³¹

I forrige kapittel så vi hvordan forbruk er et generelt uttrykk for moral internt i arbeiderklassen. Det å kjøpe for eksempel mat er en kompleks handling, og uttrykker mye om hva kvinner er og skal være i lokalsamfunnet. Kvinner legger mye stolthet i å kjøpe mat til

---

³¹ Kvinnelig forbruk som en kjærlighetshandling er tidligere behandlet i Lian (2002)

familien. Det handler blant annet om å innfri familiens forventninger. Hvis yoghurt er på tilbud kjøper for eksempel Eileen yoghurt som ekstra kos til ungene. Hun kjøper svinekjøtt til ektemannen for at han skal bli fornøyd. Mens hun går gjennom butikken forteller hun meg hvorfor hun trenger de forskjellige produktene og hvorfor hun velger dem. ”*Linda liker ikke disse*”, sier hun mens hun putter hermetisk tunfisk i handlevognen. Dermed må hun kjøpe noe annet til datterens middag. ”*Min student*”, fortsetter hun, ”*spiser bare kylling*”, så hun kjøper kylling til studenten som leier et rom hos familien. Hun tar med potetgull og forteller at det er til ungene, og hun kan finne på å ta med noen bokser med bittert øl til ektemannen, selv om ektemannen knapt drikker hjemme. Rosenkål er på tilbud og hun kjøper noen siden jeg skal spise middag med familien og bare Eileen og jeg liker rosenkål. Siden vi er to vil ingenting gå til spille. Hun trenger grønnsaker til de andre også, siden hun vil at familien skal spise sunt og holde seg frisk: Erter er en god løsning siden alle ser ut til å elske erter. Det er noe til alle i Eileens handlevogn, og det er mange behov som skal dekkes. Man skal ha noe alle liker, noe som er sunt, og det skal være noe ekstra, noe godt som for eksempel noen gode kjeks eller sjokolade. Samtidig skal det hele ikke koste for mye, budsjettet er stramt. Eileen må sørge for at det er en viss porsjon verdighet, helse og nok mat av god nok kvalitet i handlekurven. Hun må passe på å ikke overforbruke. Klarer hun alt dette unngår hun at det sladres om henne og familien i nabolaget.

De fleste kvinnene har stor interesse for mat, og smak og næringsinnhold er viktig. Ganske mange kvinner ønsker å delta på lokale kurs hvor temaet er helse og mat. På et slik kurs er ett av temaene hvordan man kan få mann og unger til å spise mer grønnsaker. Alison forteller meg hvordan hun gjemmer grønnsaker i maten, for eksempel i sauser og forskjellige gryteretter. Det blir vanskeligere å smake dem og vanskeligere å se dem og dermed å plukke dem ut. Andre forteller hvordan de har servert sine ektemenn soyaburgere uten å fortelle dem at det ikke var kjøtt før de har spist og fortalt at de likte burgerne. Disse kvinnene gjør ikke dette for å plage ektemennene, selv om de godter seg over sine triumfer, særlig når de har ektemenn som har sverget på at de aldri skal spise soyaburgere. Dypest sett handler denne øvelsen om å ta husmorrollen på alvor og sette kjærlighet og omsorgen ut i praksis: Det er deres jobb å sørge for at familien holder seg sunn og frisk.

Miller (1998) er ikke bare opptatt av å se på shopping som noe mer enn en hedonistisk handling. Han viser også at materielle ting er viktig når man evaluerer andre, og at vi bruker materielle uttrykk til å kontrollere de signaler vi selv sender ut, for eksempel ved hjelp av klær. Kvinnene i mitt materiale blir evaluert på grunnlag av hva de kjøper til husholdet. En måte å presentere seg selv på er (som vist i forrige kapittel) gjennom å fortelle hvor man kan handle bra mat til en god pris. Dette er både en måte å dele kunnskap og en måte å understreke egen suksess som husmor på. Det å velge de riktige butikkene har både en moralsk side og en praktisk side.

I et nærmiljø som Walker kan det for utenforstående se ut som det er lite hengivenhet mellom ektefeller og til og med mellom barn og voksne. Det er en røff tone, en blanding av humor og hardtslående kommentarer er vanlig. Det er imidlertid mye av det jeg kaller 'praktisk kjærlighet' uttrykt av både menn og kvinner. Praktisk kjærlighet kommer til uttrykk når folk gjør ting for hverandre og gjennom å forsøke å leve opp til idealtypene for menn og kvinner. Omsorg utøves i praksis. Det å kjøpe ting til egen familie og lage god mat, så vel som det å sørge for inntekt til husholdet og fikse ting, er uttrykk for slik praktisk kjærlighet. Det å gi sin ektefelle en god kopp te, med riktig mengde melk og sukker, er også slik praktisk kjærlighet.

Verdien av morsrollen versus det å jobbe

Spørsmålet om en kvinne trenger å jobbe utenfor hjemmet eller ikke er sentralt for å forstå de grunnleggende skillene mellom menn og kvinner i Walker. Eileen uttrykker i likhet med Jackie, Pat og mange andre at det er positivt at kvinner er hjemme og ser etter familien. Det å kunne være hjemme og se etter familien krever imidlertid én av to livssituasjoner: Enten må man ha en ektemann som tjener så pass at alle regninger blir dekket, eller man må være i en situasjon hvor man har rett til forskjellige trygder. Den første livssituasjonen gir imidlertid også kvinnen mulighet til å jobbe uten at inntekten trenger å være for høy eller arbeidstiden for lang. Kvinnens inntekter sees da også ofte på som ekstraintekter i husholdet, blir jeg fortalt. De fleste kvinner sier at de ønsker å jobbe. Men som vi skal se i et senere kapittel, oppleves arbeidsmarkedet som så pass komplisert at mange, kvinner som menn, føler at de ikke har råd til å jobbe. Folk opplever at de ikke har noe valg, og forblir på trygd. For kvinner

er det ikke bare lave lønninger som gjør det vanskelig å finne jobb. Mangel på muligheter for barnepass gjør det også veldig vanskelig for kvinner å skaffe seg jobb.

Kvinner synes videre å gå i forsvarsposisjon i forhold til retten til å være hjemme med barn. Noen unge mødre forklarer at de føler seg presset av myndighetene til å komme i jobb. De unge kvinnene finner det urettferdig, og de hevder at myndighetene ikke kan kreve at de jobber så lenge barna er i skolealder. Eileen er enig i denne argumentasjonen og synes det er lite fornuftig at kvinner skal tvinges ut i jobb når myndighetene ikke kan finne jobber til de unge fedrene. Denne tematikken er viktig for folk. De fleste påpeker at det er et grunnleggende problem i samfunnet at det ikke finnes nok 'anstendig arbeid' til menn. At kvinner jobber er generelt ikke sett på som en trussel mot kvinnerollen. Det som oppfattes som en trussel er det å bli tvunget til å jobbe, og det å måtte overlate ungene til noe man ikke har tro på (barnepark, barnehage).

Pam på 21 år forteller at hun gjerne vil jobbe, men at hun har ikke råd til barnepass. Selv om hun skulle finne en jobb som betaler så godt at hun får råd til barnepass (noe hun mener er urealistisk siden hun ikke har verken utdanning eller jobberfaring) så vil det være vanskelig å finne en jobb som kan tilpasses barnas skolehverdag. Det å være mor er høyt verdsatt blant mødrene selv. Lokalsamfunnet aksepterer det å være mor som en fulltidsbeskjeftigelse. Tracy, 16 år, uttaler at "*selvfølgelig ønsker hun seg barn*". Hun ønsker seg fem unger og hun vil helst være hjemmевærende. Dette til tross for at hun har fullført skolen og startet prosessen med å jobbe seg opp. Disse utsagnene understreker det lokale standpunktet, særlig uttrykt av kvinner, nemlig at jobben må tilpasses kvinnens ansvar som mor, og ikke omvendt. Disse oppfatningene er videre med på å reprodusere forståelsen av mannen som hovedforsørger. Selv om mange kvinner sier de ønsker å jobbe, må tilgang på jobb og penger vurderes i en større kontekst. Et par uten jobb forklarer at de må ta med i beregningene hvordan man kommer best ut økonomisk. Som vi skal se i et senere kapittel, er det en forståelse av at man noen ganger kommer bedre ut økonomisk hvis man forblir på trygd, i alle fall på kort sikt. Det er vanlig å høre folk si at det ikke lønner seg å jobbe. Denne forståelsen påvirker både menn og kvinners valg.

Mange mødre er i situasjoner som lokalsamfunnet ikke ser på som ideelle, enten de er svært unge eller enslige. I begge situasjoner strever man med et kvinneideal som det er vanskelig å leve opp til, nettopp fordi kvinneidealet er utformet i sameksistens med mannsidealet.

Å være enslig mor er ikke sett på som noen ideel situasjon, men det er heller ikke umoralsk. Tvert imot, det er en realitet at mange kvinner er alene med barn, og det betraktes som vanlig. Antallet hushold med én forelder i Walker er høyt over gjennomsnittet for Newcastle som helhet. I de administrative områdene Monkchester og Walker har 11% av alle hushold én forelder og ett eller flere barn under 16 år.³² Snittet i byen er på 6%. Hvis man ser på prosentandelen barn (under 16 år) som bor med bare en forelder så er gjennomsnittet 25% for hele byen, mens for Walker, Monkchester og Byker er tallene henholdsvis 46%, 41% og 43%. Walkergate skiller seg ut i begge statistikkene og ligger under gjennomsnittet med henholdsvis 4% av husholdene med én forelder og kun 17% av alle barn under 16 år bor i hjem med en bare en av foreldrene.

Som idé er det å være husmor tett knyttet til idéen om mannen som forsørger. Det blir vanskelig å leve opp til et slikt ideal som enslige mor. Enslige mødre i mitt materiale opplever at de har mindre fleksibilitet enn kvinner som lever i parforhold. Dette gjelder både i forhold til økonomi og i forhold til tid. De sier at de har like mye husarbeid som kvinner i parforhold, men sjelden noen å dele husarbeid og oppfølging av barn med. De har heller ikke noen å dele husholdsutgifter med. Pam ser en vei ut av sin livssituasjon: Giftet. Hun har et barn på 5 år og en nyfødt unge, ingen fedre tilstede og ingen utdanning eller jobberfaring. Det eneste hun uttrykker at hun kan og har erfaring med er å være mor, og den eneste løsningen hun ser for å få ting til å fungere bedre er å finne en mann som kan forsørge dem.

En utfordring i forhold til barnepass er at folk opplever at de ikke har råd til det. En annen utfordring er å finne barnepass som kan passe til eventuell jobb og andre aktiviteter. Mange unge mødre, og særlig mødre med barn som ikke har begynt på skolen, forklarer at de ”*aldri kommer seg ut av huset*”. Disse mødrene opplever at de har større vansker enn andre kvinner

---

³² Tallene er hentet fra Research Services, Newcastle upon Tyne City Council (1997).

med å finne jobb (inkludert svart arbeid), siden de på dagtid er bundet opp av omsorgsoppgaver.

En tredje barriere for mange mødre er usikkerhet i forhold til å sende ungene i barnepark. En kvinne som nå har ungene i barnepark en gang i blant forteller: ”Jeg likte ikke tanken på at fremmede skulle se etter unga mine”. Andre kvinner som er tilstede nikker og sier seg enig. Men så fortsetter en av de andre kvinnene: ”Nå ville jeg latt hvem som helst passe dem”. De andre kvinnene er enige i det også, og ler. Noen av kvinnene forteller at de nå ”vil gjøre hva som helst, hvis det er organisert barneparkering”.

Som oftest er det kostnader knyttet til barnepass, men kommunen tilbyr gjerne gratis eller billig barneparkering når de organiserer aktiviteter tilknyttet det kommunale arbeidete gjør i bydelen.³³ Siden det koster å benytte barneparker og lignende benytter mange kvinner egne mødre og søstere som avlastning og hjelp. Som oftest gjelder dette også kvinner med partnere, og man får høre at det er langt igjen før menn tar like mye ansvar for unger som det kvinner gjør. Mangelen på tilgjengelig barnepass, sammen med den sterke troen på mor som den viktigste omsorgspersonen, gjør at kvinneidealet reproduseres gjennom praksis.

England har svært høy andel tenåringsgraviditeter sammenlignet med andre land i Europa. Nordøst-England har blant de høyeste tallene i England, og i enkelte områder er antallet fødsler hvor mødrene er under 16 år nesten dobbelt så høyt som snittet i landet forøvrig.³⁴ Østkanten i Newcastle er intet unntak. De fleste av disse unge mødrene er dessuten enslige forsørgere, i alle fall i deler av livet. En forklaring man ofte hører fra en del politikere, i media, så vel som fra folk i lokalsamfunnet (særlig menn) er at økonomiske goder frister unge jenter til å bli gravide siden ”de får alt de trenger”. Jentene får blant annet hus og stabile trygder hvis de blir mødre. Denne forklaringsmodellen blir imidlertid avvist av så vel unge mødre, kvinner generelt, som av lokale sosial- og miljøarbeidere. En annen forklaring som oftere trekkes frem fokuserer på mangel på kunnskap. Seksuelt press er en tredje forklaring som også ble bekreftet av en del unge informanter. Antagelig virker flere av disse

---

³³ Vi får høre mer om disse prosjektene i kapittel fem

³⁴ Ifølge Evening Chronicle (14. juni 1999). Se også Conception rates of young women, 1987 to 1997: Social Trends 30 (ST30214) og Teenage conception rates: by age at conception and outcome: Social Trends 32 (ST32213), begge fra Office for National Statistics

forklaringene sammen. Jeg ønsker her å peke på to andre mulige forklaringsvariabler, som i motsetning til de tre nevnt over, sjelden trekkes frem. De diskuteres verken i media, blant sosialarbeidere eller generelt i lokalsamfunnet: Opplevd mangel på kjærlighet og utfordringene med å finne en reell voksenrolle.

En ung kvinne forteller meg at hun gikk aktivt inn for å bli gravid i en alder av 15 år fordi hun ville ha noen å *gi* kjærlighet til, men også for å få noen som kunne *gi henne* kjærlighet. Etter en turbulent tid i fosterhjem forteller hun at den eneste måten hun så at hun kunne *få* kjærlighet på var fra en liten baby. Nå som hun er i tjuetårene, med ytterligere to unger, skjønner hun at babyer ikke gir kjærlighet, men trenger kjærlighet. Hun kjenner også til slitet med å være tenåring og alenemor. Kvinnen hevder at forklaringen og historien hennes slett ikke er unik. En miljøarbeider forteller at det er en del unge kvinner som forklarer situasjonen sin på denne måten. Unge jenter som disse har, ifølge Irene, en naiv og romantisk forståelse av livet. Irene forklarer videre at de tror at det å bli voksen betyr frihet og kontroll over livet, og at dersom de bare finner en mann de kan etablere seg sammen med vil de kunne leve lykkelig til sine dagers ende. Gjerne som direkte motsetning til den erfaringen de selv har fra oppveksten. Irene forteller at hun har sett sin eldste datter og sin niese leve i en slik drøm, og hun forklarer at hun selv hadde en romantisk drøm om at alt skulle bli bedre bare hun fikk etablert seg med egen familie. Jentene ser på familiene de har vokst opp i, kanskje i røffe hjem, kanskje med omsorgssvikt, og tror at de selv bare de får sin egen familie, kan klare å skape det kjærlige hjemmet de selv aldri fikk oppleve. Det var slik den unge jenta i en alder av 15 år så det hele for seg.

Det å gi og det å motta kjærlighet kan brukes som forklaring på hvorfor enkelte unge jenter velger å bli unge mødre. Det handler om å finne mening i en hard hverdag, og det å bli mor gir slik mening. Å være mor er noe av det viktigste man kan være som kvinne i dette lokalsamfunnet. Dermed beveger vi oss over til neste forklaring, nemlig å skaffe seg en reell voksenrolle. Morsrollen er en tilgjengelig voksenrolle for disse jentene.

Fødsel er et ritual som markerer endring i livssyklusen, ikke bare for barnet som blir født, men også for den nære familien. Fødsel betraktes som et overgangsritual og dette er viktig for

å forstå tenåringsgraviditet. Skal vi forstå tenåringsgraviditet må vi se på morsrollen som 'karrieremulighet', og kanskje den *eneste* karrieremuligheten mange unge kvinner ser for seg selv. Som nevnt i kapittel to er både Tom og Tracy stolte av at de ikke har blitt tenåringsforeldre. De har derimot gjort ferdig skolen og skaffet seg jobb. Ikke alle ser muligheter på arbeidsmarkedet slik som disse to ungdommene. Dersom de overhode ser muligheter, er det ikke sikkert at de ser på dem som realistiske for sitt eget vedkommende. Når arbeid synes utilgjengelig og en har avbrutt skolegangen, blir nettopp det å bli mor én fortsatt tilgjengelig måte å trå inn i en voksenrolle. Overgangsritualet gir jentene en ny status som mor. Tenåringsgraviditeter er ikke et nytt fenomen. Mange er selv barn av unge mødre. Kombinasjonen av at morsrollen fortsatt står så sentralt i kvinneidealet, vanskelighetene med å finne reelle jobbmuligheter, at det finnes mange unge mødre i nabolaget og i egen familie, og den romantiske drømmen som mange jenter kan synes å bære på tidlig i tenåra gir oss et bilde på kompleksiteten i fenomenet.

Det å være voksen blir sentralt i livet når mange slutter på skolen etter eller i løpet av grunnskolen. Willis (1993) viser hvordan 'det virkelige livet' arbeiderklassegutta i mellom langt fra er det å gå på skole og skaffe seg en utdanning. Han viser hvordan det å skaffe seg jenter, og dermed i praksis sex, er svært viktig i det som defineres som 'det virkelige livet'. Dette er aspekter ved det å skaffe seg erfaring og å bli voksen. Gjennom tenåringsgraviditet blir det å måtte leve opp til rollene som forsørger og omsorgsperson en realitet som umiddelbart blir tydeligere for unge jenter enn for unge gutter. Det er uansett vanskelig for både gutter og jenter å leve opp til voksenrollen mens de selv fortsatt faktisk bare er barn. Det er stigma knyttet til det å bli foreldre tidlig. Det er dessuten så å si umulig som ung å få jobber hvor man tjener nok til å være forsørger. Selv om foreldrerollen blir reel, blir man allikevel ikke sett på som fullverdige voksne. Til tross for det evalueres man ofte etter i alle fall en del av de rolleforventningene folk har til voksne foreldre. Man forventes å ikke opptre som et barn/ungdom på sin egen alder. Det blir ofte mye prat og sladder rundt disse unges evne eller manglende evne til å innfri slike forventninger. Som nevnt forteller Mary om hvordan nabolaget gikk til underskriftskampanje for å få en ung mor fjernet fordi de mente at hun hadde for mange fester, og fordi de var redde for påvirkningen dette kunne ha på andre unge i nabolaget.

Det er stor forskjell på å bli mor i en alder av 15-16 år eller yngre, og å bli mor i en alder av 18. Irene forteller at ektemannen klager over at ”alle jentene” i hennes familie blir gravide før de er 16. Jackie, på den andre siden, er stolt når hun forteller at hun holdt orden på hus og hjem med en smårolling og en nyfødt baby i en alder av 19. Ingen vil finne på å se på Jackies valg som noe uvanlig eller unaturlig. Noe av det som gjør det lett å akseptere at Jackie relativt tidlig ble mor (som 18 åring), er at hun var ferdig utlært som frisør og at hun giftet seg før hun etablerte familie. Dette gjorde henne dessuten i stand til å kombinere husmorrollen og morsrollen med det å jobbe utenfor hjemmet. Hun trådte inn i voksenrollen i en livsfase hvor man vurderes som moden nok for et slikt ansvar.

Oppsummering av kvinneidealet

Fokus på hushold og familie er av overordnet viktighet for kvinner. Det å være mor og omsorgsperson definerer i høy grad en voksen kvinne. Det å holde på verdigheten som mor er essensielt. Mor er noe man blir og det gir en relativt klart definert status. Arbeid utenfor hjemmet blir sekundært, selv om kvinner forventes å arbeide ute i alle fall i deler av livet. Morsrollen er kanskje den mest grunnleggende ved det å være kvinne på østkanten, og morsrollen er helt sentral i husmorrollen. I et slikt sosialt mønster spiller dermed husholdet en viktig rolle. Husholdet som arena for det kvinnelige, symbolsk så vel som praktisk, skal vi komme tilbake til senere i dette kapitlet.

3 Den idealtypiske mannen – hovedforsørgerrollen og de praktiske utfordringene

Er farsrollen en like sentral idé innen den mannlige idealtypen som morsrollen er innen den kvinnelige? Det å være far er åpenbart viktig for menn, og de fleste menn uttrykker en stolthet over å være fedre som ikke på noen måte står tilbake for kvinners stolthet over å være mødre. Det er ingenting i mitt materiale som tilsier at menn bryr seg mindre om barna sine enn det kvinner gjør. Til tross for det spiller ikke farsrollen den samme rolle innen mannsidealet som morsrollen gjør innen kvinneidealet. Den individuelle bindingen er kanskje like sterk, men på et kulturelt nivå finner vi forskjeller. Forenklet kan vi si at morsrollen er det definitivt vesentligste elementet i kvinneidealet og i husmorrollen. I mannsidealet er rollen som

hovedforsørger den sentrale. Arbeid utenfor hjemmet får dermed en særlig vesentlig verdi for menn, en verdi det ikke i samme grad har for kvinner. Omsorgsrollen overfor barn har større plass i kvinneidealet enn i mannsidealet. Farsrollen som idé er knyttet til hardt arbeid og det å forsørge familien sin. Dette er for mange menn deres uttrykk for omsorg og kjærlighet. Det å forsørge familien er sett på som en omsorgshandling på samme måte som når kvinner handler mat og ting til familien. Og på samme måte som for kvinner blir menns avvikende oppførsel sanksjonert, for eksempel med sladder. Omsorg gjennom å være forsørger forutsetter mulighet for å få lønnet arbeid. Mannsrollen er derfor avhengig av hva som skjer utenfor husholdet.

Når menn skal forklare hvem de er snakker de derfor sjeldnere om det å være far. Arbeid spiller en sentral rolle, og menn snakker gjerne om yrket sitt hvis de har jobb. Nærmiljøet er også opptatt av menns jobb: En del menn ble pekt ut for meg (av både menn og kvinner) som en god fangst for kvinner som var ute etter ektefelle. Det første som ble understreket er at dette er menn som jobber, at de har en god jobb og hvis de eier egne hus blir også det trukket frem. Hvis jeg tilbrakte tid med mannlige informanter mine naboer ikke kjente ville de likeledes spørre: *"Har han jobb?" "Hva jobber han med?" "Eier han sitt eget hus?"*. Det blir sett på som solid å eie hus og å ha jobb. Som vi så i kapittel to, det å ha hus og jobb er essensielle elementer når man sorterer folk innen arbeiderklassesamfunnet. Det er imidlertid også sentralt innen mannsidealet. Jeg ble forklart av flere menn at hvis en mann skal forsørge en familie, så bør de bruke pengene på en rettferdig måte og gi kvinnen et godt hjem hun kan stelle i. Ifølge Robbie kan en kvinne forvente at mannen skaffer familien et hus. Han forklarer at en mann som ikke er i stand til det har feilet. Robbie setter spørsmålsteget ved sin brors valg av leilighet som bosted siden leiligheten er så liten at en kjæreste ikke kan flytte inn. Det er en selvfølge for Robbie at broren snart vil finne seg en kjæreste og flytte sammen med henne. Å kjøpe et bra hus forutsetter en jobb. Dette fører oss til den første av to hovedutfordringer for menn når de skal leve opp til mannsidealet: Arbeidsledighet.

Det å ikke ha en jobb

At forsørgerrollen fortsatt er så sentral for menn er interessant med tanke på at det vært masseledighet i Walker siden slutten av 70-tallet. Å ikke være i stand til å forsørge sin familie er en realitet for mange menn. Dette henger sammen med både lave lønninger og mangel på jobber. Selv om lokalsamfunnet uttrykker sympati med arbeidsledige, så ser man også ned på ledige. Særlig menn i jobb synes å se ned på arbeidsledige menn. Det eksisterer en oppfatning blant enkelte om at arbeidsledige ikke prøver hardt nok og at de er late. Som vist i forrige kapittel kan ikke Robert skjønne hvordan kameraten, som ikke har jobb, har råd til å gå på puben så ofte og drikke som han gjør. De er begge stamgjester og medlemmer av den lokale klubben, og Robert blir småhissig når han forklarer at han selv langt fra kan gå ut og drikke så ofte som kameraten. Samme type aggresjon og irritasjon kommer ofte til uttrykk hos menn som føler at de gjør sine plikter, overfor menn de mener ikke gjør det. Irritasjonen kommer fra fedre som betaler barnebidrag, eller menn som arbeider lange dager for å kunne betale regningene sine. Aggresjonen er imidlertid ispedd en porsjon stolthet. Akkurat som kvinner uttrykker stolthet knyttet til det å ta vare på hus og hjem, så uttrykker menn stolthet i forhold til det å ha en jobb og det å kunne skaffe inntekter til husholdet. Det å ikke engang forsøke å leve opp til det mannlige idealet sees ned på, og slike menn vurderes ofte som dårlige partnere for kvinner. Irene er oppgitt over og sint på sønnen sin fordi han bruker sosialstøtten han mottar fortrinnsvis på seg selv, og kun en minimal del går til kjæresten og ungene. Ifølge henne tar han ikke forsørgerrollen på alvor. På den andre siden opplever de fleste ledighet i kortere eller lengre perioder av et liv.

Arbeidsidentiteten står sterkt. Når for eksempel Bob eller Eileen forteller om hvordan Bob bidrar til hjemmet går de alltid tilbake til tiden før Bob ble uføretrygdet. Slik defineres Bob som en mann som hadde en god og solid jobb som gjorde han i stand til å betale ned huslån og sørge for familien.

Å miste jobben kan få store ringvirkninger i folks liv. Sean mistet jobben etter en konflikt på arbeidsplassen. Dermed mistet han også muligheten til å forsørge familien sin. Tidlig på 60-tallet var det lett å finne jobber, men godt og vel 10 år senere hadde denne situasjonen endret seg. Som sønn av en murer og fra det han selv definerer som ”*et stødig arbeiderklassehjem*”,

var han oppdratt til at menn skal jobbe og forsørge familien. Ute av stand til å leve opp til denne rollen fikk han et personlig sammenbrudd, etterfulgt av et sammenbrudd i ekteskapet. Sean er i dag uføretrygdet og tydelig preget av disse erfaringene.

Den unge politimannen Gary forteller om sine erfaringer og sin forståelse knyttet til det å være mann: *”Thatcher, som jeg beundrer, har gjort mange bra ting for industrien, [...]. Tatt bort alle jobbene det ikke er marked for”*. Til tross for dette mener Gary at thatcherismen har feilet: *”Hun har ikke gitt noe tilbake [jobber]. Menn får ikke jobber, og hva skal kvinner med dem [mennene] da? Mange barn vokser opp med bare moren, og ingen far til å ta del i oppdragelsen [...]*. Gary utdyper hva han tror er det grunnleggende problemet i samfunnet, nemlig at menn ikke får jobb, og at dette gjør det både vanskelig å være mann og vanskelig å være forsørger.

Gary har meningsfeller i Eileen, Sandra og mange flere som mener at det er et stort problem at så mange menn er uten jobb. Jeg blir fortalt igjen og igjen at den største utfordringen i lokalsamfunnet er nettopp at menn er uten jobb. Som nevnt skjønner ikke kvinner behovet for å *”presse kvinner ut i jobb”*, slik enkelte sier at myndighetene vil,³⁵ så lenge så mange menn er uten jobb. Både Sandra og Eileen har jobbet, og særlig Sandra ønsker å komme i jobb igjen, men de mener begge at det er viktigere å få menn ut i jobb, og at man har bruk for kvinner til å ta vare på hjem og familie.

Idéen om mannen som hovedforsørger eksisterer fortsatt, selv om det er få jobber og selv om det er begrensede muligheter for menn til å realisere den. På den andre siden utfordres idéen lokalt og den settes under press for å modifiseres. Som nevnt viser Wheelooks arbeid (1990) at kvinner i mange hushold i Nordøst-England tjener mer enn mennene. Dessuten er det en side til som må tas med i betraktningen, utover det økonomiske, nemlig utfordringene knyttet til å tilpasse seg idéen om den ’moderne mann’. Farsrollen og rollen som ektemann er oppe til diskusjon, ofte daglig i det enkelte hushold. Mannsidealet ser ut til å bli dratt mellom det noen av mine informanter kaller ’den moderne mannen’ og ’den tradisjonelle mannen’, og her ligger den andre hovedutfordringen for mannsidealet som vi skal se på.

---

³⁵ Labour har en intensjon om å få unge mødre i arbeid og mange kvinner uttrykker også som vi har sett et ønske om å jobbe.

Om å være en moderne mann

Å være en moderne mann handler i stor grad om å ta del i husarbeid og omsorgsaktiviteter, og det handler dermed om å trå inn i den kvinnelige sfæren. De fleste kvinner uttrykker et ønske om at mannen skal spille en mer aktiv rolle i familien og ta mer ansvar for hushold, oppdragelse og omsorg. Menn synes å ha forskjellige svar på dette. Bob og hans svoger, Laurence, er ikke enige om hvorvidt menn skal bidra når det handles inn til husholdet:

Bob, Laurence og Eileen sitter i stua. De snakker om hverdagsslit. Eileen har nettopp kommet tilbake fra Shields Road hvor hun har gjort innkjøp, og Eileen forklarer hvordan hun ikke kan spørre mannen om å ta i et tak fordi han ikke er frisk. Uansett så kan han ikke fordra å handle, forklarer Eileen. Laurence skyter umiddelbart inn at han *”ikke har noe i mot å gjøre innkjøp i det hele tatt”*. Eileen, positivt overrasket, uttrykker: *”Har du ikke?”*, mens hun ser fra Laurence til Bob og tilbake igjen. Laurence fortsetter: *”Jeg har ikke noe i mot å skyve rundt på en handlevogn helt på egen hånd - jeg er en moderne mann.”* Dypt nede fra lenestolen kommer Bobs ubeskjedne kommentar: *”Hvis det er det det er å være en moderne mann, så ser jeg ingen grunn til å være en.”* Uansett, Laurence innrømmer at det er grenser også for hans forståelse av den moderne mann: Hvis det er behov for å skifte bleier så blir ungen kjapt sendt videre til kona.

Lederen for et lokalt YMCA-senter³⁶ illustrerer endringer i mannsrollen med observasjoner fra lokalmiljøet. Nå for tiden kan man se menn som triller barnevogner i gatebildet. Fedre går gatelangs i t-skjorter og viser frem tatoveringene sine, med en arm på vogna, og en i lomma. Dette er et nytt syn i Walker. Andre forteller om yngre menn som viser glede, stolthet og interesse over det å være fedre, selv i ung alder. Disse fedrene uttrykker at de ser frem til ansvaret, og noen av dem deltar aktivt i omsorgen for barna. Mannsrollen som omsorgsrolle kan også strekke seg ut over kjernefamilien. Ian er, ifølge kona, ikke bare en god far på hjemmebane, men også en omsorgsperson i nærmiljøet. Han trener et fotballag, noe som er viktig for ungene i den svært belasta delen av Walker hvor familien bor.

---

³⁶ Det finnes en rekke sentre på østkanten som jobber med å utvikle folk og med å være positive drivkrefter for lokal utvikling. YMCA-senteret er ett av flere i så måte. Vi vil se på noen andre slike sentre og hvordan de bidrar lokalt i kapittel fem.

Hvordan fedre faktisk utøver farsrollen er svært forskjellig, og det varierer også veldig hvordan menn opptrer i offentlige rom sammen med kvinner når det kommer til farsrollen. To lokale kvinner som leder en gruppe for småbarnsforeldre forteller hvordan de selv, og de andre kvinnene, omfavner de mennene som måtte komme til gruppemøtene. De gir mennene så mye oppmerksomhet at de tror de rett og slett skremmer dem bort. Disse kvinnene uttrykker bare positive tanker om menn som kommer innom gruppa, og ser det som et problem at så få menn kommer. I Byker jobber et par lokale menn med å få satt sammen en foreldregruppe bare for menn. De ønsker å være en ressursgruppe for fedre, hvor menn hjelper hverandre. En av initiativtakerne ser et stort behov, men han tror det kan bli vanskelig å få fedrene til å komme. ”*Det er ikke sånt menn gjør*”, forklarer han. For noen, som han, er det en utfordring å få mulighet til å være far. Han føler seg ekskludert av barnas mor. I andre situasjoner er utfordringen at menn ikke tar ansvaret, forklarer han. En trebarnsfar på rundt 30 år forteller at barneoppdragelsen er noe han overlater til samboeren. Selv ting som har med ekssamboeren og datteren han har med henne ivaretas av han nåværende samboer. Han sier selv at han synes dette er feil, men kan ikke forklare hvorfor det forblir sånn. Han mener imidlertid at det er til det beste: ”*Hun [samboeren] vet hva som er best*”. Det er tydelig at det er vanskelig å tre inn i kvinnesfæren, konvensjonene er mange og det ligger nok mye ubevist definisjonsmakt til grunn både fra kvinners og menns side.

Å ta ansvar på hjemmebane vil også påvirke hva menn gjør i andre sammenhenger, og krangling oppstår ofte når menn ønsker å beholde retten til å gå ut med kompisene så ofte de vil. Å gå ut et par ganger i uka er noe de fleste menn jeg møtte mener de hadde rett til. Kvinner ser ut til å være enige, eller i det minste å gi etter for dette kravet. ”*Fredag til søndag er mannfolkas tid sammen*”, forklarer Tracy. ”*Vil du finne deg i det?*”, spør jeg. Hun forklarer at det må hun bare. Eileen forklarer situasjonen i eget hushold: ”*Før [han ble syk] pleide Bob å gå ut tre ganger i uka. - Og da er ikke fotballspillinga tatt med*”. Hennes ektemann satte som ultimatum da de giftet seg at Eileen ikke skulle legge seg oppi at han fortsatte å gå ut like mye som tidligere. Eileen la seg ikke oppi det, men akkurat i dette tilfellet har det gitt henne god nok grunn til å kunne gå ut så ofte som hun vil selv. Nå går Bob sjelden ut mer enn en gang i uka. Som uføretrygdet har han ikke råd til mer. Nå for tiden er det Bob som klager på

at kona stadig er ute, siden hun går på møter, besøker venner og familie, samt en gang i blant går ut på pub.

Robbie har et stående krav overfor samboeren om at hver lørdag kveld skal kunne tilbringes på byen med kompisene. Det samme kravet har kompisene stilt til sine koner og kjærester. Til tross for det innrømmer de at dette stadig er et tema som diskuteres. ”*Jeg har fått kjeft fra alle mine tidligere kjærester [fordi jeg går ut med gutta hver lørdag]*”, forklarer Robbie. Andys kjæreste setter ofte foten ned, forklarer Robbie. Robbie er imidlertid overrasket over at Matt er med så ofte som han er, siden han er relativt nygift. Tidene har imidlertid endret seg for gjengen. De har festet og drukket sammen i 10 år, men nå ser det ut som om gjengen går i oppløsning. Allerede er det en del av gutta som går ut sjeldnere og sjeldnere, og i løpet av den siste tiden jeg fulgte gjengen begynte også Matt og Andy å gå ut mindre og mindre, slik at Brian og Robbie ofte ble overlatt til seg selv. På grunn av dette startet Brian og Robbie i stedet å gå ut sammen med Brians fotballkompiser.

De fleste av disse mennene uttrykker at de har rett til å gå ut på byen med kompisene.³⁷ Det å gå ut tre ganger i uka (en gang midt i uka og to ganger i løpet av helga) er ikke for mye å be om, mener en av dem. Han mener dette gir en god balanse mellom tid brukt sammen med familie og venner, men han innrømmer at samboeren ikke er enig. Sandras datter Becky opplevde at hennes samboer forlot henne og barnet deres i helgene til fordel for kompisene. Samboeren jobbet dessuten nattsjift, og i sum betydde det at barnefaren nesten aldri så familien sin. Konsekvensen har etter hvert blitt at Becky har gitt opp kjæresten. Hun forteller at han har brutt så mange løfter om å bruke tid på familien. Hun forklarer imidlertid at han bare gjør det samme som faren hans gjør: ”*Sitter på den drittpuben... som en gammel mann*”. Hun hevder at han tror det er sånn det skal være, at dette er det eneste han kjenner til. Faren hans dro på den sammen puben og hans mor protesterte aldri. Becky synes synd på eks-samboeren, men hun mener at det er til det beste for barnet at de har skilt lag. Hun vil ikke at sønnen skal vokse opp og bli som faren. Hun forklarer at hun vil bryte kjeden. Allikevel blir både hun og sønnen skuffet når faren igjen og igjen ikke møter opp på søndager for å

---

³⁷ Også i samtale med en engelsk pubeier i Oslo er denne holdningen tydelig. Han klager på at norske fotballsupportere går hjem rett etter kampen. Når jeg kommenterte at noen nok var glade for akkurat det spurte han hva jeg mente. Jeg forklarte: Koner og kjærester. Hvorpå pubeieren svarte at en kvinne ikke skal legge seg opp i mannens drikking på puben.

være sammen med sønnen - fordi han for eksempel sovnet på golvet på puben kvelden i forveien. Det er mye moral knyttet til kjønnsroller, og menn uttrykker avsky over en slik atferd som Beckys ekssamboer fremviser. Forskjellen mellom Bob og Robbie på den ene siden og Beckys ekssamboer på den andre er blant annet at selv om Bob og Robbies oppførsel nok kan starte krangling, blir den ikke oppfattet som røff. Beckys ekssamboers oppførsel beskrives derimot som røff. Forsørgerrollen for menn handler helt klart om mer enn bare å bidra økonomisk, selv om dette fortsatt har en særegen plass i mannsidealet.

Mannsfellesskapet på puben har lange tradisjoner og lar seg ikke lett endre, selv i møtet med idéer om den 'moderne mann'.

De fleste kvinner uttrykker et ønske om at mannen skal ta mer ansvar for husholdet og ta aktivt del i omsorg av familien. Ikke alle fedre uttrykker like klart ønske om å delta som far som politimannen Gary. De fleste menn er imidlertid enige om at familie og barna er det viktigste i livene deres. Som nevnt er imidlertid, mansrollen er oppe til seriøs, og til tider heftig, debatt, - ofte på daglig basis i det enkelte husholdet.

Oppsummering av mannsidealet

Å summere opp mannsidealet er ikke så enkelt, kanskje fordi det er så mye diskusjon rundt forventningene til hva mannen skal være. Det står imidlertid klart at rollen som hovedforsørger fortsatt er viktig. Det står også klart at det er vanskelig å leve opp til dette å forsørge sin egen familie, og at ledighet og modernitet skaper store og annerledes utfordringer for mannsidealet enn for kvinneidealet. Både endringer i arbeidsmarkedet og endringer i forventninger til mansrollen synes vanskelig å integrere i den tradisjonelle oppfatningen av mannsidealet i Walker.

4 Kjønsroller og forventningsforviklinger

Som idéer er kvinneidealet og mannsidealet komplimentære. Rollene er klart formet av hverandre. I praksis er det imidlertid flere ting som gjør at det er umulig å leve opp til rollenes ideelle uttrykk, og dermed blir kjønnsrollekonfliktene fremtredende. Strømninger på makronivå, økonomiske så vel som kulturelle, virker inn og endrer de premissene idéene er formet i forhold til. Idéene om mann og kvinne utfordres og det er rett og slett uklart hvilke forventninger man kan ha og skal ha til de forskjellige kjønnsrollene. Dette er mest eksplisitt for manssrollen, som så til de grader utfordres av høye arbeidsledighetstall og behovet for å avklare forventningene til en moderne manssrolle som vokser frem. Innen hjemmets fire vegger forhandles det ofte om mannens plass i husholdet. Samtidig er det tydelig at de tradisjonelle konvensjonene står sterkt. Konvensjonene reproduseres på svært mange arenaer, av så vel kvinner som menn. Kvinnerollen utfordres ikke i samme grad og synes dessuten ikke å være utsatt for samme type press, rett og slett fordi familieverdiene er så sentrale i kvinnerollen, og disse verdisettes i like stor grad som tidligere. Siden idealtypene mann og kvinne er så tett vevd sammen, kan man vanskelig kun endre den ene. Reproduksjonen av kulturelle mønstre er langt tydeligere enn endringstendensene, selv om endringer både skjer i det små og kommer tydelig til uttrykk i krangler og sleivspark menn og kvinner i mellom. Vi kan snakke om en kulturell treghet i forhold til endrig. Laurence går i butikken, og til og med Bob støvsuger og sørger for at ungene kommer seg på skolen, dog færre dager i uka enn kona.

5 Kjønning av fysisk og sosialt rom

Så langt har vi identifisert idéer om den mannlige og den kvinnelige rollen. Vi har også sett at idéene ikke er lette å leve opp til i praksis. Kjønn er allestedsnærværende, noe som blir enda tydeligere når vi ser på hvordan forskjeller mellom menn og kvinner reproduseres og kommer tydelig til uttrykk i nettverk, og videre i hvordan sosiale og fysiske rom er kjønna. Vi kan snakke om at enkelte arenaer blir praktiske og symbolske representasjoner for det mannlige eller det kvinnelige i lys av dette. To arenaer som fremstår spesielt interessante å utforske er puben og husholdet. Menn og kvinner til stede på begge arenaene, puben blir imidlertid en representasjon for det mannlige og husholdet en representasjon for det kvinnelige. Dette skjer

blant annet fordi reproduksjonen av kjønnsbaserte nettverk er knyttet til de forskjellige arenaene, samt at arenaene uttrykker det ideasjonelle ved de to sosiale kjønnene.

Puben – mannens sfære

Hovedarenaen for sosialt liv, særlig for menn, er uten tvil den lokale puben eller klubben. I presentasjonen av mannsidealet kommer det frem at retten til å gå ut med kompisene blir tydelig understreket. Puben er en fellesarena for menn, både arbeidsledige menn og menn som er i jobb. Private klubber (og noen puber) organiserer turer, hagegrupper, bingo, fester for ungene i nabolaget og fotball- og dartlag, for å nevne noe. Folk feirer bryllup og spesielle bursdager på klubben eller puben i nabolaget. De er i høy grad arenaer for sosiale markeringer og sosialt samkvem. Et sentralt element er samhandlingen rundt baren. Satt i en norsk kontekst kan man si at klubbene er som en pub med et bydels/samfunnshus på si. Men selv om både menn og kvinner går på pubene og klubbene, er dette i hovedsak mannlige arenaer.

Historisk sett var de fleste gamle arbeiderklubber stengt for kvinner. I dag er det svært få som praktiserer denne regelen. Likevel er klubbens som mennenes domene fortsatt tydelige. I nabolagsklubben til Robert og Mary kan kvinner kun bli medlem gjennom ektefellen eller samboeren, og de blir aldri fullverdige medlemmer. Kvinner som er medlemmer på denne måten kan komme og gå som de vil, så lenge de følger de skrevne og uskrevne reglene. Kvinner har imidlertid ikke stemmerett i denne klubben, de kan heller ikke sitte i styret. Single jenter må skrives inn i gjesteboka hver gang av et mannlige medlem, som denne mannens gjest. I praksis er det enkelt for Tracy å komme og gå som hun vil, siden hun er godt kjent i nabolaget. En av de sentrale medlemmene i nabolaget og hans kone gikk god for meg og introduserte meg i klubben tidlig i feltarbeidet, og etter hvert ble det lett også for meg å finne noen som kunne signere meg inn.

Ved siden av slike formelle regler som man finner i noen klubber, finnes også et sett med kulturelle regler for hvordan menn og kvinner skal opptre og hvilke aktiviteter som prioriteres. Bingo, som i en lokal klubb ble sett på som en kvinneaktivitet, ble alltid avlyst, og siden, etter en utvidelse av bygningene, alltid flyttet til et mindre rom, når viktige fotballkamper gikk på tv. Fotball, som uten tvil trekker menn, ble ved disse anledningene vist

på storskjermen i salongen. Og salongen er den delen av en hver pub hvor kvinner vanligvis sitter. At rommet i en pub er kjønnnet blir enda tydeligere når vi ser på hvor menn og kvinner faktisk sitter i puber og klubber. La oss bruke den lokale klubben som eksempel på relativ generell opptreden: Menn og kvinner sitter oftest atskilt, ikke bare i forskjellige deler av et rom, men ofte også i forskjellige rom. Kvinner har en tendens til å sette seg i den litt mer stille salongen ved siden av selve barrommet,³⁸ særlig gjelder dette voksne og eldre kvinner. Menn setter seg i all hovedsak i barrommet. Hvis kvinner sitter i barrommet, sitter de lengst vekk fra baren, i denne klubben ved siden av dartsborden. Kvinner sitter overhodet ikke ved bardisken. Menn sitter alltid i den delen av rommet som er nærmest baren. I området midt i barrommet, hvor det stort sett sitter menn, kan det også sitte kvinner dersom det er mange kvinner tilstede - for eksempel når damelagene har dartskvelder. Denne midtre delen er den eneste delen hvor jeg så menn og kvinner sitte sammen i dette rommet, med unntak av når menn setter seg ned i fem minutter for å snakke med kona de har kjøpt en øl til. Hvis man kommer som par vil man alltid sette seg i salongen. Det er imidlertid sjelden man kommer som par, og da gjerne ved spesielle tilstelninger. Mann og kone kan ofte være på puben samtidig, hun for å spille bingo, han for å drikke og snakke med nabomennene. De er imidlertid ikke der sammen og de sitter i hvert sitt rom. Mannen kan komme bortom kona med en øl en gang i blant. Kona kan tusle over for å hilse på. Men hun er sammen med andre kvinner og han med andre menn. Disse konvensjonene brytes uhyre sjelden. Jeg så totalt kun en håndfull menn og kvinner sitte sammen i barrommet. To av dem som jevnlig satt sammen var en mann og en kvinne som offisielt kun var gode venner. Men mannen ble sett på som røff og mindre sympatisk av lokalmiljøet. Som ung kvinnelig fotballentusiast, utlending og antropolog kunne jeg delvis bryte disse reglene, dog kun for å se på fotball.

Fritid på østkanten dreier seg i stor grad om å gå ut og nyte livet.³⁹ Menn gjør større krav på nettopp det enn kvinner. Menn tar det for gitt, selv om de ikke jobber, at de kan gå ut som før. Det er få som Bob, som bare går ut en kveld i uka. Å gå ut med jobben spiller på samme måte som det å gå ut med sine kompiser en viktig rolle. Det var ikke så ofte jeg hørte om kvinner som gikk ut med kollegaer, antagelig fordi kvinner går sjeldnere ut og mange ikke jobber

---

³⁸ Barrommet er det rommet i en pub man på norsk ofte vil kalle selve puben. Britiske puber er imidlertid ofte delt inn i flere deler. Barrommet er det rommet hvor man finner baren. I tillegg vil en pub som oftest ha en eller flere salonger.

³⁹ "Having a good laugh" er et uttrykk som betegner dette og som har en sentral plass i folks hverdagsliv.

utenfor hjemmet. Tracy er unntaket, hun er en av få unge jenter jeg møter som jobber. Når hun går ut med jobben er det en blanding av menn og kvinner. Yngre mennesker har en tendens til å gå ut mer i grupper med både gutter og jenter. Andre forteller at det ikke er vanlig at man går ut både menn og kvinner sammen, selv om man jobber sammen. Hvis Tracys mor, Jackie, skal ut på byen med jobben vil hun bare gå ut sammen med kvinner. Den mannlige sjefen er aldri med. Hvis Robbie går ut med jobben, så er det bare menn han går ut sammen med, men så er det da også bare menn som har det yrket han har, forklarer han. Det at arbeidsmarkedet også er relativt kjønnssegregert, samtidig som nabolagsnettverkene i hovedsak er kvinne- og mannsnettverk, er med å reprodusere kjønnsdelte nettverk og samhandlingsmønstre, så vel som kjønna sosiale og fysiske rom.

Når menn og kvinner er å finne på samme puben kan det på overflaten se ut som det er mer samhandling på tvers enn det er. Menn og kvinner går ut hver for seg, og i hovedsak forblir de i separerte grupper, selv om de flørter og småprater på tvers underveis og selv om noen innimellom treffer på ektefellen. Puben er dog også en arena for å møte det motsatte kjønn, særlig gjelder dette pubene i sentrum av Newcastle. Andy forklarer at han og de fleste kompisene hans har truffet sine koner og kjæresten på byen. Og selv om Holland (1995) ser behov for å underkommunisere fokuset på seksualitet i sin studie av Newcastles natteliv, så er den stede. Seksualitet spilles tydelig ut i alt fra hvordan kvinner kler seg til åpenlyst flørting. Flere kvinner beskriver hvordan de bruker på sin seksuelle tiltrekningskraft som en strategi for å få drinkene sine betalt, hygge seg på byen og flørte. Dette spillet kjenner menn godt, og det hele illustrerer hvordan kjønn er delt også i forhold til forventet opptreden på byen. En flørt på byen fører ifølge mine informanter imidlertid sjelden til noe mer, det understreker både menn og kvinner. På den måten blir flørten og spillet en refleksjon, ikke av det seksuelle som sådan, men av forskjeller mellom menn og kvinner. Selv om det er en blanding i det fysiske rommet, reproduseres det sosiale rommet basert på kjønn.

I pub-sammenheng er det er minst skille mellom menn og kvinner når unge mennesker samles, men selv da er forskjellene tydelige. Skillene manifesterer seg i forhold til hvordan man opptre, hvem som betaler, hva man drikker og hvilke glass man drikker av. Å se unge og gamle av samme kjønn drikke sammen er uansett vanligere, særlig blant kvinner. Mødre

og døtre synes å gå ut relativt mye sammen, i alle fall for et par drinker tidlig eller seint på kvelden. Også menn går ofte ut sammen med mannlige familiemedlemmer, noe vi skal se når vi tar opp husholdet som arena.

Selv om både kvinner og menn nyter publivet, er puben først og fremst en mannlig arena. Det kan være fruktbart å se på den som et symbol for det mannlige. En pubs klientell er aldri dominert av kvinner, ikke en gang når det er damenes kveld med bingo. Menn snakker i langt større grad om retten til å ta en øl enn kvinner. Menn møter først og fremst sine mannlige venner, familie og kollegaer på puben. Kvinner møtes og reproducerer sine kvinnenettverk i større grad hjemme hos hverandre. Puben som mannens arena blir tydeligere når vi ser på puben i forhold til husholdet som kvinnens arena.

Husholdet – kvinnens domene

Husholdet er den arenaen hvor ektefellene møtes, og dermed blir husholdet hovedarenaen for forhandlinger rundt kjønnsroller. Husholdet er dessuten til en viss grad lukket for andre enn slektninger. Dette er tydeligst når det gjelder menn. Menn stikker sjelden innom kompisar med mindre noe skal fikses. Det å hjelpe hverandre på denne måten foregår som en slags bytting av tjenester. Flislegging av et bad, koble opp og reparere en vaskemaskin eller reparere en bil er eksempler på tjenester som byttes og situasjoner hvor menn stikker innom hverandre. Både menn og kvinner har store nettverk av mer eller mindre nære venner og slektninger som kan hjelpe med praktiske ting. En slik utveksling av tjenester er vanlig. Hvis det er en større tjeneste betaler man gjerne umiddelbart. Er det mindre tjenester blir de ofte gjengjeldt med en annen tjeneste. Slike mindre jobber sees på som å gjøre noen en tjeneste, og ikke som svart arbeid. Kvinner bidrar også med denne type tjenester: Hårklipp, håndstrekninger i forkant av et bryllup eller selskap eller å sitte barnevakt er eksempler. En hjelpende hånd med husarbeid fra en mor til hennes enslige sønn er heller ikke uvanlig. Før Bob ble gift kom moren hans alltid hjem til han, minimum en gang i uka, for å vaske og rydde.

Kvinner bruker husholdet som arena for møter med både venner og slekt på en annen måte enn menn. Kvinner stikker innom hverandre for å slå av en prat i mye større grad enn hva

menn gjør. Det som særlig skiller menn og kvinner er at kvinner inviterer hverandre hjem til seg til et måltid eller litt snacks og noen drinker. Enten blir de hjemme hele kvelden, eller så er dette vorspiel før de drar ut på byen. Kvinner lager også sammenkomster ut av de fleste anledninger. Det kan være noe så lite og enkelt som at nabolagets frisør kommer innom for å klippe vertinnen og sørge for at en venninne får ny permanent, eller det kan være at man inviterer en spiritualist eller tarotkortleser og samles rundt vedkommende for å høre om fremtiden. Det kan være noen oppgaver som skal gjøres før et bryllup som gir en anledning for en sammenkomst. I slike situasjoner er det alltid godt drikke, litt å spise og en samling venninner. Menn organiserer aldri slike sammenkomster hjemme hos seg selv. Møtes de sosialt, møtes de i hovedsak på puben, eventuelt kanskje på fotballtrening med en påfølgende øl.

Faktisk forteller flere menn at de synes at det er umoralsk å drikke i hjemmet. De fleste menn sier at de sjelden drikker hjemme og de peker på dette som en god verdi. Andy og Robbie forteller at de sjelden drikker hjemme. Det er bare røffe menn som drikker hjemme, fortsetter de. Roberts sønn sier det samme, han vil alltid dra ned på puben for å drikke. Bob drikker også sjelden hjemme, og han sier nesten alltid nei takk til en boks med øl hvis Eileen tilbyr han det når hun tar et glass vin. Å drikke er ikke en familieaktivitet og hjemmet ikke en arena for fest og sammenkomster for menn. Unntak kan være en grillfest i bakhagen hvor venner samles. På den andre siden går menn så å si aldri ut uten å drikke, og drikker de så drikker de stort sett øl. Kvinner kan si at de foretrekker å drikke hjemme. Kvinnene forklarer det med at det er billigere og at det er mer gøy å samles flere venninner på denne måten, gjerne med god mat. Dessuten, hvis de har sammenkomsten hjemme hos seg selv slipper de å finne og betale barnevakt. Disse forskjellige måtene å sosialisere på underbygger husholdet som kvinnelig, og puben som mannlig arena.

På en av disse samlingene i nabolaget blir temaet menn og arenaer tatt opp. I utgangspunktet snakker kvinnene om TV-programmer, og en kvinne hevder at det å se på TV er en mannsgreie. Det blir relativt mye diskusjon, og kvinnene er uenige. En kvinne hevder hardnakket at nettopp TV er en kvinnegreie. Dette er hennes plass, mannen finner de på puben, forklarer hun. En annen kvinne, med en ektemann som går sjeldnere ut, forklarte at hennes mann ”*alltid sitter foran TV, uten å løfte en hånd for å hjelpe til hjemme*”. Dette er

hovedargumentene, og de understreker begge fraværet av mannen som en aktiv deltaker i husholdet. Det er da heller ingen av disse kvinnene som vil være uenige i at puben er mennenes sted, og ingen forteller om menn som i noen større grad tar del i arbeidet i husholdet. Diskusjonen går mer på hvorvidt TV, i tillegg til puben, kan sies å være mannens arena.

La oss undersøke videre hvordan husholdet henger sammen med det mannlige og kvinnelige gjennom å se på familienettverk.

Hvordan kjønn kommer til uttrykk gjennom slekt og familie

Sentrum i familien synes alltid å være mor. Young og Willmott (1962 og 1967) viser hvordan kvinner som mødre har en nøkkelrolle i slektskapsrelasjoner i Londons arbeidermiljø på 50-tallet. Dette ligner mine funn fra østkanten i Newcastle. Mor er det vi kan kalle et symbolsk, så vel som praktisk midtpunkt når det kommer til organisering av slektskapsrelasjoner. Selv retorisk er mor midtpunktet i familien. Det er alltid mor (og faktisk bare mor) man forteller at man skal på besøk til. Man sier ikke at man skal på søndagsbesøk til far. Dette til tross for at de fleste menn under det sedvanlige søndagsbesøket 'hos mor' vanligvis forlater foreldrehjemmet sammen med de andre mannlige slektingene og går på puben. Puben blir i stor grad mannens arena, også innen slektskap. Når menn sier at de skal besøke mor på søndag arter det seg oftest som følger: De ankommer foreldrenes hus, lar ungene og eventuelt kona bli igjen der sammen med mor og andre kvinnelige slektinger, og stikker selv på puben sammen med far og andre mannlige slektinger. Når søndagsmiddagen er klar vender mennene nesene hjemover til mor og de andre kvinnene. Robbie forklarer at første juledag blir feiret som følger: *"Først drar jeg til mamma for lunsj, så drar Brian [bror], fatter'n og jeg over til klubben for et par [pints/øl]. Etterpå drar jeg hjem til middag"*. Som slektinger går kvinner på puben i spesielle anledninger som bryllup, barsedåp og lignende, eller hvis søstre eller eksempelvis mor og datter går ut for en drink sammen. Slektsrelasjoner er dermed så absolutt påvirket av kjønns allestedsnærværelse.

Voksne barn uttrykker at de har lyst til å bosette seg i nærheten av mor. De sier aldri at de vil bosette seg i nærheten av mor og/eller far, heller ikke om foreldrene bor sammen. Mor-datter

relasjonen er påtagende sterk.⁴⁰ Morsbindinger gjør at folk tenderer mot å være matrilokale. David forklarer at han som mann må akseptere at kona vil bo i nærheten av sin mor. Han flyttet til en annen bydel på grunn av kona. Nå som han er skilt har han lyst til å flytte tilbake til den bydelen hvor hans egen mor bor. Irenes familie har flyttet rundt på østkanten. Etter at en av søsknene, mor og stefar flyttet til en del av Walker, har flere av de andre søsknene og deres barn flyttet etter for å være samlet. Det med å bosette seg i nærheten av mor knytter slekt til sted, siden generasjoner har bodd i samme nabolag. Mange på østkanten vokser opp i nærheten av familie og besteforeldre, og flere kan telle generasjoner tilbake i lokalmiljøet.

Husholdet blir symbol for det private, familiære og kvinnelige, puben for det offentlige og mannlige, uten at det ekskluderer verken menn eller kvinner fra og delta på begge arenaene. Man må bare følge de konvensjoner som er knyttet til de forskjellige arenaene.

6 Oppsummering av kapittelet

Vi har sett i dette kapittelet hvordan kjønn er allestedsnærværende og sentralt i hverdagslivet på østkanten. Det er tydelig i helt enkle samhandlingsmønstre, så vel som i forhold til sentrale arenaer. Kjønn er en grunnleggende måte å organisere samfunnet på. Konvensjonene er sterke og folk er tydelig bundet av disse, til tross for de praktiske utfordringene som for eksempel arbeidsledighet presenterer. Puben og husholdet kan forstås som symbolske, så vel som praktiske representasjoner for det mannlige og det kvinnelige, noe som understreker hvor etablerte kjønnsrollene er som idé så vel som praksis.

Det vi ser er sterk symbolsk og kulturell reproduksjon, og dermed kulturell treghet i endringsprosesser. Folk følger i stor grad konvensjoner, og vi ser allerede nå at kulturell reproduksjon er med på å gjøre endring vanskelig, fordi kulturelle mønstre og kulturell reproduksjon skjer gjennom konvensjoner.

---

⁴⁰ Folk så ut til å forvente det samme av meg. Alle forventet at jeg skulle savne mamma, og de syntes synd på meg for de jeg måtte være så lenge borte fra henne. Både menn og kvinner spurte meg stadig om dette. De forsikret meg også om at min mor nok savnet meg. Pappa var ekskludert fra slike samtaler, og det hjalp ikke at jeg presiserte at jeg savnet begge.

Kapittel IV Andre sosiale klasser som referanse for sosial annerledeshet

1 Innledning

I dette kapittelet skal vi undersøke hvordan folk på østkanten forstår seg selv som arbeiderklasse sett i lys av andre sosiale klasser, i all hovedsak middelklassen. Vi skal se at sosiale klasser har en tvetydig rolle i den daglige identitetsbyggingen. Folk flest uttrykker at klassestrukturen ligger under som en vedtatt selvfølgelighet. Slik sett ligger klassestrukturen til grunn for all samhandling. Samtidig fører liten grad av samhandling med andre sosiale klasser til at disse andre klassene i liten grad preger daglig samhandling og retorikk. Forholdet til andre sosiale klasser kan derfor beskrives som sekundært rent diskursmessig, selv om det er grunnleggende.

Vi skal videre utforske hvordan folk på østkanten, på en lignende måte som når de problematiserer interne variasjoner i arbeiderklassen (kapittel en), bruker to ulike tilnærminger for å forklare oppbyggingen og samspillet mellom dem selv og folk fra andre sosiale klasser. Dette gir en dynamisk tilnærming som både gjør at man opptrettholder og reproducerer klassekategoriene, samtidig som de gir fleksibilitet nok til å kunne sjonglere med kategoriene. Som vi skal se gir de to tilnærmingene faktisk rom for midlertidig å omdefinere dem man ønsker til arbeiderklasse. Tilnærmingene fungerer dermed inkluderende, samtidig som de vedlikeholder skiller.

Liten direkte interaksjon mellom folk fra arbeiderklassen og folk fra andre sosiale klasser fører til at det ikke florerer med fortellinger og observasjoner rundt slike møter. På grunn av dette får ikke dette kapitlet en så dominerende plass i denne avhandlingen som en kanskje kunne forvente i forhold til en klassisk klasseanalyse. Til tross for det, sosiale klassers tvetydighet og folks evne til å sjonglere med de to tilnærmingene er helt grunnleggende elementer for å forstå hvem og hva arbeiderklassefolk på Newcastles østkant er. Og til tross for lite direkte samhandling, er nettopp de individuelle møtene med 'de andre' som faktisk finner sted helt sentrale for å forstå denne evnen til å sjonglere med kategorier.

Sosiale klassers empiriske realitet og middelklassens viktighet som referanse

Man finner folk i Newcastle som beskriver klassebegrepet som meningsløst. Dette er gjerne folk som sier at det ikke lenger finnes noen arbeiderklasse. ”*Vi er alle middelklasse*”, blir jeg forklart av enkelte jeg treffer andre steder i byen. Ytterligere andre hevder sågar at de som bor i bydeler som Walker ikke er arbeiderklasse, men en underklasse. De begrunner det med at folk som ikke er i jobb ikke kan være arbeiderklasse. Samtidig som enkelte avkrefter sosiale klasser, bekrefter andre altså nye, og dermed bekreftes sosiale klasser som fenomen.

Folk flest på østkanten synes imidlertid å mene at begreper som arbeider- og middelklasse er meningsfylte og nyttige, selv om de ikke alltid er like mye i bruk i dagligtale. Man trenger ikke ha oppholdt seg lenge i Walker før idéen om at samfunnet er bygd opp av sosiale klasser blir synlig. Hvordan de sosiale klassene er organisert og hva de kalles varierer fra informant til informant. Det er i hovedsak enighet om at det finnes en overklasse av maktmennesker og svært rike mennesker på toppen av samfunnet. Under overklassen finnes det en middelklasse, og under der igjen en arbeiderklasse. Som illustrert i kapittel to er det ulike meninger om hvorvidt det finnes en egen underklasse, eller om de menneskene som defineres som underklasse kan beskrives som en fattig del av arbeiderklassen.

Det er interessant å konstatere at noen definerer arbeiderklassen som utdødd, og at de som gjør dette inkluderer deler av arbeiderklassen i middelklassen. Samtidig skiller de ut en underklasse bestående av folk som står utenfor arbeidsmarkedet. Denne avvisingen av skillet arbeider- og middelklasse finner jeg ikke igjen i Walker. Problematismen rundt viktigheten og dynamikken i begrepene eksisterer lokalt. Det er imidlertid middelklassen som blir den viktigste referanserammen hva andre sosiale klasser angår for folk på østkanten. At middelklassen får rollen som tydelig motpart skyldes i hovedsak at direkte samhandling er med på å forme identitet. Folk i Walker eksponeres i mye høyere grad for kontakt med folk fra middelklassen enn for folk fra overklassen.

Middelklassen har heller ikke en dominerende plass i folks hverdagsdiskurs. En av grunnene til det er nok at grensene mellom klassene ikke så ofte overskrides. Høy arbeidsledighet er en av grunnene til at få forholder seg til folk fra middelklassen i det daglige. Vi skal nå først kort

se på diskursene rundt underklassen og overklassen. Videre brukes hoveddelen av kapittelet til å undersøke hvordan middelklassen oppleves, fordi det er folk derfra de fleste synes å forholde seg mest til, og som dermed tydeligst er med og former arbeiderklassen som kulturell gruppe.

2 En potensiell underklasse?

Tom har et stort behov for å distansere seg fra folk han opplever som snyltere. Både Tom og Tracy uttrykker at det finnes en lavere klasse enn den de selv tilhører. Tracy forklarer at faren kaller disse menneskene trygdemisbrukere. *”De lever på trygd... De vil heller forbli arbeidsledige”*. Både Tom og Tracy ser på naboen Frankie som en slik trygdemisbruker. Ungdommene deler samfunnet inn i fire klasser: En underklasse, arbeiderklassen, middelklassen og en høyere klasse.

Eileen, som har flere arbeidsledige i familien og selv er trygdet, snakker aldri om mer enn tre klasser. Både Tracy og Tom inkluderer imidlertid Eileen uten problemer i arbeiderklassen, selv om hun og mannen er trygdet. Det er fordi de har jobbet, forklarer Tom. Tom mener imidlertid at Eileens sønn er en slik trygdemisbruker, og Tom vil ikke klassifiseres sammen med han. Tracy definerer heller ikke sin lavtlønnede mor som noe annet enn arbeiderklasse, selv om moren har en liten trygd i tillegg til den lave lønna. Jackie, Tracys mor, deler Eileens syn, og er slett ikke sikker på at det finnes noen underklasse. Hun føler at hun er blant de som har det vanskeligst og er på bunnen av samfunnet, selv om hun er i jobb. Dessuten mener hun at det er mange grunner til at folk er på trygd. *”Fattige klassifiserer seg ikke som fattige, men som arbeiderklasse”*, hevder Jackie.

Toms behov for å plassere Eileens sønn i en annen gruppe enn seg selv og Tracys behov for å distansere seg fra naboen Frankie fremstår tross deres bruk av klassebegrepet mer som en type moralsk klassifisering innen egen samfunnsgruppe. Det kan forstås som et forsøk på å skille mellom de som er ordentlige folk og de andre som snylter på samfunnet. Ifølge Tom og Tracy kan Frankie og Eileens sønn i stor grad skylde seg selv for at de blir definert som snyltere. Denne måten å tenke på er i tråd med handlingsmodellen i kapittel to. Folk har

behov for å skille ut de som bryter gitte normer innen eget samfunnslag. Det er i slik Robert snakker om kompisen som drikker opp pengene. Roberts mening synes å være representativ. Man distanserer seg gjerne fra folk som Eileens sønn og Frankie, men disse menneskene er som oftest også familie, naboer og gamle venner fra jobb eller skole. Dette er ikke folk som er radikalt forskjellige fra en selv. Det er arbeiderklassefolk, men de lever et røffere liv.

3 Den fjerne overklassen

Overklassens liv er svært fjernt fra livet som leves i Walker, og folk fra overklassen spiller ingen viktig rolle i dagliglivet. Bildet av hvem overklassen er, er imidlertid tydelig. Tom forklarer: *”Den største forskjellen er mellom den høyeste klassen og resten. Resten er i hovedsak de samme...”* Tom forklarer at resten er vanlige folk som jobber og tjener til livets opphold. Noen har mer enn andre, men i den store sammenhengen er ikke forskjellene så merkbare.

Adelen og folk som har arvet store formuer er eksempler på overklasse. Overklassen kalles også den styrende klassen, noe som indikerer en forståelse av at mye makt, politisk og økonomisk, er samlet i dette samfunnslaget. Dette er imidlertid knapt noe man forholder seg til, med mindre det er kongelig bryllup eller begravelse. Det avsteder sarkastiske kommentarer når det er oppslag i pressen om revejakt og økonomisk utroskap, men i all hovedsak er dette så fjernt fra hverdagslivet til folk i Walker at det sjelden blir tema dem i mellom. Det finnes en forståelse a la Toms av store forskjeller. Dette er en vedtatt sannhet så sterk og så lite utfordret av samhandling at de forestillingene som finnes om overklassen får stå uforstyret.

I kapittel seks kommer vi tilbake til en episode hvor to av fotballklubbens toppmenn Shepherd og Hall jr. fikk sterk kritikk i mediene. Denne episoden fikk en helt spesiell plass i folks diskurser de påfølgende dagene og ukene. Man opplevde at klubbedelsens menn sparket nedover, på både lokalbefolkning og fotballspillere. Slike episoder er med på å reproducere distansen til dette samfunnssjiktet, og vi vil se mer i detalj i kapittel seks hvordan dette befester etablerte idéer. Grunnforestillinger som ikke utfordres i det daglige bli brått

dagsaktuelle i forbindelse med slike medieoppslag, og store, opplevde forskjeller bekrefte før det hele igjen roer seg.

Slike skandaler synes stort sett kun å bekrefte skiller, og at overklassen har liten plass i den daglige diskurs er ikke merkelig. Barth (1969) viste med sin artikkel at etnisk identitet først og fremst gjøres relevant i møtet med de andre. Det er få møter mellom arbeiderklassen og overklassen, og heller ikke så altfor mange mellom arbeiderklassen og middelklassen. Slik sett blir ikke arbeiderklassens identitet så tydelig reproduisert langs disse linjene som man kanskje skulle tro. Andre faktorer blir viktigere. Hvis vi følger Barths tanke om at etnisk identitet gjøres relevant i møtet mellom mennesker fra forskjellige grupper, så er det nærliggende å tenke seg at andre former for identitet også formes på samme måte. Det er andre representanter for 'de andre' som er aktuelle og tydeligere enn sosiale klasser for formingen av identitet hos folk i arbeiderklassen. Disse andre møtene gir tydeligere bilder på hvordan arbeiderklasseidentiteten skapes. Dette vil vi se i kapittel fem og seks.

4 Middelklassens tilstedeværelse

Selv om heller ikke samhandling med og prat om middelklassen preger hverdagen i Walker i nevneverdig grad, har middelklassen en helt annen plass i hverdagsdiskusjonen enn hva overklassen har. Hvem og hva er så middelklassen, sett fra folk i arbeiderklassens ståsted? En ung kvinne, nylig ferdig med sin universitetsutdannelse setter ord på erfaringer hun har. Hun forklarer samtidig hvordan hun har blitt 'den andre':

"Arbeiderklasse handler om å vokse opp i kommunale boliger og gå på offentlig skole. Min far var lastebilsjåfør" [...] "Det er annerledes nå. Det er ikke så mye det at jeg ikke har lyst til å være arbeiderklasse som hva de andre, de gamle vennene, ser på meg som. Jeg kjenner bare en gutt hvor jeg kommer fra som gikk på universitetet og som fortsatt tar en øl med de gamle kompisene".

Venninnen hennes er enig. Med universitetsutdannelse tror de at de ikke lenger vil bli sett på som arbeiderklasse av gamle venner og naboer. Det er imidlertid ikke bare på grunn av at de

har tatt utdanning, men også fordi de selv har fjernet seg fra lokalmiljøet. De går ikke ut med de gamle vennene. Denne fremstillingen av en arbeiderklassebakgrunn og klassereisen derfra forteller oss også hvor kompliserte idéene om middelklasse er og hvor viktig det er å se bildet av middelklassen i relasjon til arbeiderklassen. I denne jentas utsagn kan vi se hvordan blant annet jobb, bolig, vaner og sosial ekskludering spiller inn.

Andre ser behov for å tone ned klassesdimensjonen. Etter å ha sett fotballkamp på en pub i byen kommer Paul, bartenderen og jeg inn på temaet middelklasse. De to sier de ikke er så opptatt av å skille folk basert på klasse. *”Klasse er egentlig ikke viktig”*, forklarer bartenderen og illustrerer videre. *”Det er et par som pleier å ta noen øl her. De har bra jobber og høy lønn, og de er skikkelig trivelige.”* Han forklarer at de er akkurat som *”et normalt, vanlig, hyggelig par, ikke snobber i det hele tatt”*, og de ikke er spesielle til middelklassefolk å være. Dette paret *”blafrer ikke med pengene”* heller. Paul og bartenderen er enige om at folk er folk, og at det som er viktig er hvordan man oppfører seg. Klasse er sekundært. Tom har lignende idéer, og forklarer at det ikke er forskjell på folk. Men så fortsetter han og forteller at *”man glemmer ikke hvor man kommer fra”*.

Selv om disse mennene tar til orde for sosiale klassers manglende betydning bekrefter de samtidig arbeiderklassen og middelklassens eksistens. For hvems normalitet er det bartenderen ser sine kunder i lys av? Når han identifiserer paret han snakker om som middelklasse, selv om de er hyggelige, bidrar han til å opprettholde middelklassens posisjon som motstykke til arbeiderklassen. Når Tom forteller at man ikke glemmer hvor man kommer fra er det, i alle fall i dette konkrete eksemplet, nettopp en fortelling om utfordringene knyttet til sosial mobilitet klasser i mellom. Selv om man har tjent seg rik, så skal man ikke glemme koder for opptreden. Man skal ikke glemme sin egen klasses tilhørighet.

Ut fra disse eksemplene kan vi se at folk benytter to tilnærminger når de forklarer relasjonen mellom middelklassefolk og dem selv. Som vi skal se har man en rekke beskrivende markører som man orienterer seg i forhold til. Samtidig sees relasjonen i lys av karaktertrekk. De to tilnærmingene virker sammen for å gi både en stereotyp og en fleksibel forståelse av middelklassen. Vi skal se at disse tilnærmingene virker dels likt og dels forskjellig fra

modellene vi undersøkte i kapittel to. Her fremstår tilnærmingene som mindre tydelige, det faller derfor ikke naturlig å betegne dem som fullstendige analytiske modeller slik som i kapittel to. Også disse tilnærmingene må imidlertid forstås som folkemodeller (Holy og Stuchlik 1981). Paul og bartenderen ser at det er forskjell på folk og de kan identifisere disse forskjellene. Dette gjør folk gjennom å beskrive trekk ved middelklassen, og modifisere karaktertrekkene hver gang stereotypen ikke passer.

En beskrivende tilnærming

Jobb og profesjon er sentralt, og dermed også utdanning, når man skal beskrive hvem middelklassen er. Videre er også rikdom og det å eie sentralt i en slik beskrivende tilnærming.

Profesjon og utdanning

”Du skjønner, det er når du har en profesjon du blir middelklasse”, forklarer Eileen. Ifølge universitetsstudenten Darren, en ung mann midt i 20-åra, er akademisk utdanning en vanlig måte å dra skillet mellom middel- og arbeiderklassefolk på. De to kvinnene vi hørte om i begynnelsen av kapitlet støtter dette synspunktet. Jill (30 år) forklarer:

Jill: ”*Mine foreldre er arbeiderklasse. Jeg kommer fra et arbeiderklassehjem [...] Men... jeg antar jeg er middelklasse nå.*”

Jeg: ”*Fordi du har studert?*”

Jill: ”*Ja, jeg har gått på universitetet.*”

Vi ser ikke bare kategorier for lagdeling, men også mulighetene for sosial mobilitet. Ingen av disse studentene er fra østkanten, men fra andre arbeiderstrøk i og nær Newcastle. Hadde de kommet fra østkanten ville de antagelig ha flyttet derfra, slik alle med universitetsutdanning jeg hørte om fra Walker og omegn hadde gjort.

Eileen og Bob understreker hvor viktig utdanning og profesjon er når de forklarer forskjellen mellom klasser. Selv om de to har en klar idé om hva som skiller middel- og arbeiderklasse, så er det vanskelig for dem å gi en like tydelig og ryddig fremstilling som den Eileen presenterte da hun forklarte hva arbeiderklassen var. ”*Min søster og ektemannen hennes*

jobber begge for kommunen. [...] De er begge arbeiderklasse. [...] De har en slags kontorjobber”, forklarer Bob. De jobber i den lokale administrasjonen og gjør ”vanlige jobber”, med ”vanlig lønn”. De er ikke fattige, men de er heller ikke rike, og de har ikke høye posisjoner.

”Hva med lærere?” spør jeg, og lurer på om lærere er middelklasse eller arbeiderklasse. ”Det kommer an på... fra lærer til lærer. Hva slags lærer du er. Eileen resonerer videre: *Mange av dem jobber like hardt og er like fattige som resten av oss.*” En annen kvinne forklarer: ”Du vet de [lærerne] er bare vanlige folk som strever med regningene sånn som oss”. Etter en stund summerer denne kvinnen, så vel som Eileen, imidlertid opp og konkluderer med at lærere i hovedsak er middelklasse, selv om de ikke tjener så mye og selv om de jobber veldig hardt. Utdannelsen er sentral for konklusjonen de trekker.

Når det kommer til politimenn og brannmenn er Eileen sikker i sin sak: ”*Politimenn og brannmenn er arbeiderklasse, selv om de tjener masse penger. Du skjønner, det er når du har en profesjon du blir middelklasse*”, gjentar Eileen. ”*Sånn som advokater og doktorer... Jeg brukte å gå ut med en doktor, ikke en lege, men, du vet, de andre [person med dr. grad]. Han gav meg alt mulig ... Han hadde masse penger [...] Alt var så fint, ... i huset hans... Han brukte å putte potetgullet i boller, på den fine måten. Ikke spise rett fra posen, slik vi gjør.*” Eileen forklarer og ler.

Leger, advokater, daglige ledere og lærere synes alle å gå igjen som typiske eksempler på middelklasse, selv om noen bruker litt tid til å reflektere rundt lærernes plass. Arbeid og/eller profesjon er noe av det første som trekkes frem i en slik beskrivende skisse. Akkurat hvor skillet går er vanskelig for folk å identifisere siden det fremstår som situasjonelt og kan variere fra dag til dag, person til person, og ikke minst fra kontekst til kontekst. De fleste er imidlertid enige om at det finnes skiller, og at akademisk utdanning er ett viktig skille.

Studenter beskrives av mange som middelklasse. Vicky hevder: ”*Studenter har alltid masse penger [...] Alle har biler og mobiltelefoner*”. Venninnen på arbeidsplassen er ikke enig: ”*Noen studenter kanskje, ... ikke alle*”. Vickys uttalelse indikerer to ting. Hun understreker

synet på medlemmer av middelklassen som materialistiske. Indirekte peker hun også på noe annet, nemlig distansen mellom henne og studentene. Det å studere er en av mulighetene for sosial mobilitet, men en mulighet som synes svært fjern for de fleste. Akademisk utdanning hører i høy grad 'de andre' til. Tematikken 'å ha penger mellom hendene' leder oss til neste del av denne beskrivende skissen: Rikdom.

Rikdom - det å eie og forbruke

"Det å eie sin egen bedrift gjør en til middelklasse", hevder Tom. Hans familie er enig. "Hvis du eier puben er du middelklasse, hvis du driver puben, sånn som forvalteren på klubben eller Gamle Kew og hans Brenda, da er du arbeiderklasse", fortsetter han. Når jeg spør om det gjelder for de som eier en liten butikk på hjørnet, så blir det vanskeligere: "Kan være arbeiderklasse, kan være middelklasse", forklarer Tom. I slike tvilstilfelle hevder Tom at det handler om hvorvidt du tjener bra eller ikke. Inntekt blir her en viktigere faktor enn eiendomsforholdet. Tom analyserer nabolaget og samfunnet rundt seg og det ser ut som lønns slippen er den viktigste faktoren for denne ungen mannen. "Det koker ned til penger". Tom fortsetter: "£28 i timen er latterlig [høyt]", og forklarer at det er hva snekkerlæreren hans tjener.

Middelklassen får høyere lønn, og den utbetales stort sett månedlig. Arbeiderklassen får lavere lønn, og den utbetales gjerne annen hver eller hver uke ifølge en ung kvinne. Man skiller språklig mellom disse to typene lønn: Middelklassens månedlige lønn kalles 'salary', mens arbeiderklassens lønn av typen som utbetales ukentlig eller annenhver uke kalles 'wages', forklarer Sean.

Matt er dobbelt faglært og, ifølge kompisene, middelklasse, siden han eier egen bedrift og har noen som jobber for seg. Matt eier, i likhet med Eileens eksmann, et stort pent hus i et bra område. Ingen av disse mennene bor på østkanten. Eileen ser på sin eksmann som middelklasse. Han har ingen utdanning, men han har jobbet seg opp og han eier nå sin egen restaurant. Eileen gjør dessuten et poeng ut av at eksmannen tjener masse penger, og hun beskriver noen av hans eiendeler og bruken av disse. "Han har en svær Mercedes og ringer oss opp fra mobilen på hjørnet av gata for å sørge for at Linda [felles datter] er klar".

Middelklasse som begrep er sjelden i bruk når folk snakker med hverandre. I det daglige benytter folk heller andre ord og uttrykk for å skille 'oss' fra 'dem'. To begrepspar som det er særlig vanlig å høre er: Fattige versus rike og fattige slitere versus de som har det bra/romslig.

Den kollektive uttrykksmåten 'vi er de fattige', er ofte brukt, særlig for å påpeke opplevd urettferdighet knyttet til materielle verdier de mener at rikere folk har. I slike tilfeller sammenligner folk seg med andre de vil plassere i den øvre middelklassen og overklassen. Når Jackie beskriver seg selv som en fattig sliter så er det ikke bare en beskrivelse av hennes situasjon, men også en referanse til en forstått urettferdighet i samfunnet. Disse begrepsparene bærer i seg et grunnleggende skille mellom de sosiale klassene basert på ulik tilgang på økonomiske ressurser. Økonomiske forskjeller peker igjen i stor grad tilbake på type jobb.

Hva man har, vaner og sosialt og fysisk rom

Eileen illustrer ytterligere forskjeller med observasjoner rundt det at folk i middelklassen har mer penger mellom hendene: *"De [middelklassen] drar mer på ferie, mer til utlandet. Ingen i min familie har vært i utlandet, bare jeg og min bror... De [resten av familien] synes det er sløsing med penger"*. Forskjellen kan altså også identifiseres gjennom en beskrivelse av handlingsmønstre. Selv om mange folk som ser på seg selv som arbeiderklasse har vært i utlandet, så er det mange, særlig familier med bare en forsørger, som aldri har vært ute av landet. Mange i Walker er sjelden ute av byen. Når jeg tar med meg åtte år gamle Linda den sju minutter lange bussturen til sentrum av Newcastle for å gå på museum forklarer hun meg oppspilt og glad at hun nesten aldri drar til byen. Både å reise på ferie og slike små turer er kostnadskrevede. Det er vanlig å høre mødre snakke om at de ikke har råd til å ta med ungene sine noe sted.

Den opplevde fattigdommen kommer til uttrykk i sosialt differensierte rom, ikke bare i forhold til hvor og om man reiser, men også når det kommer til uteliv. Fredag og lørdag kveld ute på byen er en institusjon i Newcastle, dokumentert av blant annet Hollands (1995). Sentrum generelt, og særlig bestemte deler av sentrum, er imidlertid kostbare steder å drikke. Blant mange av mine informanter er det å dra til byen for å drikke noe man liker å gjøre, og

det beskrives som en av favorittfritidsaktivitetene, selv om det er noe mange sjelden hadde råd til. Jo fattigere folk er jo oftere drikker de i de lokale pubene, som vanligvis er mye billigere samtidig som man sparer bussbillett og taxiutgifter. Drikker man imidlertid i sentrum av Newcastle er det stor forskjell på hvor man går. Quayside er sett på som en finere og mer snobbete del av byen. Kleskoden er annerledes og drinkene er dyrere. Området er heller ikke sett på som røft i motsetning til for eksempel The Bigg Market. The Bigg Market er et torg omkranset av en mengde puber, rundt torget, ned sidegatene og i de tilstøtende hovedgatene. ”Det er her vi møtte jentene våre” forklarer Andy. Det er her Andy og kompisene har tilbrakt storparten av fredags- og lørdagskveldene de siste 10 årene. Her møter de folk med samme bakgrunn fra hele byen. Selv om flere i gjengen i de senere årene har hatt lyst til å drikke i Quayside så er det altfor kostbart. I den siste tiden jeg fulgte dem startet gjengen imidlertid pubrundene i Quayside, og ble der til ’happy-hour’-tilbudene var over.

På denne måten gjenskapes arbeiderklasse miljøet i bybildet. The Bigg Market blir i stor grad et arbeiderklassestrøk når pubene åpner og nattdyrene slippes ut. Quayside, med sin fasjonable nye arkitektur, er kledd for mer velstående kunder. Fysisk og sosialt rom definert av klasse reproduseres dermed daglig i utelivsbransjen.

For Sean er det vesentlige forskjeller på hvordan menn og kvinner samhandler innen middelklassen og arbeiderklassen: ”Middelklassepar ser ut til å henge mer sammen”. Han hevder at par fra middelklassen går mer hånd i hånd og gjør mye mer sammen. De går på pub sammen og reiser på turer sammen. Dette står i kontrast til beskrivelsene i kapittel tre, hvor vi så hvordan arbeiderklassen er organisert mer kjønnssegregert.

Det å omsette lønn i eiendom er også tettere knyttet til middelklassen enn arbeiderklassen. Siden folk i middelklassen har en tendens til å bosette seg i bedre områder (jfr. Eileens eksmann og Matt) manifesteres sosiale forskjeller i fysiske forskjeller, og konseptet klasse får romlig uttrykk. Hvor man bor er essensielt for å forstå hvilken plass man har i samfunnet. Middelklassefolk bor rett og slett ikke i Walker. Det finnes områder i utkanten av østkanten, som Walkerville og Heaton, som regnes som bedre og som er grenseområder hvor både folk som blir klassifisert som middelklasse og som arbeiderklasse bor. Som nevnt flytter folk med

universitetsutdannelse fra Walker. Områder som Jesmond og Gosforth er sett på som fine og snobbete områder, og områder hvor du ikke finner folk som regnes som arbeiderklasse. Her er husene store og prisene høye. Klasseforskjeller blir tydelig reproduisert.

Dette gjenspeiler seg også i Newcastles offisielle statistikk (Research Services 1997), slik vi så i det første kapittelet. Antall innbyggere som eier egen bolig og type yrkesbakgrunn er reelle skiller bydelene imellom og eksisterer ikke bare i folks hoder. Gary, en 29 år gammel politimann fra sentrum, forklarer at dette med bosted og bakgrunn er sentralt. *"Hvor du kommer fra er viktig. Hvis jeg hadde vokst opp i Jesmond hadde jeg mest sannsynlig gått på universitetet"*.

En tilnærming basert på karaktertrekk

I tillegg til de beskrivende markørene, og beskrivelser av handlingsmønstre folk bruker til å identifisere og karakterisere middelklassen med, tillegges middelklassen tydelige verdibaserte karaktertrekk. Folk tillegger samtidig sin egen samfunnsklasse karaktertrekk, og disse stilles så opp mot hverandre for ytterligere å tydeliggjøre skillet mellom 'oss' og 'dem'.

Grådighet

"Jo mer penger de har, jo grådigere er de...", forteller Eileen. Eileens eksmann blir stadig beskrevet som grådig både av Eileen og Bob. I en samtale om fedre og barnebidrag kommer følgende frem (vi snakker i utgangspunktet om en far til tre som nylig er skilt):

Eileen: *"Betaler han det han skal [til ekskona]?"*

Jeg: *"Ja det gjør han. Tror ikke det gjør han noe"*

Eileen: *"Sønnen til naboen betaler £100 i uka for sitt ene barn"*

Jeg: *"Han tjener ganske bra, ikke sant?"*

Eileen: *"Ja! Men det gjør min eksmann også. Han setter £10 i uka inn på en konto i Lindas navn. Han sier jeg kan bruke det for å kjøpe ting. Og han har tusenvis [pund] i lønn. Jeg har gitt han opp. Jeg vil ikke engang ha pengene hans lenger"*.

Eileen fortsetter med å sammenligne denne eksmannen med en annen tidligere eksmann:
”Chris [Eileens sønn] sin far var aldri et problem. Ikke fra den dagen vi bestemte oss for å flytte fra hverandre. Jeg fikk det jeg ville ha i huset. Og min del av [salget av] huset. Chris sin far betaler alltid £65 i uka. Lindas far gjør aldri det. Jo rikere de blir dess grådigere blir de”.

Grådighet er en vanlig måte å sette navn på noe av det som oppleves som forskjellig mellom middel- og arbeiderklassen, selv om ingen vil på stå at alle middelklassefolk er grådige.

Grådigheten blir illustrert av en mann som har tatt på seg svart arbeid:

”En mann [arbeidslederen] hadde satt en pris for to rom til £150, noe jeg synes er billig. Uansett, eieren sa: ’Du kopper, det betaler jeg ikke’. Mannen [arbeidslederen] hadde snudd seg og svart: ’Hør her kamerat, jeg trenger ikke denne jobben’. Tenk det, å krangle om £150, tre menn som gjør en halv dags jobb! Og dette er en mann som kjøpte sitt £150.000 hus kontant. Man finner ut at jo mer penger folk har jo hardere holder de på dem. Det er vel derfor de har så mye penger. [...] Jo mer penger de har mellom henda, dess grådigere blir de”.

Dette står i motsetning til hvordan folk fra arbeiderklassen oppfatter seg selv. Tom forklarer:

”Arbeiderklassen er vennligere. Hvis noen [pengesterke folk] har penger og du kommer opp til dem vil de tro at du er ute etter penga deres. Hvis du ikke er så rik, trenger du ikke bekymre deg for det”.

Matts venner gjør ofte narr av Matt fordi han oppleves som litt gjerrig. Robbie drar gjerne en spøk på Matt sin bekostning. Robbie forteller: ”...og så går vi til denne puben. Det er £2 for to øl [noe som er veldig billig]. Matt kommer selvfølgelig ikke, han synes det er for dyrt”. Det er mest ment som spøk, men det har brodd og innebærer en reell kritikk av Matt. Humor er tross alt et viktig verktøy for å evaluere og sanksjonere opptreden. Som tidligere nevnt er Robbie irritert på Matt på grunn av pengene han ennå ikke har fått for en jobb gjort en tid tilbake. Robbie er særlig irritert siden Matt er den som er mest pengesterk av kompisene, og Robbie bruker eksemplet til å illustrere skillet mellom pengesterke folk og vanlige folk, hvor pengestreke folk er de som er gjerrige.

Å vise seg frem og det å tro at man er bedre enn andre

Politimannen Gary ser på seg selv som arbeiderklasse. Han er stolt over å jobbe for Hennes Majestet. For han ble forskjellene mellom arbeider- og middelklassen særlig tydelige da han møtte kvinnen han senere fikk barn med. Gary mener at svigerforeldrene har ødelagt forholdet mellom han og kjæresten og deres tre år gamle datter. Han var aldri velkommen i hennes familie. Svigermoren aksepterte ham ikke, selv om hun selv, ifølge Gary, hadde giftet seg opp i samfunnet. Han var rett og slett ikke god nok for datteren til en rik familie og en jente som studerte på universitetet.

Å vise seg frem handler ofte om folk som viser litt for godt hvor mye penger de har. Grunnen til at det tidlige nevnte middelklasseparet på puben blir sett så positivt på er blant annet at de ikke gjør et poeng ut av at de har mer penger enn andre. Det å vise seg frem kan også gå på hvordan man prater, eksempelvis veldig akademisk. Robbie kolliderer med Brian og forteller meg om Brians ekskjæreste: *”Ikke bare hadde hun rødt hår, du vet, det var måten hun snakket på også. ... Du vet, vise seg frem, prøv å vise at hun er bedre ... bare fordi hun har gått på universitetet...”*

Vennlighet og humor – arbeiderklassens forse

Folk på østkanten vet at de har lite økonomisk og politisk makt. De vet at de stort sett ikke behersker den samme intellektuelle kunnskapen som folk med middelklassebakgrunn. De har imidlertid, og dette er svært viktig for selvrespekten deres, en forståelse av at de er de vennligste folkene. De hevder at de bryr seg om naboene og vennene sine. Mary forteller at hun aldri vil la noen sitte alene på puben, og en av bartenderne forteller at det er mye hyggeligere her på østkanten, enn for eksempel i Jesmond og Gosforth. Dette er et viktig tema for folk, og er noe de tror fullt og helt på.⁴¹ Denne vennligheten blir også bekreftet av enkelte sosialarbeidere, for selv om det er mange harde realiteter å forholde seg til på østkanten så er dette også forstått som et varmt samfunn hvor folk bryr seg om hverandre. Forståelsen av middelklassefolk, på den andre siden, er at de i hovedsak ikke bryr seg om verken en nykomling eller en gammel nabo.

---

⁴¹ Dette vil bli enda tydeligere for oss når vi ser på arbeiderklassen sett i lys av regional identitet i kapittel seks

Kraften i det å more seg⁴² står sentralt i arbeiderklassen og det å kødde med hverandre er også viktig i folks liv. Niel forklarer det han mener er en fundamental forskjell mellom folk fra de to klassene: *”De [folk fra middelklassen og overklassen] har ingen sans for humor”*. Tom har lignende meninger: *”Hvis du går inn på en pub, så vil du se at de som ler er arbeiderklassen. I en seriøs jobb ler du ikke”*. Folk er sikre på at det er de som vet hva god humor er og at det er de som behersker dette. Det å beherske humorens kraft blir en slags sosial styrke, en styrke som gir verdi til egen gruppe, og som gjør folk fra arbeiderklassen unike. Det faktum at folk fra middelklassen kan le av arbeiderklassefolk blir bare avvist som snobberi.

Men er det ikke sånn at humor, ofte definert som underklassens våpen, mest er selvtrøst? Det å le av eliten og makthaverne er kjent fra mange kilder (blant annet Bakhtin 1984). Når ritualer og festiviteter er over så er det tilbake til hverdagen, og i så måte blir underklassens våpen som en ventil i en trykkoker å regne. En ventil som heller gjør det mulig å opprettholde forskjeller enn å bidra til endringer. På den andre siden sitter folk på østkanten igjen med selvrespekt, siden humoren har så stor verdi og siden man klart definerer dette som en egenskap ved sin egen sosiale klasse.

Denne frodige humoren er like mye i bruk innad i arbeiderklassen som i grensesettingen mellom klasser. Mye av humoren som fyller hverdagen handler om å beherske det faget det er å være munnrapp og å slenge de beste kommentarene (a la Hannerz’ menn i Soulside 1969). I så måte handler humor i enda større grad om indre justis i arbeiderklassen enn om forholdet til ’de andre’.

Karaktertrekkene ’vennlighet’ og ’humor’ fungerer som sosiale mekanismer som er med på å bekrefte ens egen identitet, selvrespekt, og også ens fortreffelighet. Gjennom å reprodusere disse kulturtrekkene reproduseres også den plass man allerede har i samfunnet.

---

⁴² ”Having a good laugh” er nærmest en kulturell leveregel for mange på østkanten, men vanskelig å oversette. I uttrykket ligger det fest og humor i særklasse, men det kan skje i små og store settinger. Jeg har ikke funnet en full god oversettelse, men vil fra nå av snakke om det å more seg.

Evnen til å forenkle og å vise fleksibilitet

Det er alltid rom, og behov, for individuelle tilnærminger. Den første gangen jeg ble introdusert på den lokale klubben tok naboen min, et sentralt medlem i klubben, meg med til baren og sa: ”*Dette er Gjertrud fra Norge, hun er her for å lære om hvordan arbeiderklassefolk lever, og hun er så godt som arbeiderklasse selv*”. Og dette sa han til tross for at han visste at jeg kom fra gård og var universitetsstudent.

På mange måter er det en omdefinering som skjer med det tidligere beskrevne middelklasseparet på puben også. Paret har karaktertrekk som er trekk arbeiderklassefolk benytter til å definere sin egen gruppe med. Dette er karaktertrekk som selvfølgelig også er vanlige menneskelige trekk: Paret er joviale og trivelige. Dette er nok til at viktigheten av klasse oppheves og folk identifiserer paret med seg selv. Arbeiderklassens selvdefinerte karaktertrekk ’vi er de hyggelige’ krever en slik inkluderende fleksibilitet for å kunne sies å være reel. Arbeiderklassen har til en viss grad hevd på denne uttalte romsligheten.

Karaktertrekkene som definerer arbeiderklassen kan dermed også brukes til å underkommunisere klasse. Man opererer med en idé om at så lenge du er trivelig, er du en av oss. Slike grep gjøres hele tiden overfor folk man trives sammen med. Klasse blir irrelevant fordi disse menneskene blir som oss. Det vil si, fordi disse menneskene opptrer i tråd med hva som er god skikk for arbeiderklassen. Man opphever strukturelle klasseskiller ved hjelp av kulturelle klasseskiller, og slik bekreftes og vedlikeholdes også forskjellene mellom klassene.

Det er stor plass for enkeltmennesker i et slikt klassifikasjonssystem siden kategoriene innehar en slik fleksibilitet. For at denne type omdefinering skal være mulig kreves en viss nærhet. Fleksibiliteten kommer ikke til uttrykk i forhold til folk man ikke samhandler tett med. Den kommer heller ikke mannen som ikke aksepterte prisen på de to rommene til del. Hans handlinger refereres for å bekrefte grådighet på vegne av en hel samfunnsklasse. Han blir et typisk eksempel. Alle synes imidlertid å være underforstått med at det er snakk om stereotyper og at det finnes mange unntak. Unntakene avkrefter imidlertid ikke stereotypen. I kraft av å være unntak bidrar de heller til å bekrefte stereotypene. Slik reproduseres skillene, og forståelsen av hvem man er som arbeiderklassefolk vedlikeholdes.

5 Tendenser ved identitetsbyggingen

Vi skal nå se på noen tendenser som er viktige for å forstå hvordan folk i arbeiderklassen ser seg selv i lys av andre sosiale klasser.

Den paradoksale materialismen

Vi har sett i både kapittel to og i dette, at grådighet og sløsing er karaktertrekk man bruker for å utdefinere dem man ikke liker. Internt i arbeiderklassen brukes grådighet og sløsing til å definere 'dårlige folk', her i kapittel fire har vi sett at grådighet og sløsing brukes til å distansere seg fra middelklassen. Ser man disse to tilnærmingene i lys av hverandre kan man hevde at det finnes en slags antimaterialisme i arbeiderklassen.

Det finnes også en forståelse av at middelklassefolk er mer opptatt av materielle ting enn arbeiderklassefolk, og dette vurderes som et negativt trekk ved middelklassen. Man hevder blant annet at middelklassen måler hverandre mer i forhold til de ulike materielle eiendeler de har, enn hva arbeiderklassefolk gjør. Mange mener at middelklassen ikke har den samme nærheten folk imellom som arbeiderklassen har. Som vi imidlertid har sett brukes materielle ting stadig for å vise hvem som er hva innen arbeiderklassen, selv om de da knyttes til handlinger. Kritikken av middelklassen går på at folk der ikke ser forbi tingene.

Arbeiderklassens egendefinerte vennlighet gjør at de mener de opptrer annerledes, de ser først og fremst på handlinger og ikke på ting. Den ene relasjonen (innad i arbeiderklassen) kan forstås som en type ansikt-til-ansikt-relasjon, den andre (innad i middelklassen) som en type vindu-til-vindu-relasjon.

Samtidig er det å eie eget hus og å ha ryddige økonomiske rammer vedsatt på østkanten. Materielle uttrykk er dermed med på å bekrefte den vellykkede mann og kvinne i Walker. De som klarer seg bra, lever et ryddig og nøkternt liv. Over og under dette nivået finnes mennesker som ikke bruker penger fornuftig, eller som får urettferdig mye penger for det de gjør.

Konsekvensene av en slik moralsk fortolkning av handlinger er tilsynelatende ikke så store for folk fra middelklassen som for folk i arbeiderklassen. Oppfører middelklassefolk seg i tråd med hva folk i arbeiderklassemiljøer liker, blir de gjerne midlertidig omdefinert eller integrert i arbeiderklassen. Gjør man det ikke bekrefter man kun den stereotypiske oppfatningen av middelklassen og dermed arbeiderklassens fortreffelighet. Lignende opptreden fra folk i eget miljø blir imidlertid sett på som å svikte egne kulturelle verdier.

Antiintellektualismen

Utdannelse er sett på som en vei til økonomisk gevinst, men også som noe mange ikke har tilgang til. Utdanning har en slags dobbelt klangbunn. Folk uttrykker både hat og mistro til utdanningsinstitusjoner. Samtidig finnes det også en beundring og verdsetting av det å ta utdanning. Man har altså et paradoksalt forhold også til utdanning. Det er sett på som positivt å jobbe, man vet at utdanning er en av de viktigste veiene inn i arbeidsmarkedet, men likevel dropper ungdommer ut av skolen. Mange foreldre synes det er vanskelig å følge opp, og ikke alle er så opptatt av at ungene må gå på skolen. Det handler ifølge mine informanter i hovedsak om to ting. Å gå i lære og skaffe seg et godt håndverk er like bra som det å ta annen utdanning. Kunnskap gjennom praktisk erfaring er høyt verdsatt i lokalmiljøet. Samtidig er det mange som selv har svært negative erfaringer fra egen skoletid, noe vi skal komme tilbake til i neste kapittel. Dette forklarer at de ikke vil tvinge ungene sine gjennom noe de selv ikke ser poenget med og som har påført dem lidelse.

Tydlig, men fleksibel kategorisering

Det spennende med disse klassifiseringene er folks evne til å holde på og å reproducere stereotyper samtidig som de gjør stadige unntak for enkeltmennesker. Nøkkelen til dette ligger i at unntakene bekrefter egen identitet og dermed indirekte bekrefter de stereotypiske forskjellene. Kategorier vedlikeholdes nettopp fordi det er rom for unntak.

Man kan velge, som Tom og Tracy, å definere en underklasse av folk som bryter med den indre moralske kodeksen i arbeiderklassen. Andre gjør ikke disse grepene fordi de føler seg nærmere denne grupperingen. Man kan også velge å definere inn og ut folk fra middelklassen, så vel som fra andre grupperinger, dersom de opptrer innenfor den gitte moralske kodeksen. I

slike situasjoner blir strukturelle klasseskiller uinteressante, mens kulturell(klasse)kapital som omhandler opptreden og vaner blir viktig.

Slik inn- og utdefinering krever nærhet nok til å kunne se og oppleve handlingsmønstre og grep som tas av enkeltindividene. Det er nettopp denne nærheten man baserer seg på når man definerer nabolaget i kapittel to. Slik nærhet har man ofte til andre fattige i eget nabolag, men sjeldnere med folk fra middelklassen. Det er uhyre sjelden man opplever slik nærhet til folk fra overklassen, her er media viktigste formidler av bilder og stereotypier. Der man opplever en slik nærhet med folk fra middelklassen gis det rom for individet, og individet kan fristilles fra sin klasse hvis situasjonen krever det.

Avstand, på den andre siden, gjør det lettere å reprodusere stereotypier. Utdanning, så vel som det å flytte, skaper ofte distanse. Man blir ikke i stand til å vedlikeholde gamle sosialiseringformer, og nye interesser og opplevelser er med på å skape og reprodusere skiller. Bourdieu (1984) viser i sine studier hvordan blant annet smak og former for kapital bygger grenser mellom sosiale klasser. Utdanning er en slik form for kapital.

Det er denne avstanden de unge kvinnene som har studert peker på når de sier at de bare kjenner én som drikker med sine gamle kompiser. Det er også det samme man illustrerer når man forteller at alle som tar høyere utdanning i Walker flytter ut. Det er altså eksempler på folk som beveger seg mellom klassene, selv om det for flertallet av menneskene i mitt materiale oppleves umulig. Beveger man seg mellom klasser beveger man seg imidlertid også ofte i fysisk rom, og skillene reproduseres ved fysisk avstand. Distanse skapes. Gjennom nærhet og distanse reproduseres de bildene man har av 'de andre' og det bilde man har av seg selv.

Det som til slutt skiller middelklassen fra arbeiderklassen er en tro på middelklassen som radikalt annerledes enn 'oss'. Middelklassen har ikke humoren og vennligheten til arbeiderklassen, men de har utdanning, penger og mer makt. Selv om individuelle møter illustrerer at middelklassefolk kan være like trivelige som arbeiderklassefolk, så er ikke møtene mange nok til å utfordre idéen om middelklassen og dermed den stereotypiske

fremstillingen. Den blir reproduisert gjennom blant annet den stadige understrekingen av arbeiderklassefolk som de vennlige. Arbeiderklassefolks identitet formes av en rekke handlinger og diskurser som utfordrer forståelsen av et 'oss'. Disse arbeiderklassefolkene eksponeres i så liten grad for middelklassefolk at de individuelle møtene ikke bidrar til å endre oppfatningen av middelklassen som 'de andre'. Bildet av middelklassen forblir basert på stereotypiene beskrevet her.

6 Oppsummering av kapittelet

Vi har sett at forholdet til andre sosiale klasser former folk i arbeiderklassens forståelse av seg selv. Vi har også argumentert med at andre sosiale klasser ikke er de viktigste kategorien av 'de andre' for dagens arbeiderklassefolk. Dette har å gjøre med lite direkte samhandling klassene imellom. Middelklassen er den sosiale klassen som tydeligst preger arbeiderklassen i det daglige. Forståelsen av sosiale forskjeller, basert på sosiale klasser, ligger likevel til grunn som en gitt og anerkjent faktor. Slik sett er forståelsen av andre sosiale klasser uhyre viktig.

Videre har vi sett de finurlige mulighetene man har til å sjonglere med bruken av klassesdefinisjoner, noe som er interessant fordi det samtidig bekrefter de samme definisjonene.

Kapittelet har også gitt oss et innblikk i hvordan sosial mobilitet i liten grad synes å eksistere på østkanten. Walker og østkanten blir et sted for reproduksjon av arbeiderklasseverdier. Sosial mobilitet knyttes til fysiske rom utenfor arbeiderklassens sosiale rom. Dette skaper en distanse som vedlikeholder stereotypiske forståelser av de andre, men vi kan også se et element av selvstigmatisering her. Ved å distansere seg fra utdanning, slik vi har sett at man gjør, fratrar man seg selv en konkret mulighet for sosial mobilitet. Det samme gjør seg gjeldende når man danner bilder av middelklassen som kalde og materialistiske. Ved å bygge opp, erkjenne og støtte verdier i egen kultur (blant annet hardt fysisk arbeid som læringsinstitusjon og rå og direkte humor), ved å gi seg selv kreditt på den måten, reduserer man sin egen mulighet til å ta i bruk andre ressurser. Man styrker sitt eget selvbylde ved å distansere seg fra mulig bruk av andres ressurser. Slik kan man faktisk si at folk setter grenser

for egen livssituasjon gjennom kulturell reproduksjon av egen sosial klasse. Det dreier seg om å distansere seg fra noen og noe som oppleves som radikalt annerledes.

Kapittel V Byråkratiet som de irrasjonelle andre⁴³

1 Innledning

Når man utforsker arbeiderklassen som 'oss' leter man etter kategorier med meningsfulle 'andre'. For å forstå seg selv trenger folk mer eller mindre tydelige grupper å definere seg i forhold til. Vi har sett hvilken rolle andre samfunnsklasser spiller i så måte i forrige kapittel. Ser man imidlertid på den samhandling som skjer og de diskurser som preger hverdagen, spiller kontakt med, og forståelse av, myndighetene gjennom statlige og kommunale institusjoner en svært sentral rolle. Byråkratiet påvirker de fleste nivå av folks liv i en moderne verden (Foucault 1991). I områder som Walker spiller byråkratiet i form av forskjellige institusjoner en sentral rolle. Høy ledighet, stor andel alenemødre og et økende antall uføretrygdete skaper grunnleggende relasjoner mellom folk og myndigheter. Store deler av innbyggerne 'tjener' pengene sine gjennom å være klienter av stat og kommune. Folk lokalt er klar over denne tette relasjonen, og gjennom samhandling og diskusjoner i lokalsamfunnet ser man en stadig fremstilling av myndigheter som de andre. Styresmaktene viser seg å være en av de viktigste og mest tilstedeværende kategorier av andre, og de står dermed i en relasjon til arbeiderklassefolk som er svært viktig for å forstå hva arbeiderklasse er i dag.

Hensikten med dette kapittelet er å vise samspillet mellom noen sentrale statlige og kommunale institusjoner på den ene siden og folk i Walker og på østkanten på den andre. Mange informanter uttrykker en manglende tro på styresmaktene og byråkratisk struktur. Mange opplever at de behandles med manglende respekt, og dette av institusjoner viss oppgave er å legge til rette for og hjelpe folk med å løse problemer. Byråkratiet oppfattes av folk som en massiv mengde med informasjon og regelverk. Kunnskap om de forskjellige institusjonene oppleves vanskelig tilgjengelig. Kunnskap blir dermed makt, mangel på kunnskap blir avmakt. Relasjonen mellom folk og myndigheter må derfor ses i lys av mangelen på arenaer hvor folk føler de kan delta med de ressurser og den forståelse de har. Vi skal se hvordan fravær av felles forståelse mellom styresmakter og folk skaper en oppfattelse

---

⁴³ Store deler av dette materialet er presentert tidligere på konferanse og workshop og publisert i "Hovedfagsstudentenes årbok 2000" (Lian 2000).

av det byråkratiske systemet som irrasjonelt. Vi skal se at den sosiale tonen og rasjonaliteten fra tidligere kapitler bryter med de forventningene byråkratiet definerer.

2 Erfart fattigdom - om å føle seg fanget og maktesløs

For å forstå hva som skjer i møtet mellom folk og byråkratiske institusjoner, trenger vi å vite mer om hvordan lavtlønnede, arbeidsledige og folk på trygd opplever sin egen livssituasjon. Folk i Walker ser ikke bare på seg selv som arbeiderklasse, mange ser også på seg selv som fattige, det vil si lavtlønnet eller uten inntekt. Walker har ikke bare høye arbeidsledighetstall, de har også mange langtidsledige. Man finner mange menn i 30-åra som aldri har hatt jobb. Til en viss grad kan man snakke om en hel generasjon arbeidsledige. Noen forteller om flere generasjoner innen en familie som alle er utenfor arbeidsmarkedet, i alle fall det legale arbeidsmarkedet. Mange av disse fattige deler en forståelse av at det er umulig for dem å forbedre sin egen situasjon. Det er vanlig å høre folk si at de er fanget i denne situasjonen. Noen forklarer dette så klart som å si at de er fanget i en 'fattigdomssirkel'. De uttrykker at de er uten evne eller mulighet til å ta kontroll over eget liv. Dette har å gjøre med en omfattende opplevelse av manglende kunnskap og kontroll over informasjon. Det handler om alt fra så grunnleggende ting som å ikke å kunne lese og fylle ute et skjema, til det å ikke ha evne til å definere, bruke og ha tiltro til de tilgjengelige institusjonene som finnes og som kan forbedre ens situasjon.

Selv om folk er fanget i fattigdom har de en klar idé om at det finnes et bedre liv, et liv de føler de har krav på. De materielle behovene uttrykkes som regel først. Men selv om drømmen om å vinne i lotteriet er hyppig nevnt, er de ønskene folk presenterer stort sett ganske beskjedne. *"Alt jeg ønsker meg er et verdig liv"*, forteller en kvinne meg. Hun lever delvis av sykepengene og delvis av ledighetstrygd, men hun jobber også litt svart innimellom for å *"øke verdigheten"*. En ung mors enkle ønske er: *"Jeg ønsker ikke egentlig å bli rik, men alt jeg vil er å kunne kjøpe et par nye sko når jeg trenger det"*. Den materielle standarden kan ved første øyesyn synes grei, men folk i Walker er ofte i stor gjeld. Den første kvinnen forklarer da også: *"Du vet, hun eier ikke alt dette"*, mens hun viser meg søsterens mange ting. *"Alt er gjeld. Alle har gjeld til langt oppover ørene"*. Mangel på penger og et driv etter

materielle goder får folk til å ta opp dyre forbrukslån - materielle goder er viktig. Som vi har sett i de foregående kapitlene spiller det en viktig rolle i den moralske kodeksen. Siden folk har lite kontanter og sjelden sparepenger, skaffer de seg gjerne ting ved å ta opp høye forbrukslån. Kredittilbudene og lånemulighetene er tilgjengelig. Det går også mange historier om hvordan folk har mistet hjemmene sine på grunn av lån. Eileen er livredd for at det skal skje hennes familie. Hun forteller at familier ble oppfordret til å kjøpe hus under Thatcher, men *”uten jobbsikkerhet, og ektemenn som går inn og ut av jobber, har mange mistet husene sine og alt de eier”*. Eileens nabo har mistet huset sitt to ganger. Det er en ofte uttalt redsel knyttet til økonomisk usikkerhet. Folk bekymrer seg for å miste jobben, for endringer i trygder, for det å bli tatt for svart arbeid eller det å miste huset. Mange opplever en reel og kontinuerlig trussel om økonomisk sammenbrudd. Vi skal nå se på et konkret aspekt av det å føle seg fanget i fattigdom, nemlig forståelsen av arbeidsmarkedet, og konsekvensene denne forståelsen får for folks økonomiske situasjon.

Arbeidsmarkedets irrasjonalitet

De tilgjengelige jobbene på arbeidsmarkedet er ofte enten jobber som krever en viss utdannelse eller jobberfaring, eller jobber som er lavt lønnet og/eller deltidsjobber. For en kvinne i Walker ser £3.40-£3.50 i timen ut til å være den reelle 'maksimumslønnen' en måned før minimumslønnen på £3.60⁴⁴ blir introdusert. En timelønn på £2-£2.20 ser ut til, i denne perioden, å representere en vanlig lønn for kvinner som har jobbet en stund. Konsekvensen av å ikke klare å skaffe seg en fulltidsjobb, eller det å ha lavt lønnede jobber, er at folk ofte føler at de ikke har råd til å jobbe. Dette ser også ut til å være realitetene etter introduksjonen av minstelønnen. En kvinne forklarer før minstelønnen blir introdusert at det eneste som ville skje når denne lønnen kommer er at hun får jobbe færre timer, og at hun vil ende opp med akkurat den samme inntekten som før. For henne er det også det som skjer. Disse aspektene er sentrale i opplevelsen av arbeidsmarkedet som irrasjonelt. Utsagnet *”har rett og slett ikke råd til å jobbe”* blir nevnt om og om igjen av forskjellige folk. Lønningene er så lave at særlig de som bor alene opplever at det er vanskelig å klare seg. Det er en forståelse av at hvis man begynner å jobbe vil man ofte ende opp med en lavere inntekt enn om man forblir på

---

⁴⁴ Mistelønn ble introdusert 1. april 1999. For de fleste på 22 år og eldre var den på £3.60 per time. For nyansatte var minstelønnen på £3.20 de første seks månedene, for ansatte mellom 18 og 22 på £3.00. Minstelønnen gjaldt ikke for ansatte under 18 år.

ledighetstrygd. Dette er også et problem for par, særlig hvis de har barn. Folk som har barn forteller at det blir vanskeligere å risikere å gå ned i levestandard, og de føler at det blir vanskelig å jobbe seg opp. Sikkerheten på arbeidsmarkedet oppleves også som veldig lav. Dette har sammenheng med at regelverket som beskytter arbeidstakerne har blitt svekket, og med en økende fleksibilitet som i verste fall betyr at folk kan møte på jobb på mandag uten å vite om de har jobb den uka eller ikke.

Ian og Sharon er et par i midten av 20-åra. Sharon forklarer: ”*Det er ikke det at jeg ikke vil jobbe Gjertrud, det er bare det at vi har ikke råd til det*”. Sharon trekker frem to hovedgrunner. Det at de har barn gjør det vanskelig for dem å redusere levestandarden ytterligere. Et annet problem er at de bor i et privateid boligområde. Siden de er arbeidsledige får de husleia betalt, en leie som stadig øker. Sharon hevder at selv om hun skulle finne seg en jobb vil det være umulig for henne å tjene nok til å takle den stadig økende husleia. Det betyr at familien må gi opp dagens hjem hvis en av foreldrene finner seg en jobb. I tillegg har Ian utviklet en sykdom som gjør det umulig for ham å jobbe med det han har gått i lære for å bli, nemlig kokk. Han har forsøkt seg på andre jobber, men har måttet gi dem opp på grunn av sykdommen. Til tross for dette får han ikke uføretrygd. En uføretrygd ville gitt familien en tryggere tilværelse, ifølge Sharon.

Å være singel er som nevnt også økonomisk vanskelig. Sandra er 50 år og arbeidsledig. Hun hevder at hun må finne seg en partner for at hun skal ha råd til å jobbe. Sandra har mange års kontorerfaring, men hun forlot jobben hun hadde for å flytte til utlandet med sin forlovede. Forholdet tok slutt og siden hun kom tilbake til Newcastle på begynnelsen av 90-tallet har hun ikke klart å finne seg en ny jobb. Hun hevder at dersom hun finner en jobb så vil hun ikke ha råd til å betale utgiftene knyttet til å ha eget hushold. Hun har regnet ut at hun vil trenge ca. £200 i uka for å klare seg. Det betyr at hun må jobbe 40 timer i uka med en timelønn på £5. Slike jobber eksisterer rett og slett ikke for henne. ”*Hvis jeg var gift og hadde en partner med jobb, hadde jeg hatt noen å dele utgiftene med, og bare i en slik situasjon kunne jeg klart meg i en lavtlønnet jobb [...]. Da ville jeg ha råd til å jobbe.*”, forklarer hun. Sandra hevder at myndighetene ikke regner med de ekstra utgiftene en singel person har. Selv om Sandra er i en fastlåst situasjon forsøker hun å være aktiv. Hun er svært interessert i språk, og holder seg

aktiv gjennom å ta kurs og drive ”*frivillig sosialarbeid*”, som hun kaller det. Hun forteller at en god del av pengene hennes går til dette arbeidet, og at hun opplever det som urettferdig at hun ikke får noen refusjoner for det. Hun beskriver seg noen ganger som en ubetalt sosialarbeider: ”*Det er jeg som gjør det hun [, sosialarbeideren,] skal gjøre, det er bare det at jeg ikke får betalt for det [bussbilletter, telefonregninger og lignende].*”

Ikke alle har den samme ”*jobbe seg opp og frem*” holdningen selv om idéen er sterkt tilstede i lokalsamfunnet. Som nevnt mener mange at de ikke har råd til å jobbe. Snakker man med forskjellige mennesker får man et inntrykk av hvor mye de opplever at de bør tjene hvis de skal kunne leve av å jobbe. Regner man sammen, mener både de med og de uten jobb at man trenger en lønn rundt £170-200⁴⁵ i uka for å ha råd til å jobbe. Dette er penger de fleste ikke har sjanse til å tjene. De fleste forklarer at det er viktig at man er oppmuntret økonomisk til å jobbe. Man forventer at man skal tjene mer med jobb enn når man er trygda. Noen sier direkte at de ikke ser noen grunn til å ”*slave for ingenting*”. De fleste er derfor tilhenger av minstelønn. En anstendig lønn er det folk synes å etterspørre for å komme i arbeid. For mange oppleves det som en bedre løsning å forbli på ledighetstrygd enn å jobbe for svært lav lønn. Det bedrer ikke livssituasjonen på sikt, men man kommer bedre ut av det økonomisk der og da. Jeg blir forklart at folk ikke bevisst går inn for å bli arbeidsledige, men at mangel på oppmuntring gjør at mange forblir uten jobb. Idéen om hva som er riktig, foretrukket og normalt er fortsatt det å ha en jobb, og folk ønsker å jobbe. Tydelige eksempler på det er alle de lavtlønnede kvinnene. Jackie kan ikke forestille seg å ikke jobbe, selv om hun bare har et par pund mer å rutte med som arbeidstaker enn hva hun ville hatt hvis hun ble ledig. En annen kvinne jobber hos en lokal frisør hvor hun vasker hår for £1 i timen noen timer i uka. Hennes ektemann jobber imidlertid, så hennes lønn er ekstra husholdningspenger. Hun kan derfor tjene så pass lite. Hun sier at hun heller ikke bryr seg om den lave lønna, hun vil bare komme seg ut av huset og få jobbet litt. To sider ved det å være ’fanget’ kommer til syne her. Vi har fattigdomssirkelen, som kan sies å være en del av et lavlønnsregime. Videre har vi den store andelen kvinner, som vi også så i kapittel tre, føler seg ’fanget’ i husholdet.

---

⁴⁵ 1998-tall

Er du fattig, er du ikke alltid i en livssituasjon hvor du kan ta det inntektsfallet som kommer med en jobb, blir jeg forklart. Det betyr at man føler at man ikke kan investere dette inntektstapet for å komme seg ut av ledigheten. Folk forblir ledige, ikke fordi det er enkelt å leve på trygd, men fordi at det tar tid å jobbe seg opp, og det finnes ingen garanti for at man kan jobbe seg opp til en lønn man kan leve av. Det oppleves altså ikke lukrativt å forbli på trygd. Sue forklarer sin situasjon: ”Når du tror du har kommet nederst i bunken av regninger, så har du nettopp fått en ny bunke inn. Det stopper aldri”. Hun fortsetter: ”Du blir aldri kvitt gjelda, hvis du skjønner hva jeg mener!”

Å svindle staten - en måte å lette på fattigdomstrykket

En måte å lette på situasjonen er å snyte staten på forskjellige måter, enten ved å jobbe svart eller ved å svindle trygdesystemet. Det eksisterer uten tvil en svart økonomi. Blant de jeg diskuterte svindling og svart arbeid med så ble ”å ha litt ekstra penger for å sørge for at ungene har det bra” presentert som hovedforklaringen. Det kunne gjelde penger til julegaver, eller rett og slett til mat. Videre blir slik inntekt ofte sett på som ekstra lommepenger som gjør det mulig å ta noen øl eller drinker med venner og kjente på puben. Når regningene er betalt, og ofte lenge før det, er det ingenting igjen til fritid og sosialt liv, forklarer folk, og da er noen ekstra pund en kjærkommen inntekt. Store deler av folks fritid tilbringes på puber eller klubber, og det koster. Svindel og svart arbeid kan også forstås som et tegn på manglende tillit til systemet, og som en kommentar til at myndighetene ikke gjør sin del av jobben. Det synes som mange ser på litt småsvindling av staten i form av svart arbeid som uproblematisk. ”Alle driver med det”, forklarer Eileen. Hun forteller at naboene flyttet fra hverandre slik at kvinnen kunne kreve støtte som enslig mor.

Sean er uføretrygdet i dag, men før, når han gikk på ledighetstrygd, pleide han ofte å jobbe svart. Siden kona studerte og de hadde tre barn å forsørge så han på dette som kjærkommen ekstraintekt. For å unngå å bli tatt kjørte han hver dag forskjellige veier til jobben, slik skulle det bli vanskeligere å avsløre hva han gjorde. Sean hevder at han gjorde det av nødvendighet, for at de skulle ha råd til mat, og at han gav pengene til kona. Kona bestemte så om han kunne få lommepenger til øl.

Jackie tjener £5 mer i uka enn om hun hadde vært ledig. Hun har to deltidsjobber, men det dekker ikke utgiftene. Jackie tjener ca £2.80 og £3 i timen på de to jobbene (dette var før introduksjonen av minstelønnen). Hun er stadig på utkikk etter en bedre betalt fulltidsjobb, men ser ikke noe poeng i å finne en ny jobb hvis hun ikke tjener £160-170 i uka. Det betyr at hun i praksis vil måtte tjene rundt £4 i timen, og det synes nesten umulig å finne en slik jobb for henne. Hun hevder derfor at hun ikke kan klare seg uten å jobbe litt svart. Inntektene fra disse jobbene dekker resten av utgiftene og betaler for en kveld ute en gang i blant. Både hun og datteren jobber og er svært stolte av det, men Jackie synes ikke systemet og den lave lønna er rettferdig. Jackie sier at hun gjerne skulle ha sendt Blair et brev og forklart det hele, men det blir med tanken. Svart arbeid og svindling av trygder blir sett på som nødvendig for å overleve og skaffe seg et verdigere liv.

Disse aspektene understreker oppfatningen om at man er fanget i og avhengig av trygdesystemet. På et høyere nivå ser man at dette henger tett sammen med økonomiske strukturer hvor lav lønn og masseledighet er realiteter. Det er i denne konteksten at samhandlingen med statlige og kommunale institusjoner finner sted. I neste del av kapittelet skal vi derfor se hvordan myndighetene, representert med noen av sine sentrale institusjoner, i praksis blir en motpart til store deler av arbeiderklassen i Walker. Vi skal først se på møter med sosialtjenesten.

3 Statlige og kommunale institusjoner

Sosialtjenestens kompleksitet

Eileen og hennes mann Bob mottar begge trygd, han er uføretrygdet og hun får omsorgsstønad. Dette gjør at de i tråd med regelverket har krav på en viss sum penger i uka. Det betyr at de pengene de får inn fra andre kilder trekkes fra den summen de får i inntektsstøtte. Slike andre kilder kan være barnebidrag fra andre fedre, eller penger for å leie ut et rom. Utbetalingen av inntektsstønaden blir redusert. Eileen beskriver det hele: *”De gir med en hånd og tar med den andre”*.

Eileen og Bob kjøpte hus mens han enda var i jobb, og de betaler fortsatt på lånet. I utgangspunktet får de hjelp til dette gjennom inntektsstøtten. Utgiftene til lånet har imidlertid økt til et nivå som myndighetene ikke lenger er villig til å dekke. Den reelle utgiften på huset er £70 i uka. Eileen og Bob får £50 i støtte. Dette betyr at Bob og Eileen må bruke £20 av de pengene de får gjennom den ordinære inntekststøtten til å dekke låneutgiftene dersom de ikke vil selge huset. De opplever dette som urettferdig og føler seg bundet på hender og føtter. De ønsker å opptre lovlydig. I situasjoner som dette uttrykker folk at de føler seg oppfordret til å tøyne reglene eller unngå å oppgi all inntekt og dermed svindle staten. Eileen og Bob mistet nesten huset og inntektsstøtten på grunn av det komplekse regelverket. Det som reddet dem var Eileens kreativitet og kunnskap om regelverket.

Eileens datter fra et tidligere forhold kom senere enn planlagt tilbake fra ferie. Forsinkelsen skyldtes sykdom. Med et barn mindre hjemme hadde Eileen og Bob krav på mindre stønad. De hadde noen inntekter fra en leietaker, og sammen med andre bidrag ble inntektene høyere enn det de hadde krav på i henhold til regelverket. Bob og Eileen sto i denne situasjonen i fare for å miste retten til inntekststøtte. Inntektsstøtten ville de imidlertid få tilbake når datteren var tilbake og utgiftene igjen ble kalkulert høyere enn inntektene. Dette var en utfordring de så for seg at de skulle greie. Det som var et mye større problem var at hvis de mistet inntektsstøtten, om så bare for en uke, så ville de miste den økonomiske støtten til huset (£50) i minimum i åtte uker, grunnet en karensordning. I praksis ville dette scenariet, ifølge Eileen, føre til at de mistet huset. For å ordne det hele sendte Eileen sin sønn for å bo hos faren, slik at bidraget fra barnefaren falt bort. Eileen og Bobs inntekter gikk dermed så pass mye ned at de kunne beholde inntektsstøtten. Hele situasjonen opplevdes som veldig stressende og som en stor påkjenning for paret. De søkte råd og hjelp fra sosialtjenesten, men følte at de ikke fikk noen hjelp til å løse saken. Ifølge de fleste ville man i en slik situasjon heller latt være å oppgi inntekter i stede for å endevende regelverket slik Eileen gjorde. Og Eileen innrømmer at fornuften i en slik situasjon forteller en at man bør snyte systemet.

Folk forklarer at de er redde for å bli tatt for slik svindel. De er redde for at noen skal tyste. De er for eksempel redde for at en nabo de har en krangel med eller en eksamboer skal ringe myndighetene og sladre på dem. Videre er folk overbevist om at sosialtjenesten har spioner

som følger med for å avsløre snylterne. ”De sitter rundt omkring på hjørnene i biler og venter på at du skal gå noe sted, og de sjekker hva du gjør”. Dette er grunnen til at Sean i sin tid kjørte nye ruter hverdag når han var på vei til svarte jobber. ”Vi har sett dette på TV’n, skjønner du”, blir jeg forklart og det henvises til en dokumentar. Noen av de som jobber med arbeidsledige på østkanten uttrykker at trygdesystemet gir for mye sikkerhet. Brukerne er ikke enige i dette. Eileen forklarer: ”Du kan ikke stole på at de ikke endrer systemet. Myndighetene kan, når de vil, ta pengene fra oss”. Både hun og mange andre uttrykker redsel for kutt i trygdene.

Møtet med arbeidskontoret

Som ledig skal man jevnlig oppsøke arbeidskontoret for å registrere seg. Folk beskriver disse møtene på mange måter. Det er ikke uvanlig at møtene beskrives negativt, noe som ikke burde overraske, tatt i betraktning den forestillingen av arbeidsmarkedet folk bærer med seg. Siden mange har liten tiltro til arbeidsmarkedet har de også liten tiltro til arbeidskontoret. Denne mangelen på tiltro blir ikke bedre av de mange negative opplevelsene fra arbeidskontoret som folk gjenforteller. Blant annet forteller noen at ansatte får provisjon hvis de får folk ut av ledighetsstatistikken. Problemet er, ifølge de som forteller om dette, at det ikke betyr at folk får jobb eller at de får utdanning eller faglære som kan få de tilbake i jobb. Det er en uttrykt følelse av å bare være ’et nummer i rekka’, og dermed ikke bli vurdert individuelt. Ifølge en kvinne som jobber med arbeidsledige forteller folk at de opplever å bli nedverdiget i møtet med arbeidskontoret. ”De føler kanskje at arbeidskontoret bare er et sted som betaler ut penger”. Hun fortsetter: ”... mange forteller kanskje ikke den virkelige grunnen til at de er ledige. Det kan være ting som [at] du er i gjeld, foreldrene dine er syke eller fordi du har omsorg for barn”.

Arbeidskontoret har mulighet til å sende folk på forskjellige kurs. Disse skal gi arbeidserfaring, eller for eksempel muligheten til å lære et nytt fag. Disse kursene blir ofte trukket frem når folk beskriver sin erfaring med arbeidskontoret. Nesten alle menn jeg møter hadde vært på slike kurs, og de fleste beskriver det som en negativ opplevelse. Kursene blir ofte fremstilt som steder man blir oppbevart, og hvor man verken gjør eller lærer noe nyttig. Noen hevder at dette er en måte å holde ledighetstallene nede på. En ung mann ble sendt på et

kurs for murere. Da han kom dit viste det seg at læreren var landskapsgartner. Flesteparten av mennene som han skulle jobbe sammen med var mest interessert i å spille kort og drikke. Den unge mannen klagde derfor til arbeidskontoret. Han ville bytte kurs, men han ble ikke hørt. Han kunne heller ikke slutte på kurset siden han da ville miste ledighetstrygda. Ikke alle kurs er som dette, men svært få av historiene som fortelles er positive. Det er vanlig å høre: ”*Jeg har tatt alle disse kursa, men jeg kan ikke bruke dem til noen som helst*” eller ”*Du blir sent på kurs etter kurs, men det gir deg ingen jobb*”.

New Deal er et omfattende program som ble innført av de sentrale styremaktene mens jeg var i felt.⁴⁶ Idéen er å reformere arbeidskontorenes arbeid med arbeidsledige. New Deal presenterer seg som veien tilbake i jobb gjennom jobberfaring, utdanning eller opplæring. Målgruppen er aldersgruppen 18-25, og man skal møte arbeidssøkerne på en individuell måte. Alle skal få ett tilbud, som de primært må akseptere. Programmet ble møtt med stor entusiasme av både media og arbeidskontor, og sett på som Blairs triumf dersom det ble en suksess. Siden New Deal var i startfasen mens jeg var i felt er det vanskelig å si mye om resultatene for mine informanter. Blant folk på østkanten var det imidlertid liten tro på forbedringer. New Deal ble sett på som nok et nytt kurs. Andre snakket om at arbeidsgiver ville beholde deg så lenge man var billig arbeidskraft. Den manglende troen på arbeidsmarkedet og arbeidskontoret blir videreført til New Deal. På den andre siden synes folk å ha svært liten kunnskap om New Deal. Sean hevder at New Deal ikke er bra. Han mener at folk blir tvunget til å gjøre ting de ikke vil gjøre. Sean får støtte fra en ung man hvis far er lærer på New Deal-kurs: ”*Deltagerne er ikke motiverte*”. Sean innrømmer imidlertid at prosjektet kan fungere. Han kjenner en ung kvinne med universitetsutdannelse som fikk relevant arbeidserfaring gjennom programmet. ”*Det virker kanskje for 20%, men ikke for resten*” påstår han. Disse uttalelsene forteller noe om en manglende tiltro til at styresmaktene kan bidra til endring. Videre bidrar disse uttalelsene til å reproducere mytene om myndighetene som de irrasjonelle ’andre’.

---

⁴⁶ New Deal ble introdusert i 1998

4 Fra klienter til individuelle personer

Det finnes en rekke institusjoner, mer eller mindre styrt av myndighetene, som tar tak i nettopp disse store utfordringene i Walker og ellers på østkanten. Vi skal se på tre av dem her.

Workfinder og W.O.L.F

Workfinder og Walker Open Learning & Fitness Centre (W.O.L.F) er to ulike institusjoner som deler kontor. Mens W.O.L.F jobber med utdanning, opplæring og videreutdanning, så er Workfinder et slags alternativt arbeidskontor. Det de har felles er at de fokuserer på enkeltmennesket.

Hva er det som gjør Workfinder annerledes enn et vanlig arbeidskontor? For det første kommer Workfinders klienter dit frivillig. De vil komme, de må ikke, slik som på arbeidskontoret. Sanderson, senterets daglige leder, understreker det poenget. Hun forklarer at folk ofte får beskjed om hva de skal gjøre av andre institusjoner, og det at Workfinder er frivillig gjør møtet mellom brukerne og senteret lettere. Workfinder har det samme tilbudet som arbeidskontorene, forskjellen er *”kanskje i hovedsak fleksibilitet”*, forklarer Sanderson. Hun jobber med færre folk, og dette gir henne mulighet til å etablere en mer personlig kontakt med de som kommer innom. *”Det er ikke dresskode her”*, og man *”sitter sammen ... i vanlige klær”*. Akkurat det gjør henne, ifølge henne selv, mer tilgjengelig. Hun symboliserer ikke forskjellighet gjennom klærne. Hun forsøker videre å møte folk på deres egne premisser. Arbeidet er basert på individualitet, og alt det brukerne trenger hjelp til vil hun prøve å hjelpe dem med. Hun følger opp folk tett og forsøker å motivere. Hun ringer opp arbeidsgivere etter at folk har vært på intervju for å høre hvordan det gikk, sånn at søkeren får muligheten til å forbedre seg. Videre hjelper hun folk med å skrive CV, hvis det er det de trenger. En av de aller viktigste oppgavene til senteret er å motivere folk. Sanderson er bare en av mange som peker på behovet for å bygge opp folks tro på seg selv. Hun bruker mye av sin tid til å sitte ned og prate med folk. Noe av det viktigste hun mener at Workfinder kan bidra med, er å gjøre folk i stand til å hjelpe seg selv, og det starter med å bygge opp selvtillitt og tillitt mellom partene. Hun illustrerer med en historie om en mann i begynnelsen av 20-åra som forklarte at han ikke hadde noe å putte i en CV. Gjennom samtaler fikk hun han til å identifisere egen erfaring og kunnskap. Andre som kommer innom har kanskje aldri hatt jobb.

Sandersons stjerneeksempel er en mann som hadde vært ledig i 12 år. De fant en jobb til ham som pleieassistent for eldre, en jobb mannen er svært fornøyd med. Denne måten å kunne jobbe med enkeltpersoner på går langt utover de rammene arbeidskontoret har. Albert har brukt Workfinder (og W.O.L.F) i ni måneder. Når jeg spør han hva forskjellen på Workfinder og arbeidskontoret er, forklarer han det med å beskrive arbeidskontoret. ”*De hjelper deg ikke med CV, du får ikke no trening [som hos W.O.L.F], og du er bare et nummer [i rekka]...*”

W.O.L.F får midlene sine fra EU, statlige og kommunale myndigheter. Det er et samarbeidsprosjekt mellom offentlig og privat sektor. W.O.L.F hjelper folk i Walker og omegn til å lære et fag, oppdatere seg faglig og skaffe seg kvalifikasjoner som kan få dem i jobb igjen. Også W.O.L.F fokuserer på individet og ønsker at hver og en student skal ta kontroll over egen opplæring. Slik blir folk aktive og ansvarlige i den prosessen som skal få dem i arbeid. W.O.L.F sørger for opplæring på mange ulike nivå. Hvis man ikke er kvalifisert eller motivert for et utdanningsløp som kan lede til en konkret jobb, kan grunnleggende kurs i matte og engelsk være det man trenger. Pat har vært knyttet til W.O.L.F i 8-9 måneder. Hun jobber frivillig på W.O.L.F sammen med Albert. Pat er ikke sikker på hva hun vil jobbe med, så hun har startet med å fullføre engelsk på videregående nivå. Hun forteller at kurset i engelsk har stor innflytelse på selvtilliten. Det at W.O.L.F sitt kurs har tatt har gitt henne økt selvtillit er noe hun mener hun har til felles med storparten av senterets brukere. Pat er hjemmeværende med barn, og målet hennes er å starte å søke jobber når ungene har begynt på skolen. Hun synes det er viktig å være hjemme frem til da. Hun er enig med mange andre kvinner jeg snakket med om at omsorgsrollen er viktig. Pat tenker også på at hennes kurs kan være med på gjøre jobben med oppfølging av ungenes lekser lettere, også her er hun i takt med mange andre unge mødre som tar opp skolefag. Det er altså ikke kun for egen del, men også for å kunne hjelpe ungene med skolearbeid at hun og andre mødre bedrer allmennkunnskapene sine. Albert er, i motsetning til Pat, veldig klar over hva han vil. Han har hatt en lederstilling innen transport og har vært ledig et år, og nå ønsker han å oppgradere kunnskapene sine slik at han lettere kan komme i jobb igjen.

Workfinder og W.O.L.F tilbyr tid, personlige råd, fleksibilitet og kommunikasjon på et nivå som arbeidskontoret og andre statlige og kommunale institusjoner ikke kan. Medarbeiderne

på disse to sentrene bygger opp en profesjonell relasjon til folk som bruker stedet, og gjennom individuell rådgivning hjelper brukerne med å bygge opp selvtilliten. De hevder at de sakte, men sikkert, gir folk muligheten til å vinne tilbake noe av kontrollen over egne liv. En av lærerne ved W.O.L.F summerer opp livet i Walker og sin forståelse av folk med å kalle dem ”*uslepne diamanter*”.⁴⁷ Under den uslepne, røffe overflata av fattigdom, kriminalitet og den tøffe livsstilen som leves i Walker, så finnes et fantastisk potensiale. Den siste institusjonen vi skal se på, Walker Women, viser oss ytterligere et eksempel på hvordan myndighetene deltar for å finne frem til dette potensialet.

Walker Women

Walker Women⁴⁸ er en løst organisert gruppe av kvinner fra nærområdet som møtes ukentlig. De ledes av en kommunalt ansatt familieterapeut. Gruppen er en av mange aktiviteter i det bydelssenteret de holder til, men mange av de andre aktivitetene springer ut av denne gruppen. Hovedintensjonen med gruppen er å skape en arena hvor kvinner kan møtes, og at kvinnene gjennom gruppa og andre aktiviteter gradvis kan bygge opp troen på seg selv. Man ønsker også at de forskjellige kursene skal bidra til kompetanseheving. Gruppen organiserer blant annet kurs som direkte kan bedre deltakernes situasjon på arbeidsmarkedet. For eksempel har de hatt kurs i mat og hygiene, med test og kursbevis til de som fullfører. Et av de større arrangementene som ble satt i gang mens jeg var der var et del-arrangement i en kvinneuke på østkanten. Walker Women arrangerte workshoper med drama, dans og sang. Kvinnene øvde i ukevis, og de underholdt også på en stor kvinnefest i rådhuset. Særlig drama-workshopen viste seg interessant. Kvinnene dramatiserte små historier fra egne liv. To av de tre historiene tok opp hvor nedlatende møtet med myndighetene kan oppleves. I en av disse historiene mister en ung kvinne ledighetstrygden sin i to uker på grunn av en feil. Hun søker om kriselån for å betale for mat, men får ingenting. Plutselig står hun der uten penger å leve for. Gjennom å spille ut forskjellige løsninger får kvinnene reflektert rundt situasjonen. Kvinnene satte også i gang andre aktiviteter i samarbeid med familieterapeuten. Kurs i psykologi og sosiologi, aromaterapi, familieaktivitetsdager og julefest var noen av høydepunktene.

---

⁴⁷ Rough diamonds

⁴⁸ Walker Women holder til i et bydelssenter i en sidefløy til en grunnskole og er finansiert av kommunen.

Kurset i psykologi og sosiologi førte til endring for flere av kvinnene. Kvinnene leverte inn essay hvor de skulle basere svarene på egne erfaringer. Ikke bare fikk det kvinnene til å reflektere rundt sin egen situasjon og samfunnet. Mange hadde dårlige erfaringer fra skolen, og det å levere inn en oppgave ble en utfordring. Resultatet var derfor fantastisk da flere av kvinne opplevde at de fikk glitrende tilbakemeldinger, hvilket noen av kvinnene fortalte at de aldri før hadde opplevd i en elev-lærer-situasjon.

Da jeg først møtte gruppa hadde de jobbet sammen 7-8 måneder, og etter hvert som jeg ble kjent med kvinnene forklarte de hvor viktig gruppen hadde vært for deres egen personlige utvikling. De fleste deltakerne er unge mødre mellom 20 og 30, men det er også eldre kvinner med i gruppen. Flere forteller om hvordan de har blitt mer selvsikre, og ikke er så sjenerte som før. Noen av kvinnene har i løpet av denne perioden blitt klare til å starte med utdanning. Enkelte ser at videregående utdanning, og en at universitetsutdanning, er innen rekkevidde hvis det økonomiske ordner seg. For andre står helt grunnleggende kurs i matte og engelsk på plakaten, enten for å lære seg å lese og skrive slik at de kan takle hverdagen, eller også slik at de, som Pat, bedre kan hjelpe ungene med skolearbeidet.

To grunnleggende ting, utover selve kunnskapsdelen, har kommet ut av alle disse møtene og kursene. Et tett og godt nettverk har blitt etablert mellom deltakerne, et nettverk de kan bygge videre på både innen og utenfor gruppen. Videre har kvinnene utviklet en økt bevissthet og selvtillit som tydeliggjør at de kan få ting til. Dette er da også målene for familieterapeuten, og bak den positive utviklingen ligger det timevis med oppfølging av den enkelte.

5 Myndighetenes grep og rasjonalitetens problem

Ser vi på hva som karakteriserer de to typene institusjoner får vi viktig kunnskap om hvorfor kommunale og statlige institusjoner ofte blir tildelt rollen som 'de andre'. Jeg vil hevde at det ligger to ulike logiske tankesett til grunn for hvordan folk på den ene siden håndterer virkeligheten og hvordan myndighetene gjennom et byråkratisk tankesett på den andre siden håndterer den samme virkeligheten. Fokus på individer versus klienter og fleksibilitet versus regler er nøkkelord her.

Det er også dette som skiller de to typene institusjoner skissert over fra hverandre: Mens arbeidskontorets og sosialtjenestens arbeid er tydelig formet av et regelverk, så kan særlig Walker Women, men også W.O.L.F og Workfinder la arbeidet bli styrt av de individuelle brukers behov. Gjennom fokuset på individet og mer fleksible rammer jobber disse institusjonene direkte med folks identitet. Folk som har opplevd å ha liten påvirkning på eget liv får stoltheten tilbake gjennom å mestre ting. Gjennom interaksjon og dialog trekker institusjonene folk inn i prosesser som påvirker deres eget liv i nærmiljøet, og dermed økes opplevelsen av verdighet.

Det er imidlertid ikke institusjoner som W.O.L.F, Workfinder og Walker Women folk tenker på når de fremstiller myndighetene som motpol. Styresmaktene spiller svært vesentlige roller i folks liv. Eksemplene fra møtet med statlige og kommunale institusjoner understreker opplevelsen av å føle seg avhengig av trygdesystemet. Folk forblir dog ikke nødvendigvis på trygd fordi det er så trygt, men fordi de ikke ser bedre alternativer. På et overordnet nivå har vi sett hvordan dette henger tett sammen med lave lønninger og høy ledighet.

Vi har sett hvordan folk opplever møtet med styresmaktene, et møte jeg hevder oppleves som et møte med en irrasjonell motpart. Vi ser at folk uttrykker at de ikke blir behandlet rettferdig. Folks forventninger til styresmaktene er at de skal hjelpe dem ut av de vanskelige livssituasjonene de føler seg fanget i. Eksemplene fra sosialtjenesten og arbeidskontoret synes imidlertid heller å skape en maktesløshet. Folk sier de har krav på et verdig liv, men føler seg altså maktesløse overfor de strukturelle rammene og regelverket, og de holder myndighetene ansvarlige.

For å forstå den opplevde irrasjonaliteten bedre trenger vi å se på den logikken byråkratiske institusjoner er bygd opp etter. Ved å bruke Foucault's begrep *governmentality*⁴⁹ (1991), og se hvordan han karakteriserer *governmentality*, burde det være mulig å få et inntrykk av byråkratiets indre struktur. I moderne samfunn er styresettet basert på at en skal styre en

---

⁴⁹ Jeg har ikke klart å finne noen god oversettelse av dette begrepet til norsk. Jeg vil bruke begrepet til å identifisere noen strukturelle trekk ved byråkrati. Jeg vil ikke bruke begrepet til å analysere relasjonen mellom folk og byråkrati.

populasjon (ibid.) eller en befolkning om man vil. For å makte å styre utarbeides kategorier, ofte basert på statistisk materiale, som kan hjelpe til med å håndtere utviklingen i en befolkning. Myndighetene trår derfor inn i relasjonen med folk med en rekke kategorier som forutsetning, og som folk må plasseres inn i. Denne kategoriseringen er nøkkelen til å styre effektivt, men den er også nøkkelen til å forstå hvorfor styresmaktene oppleves som irrasjonelle. Folk flest trår nemlig inn i den samme relasjonen med fokus på individuelle eksempler som utgangspunkt for sin forståelse. Folk bruker, som vi har sett, egne historier, historiene til naboer, venner eller andre de kan relatere seg til. Begge har fokus på mennesker, men måtene å se på mennesker er helt forskjellige. Den byråkratiske logikken baserer seg på å ordne befolkningen i kategorier, for så å plassere enkeltmennesket inn i disse. Folk flest synes å forholde seg til individuelle historier, og det kan synes som om folk ofte ønsker nettopp å fri seg fra de kategoriene som institusjonene presenterer. Dette har blant med at kategoriene oppleves som dysfunksjonelle for folk i den livssituasjonen de er i.

Foucault viser at styresmaktene trenger disse kategoriene for å styre (Miller 1987).

Styresmaktenes prosjekt er i tillegg å disiplinere folk. Man trekkes inn i systemet på en måte som gjør at deltagelsen legitimerer styresmaktenes prosjekt. Myndighetene opererer derfor med grep eller teknikker for å unngå at folk misbruker systemet, og for å styre folk til å gjøre det myndighetene vil de skal gjøre. Eksempelvis må man stadig registrere seg som arbeidsledig, og registreringen er en gjensidig forpliktelse som involverer ansvar og goder for arbeidstakeren. Når dette ikke fungerer optimalt tar styresmaktene ytterligere grep. New Deal er et eksempel på det. Her blir styringsgrepene gjort tydeligere, og folk presenteres for en mulighet som de ikke kan si nei til, ikke hvis de vil beholde godene. Dette oppleves imidlertid ikke som tilstrekkelig av folk jeg har møtt, ikke nødvendigvis fordi man bare har ett valg, men fordi løsningen myndighetene tilbyr ikke betraktes som en løsning på arbeidsledighetsproblemet folk sliter med.

Både New Deal og introduksjonen av minstelønnen er eksempel på nye grep myndighetene har tatt for å få bedre styring med fattigdomssituasjonen. Minstelønnen synes å ta grep overfor fattigdom og lavtlønnsregimet, og slik sett kan den bidra til å sørge for at folk ikke blir så avhengige av trykkesystemet. Indirekte kan den også være med på å gi folk mer kontroll over

sin livssituasjon, slik at de faktisk kan fungere innenfor de rammene myndighetene har satt. På samme måte sikter New Deal mot å få arbeidsledige og trygdede tilbake i en normalsituasjon, det vil si tilbake i jobb. Den høye arbeidsledigheten på store deler av østkanten gjør det å ikke ha jobb rent statistisk til normalen. Tross det er, som vi har sett i kapittel to, det å ha jobb og å forsørge familien verdier som etterstrebes og som settes veldig høyt. Tross statlige grep og sterke verdier: Situasjonen som får folk til å konkludere med at de ”rett og slett ikke har råd til å jobbe” synes ikke løst. Og den irrasjonaliteten folk opplever på arbeidsmarkedet videreføres til opplevelsen av arbeidskontoret, så vel som av New Deal.

Selv om programmer og grep som New Deal og minstelønn ser ut til å kunne løse deler av de problemene folk lever med, så har de problemer med å oppnå folks tillit. Grunnen til det er at myndighetenes teknikker blant annet er så opptatt av å definere problemer at de ikke ser at de baserer sin tilnærming på kategorier som ikke nødvendigvis gir mening i folks hverdag.

For å få inntektsstønad må for eksempel Eileen og Bob defineres i tråd med regelverket og plasseres i systemets kategorier. Deres livssituasjon i den gitte situasjonen blir sekundær, siden det ikke finnes rom innenfor det gitte systemet og dets kategorier når livssituasjonen endres, i dette tilfellet av faktorer utenfor ekteparets kontroll. De eneste kategoriene Eileen og Bob lovlig kan plasseres innenfor tvinger fram risikoen for å miste huset. Eileen opplever som nevnt at hun blir oppmuntret til å snylte i en slik situasjon, selv om hun ender opp med å gjøre andre grep. Eileen er ikke alene om å oppleve at det ikke er plass til dem i dette systemet. Folk uttrykker stadig at de kun er et nummer i rekka, at de ikke blir behandlet individuelt og at de føler seg tatt for gitt og maktesløse i forholdet til den byråkratiske måten å organisere på. Siden institusjonene ikke synes å hjelpe en i ens livssituasjon skapes mistillit.

Ironisk nok: Myndighetene, på den ene siden, synes ute avstand til å se folk som noe mer enn kategorier og derfor ikke som komplekse individer. Folk, på den andre siden, har vanskelig for å forholde seg til styremaktene som separate institusjoner. Erfaringer fra en institusjon eller et program føres lett videre til andre institusjoner og programmer. Det bildet man allerede har fått overskygge alle de grep myndighetene gjør.

Institusjoner som eksempelvis W.O.L.F og Workfinder ser imidlertid at de grepene som vanligvis gjøres for å disiplinere befolkningen ikke når igjennom, og at tilliten til styresmaktene ikke er tilstede. Det samme gjør de som står bak kvinnegruppen i Walker. Dette er små og alternative institusjoner med et uttalt mål om å gjøre folk selvstendige og aktive. Institusjonene har klare terapeutiske oppgaver (disiplinerende oppgaver, hvis man følger Foucault), som gjør at de kan benytte alternative teknikker og grep for å få innbyggerne til å handle mer i tråd med hva samfunnet ønsker. Disse alternative teknikkene ligger nærmere hvordan folk synes å tenke. Grepe som gjøres av for eksempel Workfinder gir rom for å fokusere på individet og dets livssituasjon, men målet er å fullføre den disiplineringen som de ordinære institusjonene ikke klarer. Måtene disse organisasjonene opererer på er svært tid- og pengekrevenne, og derfor også et tema for politisk prioritering. Videre når organisasjonene bare en liten del av dem som faktisk er i målgruppen deres. Med det individuelle og kostbare fokuset er det vanskelig å overføre slike løsninger på nasjonalt nivå. Uansett, troen på en type objektivitet, en korrekthet, er et hovedtrekk ved de grepene myndighetene gjør, og med det opprettholdes idéen om at folk må defineres gjennom kategorier. Fleksibiliteten som de alternative teknikkene innehar blir ikke sett på som noe som kan overføres til de ordinære institusjonene. Kjernen til problemet forblir dermed uforandret, og styresmaktene forstås fortsatt som irrasjonelle.

6 Oppsummering av kapittelet

Vi har i dette kapittelet sett hvordan folk basert på erfart fattigdom opplever styresmaktene som irrasjonelle. Gjennom å se på folks møter med statlige og kommunale institusjoner og de strukturelle kjennetegnene ved slike institusjoner, har vi fått en bedre forståelse av hvorfor folk opplever myndigheten på denne måten og hvorfor og hvordan det har seg at myndighetene blir et av de viktigste referansepunkter som 'de andre' for store deler av arbeiderklassen i Walker. De klart definerte kategoriene myndighetene opererer med gir lite rom for, og har lite til felles med folks måte å forholde seg til hverdagen på. Folk forholder seg til hverandre gjennom individuelle eksempler, gjerne selvopplevde. Disse eksemplene har mange sider ved seg som ikke blir tatt i betraktning når styresmaktene forholder seg til utfordringer i samfunnet. Det er i denne disharmonien at irrasjonaliteten blir tydelig.

Man kan tenke seg denne utfordringen som mye større enn en utfordring knyttet til folk i Walker. Styresmaktenes allestedsnærværelse i det moderne samfunnet gjør antakelig dette møtet til en utfordring som i større grad har med folk versus system å gjøre enn bare arbeiderklassefolk i Newcastle. På den andre siden, på grunn av de store samfunnsproblemer som preger bydelen er møtet mellom folk og byråkrati påtagende. Styresmaktene med sin byråkratiske logikk blir et av de viktigste referansepunktene for folk i Walker og styresmaktene fremstår som irrasjonelle 'andre'.

Kapittel VI Geordien – regional markør og nøkkelsymbol for arbeiderklassen

What Is A Geordie?

What is a Geordie? I've heard many people ask,
To give a definition is not an easy task.
Some think he's a heathen, who grows leeks and lives on beer,
But if you listen for a while I'll give you my idea.

When God first made the Universe, his handiwork was grand,
He made a man of every creed, to cultivate each land.
He made Eskimos for Iceland, Africans to stand the heat,
But when it came to Geordieland, He say's I doot I'm beat.

So he made a man of iron, with muscles of forged steel,
For hewing coal and building ships, a job that He's done weel.
And just to finish off His job, at least so I've been told,
He completed His first Geordie, by giving him a heart of gold.

So when you ask, what is a Geordie? Just stop and think again,
If it wasn't for Geordie Stivinson, we'dve had ne railway train.
And aald Joe Swan from Sunderland, first made electric light,
And St. George slew the dragon, I'm varny sure that's right.

So d'ye wonder that I'm proud to be a Geordie lad,
A forst class team, the world's best beer, surely that can't be bad.
And when my earthly days are done, and I leave this world of sin,
I'd like to hear St. Peter say, Howay Geordie it's yor torn to get them in.

By Dick Irwins (1988:29)

1 Innledning

En identitet som, i motsetning til arbeiderklasseidentiteten, er tydelig uttalt er det å være 'geordie'. Å være geordie er i hovedsak en regional identitet som refererer til folk fra Nordøst-England generelt og Newcastle-området spesielt, og som snakker en markant dialekt. Likheten mellom arbeiderklasseidentiteten og geordieidentiteten, som idé og praksis, er imidlertid tydelig. I dette kapitlet vil vi derfor utforske sammenhengen mellom det å være arbeiderklasse og det å være geordie. Målet er å vise at hvis man ser på aspektene ved å være geordie som symbolske representasjoner av arbeiderklassen, så får man en videre og større forståelse av vedlikehold av arbeiderklasseidentitet.

Jeg vil understreke at jeg ikke ser på det å være geordie og det være arbeiderklasse som uttrykk for samme identitet. Som symbol har geordien flere aspekter ved seg enn de jeg viser her. Geordiens symbolske karakter er multivokal (Turner 1967) i den forstand at en av dets funksjoner er å bidra til vedlikehold av arbeiderklasseidentitet i nordøstregionen. Jeg vil hevde at geordien er et nøkkelsymbol (Ortner 1973) for arbeiderklassen. Det er dette som er kapitlets fokus, og jeg vil derfor bruke liten tid på hvordan geordien virker symbolsk på resten av samfunnet. Min oppgave er ei heller å utforske regional identitet som sådan. I dette kapitlet skal vi se hvordan visjoner, verdier og praksiser tidligere presentert i oppgaven også uttrykkes gjennom regional identitet. Vi skal se hvordan fremstillinger av geordien og det å være geordie kan bli sett på som et nøkkelsymbol for arbeiderklassen.

2 Stereotypiske fremstillinger av geordien

Geordienes navn og land

Hva navnet geordie stammer fra er ukjent. Ardagh (1979) gir forskjellige forklaringer. En forklaring knytter navnet til kongene George 1. og George 2. En annen forklaring knytter navnet til en sikkerhetslampe som ble brukt i gruvene i Nordøst-England og som var tegnet av George Stephenson. Det lokale biblioteket opererer med fire forklaringer.⁵⁰ I tillegg til Ardaghs forklaringer, skal George Stephensons dialekt ha vakt så stor oppmerksomhet da han

---

⁵⁰ Newcastle upon Tyne City Libraries & Arts, Local Studies Library: "Fact sheet 5 – Origin of the name geordie", March 1992

fremla bevis i en høring i London at folk i hovedstaden begynte kalle mennene som kom med kull fra nordøst for geordies. Flere av forklaringene man finner er på en eller annen måte knyttet til kullgruver. Nettopp kullgruvene har, som vist innledningsvis, satt sitt preg på regionen. Blant folk jeg møtte var det få som kjente noen forklaring på ordet geordie, og den opprinnelige betydningen av ordet er derfor ikke viktig for å forstå dets symbolske verdi for arbeiderklassen i dag. Tilknytningen til kull og industrialisering, og ikke minst tilknytningen til historien har imidlertid en essensiell plass i dets symbolske verdi.

Hvem er det så som kan påberope seg å være geordie? Dette er et stadig tema i innringingsprogrammer på radio mens jeg er i felt. En rekke geografiske områder diskuteres. Ingen synes i stand til å trekke en klar grense for det alle imidlertid ser ut til å ha en klar magesfølelse for: Hvem geordiene er. Det er helt klart at alle født og oppvokst i Newcastle by kan kalle seg for geordie. Like åpenbart er det at grensen strekker seg langt utenfor byen. Noen mener at alle i Nordøst-England, alle i grevskapene Northumberland og Tyne og Wear er geordier. På den andre siden, en 'mackem' (innbygger i Sunderland) er slett ikke en geordie. Det er noe innbyggerne og (fotball-)erkefiendene i både Sunderland og Newcastle er enige om. Folk i Sunderland snakker dessuten en annen dialekt enn folk i Newcastle-området, og dette blir trukket frem for å understreke skillet. Selv om det ikke er helt klare og tydelige grenser, så ser man at språk og fotball er med på å dra opp skillene.

Ifølge Grigor McClelland (Robinson 1998:iii) så er Geordier strengt tatt de som er født innen rekkevidden av et spytt fra elven Tyne. Men han, så vel som folk flest i området, ser behovet for å strekke grensen litt lengre. Hvor grensene går er imidlertid ikke så viktig. Det som er viktig, og som McClelland også understreker, er at geordiene er svært bevisst sin egen identitet og historie. I slike sammenhenger er det prototypen på en geordie som trekkes frem for å uttrykke identitet og sted. Industrihistorie er viktig i denne sammenhengen. Fokus på sted understreker at det er snakk om en regional identitet og ikke en klasseidentitet. En cockney som kjører lastebil vil aldri bli en geordie, like lite som en geordie-sjef, med stort firma og hus i Gosforth, vil bli sett på som arbeiderklasse.

Folk snakker også om geordier som en stamme. Man skal være født, oppvokst og innsosialisert i riktig væremåte. Sosial og biologisk arv er sentralt. Man blir ikke geordie ved å flytte til Newcastle. Er man skotte, forblir man skotte, er man cockny forblir man det, selv etter 20-30 år i Newcastle. Væremåte og dialekt avslører. Geordier i utlandet forblir geordier, og det gjør også ungene deres. I så måte kommer regionalitet til uttrykk gjennom slekt og fremtreden, men den er åpenbart knyttet til et geografisk område nordøst i England.

Når det er sagt så skal vi videre se at mye av den dominerende sosialiseringen som skjer, i samhandling så vel som på kognitivt nivå, er knyttet til idéer og praksiser som også er hjemmehørende i arbeiderklassen. Vi skal dessuten se hvordan folk bruker selvpresentasjon, men også kjente myter og fortellinger, for å forklare og uttrykke hva det er å være geordie. Et slik fokus på stereotyper (Rosch 1978) i stedet for fokus på lokalitet og slekt vil understreke sammenfallet mellom regional identitet og arbeiderklasseidentitet.

De andres syn på geordien - røff og vennlig

Nordøst-England og geordier fremstilles ofte stereotypisk.⁵¹ Ardagh (1979) forteller om sitt møte med Newcastles arbeiderklasse og hvordan dette er totalt forskjellig fra den middelklassekultur han kommer fra i sør. Det er også disse møtene med arbeiderklassen som er utgangspunktet for hans beskrivelse av geordien. Med varme og humor gir han en romantisk fremstilling av vennligheten og sjenerøsiteten geordiene byr på. Samtidig presenterer han oss for en del av England han finner gammeldags, særlig med tanke på kjønnsroller. Ardagh er ikke den eneste som fremstiller geordiene som eksotiske og annerledes. Geordiene gjør det selv med lett hjerte, det samme gjør de fleste andre briter jeg har møtt. Alle har en stereotypisk forståelse å by på, være seg positiv eller negativ, eller som Ardagh, både og. Geordier er kjent langt utenfor sin region for å være vennlige og for sin ekstreme kjærlighet til fotball. De er imidlertid også kjent for å ha et tradisjonelt kjønnsrollemønster, for slossing, for et seksualisert samfunn, for machomenn og til og med for billige jenter. Før jeg dro til Newcastle møtte jeg briter fra sør som spurte hva i all verden jeg skulle reise til Newcastle for, mens de forklarte at Newcastle er et røft sted. En Londonjente

---

⁵¹ Dette baserer jeg på uttalelser jeg har fått fra folk fra hele England, med forskjellig bakgrunn, inkl. geordiene selv. Det er også basert på møter med briter i utlandet, samt presentasjoner av geordier og Nordøst-England i forskjellige medier.

forklarer at menn fra Newcastle bare er ute etter å komme i buksa på en. En hjemmeside tilhørende en studentorganisasjon forteller at lokalbefolkningen i Newcastle ikke liker studenter og at studenter egentlig ikke er velkomne i byen.

Geordiene presenteres oftest gjennom den ekstreme røffheten på den ene siden og den sjenerøse hjertevarmen på den andre. Med disse stereotypene som bakteppe lever folk ut sitt hverdagsliv som geordier.

Fremstillingen av seg selv - forsterkningen av det vennlige

I stor grad har geordienes egne fremstillinger mye til felles med de fremstillingene andre gir av dem, røffheten og vennligheten er hovedelementer. Geordienes egne fremstillinger er imidlertid mer komplekse. Fra kapittel to kjenner vi igjen en lignende dikotomi mellom arbeiderklassens gode og røffe side. Dikotomien er, som vi husker, sentral i den interne måten å organisere arbeiderklassen på. Videre kjenner vi også igjen vennligheten som et element folk i arbeiderklassen benytter for å distansere seg fra middelklassen. Med geordieidentiteten som utgangspunkt brukes denne vennligheten når folk distanserer seg fra andre regionale grupper. Gruppeelementet er sentralt: Man snakker om at *”Vi, geordiene, er vennlige”*, eller at *”det er ikke så vennlig, der nede, som her oppe”*. Denne forståelsen av seg selv kommer også til uttrykk i praksis. Det sies at folk stopper opp og hjelper deg hvis du går rundt med et kart i Newcastle, noe de ikke gjør i London, og at folk inviterer deg hjem til seg på te, selv om de ikke kjenner deg. Jeg opplevde at begge disse mytene ble realitet i løpet av få dager etter at jeg ankom til Newcastle.

Regional identitet og klasseidentitet presenteres hånd i hånd på østkanten. Man har ikke mer enn kommet inn døra på puben før man blir spurt ut om man trives og om man synes folk er hyggelige. Når det bekreftes forteller folk videre, som på min første kveld på den lokale puben, hvordan man er mye hyggeligere her på østkanten, enn for eksempel i Gosforth. Man stopper imidlertid ikke der, man fortsetter å fortelle hvordan *”det er mye vennligere i Newcastle enn i de sørlige delene av England”*. Vennlighet regnes som en basisverdi.

Folk etterspør aktivt hva man synes om dem. Det virker som det er et konstant behov for eksplisitt anerkjennelse av denne vennligheten. En av damene i baren i nabolagspuben spurte stadig når jeg var innom: ”Så, hva synes du om Newcastle da?” eller ”Hva synes du om oss?”, og, selv om hun visste svaret mitt, ville hun spørre på en vennlig og nysgjerrig måte om igjen hver gang. Dette behovet for bekreftelse på vennligheten ble jeg møtt med overalt. Folk bruker mye tid på å leve opp til, og å få bekreftet sin vennlige side. En vennlighet som består i å blant annet være inkluderende, sosial og høflig, og som kommer til uttrykk gjennom at man tar vare på folk rundt seg og at man ikke lar folk sitte alene, selv om de er fremmede.

Nettopp dette med å bli tatt vare på når man sitter alene ble bekreftet av en geordie i Oslo som fortalte at han nesten hadde glemt væremåten i hjembyen: ”Du vet, jeg satt der og leste avisa, helt alene, og jeg hadde tatt et par øl og kom i snakk med disse gutta. Når de oppdaget at jeg var her alene så insisterte de på at jeg skulle drikke videre med dem. Du vet, det er sånn det er i Newcastle, du blir aldri overlatt til deg selv. Jeg hadde glemt det, hvor vennlig det er”. En av kvinne i den lokale klubben bekrefter idéen: ”Jeg ville aldri la noen sitte alene i klubben. Hvis en kvinne ble sittende alene ville jeg gått bort til henne”. Et annet eksempel er Brians behov for å inkludere utlendinger i pub-til-pub rundene hvis veiene krysses på byen. Utlendingene blir tatt vare på og vist rundt i byen. Manifestasjonen av vennligheten synes ofte å være en slags offentlig handling.

Geordiene er kjent med det røffe bildet som tegnes av dem. Noen erkjenner røffheten som den røffheten man finner hos deler av lokalbefolkningen. En annen måte å forholde seg til slike fremstillinger er å underkommunisere (Goffman 1992) at slike handlinger skjer, og heller referere til hvordan man handler for å unngå å ta del i slik røffhet. Eksempler på dette er menn som, når idéen om røffe geordier luftes, forteller hvordan de har forhindret kriminell adferd. Særlig menn bruker tid på å forklare hvordan de tar avstand fra røffe og tidvis voldelige holdninger, blant annet ved å i utgangspunktet unngå bråk, eller trekke seg unna hvis noe skjer, samt ved å understreke geordienes vennlighet. Det at man ikke banner overfor kvinner blir også understreket som positivt i så måte, og de fleste menn vil understreke at de tar avstand fra vold mot kvinner og barn. Dette er de samme teknikkene som ’ordentlige’ folk benytter for å skille seg fra de de selv ser på som arbeiderklassens råtne epler. Den røffe siden

av det å være geordie synes å være anerkjent som aspekter ved så vel arbeiderklassen som regionen. Når man snakker om røffhet anerkjennes det imidlertid i all hovedsak som individuelle trekk. Det blir understreket at det er enkeltindivider som handler umoralsk.

Men at Newcastle har en røff side er noe de fleste ser. En annen utflyttet geordie forklarer at han glemmer hvor røft det er, og at han får sjokk når han kommer hjem. Andre lokale menn forklarer at de har blitt for gamle for denne røffheten og at dette er noe som hører fortiden og ungdommen til. Slossing på byen var noe de holdt på med da de var i begynnelsen av tjuetåra.

Røffhet er dog en kompleks term. En av de mer uskyldige og delvis positive måtene å kommunisere røffhet på er gjennom humor, særlig i form av rappkjefta, men velplasserte kommentarer. Dette med å more seg er sentralt i 'hverdagsfilosofien' til så vel geordier som folk i Walker. Det å more seg på denne måten, med rappkjefta kommentarer, er like tett knyttet til den vennlige væremåten som den røffe. Å more seg bærer ofte preg av å være inkluderende og offentlig, selv om humoruttrykket ofte er sarkastisk eller ironisk, og kommenterer enkeltindivider og enkelthendelser. På den måten får humor en unik transformerende rolle som bindeledd mellom vennlighet og røffhet.

Vennlighet forstått som blant annet det å være hyggelig og sosial, og det å inkludere andre sees på som en egenskap ved geordiene så vel som ved arbeiderklassen. Røffhet, som anerkjennes som et trekk ved regionen, blir likevel presentert som egenskaper ved individet. Røffhet blir internt brukt til å splitte gruppen, også innen den regionale identiteten. Denne måten å organisere geordiene på er i tråd med hvordan man organiserer arbeiderklassen, man distanserer seg fra de av sine egne man ikke liker. Folk synes nøye på både å spille ut handlinger som bekrefter vennligheten og å unngå å spille ut handlinger som bekrefter røffheten. Bevisstheten om begge aspekter er imidlertid åpenbar.

Lokale skriftlige fremstillinger av geordier

I skriftlige fremstillinger av geordier blir koblingen til arbeiderklassen enda tydeligere. Den stereotypiske fremstillingen blir mer markert og tradisjonelle idéer blir tydelige. Både Wheelock (1990) og Robinson (1988) finner det fruktbart å illustrere det regionale og tradisjonelle fokuset med den velkjente tegneseriestripen Andy Capp. Når geordier fremstilles er det så å si alltid i form av en arbeiderklassemann. I noen fremstillinger er han bare kalt 'Geordie'. Han er ofte ute og drikker, gjerne på fylla, og han spiller ofte bort pengene på heste- eller hundevaddeløp. Han blir ofte fremstilt som litt enkel, men også med masse humor. Jobber han, gjør han gjerne kroppsarbeid. Kona er gjerne stor og sterk både mentalt og fysisk, med en skarp tunge som konstant kommenterer og/eller klager over ektemannens gjøren og laden, slik også Andy Capps kone gjør. Slike fremstillinger finner man stadig i sanger, sketsjer, vitser, fortellinger og tegneseriestriper. Fremstillingene er stort sett alltid gjort i en morsom og underholdende tone. Disse fremstillingene er oftest lokale og fulle av selvironi. Eksempler på det er de to lokale tegneseriene "The Little Waster" og "Skippa"⁵² som fast er å finne i lokale aviser. Begge er skrevet på lokal dialekt som er vanskelig tilgjengelig og er dermed ment å underholde lokalt. "The Little Waster" er basert på en revyartists alterego, og vi presenteres for en tradisjonell og røff side ved geordienes liv. Hovedpersonen er stadig ute og drikker. Når han er hjemme sover og spiser han mens kona vasker og klager. "Skippa" er en slags fotballstripe, basert på fotballsupporteres syn på livet. Igjen er hovedpersonen en mann, stripen er mer moderne og tidsriktig, og den kommenterer ofte aktuelle hendelser, i hovedsak fra fotballuniverset. Blant annet kommenteres en episode hvor to sentrale styremedlemmer i Newcastle United Fotball Club, Freddie Shepherd og Douglas Hall jr., blir tatt på fersken mens de fornærmer spillere, supportere og byens innbyggere generelt. Vi kommer tilbake til episoden senere i kapittelet. Humor, som blir sett på som regionens og arbeiderklassens redskap, blir brukt til å sette Shepherd og Hall jr. på plass. Man skiller oss, den sosiale arbeiderklassen, fra de andre, på samme måte som man bruker vennligheten til å skille oss fra dem. Geordienes gave, den høyt verdsatte evnen til å kommentere livet med en skarp ironisk tunge, brukes i så måte, samtidig som det bekrefter geordienes overlegenhet på dette feltet.

---

⁵² Se vedlegg nr. 6-8 for illustrasjon.

Geordier fremstilles så å si alltid som menn. Slik er det også i Irwings poetiske definisjon innledningsvis i dette kapittelet. Ingen sider i dette diktet er relatert til kvinnelige aktiviteter, og som vi har sett i kapittel tre så er den kvinnelige og mannlige sfæren relativt separerte. Diktet reproducerer geordier i et maskulint univers. Diktet forteller oss imidlertid mer om geordier. Han er arbeiderklasse og hele diktet er en feiring av hardt fysisk arbeid og industrialisering. Geordiers sosiale liv blir også presentert. Innledningsvis presenterer Irwing noen myter om geordien som enkel og røff. Det er en øldrikkende hissigpropp som dyrker grønnsaker på (åpenbart for de som kjenner settingen) små åkerlapper med gamle shabby skur i utkanten av et boligområde. Denne definisjonen av geordier er imidlertid for enkel for Irwing. Derfor utdyper han i de neste versene, blant annet med en romantisk fremstilling av mennesket som erobrer naturen. Vi får et innblikk i arbeiderklassens harde liv. Det er til og med en utfordring for Gud å skape den mannen som skal takle de tøffe utfordringene i Geordieland. Utfordringene er knyttet til hardt, fysisk, industrielt arbeid. Til å mestre dette skapes 'jernmannen med et hjerte av gull'. De klassiske arbeiderverdiene med hardt praktisk arbeid i sentrum forenes med et varmt og rettferdig hjerte i geordien. Det fjerde verset er en historisk fremvising av regionens ingeniørkunst som spilte en sentral rolle under industrialiseringen. Siste vers referer så vel til øl og fotball, som til reproduksjon av arbeiderklasseverdier: St. Peter minner geordien på at det er hans tur til å kjøpe øl. Dermed ender diktet der det starter, med en geordie og hans øl, og blir en glimrende illustrasjon på selvironi samtidig som geordien reproduseres som den arbeidermannen han er. Fremstillingen av geordien blir påfallende lik et bilde av en arbeiderklassemann, og hele diktet er en feiring av arbeiderklassemannens verdier.

Sammenfallet mellom arbeiderklasseidentitet og regional identitet kommer enda tydeligere til uttrykk når vi nå skal se på en av de tydeligste måtene geordieidentitet leves ut på i det daglige, nemlig gjennom fotball.

3 Å praktisere det geordiske - å leve fotball

Flere antropologer har skrevet om britisk fotball som bærer av identitet (blant annet Hognestad 1995). I motsetning til deres tilnærming er ikke fotball i seg selv fokuset her, jeg ønsker heller å vise hvordan fotball som uttrykk for regional identitet kan kaste lys over hva det er å være arbeiderklasse på Newcastles østkant.

”Troen på laget mitt”

Jeg kommer til Newcastle ved sesongstart. Folks forhåpninger er kjempehøye etter at laget avsluttet som nr. 2 i serien etter Manchester United sist sesong. Laget er klart for Champions League, og mange mener at dette skal bli Newcastle Uniteds sesong. En ung kvinne forklarer at hun mener suksessen laget har hatt de siste årene har hatt en positiv påvirkning på landsdelen. Suksess på banen får folk til å tro på utvikling og fremgang, blir jeg forklart. Kvinnen mener at laget har hatt en positiv innflytelse på industrien i området etter flere tiår med nedgangstid. Fotballaget har blitt et kvalitetsstempel for Nordøst-England, og laget er regionens stolthet.

Etter noen måneder i felt intervjuer jeg en prest på østkanten. Han er opptatt av den voldsomme troen på laget, så vel som en manglende tro på endring: Tidligere denne høsten har han besøkt en skole for å snakke om tro. Barna forteller presten hvordan de tror på fotballaget og på at fotballaget skal vinne ligaen. For presten er dette symptomatisk for samfunnet. Han forklarer at dette ikke bare er uskyldige barnestemmer som snakker om fotball, men barn med lite annet å strekke seg etter og tro på. Som vi så i forrige kapittel har mange voksne liten tro på mulighetene for endring til det positive. Fotball blir viktig for den kollektive selvtilliten i en del av landet som er sett på som relativt ressursvakt.⁵³ Stoltheten over laget styrkes av at geordier som Alan Shearer spiller på laget. Klubben prøver også å ha en dialog med samfunnet, og portene åpnes på forskjellige måter for unger. Klubben samarbeider blant annet med skolevesenet for å sikre oppmøte på skolen. Barn som ikke skulker kan vinne muligheten til å se reservelaget spille gratis. Slike grep er satt pris på i byen, og det er med på å forsterke troen på at laget gjør en forskjell og er en progressiv kraft i

---

⁵³ Mange tiltak er satt i verk og byen har gått igjennom store endringer etter at jeg forlot Newcastle, men siden dette har skjedd i etterkant er det vanskelig å si noe om hvordan det har preget folks forståelse av hvem de er.

landsdelen. I den hverdagslige feiringen av fotball er det imidlertid reproduksjon av de etablerte sosiale strukturene som er mest åpenbart.

Som nevnt, troen på laget ved sesongstart er skyhøy, ikke minst blant de voksne. Sesongen utvikler seg imidlertid fra å slå Barcelona i Champions League til å nesten ryke ut av FA-cupen i 1-1 kampen mot amatørlaget Stevenage. Gjennom sesongens nedturer blir feiringer og høydepunkter dermed ofte hentet fra andre enn eget lag. Davids og brorens: ”*Hvis bare ManU⁵⁴ taper*” er en vanlig bønn før kampstart. David følger ofte opp med: ”*Dagen blir perfekt hvis jeg ser ballen bak Schmeichel*”.⁵⁵ Enhver nedtur for hat-lagene Manchester United og Sunderland står høyt. Halvt ironiske kommentarer som: ”*Hvis vi bare fikk det første målet. – Du vet, bare for å ha følelsen av at vi kommer til å vinne...*” hagler, tett fulgt opp med en tapt drøm om ’de gode, gamle dagene’ sist sesong, da Keegan fortsatt var lagets manager. Denne troen på og tilknytning til laget har en stor plass i folks liv.

Å sette laget først - bryllup, barnedåp og barnefødsler

Newcastle United kvalifiserer seg til FA-cupfinalen, noe de ikke har gjort siden 1974, og hele byen er dekorert i svart og hvit. I ukene før kampen figurerer flere frustrerte bruder i den lokale pressen.⁵⁶ Disse kvinnene har planlagt bryllup den søndagen Newcastle United skal møte Arsenal i FA-cupfinalen. Kvinnene forteller hvordan de må gi etter og la halve selskapet få et par timer fri fra selskapet for å se kampen, siden de to største dagene i deres kommende ektemenns liv kræsjer. Man kan hevde at dette er en unntakssituasjon, siden det å spille FA-cupfinale er en sjelden hendelse for Newcastle United. Tidligere i sesongen forklarer imidlertid Brian hvordan hans søster må endre dato for en barnedåp fordi barnefaren, bestefaren og onklene må se cupens semifinale. Mange lignende historier om prioritering blir fortalt i møter med geordier. For folk er dette bare en ny historie i rekken av hvordan støtten til laget får prioritet fremfor familieseremonier.

I teaterworkshopen som kvinnegruppa i Walker holder blir en historie om barnefødsel spilt ut. En kvinne føder mens mannen sitter og ser fotball – inne på fødestuen. Historien er basert på

---

⁵⁴ ManU referer til Manchester United

⁵⁵ Schmeichel var Manchester Uniteds keeper.

⁵⁶ Bl.a. i Evening Chronicle, 29. april 1998.

en faktisk hendelse. En annen informant forteller en helt lik historie, og hennes ektemann nikker og ler mens han bekrefter historien. Historiene ligger bare noen få år tilbake i tid. Disse to historiene kan virke spesielle. Det at en mann prioriterer laget fremfor familien skjer imidlertid ofte flere ganger i uka i mange hushold. Mange menn tilbringer kvelder borte fra koner og barn for å se fotball på puben. På søndager, som vi har sett, tar mange menn med ungene sine til sin mor, og forlater dem der for å gå på puben og blant annet se fotball med sin far og andre mannlig slektninger. Mannen er hovedpersonen når supporteraktivitetene praktiseres. Forskjeller i kjønn og fotball reproduseres i sosialt rom med menn på puben og kvinner i hjemmet og familiearenaer. I enkelttilfeller tar imidlertid mann med seg fotballen inn på en så tradisjonell kvinnearena som fødestua. Det viser hvor viktig det å leve ut fotball er.

Å se på fotball, episoder fra den lokale puben

Fotball får prioritet. Onsdag kveld er vanligvis damenes aften (bingokveld) i salongen på den lokale klubben. Det vil si, onsdager er damenes aften så lenge det ikke er en viktig TV-sendt kamp. Denne sesongen har Newcastle United en rekke slike TV-sendte kamper, og disse onsdagene blir damenes aften avlyst eller flyttet til et mindre rom. Klubben har da også nettopp bygd ut, blant annet for å løse slike utfordringer. Kampen blir i slike situasjoner vist på storskjerm i den store salongen, og i barrommet kan man se kampen på vanlig TV. Generelt vil kvinner på kampdager sitte et sted hvor de ikke kan se kampen på skjermen. De sitter enten i den lille salongen, hvis det er kamp i den store, eller i enden av barrommet ved siden av darts-kiva. Dette siste stedet er, som vist i kapittel tre, kvinners plass i barrommet. Et par kvinner i denne klubben er veldig interessert i fotball, men de setter seg aldri ned sammen med menn for å se fotball. I stedet kaster de et blick på TV når de passerer på vei frem og tilbake til baren eller toalettet, eller de spør noen andre om å sjekke stillingen når de går forbi. Disse kvinnene vet godt hvilke resultater andre lag bør ha for at Newcastle United skal komme best ut av det, og de er også interessert i hvordan andre lag gjør det, hvem som kommer videre i cupen og så videre. De kan også lage små ting i klubbens farger som de har på seg på puben for å markere sin støtte til laget. Det er imidlertid lite rom for disse kvinnene til å se fotball på puben, siden det rett og slett ikke er noe kvinner gjør. Unntakene er de store

kampene. For eksempel, før FA-cupfinalen uttrykte flere kvinner at de virkelig ville se denne kampen og de startet planleggingen i god tid.

På den ene siden snus ting på hodet. Vanlige strukturer i hverdagen må vike for fotball. På den andre siden reproducerer feiringen av fotball allerede kjente strukturer. Vi ser for eksempel hvordan mannlige praksiser har prioritet, og at man gjennom slike geordieritualer reproducerer sosialt rom og praksis.

FA-cupfinalen - ”....dette vil bli den beste dagen i mitt liv..”

I dagene og ukene før FA-cupfinalen lørdag 16. mai er avisene fylt med stoff relatert til FA-cupfinalen. Det er ikke bare frustrerte bruder man kan lese om. En mackem (Sunderland-supporter) får sparken fra puben han jobber på fordi han nekter å gå med den svart- og hvitstripete fotballskjorta til Newcastle United på kampdagen.⁵⁷ Videre er det artikler om frustrerte fans uten billett. En seks år gammel jente har fått billett, men ingen kan følge henne fordi moren ikke har fått noen.⁵⁸ Det skrives om frykten for opptøyer og ødeleggelser i byen under finalehelga. Mediebildet domineres av det som skal skje, og Newcastle Uniteds FA-cupsang fra 1932 spilles jevnlig på radio sammen med presentasjoner av fakta og historier fra sist gang laget var i finalen. Det er en fantastisk stemning, og en tro på at man kan vinne ”den viktigst cupen av alle”. Den siste uka dekorerer en rekke hus til ære for laget. I noen gater går folk sammen om å dekorere hele gata. Det henges opp faner og flagg i vinduene. Bilder av Shearer, lagkaptein og lokal helt, henger over alt. Flere butikker på østkanten følger opp. Unger lager sølvfargede pokaler som de henger over inngangsdøren hjemme. Noen maler gjerdet, annen hver planke svart og hvit, for anledningen. Den lokale klubben er midt i en oppussing, men veggene, som er rensket for tapet, er midlertidig dekorert med de eneste fargene som teller denne uka. Barna til klubbens daglige leder har klipt ut bilder av spillerne, limt dem på papptallerkener og hengt dem opp i den store salongen.

På kampdagen er hele byen farget svart og hvit: Supporterutstyr og skjorter, flagg, parykker, plasthatter og rosetter er elementer i et svart og hvit hav som bølger gjennom gatene. Brian

---

⁵⁷ En lignende historie blir fortalt om en mann fra Newcastle som fikk sparken fra sin jobb under byggingen av Sunderland's stadium fordi han stilte på jobb med Newcastles fotballskjorte.

⁵⁸ Bl.a. Evening Chronicle, 25. april 1998.

lover meg at hvis vi vinner i dag, så vil det bli den beste dagen noen sinne i mitt liv. For han er det beste øyeblikket frem til nå, da Keegan brakte Newcastle United tilbake til Premier League. Men: ”Hvis vi vinner i dag vil det overgå alt”. Brian gir meg et FA-cupflagg som bærer følgende beskjed: ”Newcastle, Englands stolthet, på vei til Wembley 98”.

På puben i timene før kampen går praten rundt hvem man tror er i førsteelveren, om laget er offentliggjort ennå og hvem som er på benken. Nye folk som kommer inn spør alle om det samme: ”Har de vist laget ennå?” Øl kjøpes inn, og praten går løst, ikke bare om fotball. Det er lørdag og siste uke skal også oppsummeres. Praten veksler mellom overgangsrykter og annen fotballprat på den ene siden og familie og hverdagsliv på den andre. Rappkjefta kommentarer henger som vanlig løst og Robbie minner oss alle om hvor full Brian var sist uke.

To timer før kampen er puben stappfull. Halvparten av alle som er tilstede er iført supporterutstyr. Det er flere kvinner enn på en vanlig kampdag. Til tross for det har bare en av guttene i gjengen tatt med seg sin kone. Hun sitter sammen med sine venninner under TV-en, og de følger ikke med på sendingene før kampen. De fleste andre kvinnene i puben følger imidlertid med. Dette er en mannsdominert arena, og det er slett ikke enkelt å få ta del. Når Tony ankommer spør kompisene hvor kona hans er. Tony forklarer at hun er sur og har gått et annet sted fordi han ikke ville la henne være med. Tony forklarer at dette er guttas kveld, og at hun rett og slett ikke kan være med. Han hevder at de har en taus avtale om det, de går ut hver for seg, med sine venner av hvert sitt kjønn. Avtalen synes ikke å ha vært så taus i dag. Nye runder med øl kommer, det skal ikke være tomt i glassene.

Etter hvert som kampen skrider frem fremstår Arsenal som det beste laget. Stemningen går fra ekstatisk optimisme til tilfredshet. Arsenal vinner 2-0. Det er et greit tap, så lenge Arsenal var det klart beste laget og Newcastle gjorde sitt beste. Stemningen er god, og folk synger og roper i gatene. De er fornøyde med ”å være i Europa”, siden de er nå har kvalifisert seg til UEFA-cup spill. Kompisgjengen strener nedover mot The Bigg Market for å feire videre.

Opptøyer på The Bigg Market

I forkant av finalen har redselen for opptøyer vært stor. Både det å være fotballsupporter og det å være geordie har en røffhet ved seg, og det samme har det å være arbeiderklasse. Denne røffheten ser man, som nevnt, selv ned på. Opptøyer og bråk er noe menn flest bruker tid på å distansere seg fra. The Bigg Market er det forventede stedet for opptøyer dersom det blir noen denne ettermiddagen. Mens gjengen nyter en øl i en av de roligere pubene i The Bigg Markets sidegater blir plassen stengt av politiet. Opptøyer er i ferd med å bryte ut. Pubene i området blir stengt, og de forblir stengt til politiet får kontroll. Noen gutter klatrer opp på fasaden av en pub, og en stor mengde folk samler seg for å se. Mange roper oppfordringer til bråkmakerne. Et par av guttene på fasaden hopper fryktløst over i en lyktestolpe. Lenger ned knuser en ung jente og en ung gutt en telefonkiosk. Jenta stripper for den enorme mengden på toppen av den ødelagte telefonkiosken. Mer får vi ikke sett før vi forlater området på politiets oppfordring. Politiet forklarer en avis i etterkant: ”*De begynte å ta ut frustrasjonen sin rett etter at det ble blåst*”.⁵⁹ ’De’ er imidlertid ikke sett på som vanlige supportere. Flesteparten av supportene er som nevnt fornøyde og avslappet, men de er opprørte over at andre skaper opptøyer i deres egen by. Andy rister på hodet av situasjonen og gutta er ikke interessert i å se på opptøyene. Det er ikke noe poeng å oppsøke bråk, blir jeg fortalt. Mens plassen er stengt tar vi to øl på den neste puben i påvente av at det hele skal roe seg. Bråket ute synes langt vekk, og den gode tonen er bevart inne i puben, tross for noen irriterte kommentarer om bråkmakerne man ikke vil settes i bås med. Alt i alt er folk imidlertid fornøyde: Det har vært en riktig bra dag!

Den store velkomstfesten

Et døgn etter avspark har Tracy og jeg funnet veien tilbake til sentrum. Vi skal se på paraden med spillerne som kommer hjem fra Wembley. Parken mellom kirken og rådhuset hvor paraden ender er fylt opp av folk et par timer før spillerne antas å komme. Det er underholdning på plass som holder entusiasmen oppe. Fotballsanger synges og partylåter spilles under familieshowet. Det er folk i alle aldre tilstede, mange av dem unger i skolealder, noen flere gutter enn jenter.

---

⁵⁹ Sunday Sun, 17. mai, 1998.

Folk står kilometervis langs veien fra flyplassen og inn til sentrum for å få et glimt av heltene som kommer forbi i en åpen buss. Inne i bussen er spillernes koner og barn, men noen av spillerne tar med seg småungene opp i den åpne andreetasjen av bussen for å ta imot hyllesten og takke fansen. Det er en enorm velkomst og det er tydelig at spillerne er beveget. Etter å ha mottatt hyllesten ute går spillerne inn i rådhuset og kommer ut på balkongen sammen med blant annet ordføreren og klubbens direktør. Hver og en av spillerne blir kalt frem av fansen for å motta en individuell hyllest. Fansen synger rytmisk: *"En Alan Shearer, det er bare en Alan Shearer..."*, og etter han følger resten av laget. Hver og en får mikrofonen i hånden og må takke fansen. Spillerne hyller sine fans og bekrefter myten om geordiene som Englands beste supportere. Supporterne 'vet' de er best, og jeg blir utover kvelden minnet på dette flere ganger: *"Hvilken annen klubb ville blitt hyllet av tusenvis av supportere etter å ha tapt den store finalen og spilt en elendig sesong?"* Løftet av stemningen og tilfreds med det siste høydepunktet løses folkemengden opp. Tracy og jeg vender hjemover til østkantens puber for å fortsette feiringen der. Det er jo tross alt søndag, og søndagskvelder tilbringes som oftest på den lokale puben. Det har vært en 'fan-tastisk' uke og det er en 'fan-tastisk' supportergjeng, hevder lokale medier i etterkant av finalehelgen.

I fotballøyeblikk, store som små, trekkes geordieidentiteten alltid frem. Geordiene er supporterne, og supporterne er geordiene. Det tas for gitt at folk fra Newcastle og områdene rundt støtter Newcastle United, og det tas for gitt at laget er en del av deres identitet. Vi har sett hvordan geordien som fotballsupporter kommer tydelig til uttrykk i forskjellige arenaer i samfunnet. Geordien som fotballsupporter gjør seg svært gjeldende i den mannlige sfæren, men preger også åpenbart, om enn mer indirekte, i den kvinnelige sfæren. Denne regionale identiteten er forstått å skulle favne videre enn arbeiderklasseidentitet. Praksisen som imidlertid spilles ut er begrenset av den gitte sosiale konteksten, og geordier ender opp med å reprodusere og styrke arbeiderklassens verdier.

Det geordiske som symbol har forskjellige uttrykk, som billedlig fremstilling, som praksis, som de andres syn på geordier og som geordienes syn på seg selv. Neste eksempel vil ytterligere belyse denne kompleksiteten.

Shepherd og Hall jr.-episoden

Stemningen er en helt annen et par måneder tidligere. Søndag 15. mars våkner geordiene opp til en skandale presentert i avisen News of the World. Avisens journalist har, utstyrt med skjult kamra og båndopptaker, skaffet seg opptak av direktørene Freddie Shepherd og Douglas Hall jr. hvor de skryter av seksuelle erobringer og hvordan de tyner penger ut av fansen. Videre har journalisten fått med seg hvordan mennene fornærmer sentrale spillere, lokalbefolkningen og særlig lokale kvinner. ”Kvinner i Newcastle er som bikkjer”, skal de ha uttalt. En av spillerne, Gillespie, er visstnok lett for lokalbefolkningen å like, fordi han gambler, drikker og sloss, akkurat som geordiene. Fotballhelten over alle, Shearer, blir sammenlignet med Mary Poppins, fordi han er kjedelig. Dette ”*var ikke bare en vanlig fotballskandale, det handlet om makt, arroganse, om holdning til kvinner*”,⁶⁰ kunne man lese i media i etterkant.

I dagene som følger blir episoden diskutert på mange nivå i samfunnet. Journalistens metoder blir diskutert, News of the World er ikke kjent som en seriøs avis i Storbritannia. Bob er imidlertid klar i sin kommentar: ”*Hvis de ikke mente det ville de aldri sagt det de sa*”. Både han og de fleste andre menn jeg diskuterer episoden med er sjokkert over det de oppfatter som uverdige kommentarer. Særlig fremstillingene av Newcastles kvinner opprører folk. Å snakke nedlatende om kvinner, slik direktørene har gjort, er uhørt.

Hvordan blir Shepherd og Hall jr. sett på etter denne hendelsen? Folk utdefinerer direktørene fra oss-kategorien etter hendelsen. De blir ikke sett på som røffe varianter av ’oss’, slik mange andre geordiemenn som snakker nedlatende om kvinner blir. Derimot blir de betraktet som snobber, og de knyttes til middelklassen. Samtidig mener mange av Newcastles innbyggere at direktørene holder seg for gode til å bli assosiert med geordiene. Sosial klasse blir gjort relevant selv om geordie-begrepet fortsatt brukes om ’oss’.

De fleste reagerer på uttalelsene med å latterliggjøre direktørene. Bruken av humor kommer tydelig til uttrykk i avisartikler, når kvinner lager t-skjorter som kommenterer bikkje-utsagnet, i diskusjoner på puben samt i tegneseriestriper som blant annet tidligere nevnte ’Skipper’.⁶¹

---

⁶⁰ Fra Media+, bilag til The Independent, 30. mars 1998.

⁶¹ Se vedlegg nr. 8 for illustrasjon.

Denne måten å le av ledelsen på (Bakhtin 1984) er en kjent måte å bygge opp egen identitet overfor maktinstitusjoner på, og brukes som tidligere nevnt av arbeiderklassen. Et annet tegn på at direktørene blir utdefinert og sett på som 'de andre' er at de blir kalt mackems (Sunderlandsupportere). Det som er tydelig er at geordienes stolthet er såret. Diskursen refererer til stereotypiske fremstillinger av en enkel arbeiderklasse. Utsagn som billige kvinner, og røffe, enkle menn som slåss, drikker og gambler har blitt fremsatt. Den stereotypiske fremstillingen slår imidlertid tilbake på direktørene. De rike direktørene tyner penger ut av fansen (den vanlige mann og kvinne). Shepherd og Hall jr. skiller seg fra lokalbefolkningen ved at de er rike og suksessfulle foretningsmenn. Det å skryte av nettopp dette, særlig sett i lys av at de skryter av å ta en voldsom profitt på for eksempel supporterutstyr, blir slett ikke satt pris på. Rik-fattig distinksjonen er ikke bare viktig mellom sosiale klasser. Den har også en sentral plass i regional identitet. Folk i Newcastle-området fremstiller ofte Sør-England som et rikere område, og at penger alltid har blitt dratt ut fra de nordlige områdene og sørover, hvor bedriftseiere bor. Det er slike stereotypiske grep som brukes når folk distanserer disse sentrale klubblederne fra geordiene. Shepherd og Hall jr. har lagt grunnlaget ved å bryte en slags gentlemannskode for hvordan man opptrer.

Shepherd og Hall jr. bryter kodeksen og fornærmer sine medborgere på en rekke nivå. Forholdet mellom den opplevde grådigheten og kommersialiseringen av supportervirksomheten på den ene siden, og folks dedikasjon og kjærlighet til fotballaget på den andre kan ytterligere belyse hvordan og hvorfor slike eksempler bidrar til å reproducere arbeiderklasseverdier. Vi skal se at det er ulike forventninger til relasjonen klubb - supporter og dette øker forskjellene mellom den vanlige geordien og fotballagets styre og direktører. Gaver og grådighet går, som vi skal se, ikke godt sammen.

Kommersialisering av supportervirksomheten

Shepherd og Hall jr. fremstår som grådige fordi de skryter av den enorme fortjenesten de sitter igjen med etter salg av supporterutstyr. Supportervirksomhet har en kostnad knyttet til seg, og supporterne er trukket tett inn i en kommersialisering av fotballen. Det er imidlertid ikke i lys av denne kommersialiserte relasjonen supporterne ønsker å se seg selv. Den kommersielle siden av fotball fremstilles ofte av vanlige menn og kvinner som ødeleggende.

Jeg blir stadig fortalt at fotball ikke lenger er for den vanlige mannen i gata: ”*Det er for dyrt*”. Mange menn forteller at de ikke lenger har råd til å gå på kamp. Sesongbillettene er dyre, og det er ekstra vanskelig å gå som familie - ”*Det er ikke riktig*”, blir jeg forklart. Folk forklarer meg at de ’virkelige’ supporterne er de som har fulgt laget i årevis, fra før laget kom tilbake i toppserien. Blant disse supporterne er det nå mange som ikke lenger har råd til å gå på kamp. Familiefedre forteller hvordan deres fedre tok dem med på kamp når de var små. Nå er det mange av dem som ikke kan se seg råd til å gjøre det samme for sine unger.

Kostnadene til utstyr er likeledes høy. Andy, Matt og kompisene deres lar seg ikke lure til å kjøpe dyrt utstyr, selv om de har råd. De synes det er uforsvarlig dyrt og bryr seg lite om alt det utenomsporslige styret. Selv om alle er enige om at det er dyrt, er det mange, i alle aldersgrupper og blant både menn og kvinner, som for eksempel har supporterskjorter. Eileen forklarer at de fleste ungene i nabolaget har slike skjorter. Kostnadene for å se fotball på TV er også høye. Eileen og Bob pleide å ha betal-TV slik at Bob kunne følge fotball hjemme, men etter at kostnadene gikk opp til nesten det dobbelte har de måttet kutte ut abonnementet.

Det at fotball har blitt en kostbar vare provoserer mange. Fotball er et viktig uttrykk for regional identitet, og også mannsidentitet. Historisk er sporten sett på som den vanlige manns sport, i kontrast til for eksempel rugby, og slik sett har fotball elementer av klasse i seg. Når kostnader nå stenger folk ute fra å ’puste og leve fotball’, så gjør det noe med folks identitet og forståelse av seg selv og omverdenen.

Man kan se transaksjonene i lys av Mauss idé om gaven (1995). Mauss tillegger gaven et moralsk element, siden gaven både må aksepteres og gjengave må ytes. Gjengaven er forsinket, og dette skaper et bånd mellom giver og mottaker, eksempelvis supportene og klubben. Supportere er veldig oppmerksomme på at de er involvert i et langvarig forhold, og de forventer å få noe tilbake. God og underholdende fotball er ikke nok. Supporterne forventer også lojalitet og dedikasjon tilbake fra klubben. Det var det de følte at de fikk når laget hilste tilbake og taket for støtten under velkomstsereemonien i mai ’98. Lojaliteten oppleves imidlertid som brutt når klubben ikke prioriterer sine trofaste tilhengere. Mange mener at det er en tendens i internasjonal sport, også i fotball, til at flere og flere billetter er

forbeholdt sponsorer og andre. Dette er ofte nevnt som et eksempel på at ting går i feil retning. Flere supportere hevder at klubben ikke prioriterer dem. Når Shepherd og Hall jr. blir sitert på at de tyner penger ut av fansen er det nok et tegn på at relasjonen mellom supportere og klubber er forstyrret og i ubalanse. Fotball på topplan synes å ha elementer av både det Sahlins (1988) kaller 'generalisert resiprositet' og 'balansert resiprositet'. Fotball innebærer både et kjærlighetsforhold og en ren bedriftsøkonomisk relasjon. Klubben er avhengig av denne kjærligheten fra supporterne og bygger opp sitt lukrative salg basert nettopp på den kjærligheten folk har til laget sitt. Forventninger til utbytte av relasjonen er derfor ulikt siden man går inn i relasjonen med forskjellig utgangspunkt. I verste fall vil noen av byens innbyggere se på den eksplisitt kommersialiserte siden av virksomheten som 'negativ resiprositet' (ibid.), fordi fortjenesten til klubben synes for grov. Direktørene beskyldes av fans for å være involvert kun for å tjene penger. Dette blir sett på som en grådighet som står seg dårlig til den dedikerte kjærlighetsgaven geordiene mener de gir sin klubb. Grådighet blir en plausibel forklaring blant lokalbefolkningen på hva som skurrer i denne relasjonen. Grådighet er som kjent ikke en verdi arbeiderklassen vil ha heftene ved seg selv, men en egenskap man lett tillegger eksempelvis middelklassen.

4 Geordien som et arbeiderklassesymbol

Identiteten som geordie er svært viktig for folk, og folk presenterer seg ofte som nettopp geordier. Dette er en eksplisitt identitet som er lett observerbar i sanger, sketsjer, folks egne presentasjoner, så vel som i kollektive seremonier som FA-cupfinalen og alle hendelsene rundt den. Det er en svært meningsfylt kategori, og vi har sett eksempler i dette kapitlet på hvordan kategorien vekker negative og positive konnotasjoner. Vi har sett hvordan det å være geordie har tydelige overlappende uttrykk med det å være arbeiderklasse. Derfor virker geordien som symbol ikke bare i forhold til reproduksjon av den regionale identiteten, men den blir også et uttrykk for klasse og dermed svært sentral i vedlikeholdet av arbeiderklasseidentitet. Geordien, slik han er presentert på østkanten, er et dominerende symbol for arbeiderklassen. Det er arbeideren som er tydelig, det er arbeideren som representerer Nordøst-England. Geordie-arbeideren inkluderer, som vi har sett i kapittel fire, gjerne utenforstående, bare de holder seg til de lokale og kulturelle spillereglene.

Samtidig er geordien et inkluderende symbol for andre deler av samfunnet. Hvordan kan geordien med sin utpregede klasseidentitet virke inkluderende for hele regionen? Historie spiller en stor rolle i fremstillingen av geordie-arbeideren. Geordien som arbeiderklassehelten, så vel som den litt godmodige slabbedasken på puben, er ofte satt inn i en tradisjonell, historisk ramme som det er like lett å omfavne som å distansere seg fra. Fortiden ufarliggjør at det er arbeideren som får rollen som regionalt symbol. Dette er lett for de fleste å relatere seg til en felles historie, samtidig som man ikke trenger å leve opp til de historiske rollene som fremstilles. Geordie-arbeideren er i tillegg også en prototyp, men allikevel ikke den eneste måten å være geordie på. Det er rom for variasjon i praksis. Nettopp på grunn av det blir det uproblematisk å forholde seg til arbeideren som representant for geordien, samtidig som det er uproblematisk å være noe annet enn arbeider når man er geordie. Den historiske rammen og prototypiske fremstillingen av geordien er noe lokalbefolkningen er inneforstått med. Det at denne geordie-arbeideren er en nærmest historisk figur blir spesifikt uttrykt av flere i Walker.

Geordien som arbeiderklassesymbol virker ved at enkelte verdier og uttrykk representerer en helhet. Ortner (1973) identifiserer flere typer sentrale symboler eller 'nøkkelsymboler' som hun kaller dem. Geordien som symbol for arbeiderklassen har mange elementer av særlig den typen symboler Ortner identifiserer som 'utdypende symboler'. Slike symboler er med på å skape orden i hverdagen både på et konseptuelt nivå og på et handlingsnivå. Geordien skaper orden ikke bare på regionalt nivå, men også klassenivå ved å trekke frem verdier og uttrykk som er sentrale for begge nivåer. Geordien som symbol forvalter også orden internt i gruppen med sine klare forventninger til hvordan man skal og ikke skal opptre. Det genereres handlinger basert på de uttrykk geordien forvalter. Ofte forsterkes allerede etablerte strukturer. Det skjer i så stor grad at andre sentrale seremonier i folks liv som dåp og bryllup påvirkes. Vanligvis følges reglene som ligger til grunn for hva geordien skal være. Når kriser som Shepherd and Hall jr.-episoden imidlertid oppstår inntre et sosialt drama (Turner 1974) og sosial organisasjon og struktur kommer til syne. Verdisett og regler blir tydelige. Interne skiller i regional identitet blir tydeliggjort blant annet som klasseforskjeller.

Ett av de desidert viktigste aspektene ved å være geordie er det å 'leve og puste fotball'. Det kan derfor også være fruktbart å se på nettopp fotball som et 'summerende symbol' for geordien. Summerende symboler er Ortner's (ibid.) andre hovedform for nøkkelsymboler. Fotball summerer opp, representerer og uttrykker på en kraftfull måte hva det å være geordie betyr for folk. Men fotball, som ifølge mine informanter er arbeiderklassens sport, må på samme måte kunne sees på som summerende symbol for arbeiderklassen, sågar også for det mannlige. Summerende symboler er ofte knyttet til religion og sterke følelser. Og selv om fotball som religion er en noe klisjéfyllt fremstilling, så er det ingen tvil om at fotball bringer sterke følelser på banen. Ritualer, fest og høytider organiseres i forhold til fotballagets terminliste. Enkelte arrangementer forskyves, mens andre får plass nettopp for å hylle fotballen. Til og med forståelsen av hvordan man sorterer og prioriterer sin egen verden kan noen ganger knyttes til fotball. Den lokale presten illustrerer dette med sin historie fra en lokal barneskole, hvor fotball er der troen har sitt bosted.

Når man skal forholde seg til empiriske fakta blir det viktigere å se på symbolenes funksjon heller enn type. Symbolene synes som vist å ha elementer av flere symboltyper i seg. Det at symboler ofte er multivokale (Turner 1967), gjør at forskjellige grupper og forskjellige enkeltmennesker kan lese hvert symbol forskjellig. Jeg er sikker på at mange med middelklassebakgrunn vil protestere heftig over den symbolske koblingen mellom geordiene og arbeiderklassen som presenteres her. Det er nettopp multivokaliteten som gjør at geordien som symbol kan være meningsbærende for flere grupperinger, og dermed vedlikeholde kulturell variasjon. Til tross for dette er det svært sentrale elementer som faktisk gjør det vanskelig å skille geordien fra arbeiderklassen. Dette er særlig tydelig i Irwings presentasjon av geordien, og det kommer like tydelig til uttrykk i en eldre kvinnes kommentar: "*Praktisk talt alle i Newcastle er arbeiderklasse*".

Den regionale identiteten kan ikke fristilles fra den historiske konteksten byen og menneskene er formet i. Geordien vekkes til live gjennom livsstil og historie. Dette gjør at geordien, som symbol, evner å knytte sammen forskjellige elementer fra regionen. Geordien knyttes mye til tradisjon og tradisjonelle kjønnsrollemønstre, samtidig relateres han til den blomstrende industrihistorien som engang preget regionen. Enten det er idéen om hardt fysisk arbeid eller

fantastisk ingeniørkunst, blir geordien en representant for en stolt fortid som trekkes med inn i nåtiden. Man kan gjenkjenne fortiden i nåtiden, samtidig som de holdes fra hverandre. Geordien er derfor også en mye mindre kontroversiell identitet enn hva en klasseidentitet vil være, selv om de i praksis innehar mange av de samme verdiene. En klasseidentitet kan vanskelig presenteres uten politiske elementer. Som symbol for klasse er geordien på mange måter et depolitisert symbol. Klassekampen er sekundær for folk, selv om de er svært klar over forskjellene mellom fattige og rike i eget samfunn.

Kapittel VII 'Innovendthet' - En analytisk tilnærming til kulturell reproduksjon

1 Innledning

I fem kapitler har det å være arbeiderklasse i Walker blitt belyst. Vi har sett hvordan tette sosiale relasjoner reproduseres og hvordan man sanksjonerer hverandre i prosessen med å reprodusere lokal identitet. Vi har sett hvordan forskjellighet og annerledeshet kommer til uttrykk gjennom idéer så vel som gjennom samhandling.

Innledningsvis i oppgaven hevdet jeg at lokalsamfunnet er preget av et innovendtt fokus hvor kategorisering og handlingsmønstre synes å forsterke lav sosial mobilitet. Dette skal vi se nærmere på avslutningsvis i denne avhandlingen, når jeg nå forsøker å belyse kulturell reproduksjon ved å gi en bredere forståelse av de kulturelle mønstrene vi har sett utspille seg i de foregående kapitlene. I dette kapitlet skal vi se hvordan trekk ved en rekke kulturelle mønstre virker sammen og reproduserer en kulturell identitet med fokus innover og klare grenser utover. Det er en tendens til nettopp dette i de funnene vi har sett på til nå. Disse trekkene virker sammen, og resultatet er et innovendtt fokus. Kapitlet vil forklare innovendthet som mønster og begrep og hvordan dette påvirker kulturell reproduksjon. Jeg vil gjøre det gjennom å utforske hvordan begrepet innovendthet vokser ut av empiriske funn. Jeg vil starte med å undersøke innovendthet i forhold til kulturell reproduksjon av 'oss' og 'de andre'. Videre skal vi se hvordan innovendthet har et romlig uttrykk, før vi får se hvordan innovendthet også forsterkes av makrostrukturer. Avslutnings, før vi oppsummerer, skal vi se hva dette gjør med forståelse av endring. Målet med å ta i bruk innovendthet som begrep er å få en bedre forståelse av hvordan kulturell reproduksjon former hva det er å være arbeiderklasse på Newcastles østkant.

2 Innovervendthet som fokus

Ser man forskjellige empiriske funn fra østkanten i sammenheng, ser man at det er tendenser til at idéer og aktiviteter reproduseres innenfor til et lite kulturelt og geografisk område. Det dannes et kulturelt mønster som består av forskjellige elementer (idéer og handlinger) som gjør at folks fokus vendes innover i egen kulturellsetting og mot egen gruppe på en påtagende måte. Vi har sett hvordan folk er overveiende opptatt av å holde seg innenfor rammene av egen gruppe, og hvilke sterke kulturelle og sosiale føringer som påvirker dette. Folk velger i liten grad å rette oppmerksomheten utenfor sin egen gruppe, og når dette gjøres er det tydelig at man da forholder seg til noe som er radikalt forskjellig fra en selv. Folk blir til og forblir i Walker. Livet de lever er svært sentrert rundt det som skjer innenfor østkantens fysiske og sosiale rammer. Dette preger på en grunnleggende måte kulturell reproduksjon. Disse trekkene ved kulturelle mønster som vi skal se nærmere på, virker sammen og skaper det jeg kaller et innovervendt fokus eller innovervendthet.

Innovervendthet kan defineres som summen av en rekke kulturelle mønstre som virker sammen og danner grunnlaget for en kulturell reproduksjon som i all hovedsak retter seg innover i egen kultur. Innovervendthet kommer til uttrykk gjennom reproduksjon av både likhet og annerledeshet. Det er tydelig hvem som er oss-kategorien, samtidig som det også er tydelig at de andre er radikalt forskjellige fra oss. Denne klare fremstillingen av oss og dem får et romlig uttrykk (sosialt, så vel som fysisk), og trekk ved innovervendtheten lar seg således observere.

3 Innovervendthet og oss selv – reproduksjon av likhet

Innovervendthet kjennetegnes av sterk indre identitet, og også av tette, intime relasjoner. I Walker lever man tett på hverandre og sosial aktivitet spilles ut på offentlige arenaer som for eksempel nabolags-puben. Folk kjenner hverandre, og hverandre sine familiers historier og handlingsmønstre godt. Denne intimiteten gjør det mulig til å skape en sterk indre følelse av at man alle er del av samme gruppe. Det er nettopp denne samme intimiteten som skaper rom for strek indre justis. Man har klare idéer om hvordan ting skal være, og man har god oversikt

over hvordan folk opptrer. Det er også denne intimiteten som så tydelig forsterker de andre som radikalt forskjellige fra ens egen gruppe.

Å se på hvem som er den signifikante andre for en gruppe er viktig når man skal finne ut hva som er viktig når en gruppe definerer seg selv. Begrepet 'signifikante andre' ble kjent gjennom Meads arbeid (1934) og er brukt av blant andre Berger og Luckmann (1999) for å forstå primærsosialisering. Berger og Luckmann forklarer at et hvert individ er født inn i en objektiv sosial struktur innenfor hvor han eller hun møter de signifikante andre som leder sosialiseringen. Selvet dannes først og fremst gjennom møter med de såkalt signifikante andre. Gjennom sosialiseringen tilegner man seg en opplevd virkelighet, som Berger og Luckmann hevder folk forstår som en objektiv virkelighet. Denne opplevde virkeligheten blir et filter for persepsjon og grunnlag for et kognitivt mønster.

Relasjonen til den signifikante andre og etter hvert evnen til å abstrahere til den generaliserte andre (evnen til å identifisere seg med samfunnet og ikke kun konkrete individer) handler om å skape og forme kategorien 'oss'. Begrepene viser til den primære referansegruppen som individet speiler seg selv mot. Når den generaliserte andre er etablert som kategori har man en klar idé om hvem ens gruppe er, og man har blitt et effektivt medlem i samfunnet. Man har ifølge Berger og Luckman en subjektiv forståelse av seg selv og verden, men sosialiseringprosessen er vedvarende gjennom hele livet.

Hvem man måler seg selv mot i egen gruppe forteller med andre ord mye. Den generaliserte andre er grupper og kategorier som er en del av dem man ser på som 'oss'. Nettopp i det finmaskede nettet av relasjoner i Walker-området er dette lett synlig. Her kjenner folk hverandre godt, og de kjenner som nevnt hverandres familier gjennom flere ledd, siden mange kun har flyttet noen gater fra der de vokste opp. Man vet mye om hverandre. Man vet også mye om forventningene til hvordan ordentlige folk skal opptre, og dette tar man innover seg i alt fra barneoppdragelse og opptreden på puben og til hvordan man anretter hageflekken sin. Hvem og hva som er sentrale andre i livslange sosialiseringprosesser varierer noe fra kontekst til kontekst. Det kan være gubbene på puben i en situasjon, svigermor eller egen familie i en annen situasjon, venninner og kompiser i en tredje. Men siden mange av disse

relasjonene krysser hverandre i dagliglivet formes forståelsen av hvem man er i flere av dem. Sammen med familien blir nærmiljøet grunnleggende. Det er her hverdagslivet utspiller seg og ut fra dette hverdagslivet formes virkelighetsforståelsen.

Disse særs tette relasjonene mellom folk på østkanten, samt det at så å si all sosialisering foregår innenfor et lite fysisk område, gjøre noe med dannelsen av 'oss'. Likhet formes gjennom generelle prosesser, men de tette relasjonene innen østkantmiljøet gjør at arbeiderklassen som 'oss' får en sterkere plass enn man kan tenke seg at den kunne fått i andre settinger. Det formes en sterk idé og praksis for hvem man er som gruppe siden man stadig kan gå inn og sanksjonere opptreden basert på direkte kontakt og samhandling. Det kan være kvinner i nabolaget som får påpakning av klubbens styre for deres opptreden på klubben. Det kan være sladder på gata og trusselen om et dårlig rykte, noe man vil unngå å ha på seg. Det kan imidlertid også være gode råd og delte opplevelser, og ikke minst repetisjonen av delte opplevelser og handlinger som gjør at man får en forståelse av hvem man er og hvordan man har det på østkanten. Søndager hvor kvinner samles og lager middag og menn går på puben, prioriteringen mellom bingo og fotball, hvem som sitter hvor i puben eller hvilke deler av sentrum man oppsøker når man er ute er alle eksempler på handlinger som repeteres og former hvem man er og hvordan livet vanligvis leves i Walker. Man vet godt hvilke forventninger som finnes i Walker. Dette gjør at det skapes og reproduseres kulturelle mønstre som er en del av en opplevd objektiv virkelighet og derfor vanskelig å utfordre. Dette betyr ikke at alle er like. Det er svært mye forskjellighet i Walker og på østkanten, men det er stort sett en delt forståelse av at man er medlemmer av en og samme gruppe. Det betyr ikke at man ikke forstår og forholder seg til andre grupper enn nabolaget, men disse forstås som noe annet: De er ikke bare forskjellige, de er radikalt annerledes.

4 Innovervendthet og de andre – reproduksjon av annerledeshet

Identitet formes selvfølgelig ikke bare i møte med sine egne. Barth (1969) viser hvordan identitet skapes gjennom interaksjon mellom grupper. Forståelsen av de andre blir relevant gjennom møter mellom egen gruppe og de andre. Forståelsen av hvem man selv er tydeliggjøres på denne måten i møtet med de andre.

I Walker hvor man har relativt liten direkte samhandling med de andre, og hvor forståelsen av de andre ligger der som et bakteppe, blir en slik gruppeidentitet først og fremst spilt tydelig ut i forhold til regional identitet. Dette kommer blant annet til uttrykk gjennom fotball.

Arbeiderklasseidentitet og annerledeshet kommer ikke til uttrykk gjennom politiske symboler som faner og slagord slik klasseidentitet har blitt spilt ut tidligere av for eksempel venstreradikale bevegelser og fagbevegelsen. Geordiene spiller ut sin regionale identitet, som vi har sett i høy grad reproducerer arbeiderklasseidentitet, gjennom flagg, sanger og seremonier knyttet til fotball. Arbeiderklasseidentiteten er sterk, nettopp fordi den er så implisitt. Dette at det ikke finner sted så mange møter med andre grupper gjør at behovet for eksplisitt å spille ut klasseidentitet blir mindre.

Hva skiller de radikalt annerledes fra de man definerer seg som forskjellige fra, men som man fremdeles ser på som en del av ens egen gruppe? Til forskjell fra en mulig underklasse, snyltere og bråkmakere i nabolaget så er de andre forstått som radikalt forskjellige fra en selv. Som vi har sett hører snylteren Frankie hjemme i nabolaget, han er noens sønn og kompis. Han følger bare ikke det forventede handlingsmønsteret til en ordentlig arbeiderklassemann. Det samme gjelder paret som drikker opp pengene til begravelsen og de gjerrige kvinnene i historien om bruden. De opptre mer eller mindre på tvers av akseptabel arbeiderklasseopptreden og de sanksjoneres i forhold til det. Dette er venner, naboer og bekjente, og de er fremdeles en del av nærmiljøet og 'oss'.

Som vist i forrige kapittel utdefineres derimot Shepherd og Hall jr. fra gruppen geordie. De gjøres eksplisitt til grådige middelklassefolk når man diskuterer og forklarer episoden avisen "News of the World" referer til. Folk benytter anledningen til å reproducere stereotypier om middelklassefolk, som samtidig reproducerer arbeiderklassens fortrefelighet. Folk forteller at

det Shepherd og Hall jr. har gjort kunne ikke vanlige folk ha gjort. Deres handlinger forklares som typisk middelklasse, og bidrar til reproduksjonen av stereotypisk annerledeshet.

Opptreden som innad i arbeiderklassen er forkastelig kan også skape stereotypier, men jo tettere relasjonene er, jo bredere bilde har man av folk og deres handlinger når man analyserer eget nabolag og de hendelsene som finner sted. Derfor blir ikke Bob og Eileen sett på som snyltere i nabolaget, selv om de er trygdet. Folk vet at de har jobbet tidligere, at Bob er syk og at Eileen har mange unger å ta seg av. Det, sammen med en anstendig oppførsel, gjør at de ikke utdefineres. Man har et bredt register av opplysninger å spille på og kan være mer fleksibel i forhold til å definere folk inn og ut av kategorier. Dette er da også en måte å evaluere og vurdere på som gjør at byråkratiets logikk fremstår som fjern og dermed radikalt annerledes (som vist i kapittel fem). Byråkratiet krever at ting skal defineres i tråd med lover og regelverk, ikke basert på individuelt skjønn og forklaringer.

Det synes som man har en tendens til å i mye større grad reproducere negative fremstillinger om de andre som trekk ved hele grupper, enn hva man gjør med negative trekk innen egen gruppe. Negative trekk i egen gruppe blir, som vist i kapittel fire, koblet til individet. Derimot, og dette er et fascinerende trekk ved arbeiderklassemiljøet, dersom folk møter noen de liker fra en annen gruppe er de villig til å kaste annerledeshet på båten og inkludere bønder så vel som akademikere og andre typiske middelklassefolk i sin egen gruppe, vel å merke hvis disse folkene handler i tråd med grunnleggene arbeiderklasseverdier. Trivelige folk, med beina godt plassert på bakken, som tar en øl og ikke snobber og viser seg fram, er alltid velkomne. Dette gir en interessant dynamikk som folk benytter når de skal forholde seg til annerledeshet. Man kan alltid gjøre individuelle unntak og inkludere i egen gruppe de man liker blant de som er radikalt annerledes, uten å rukke ved den stereotypiske fremstillingen som bekrefter radikalt annerledeshet generelt.

5 Innovervendthetens romlige uttrykk

Innovervendtheten kommer til uttrykk gjennom sosiale og fysiske rom. Vi har flere ganger sett hvordan sosialt og fysisk rom er sammenfallende. Østkanten kan generelt sees på som et enhetlig rom, både fysisk og sosialt, selv om østkanten er et sted med stor indre variasjon, blant annet med mer mobile grupperinger i rikere deler. Nettopp fokuset på stor indre variasjon kan forklares av at det er de interne kategoriene i egen gruppe som er mest relevante i folks hverdagsliv. Dermed blir også interne variasjoner i rom så tydelige. Vi ser at intimiteten i sosiale relasjoner man finner på østkanten befester seg i så vel fysiske som sosiale rom, rom som på mange måter er lukket. Ser man på rom som et uttrykk for innovervendthet kan man dermed bedre forstå hvorfor folk forblir i den situasjonen de er i, og dermed på et generelt nivå si noe om kulturell reproduksjon.

Bourdieu (1984 og 1995) viser hvordan rom er et viktig begrep for å forstå forskjellighet og mangel på mobilitet. Forskjellighet er ifølge Bourdieu (1995) definert av sosial avstand og sosiale relasjoner som identifiserer denne forskjelligheten. Det er slike relasjoner som knyttes til forståelsen av sosiale klasser og sosiale lag. Bourdieu har fokus på sosialt rom. Fysisk rom blir interessant fordi sosialt rom består av sett av relasjoner som manifesteres i fysisk rom. Dette skjer gjennom et definert fordelingssystem av aktører og ressurser. Det er dette som gjør at vi ved å gå inn på den lokale puben, i et lokalt hushold eller hvilken som helst annen relevant arena faktisk kan observere og identifisere sosiale relasjoner, og gjennom disse, samfunnets sosiale strukturer. Relasjoner knyttet til kjønn blir tydelige i det menn og kvinner utøver handlinger, slik vi så i kapittel tre: Hvordan de plasserer seg og hva de gjør og ikke gjør.

Min interesse her er imidlertid sentrert rundt hvordan rom holder enkelte innenfor eller utenfor sosiale kategorier, og hvordan annerledeshet bevares i reproduksjonen av forskjellige sosiale rom. For å forstå slike prosesser benytter Bourdieu seg blant annet av begrepet habitus. Habitus er et sett av tillærte disposisjoner (nærmest å forstå som vaner) og de blir både sentrale i formingen av sosiale strukturer og praksiser, så vel som at disposisjoner formes av strukturer (Bourdieu 1995). Siden man, som vi har sett, benytter den signifikante andre til å speile seg i forhold til, vil samfunnets forskjellige sosiale lag eller klasser utvikle

forskjellige former for habitus (eksempelvis en klassehabitus), det vil si forskjellige sett med disposisjoner for hvordan man tenker og handler innenfor en sosial gruppe. Denne klassehabitusen kommer altså til uttrykk i hvordan man opptrer til hverdags og hvordan man fremstiller sin egen hverdag og sin plass i en større orden, og selv om hver historie og handling er unik, så deler folk i høy grad forståelsen av hva for eksempel arbeiderklasse på østkanten er.

Siden mange på østkanten er hverandres referansegruppe har de utviklet en slik delt habitus. Dette illustreres med de beskrivende og handlingsorienterte modellene som forvaltes av tette og gjennomsiktige relasjoner. Det illustreres enda tydeligere av de klare forventningene til hvordan menn og kvinner skal opptre og ikke opptre for eksempel på puben. Hvem drikker hva, av hvilke typer glass, og hvem sitter hvor i lokalet? I forhold til hvem som sitter hvor får sosiale strukturer og verdier et tydelig romlig uttrykk.

Det er lite bevegelse fysisk så vel som sosialt ut fra denne bydelen. For åtteåringen Linda er det en lang og spennende tur å ta bussen inn til museene i sentrum av Newcastle. Det til tross for at bussturen kun tar sju-åtte minutter. Å bevege seg fysisk mellom deler av byen er en sjeldenhet og det å gå på museum en enda større sjeldenhet. Det er flere ting som virker inn. Man snakker om at det er kostnader knyttet til buss og billetter, og at det er vanskelig å finne midler til dette i en stram økonomi. I tillegg til de økonomiske hindrene for mobilitet er museumsturen en liten klassereise. Å besøke et museum har ingen plass i hva familier på østkanten gjør sammen på en søndag. Eileen illustrer det med å forklare at museum er noe hun har vært på mens hun gikk på skolen. Noe som illustrerer det kulturelle hindret er at det også er sjelden Eileen og Bob tar med Linda til biblioteket, selv om jenta er svært glad i å lese. Biblioteket ligger i bydelen og i gangavstand fra hjemmet, og tilbudet er gratis. Det er heller ikke ofte de finner tid til at datteren kan lese høyt for dem, selv om dette er noe Linda stadig maser om. Her er med andre ord verken økonomi eller fysisk avstand et hinder. Hva man opplever det som verdt å bruke tid på blir imidlertid sentralt. Klassereisen er en reise først og fremst i sosialt rom. Selv det som kan gjøres hjemme og gratis finner ingen plass: Spørsmål om høytlesning og bibliotek oppleves sort sett først og fremst som mas av Eileen og Bob.

Det at folk beveger seg utenfor Walker-området skjer sjelden, og når det skjer er det ofte knyttet til festligheter. Selv om man da beveger seg i fysisk rom er bevegelsen ikke nødvendigvis så stor i sosialt rom. Unge mennesker fra østkanten som drar til byen for å drikke drar stort sett i grupper og til de samme stedene. Her treffer de ungdommer med lik bakgrunn fra andre deler av byen. Noen pubområder er som vist regnet for røffere, og her møtes man oftest. Andre deler er regnet som mer snobbete, og her har mange ikke råd til å gå. Ytterligere noen puber er regnet som studentpuber, og mange velger å holde seg unna disse selv om de er rimelige. Reiser man ut til kysten, så reiser man sjelden for å bade, gå tur langs stranden eller for å besøke forblåste slott. Man drar ut på de fridagene som legges til mandag⁶² og fester på pubene på dagtid, før man drar inn til sin lokale pub på kvelden. Det er en rekke ting man ikke gjør og gjør, og det er en rekke steder man drar og ikke drar, og på denne måten reproduseres arbeiderklassekulturen innen faste rammer. Mye av dette er knyttet til økonomi, men det er ikke minst knyttet til kultur. Det er sånn man lever livet her. Slik brudd på forventet adferd sanksjoneres ikke alltid strengt, men man får ei heller applaus hvis man forklarer at man har vært ute ved kysten for å se på et slott eller i sentrum for å gå på museum og kafé. Det er i bestefall merkverdig for mange, og noen ganger ses det på som sløsing av tid og penger. Så skjer det da heller sjelden. Som vist i kapittel to forklarer en kvinne hvordan hennes familie synes ferie i utlandet er sløsing. Hennes familie drar ikke engang til kysten.

6 Reproduksjon av innovervendhet gjennom motstand

Sosialt rom slik Bourdieue forstår det bør sees i sammenheng med et annet av Bourdieus begreper: Kapital. Kapital kan lettest forstås som ressurser. Bourdieue (1984) viser oss hvordan sosiale klasser vedlikeholder forskjeller gjennom sosialt rom og klassehabitus. Han illustrerer dette med hvordan høyere utdanning har blitt tilgjengelig for flere i samfunnet. Dette har ikke nødvendigvis ført til økt mobilitet. I stedet har høy utdanning blitt vanlig. Det som blir vanlig fører ikke lenger til integrering i høyere sosiale klasser. Utdannelse, som tidligere hadde høy status, mister verdi. Eksklusivitet ved en sosial klasse opprettholdes ved at medlemmene finner noe nytt å verdsette og strebe etter, noe som ikke alle kan skaffe seg. Nye uttrykk for kapital trer frem. Et av Bourdieus mål med å benytte rom for å forklare samfunnet er at det

---

⁶² Bank Holidays er fridager som legges til mandager. Enkelte andre bank holidays faller naturlig alltid på mandag. For eksempel legges alltid Mayday til første mandag i mai, heller enn at man har fri 1. mai.

hjelper til å forklare forskjeller i kapital. Vi har sett hvordan forskjell i ressurser, sett i forhold til andre samfunnslag, er en realitet for folk på østkanten. Bourdieu deler inn samfunnet etter kulturell og økonomisk kapital, og dette får romlige uttrykk. Lignende prosesser skjer også internt blant arbeiderklassens folk, slik jeg har vist blant annet i kapittel to. Vi har også sett hvordan folk i arbeiderklassen vektlegger egne ressurser, ressurser som blir en ekstra dimensjon ved kapital, nemlig dette med at de er de vennlige og at det er de som behersker humor. I tillegg til humor og vennlighet er det å kunne gjøre et godt hardt fysisk dagsverk en ferdighet og ressurs man tillegger egen gruppe. Dette kan sees på som sosial kapital som brukes til å opprettholde egen verdi og eget selvbilde for gruppen. Med denne sosiale kapitalen skaper ikke bare grenser mellom sosiale klasser rangert langs en hierarkisk skala. Det skapes også orden internt. Sosial kapital virker på denne måten sammen med andre kapitalformer for å definere hvem som er utenfor og integrerer de som er innenfor. For å forstå disse mekanismene kan det være interessant å trekke på teori knyttet til motstand.

Gjennom å spille ut motstand overfor andre sosiale klasser, fornektet arbeiderklassefolk de andre klassenes verdier. Hvordan påvirker dette deres egen situasjon? La oss se på Willis (1993) sin analyse av arbeiderklassegutter og deres verden. Willis introduserer to begrep for å analysere arbeiderklassekonteksten guttene han fulgte kommer fra: Gjennomskuelse (penetration) og begrensning (limitation).⁶³ Med disse to begrepene forsøker Willis å utforske hvordan ungdommer forstår de grunnleggende samfunnsforholdene de lever under og deres egen plass i samfunnet (gjennomskuelen), men også hvordan en dominerende kultur nekter sine medlemmer å diskutere og sette spørsmål ved nettopp disse grunnleggende samfunnsforholdene (begrensning). Når begrensning og gjennomskuelse virker sammen får man en delvis gjennomskuelse av kulturen. Willis hevder at arbeiderklassen er den eneste sosiale klassen som bare trenger gjennomskuelen. Dette fordi de allerede har tapt når det kommer til å skaffe seg de beste jobbene og de er klar over at de allerede har tapt. De opprettholder dermed strukturene uten begrensningens tilsløring.

Guttene i Willis sitt arbeid ser at i den virkeligheten de skal inn i er det lite behov for det man lærer på skolen. Fra deres ståsted har de tapt i utgangspunktet. Derfor velger de å ikke ta del i

---

⁶³ Min oversettelse av begrepsparet.

det spillet. De har sin virkelighet utenfor skolehverdagen, hvor erfaringer med damer, øl og sprit er det som er verd å strebe etter. Slik er også hverdagen for svært mange av de som dropper ut av skolen, arbeidsledige og lavtlønnede på østkanten i Newcastle. Og det er en slik gjennomskuelse av samfunnsforholdene folk uttrykker når de snakker om å føle seg fanget.

Willis hevder at guttene ser meningsløsheten i egne standardiserte jobber, at de har innsikt i maktrelasjoner, og at de på dette grunnlaget benytter mulighetene som byr seg til å hefte arbeidet. Videre arbeider de for å tjene penger, og dermed ha mulighet til å gjøre andre ting. Det er disse andre tingene som først og fremst skaper mening i hverdagen.

Mening skapes nok til en viss grad i jobbsammenheng i Walker, i den grad man har en jobb å gå til. Det har vi sett gjennom de foregående kapitlene. For å skape mening understreker folk på østkanten imidlertid også ferdigheter og egenskaper som humor og vennlighet på den ene siden og evnen til praktisk arbeid på den andre. Disse egenskapene og ferdighetene bruker de til å definere seg selv og sette seg selv over det de selv ser på som middel- og overklassen. Dette er som nevnt sosial kapital som ligger til arbeiderklassen. Vi har sett, særlig i kapittel fire og seks, hvordan dette kommer til uttrykk. Folk vet at de er fattige. For å holde på sin selvrespekt har de identifisert kvalitative trekk ved sin egen gruppe. *”Vi kan le av dem, men de kan ikke le av oss”*. *”Vi er mye vennligere her enn i Gosforth”*. *”Det er triveligere på en arbeiderklassepub, enn på puben sjefene går på”*. Vennlighet og humor trekkes frem som særegne ferdigheter ved arbeiderklassen, mangel på sådan som et trekk ved middelklassen. Og selv om alle anerkjenner at det er forskjell på folk og at det er mange trivelige folk i middelklassen, så brukes denne egenskapen til å underbygge ens egen styrke og til dels fortrefelighet som gruppe.

Å kunne utføre praktisk arbeid er høyt verdsatt. Dette er sett på som en ferdighet arbeiderklassen har og som høyere sosiale klasser mangler. Et resultat av denne verdsettingen er at skole og utdanning ikke sees på som den eneste verdifulle retning barn kan velge. Verdien av å ha gått i lære og arbeidet seg opp står høyt. Dette er også tydelig når man vurderer hverandre innen arbeiderklassen. Vi har sett Robbie gjøre narr av sin bror Brian som ikke er håndverker, men som gjør kontorarbeid.

Hva skjer når disse to formene for ressurser spilles ut? Det å le av de andre kan sees på en form for motstand, slik man ser hos Bakhtin (1984) hvor humor brukes til å dra toppen av samfunnet ned. Men slike handlinger kan også forstås som en alltid tilstedeværende motstand som den Scott (1985) snakker om, men som kanskje fungerer mer som et utløp for frustrasjon enn noe som vil bidra til endring (Scott 1990). En tredje mulighet er å se på arbeiderklassefolks handlinger i lys av deres frihet på bunnen av samfunnet, og at denne friheten først og fremst bidrar til at de selv påfører seg avhengighet til de over seg. Med andre ord en aktiv underkastelse a la Veyne (i Krohn-Hansen 1993). Veynes idéer er ikke så ulike de vi finner i arbeidet til Willis (1993). Guttene der fratar seg selv muligheten til å bedre sin egen situasjon gjennom skolesystemet. De har gjennomskuet denne strukturen og del tar derfor ikke. I det som gir mening for disse guttene er det ikke rom for teoretiske utfordringer. For disse guttene, som for storparten av mine informanter, er det praktisk kunnskap og blant annet humor som er etterspurte og feirede ferdigheter og egenskaper i samfunnet. Resultatet blir altså en form for uintensjonell motstand. Når folk i Walker ler av for eksempel politikere er det motstand i den forstand at arbeiderklassen trenger denne distansen og motstanden for å bygge egen respekt og skape egenverdi.

Samtidig setter samfunnsklassene over arbeiderklassen grenser ved å bygge egen eksklusivitet. I forhold til dette er folk i Walker like mye spilt ut over sidelinjen som guttene i Willis sin studie. Det er liten grunn til å følge regler satt opp i samfunnet når man føler man taper uansett, og vi har sett hvordan disse opplevelsene arter seg i praksis blant annet i møtet med byråkratiske institusjoner. Denne prosessen kan sees på som selvstigmatiserende. Folk er imidlertid også, som Bourdieu viser, produkt av eget samfunn og sosiale grupper, og individuelle handlinger begrenses av det.

Det er selvfølgelig mange på østkanten som ønsker å klatre sosialt og som gjør det. De som faktisk klatrer forblir sjelden i bydelen. Gamle Rose sin datter og datterens ektefelle, begge fra Walker, har for eksempel flyttet ut og til et bedre område. De tok selv utdanning, og ungene deres er universitetsstudenter. En del andre vellykkede avkom har tatt de samme skrittene vekk fra Walker-området gjennom jobb og utdanning. En Walkerfødt ung mann med

jobb i kommunen blir trukket frem som et eksempel på lokale ressurssterke unge. Som de andre bor han ikke lenger i Walker. Andy, som må betegnes som relativt ressurssterk og vellykket, bare venter på å få flyttet. Når han får solgt huset han eier i en litt bedre del av Walker, bærer det langt utenfor bydelen. Det som skiller disse fra mange andre er dog at de ikke bare ønsker et annet liv, men de tror også på at det er mulig. De er i utgangspunktet ressurssterke unge folk fra relativt ressurssterke familier. De gir seg selv tilgang til ressurser andre fortrenger. Gjennom å nekte seg selv tilgang til arenaer som kunne gitt forbedringer mister man tilgang på makt. Folk taper. Dette er identifisert av lokale myndigheter og forskjellige organisasjoner, og som vi har sett i kapittel fire drives en rekke prosjekter på østkanten for å hjelpe folk til å håndtere sin egen hverdag bedre.

Sosiokulturelle uttrykk kan virke kulturelt bevarende i den forstand at folk har vaner og kroppslige praksiser det er vanskelig å bryte med, noe som får folk til å gjenta sosiale handlinger. Det er gjennom å repetere vaner man reproducerer de kulturelle mønstrene som tilsammen gir et innovervendt fokus. På samme måte finner man seg selv ute av stand til å gripe mulighetene. Egne verdier og vaner reproduseres i disse prosessene, men mens man bevarer egen gruppe vedlikeholdes samtidig klassesystemet. Vil man komme seg opp må man flytte ut av det sosiale så vel som det fysiske rommet østkanten forvalter.

7 Makrostrukturer som forsterker innovervendtheten

Vi skal nå se hvordan denne innovervendtheten forsterkes av makrostrukturelle tendenser i samfunnet. Det er lett å se hvordan makrostrukturer virker inn på østkanten. Vi har flere ganger sett hvordan den økonomiske situasjonen påvirker hverdagslivet til folk. Dette er særlig tydelig i forhold til arbeidsledighet, mangel på muligheter til å komme seg inn på arbeidsmarkedet og generasjoner uten arbeid, avhengighet av trygder og endringer i praksiser knyttet til kjønn. Kjønnforskjeller reproduseres, men endres også gjennom at mange av de nye jobbene kommer innen kundesenterbransjen og lettere industri, og disse bransjene sysselsetter særlig kvinner. Selv om dette på mange måter er tradisjonelle kvinneyrker, og menn forblir ledige, så fører det til endringer ved at kvinner mange steder blir den reelle hovedforsørgeren i familien (Wheelock 1990). Generelt synes imidlertid flere makrostrukturer

per i dag å bidra til at den opplevde fattigdommen reproducerer av folk østkanten. Selv om politiske grep gjøres, synes de ikke ennå å ha vist resultater som rokker ved dette. Dermed styrker også makrostrukturer det innovervendte fokuset.

Fløgstad (1988) påpeker at selv om folks arbeid har vært en av de viktigste bærere av kreativ aktivitet etter fremveksten av den protestantiske væremåten og kapitalistisk produksjon, så har det skjedd en radikal ideologisk endring fra fokus på produksjon til reproduksjon. Han illustrerer dette med å vise hvordan et gammelt industriverk som Aker Mekaniske i Oslo har blitt et sted man går ut, spiser og handler og hvor man finner dyre leiligheter (Aker Brygge). Akkurat de samme endringene har funnet sted på Newcastle's Quayside. Quayside var sentrum for shippingaktiviteter den gangen Newcastle var på høyden i shippingæraen. Området i hjertet av byen og ved elven Tyne lå deretter brakk i flere tiår. I dag huser området flott arkitektur, sentrale institusjoner og leiligheter, og er et av de tre mest sentrale områdene for Newcastle's natteliv. Det er også uten tvil det dyreste. Folk flest fra østkanten er tydelige på at de ikke, eller i det minste svært sjelden, har råd til å gå ut her. Fløgstad kaller dette en endring fra industriell kultur til kulturell industri. Han hevder at fritid overtar for arbeid som ideologisk fokuspunkt siden samfunns viktig arbeid opptar mindre og mindre plass og tid.

Denne manifesteringen av skiftet fra industriell kultur til kulturell industri har ikke funnet sted i Walker eller østkanten forøvrig. Gamle kraner og nedlagte verk står fremdeles her som symboler på gammel storhetstid, den gang da arbeid fortsatt var en eksplisitt kjerneverdi. På en måte har ikke østkanten helt trått inn i, eller kanskje tatt inn over seg den kulturelle industrien. Man kan hevde at det ikke har vært en slik ideologisk endring i forhold til arbeid her. Selv om arbeid i stor grad er fraværende og fritid er svært sentral, særlig for menn, så synes ikke arbeid å ha mistet sin fundamentale verdi. Det preger hvordan man kategoriserer internt i arbeiderklassen, det er sentralt i kjønnsidentitet, og det å kunne jobbe hardt er en fortsatt verdsett egenskap i arbeiderklassen. Det er heller ikke noe som står klart til å erstatte arbeidets verdi på østkanten, slik som man har sett i den kulturelle bølgen Fløgstad beskriver. Mangel på jobber synes faktisk bare å gjøre arbeid mer sentralt, siden mangel på jobb og mangel på kontanter blir en del av fattigdomsopplevelsen. Endringen fra industriell kultur til

kulturell industri bidrar også til enda større avstand mellom folk på østkanten og andre steder siden verdien praktisk arbeid tillegges andre steder synes å ha sunket kraftig.

8 Endringspotensialet

Folk i Walker ser hvordan kulturelle trekk ved egen hverdag og makrostrukturelle forhold virker sammen. De har den samme evnen som Willis sine gutter til å gjennomskue de prosessene som virker, og de møter det samme problemet med å fri seg fra disse strukturene og prosessene. De makrostrukturelle rammene oppleves blant annet som begrensende for folk. Innovative handlinger på østkanten syns stort sett ikke å ha til hensikt å endre, men heller å tilpasse seg dette rammeverket eller sjonglere på mer eller mindre innenfor rammeverket.

Den daglige stille protesten mot systemet er derfor en protest mot både et strukturelt system og den gruppen man ser på som representanter for dette systemet, en gruppe de har lite å gjøre med. Mange har vanskelig for å skille deler av den sosiale gruppen de ser på som øvre middelklasse med politikere og maktmennesker og de strukturelle rammebetingelsene disse menneskene tilsynelatende forvalter. Dette resulterer i at man gir politikerne skylden for den situasjonen man er i. Som vi har sett uttrykker mange tydelig at de føler seg fanget.

Hvor forstår man så at endring kommer fra, hvis man ikke ser noen mulighet til selv å endre sin livssituasjon? Opplevelsen av å være fanget er noe som ofte sees på som styrt utenfra. Endring forklares gjerne med ytre faktorer som det å vinne i lotto eller politiske endringer. Også ekstreme, nasjonalistiske forklaringer, plukket opp fra aviser som The Sun's, som at Tyskland styrer det hele, sirkulerer. Og selv om man ser at enkeltindivider kan endre sine liv, så er det få som tror at de selv kan gjøre store endringer i eget liv. Enda færre, om noen, ser muligheter for å endre de strukturelle rammene. Det man selv gjør blir i stor grad tilpassning

Samtidig er folk som vist svært konvensjonsdrevne. Kanskje har denne måten å se på endring noe med at innovative krefter i lokalsamfunnet flytter ut? En gang fantes det kino og revyscene som satte opp store forestillinger i Walker. Betty og ektemannen deltok. Men deres barn, som kunne hatt interesse av å utvikle lokalmiljøet videre, har flyttet ut. Nå har i stedet

mer eller mindre offentlige institusjoner rykket inn for å ta tak i enkeltindividenes initiativ. Og dette arbeidet bærer noen frukter, men om fruktene vil forbli på østkanten vites ikke. Per i dag synes det innovervendte fokuset å være den dominerende tendensen. Det fører til reproduksjon innenfor tydelig gitte rammer. Endringsvilje er det kulturelt sett ikke lagt til rette for.

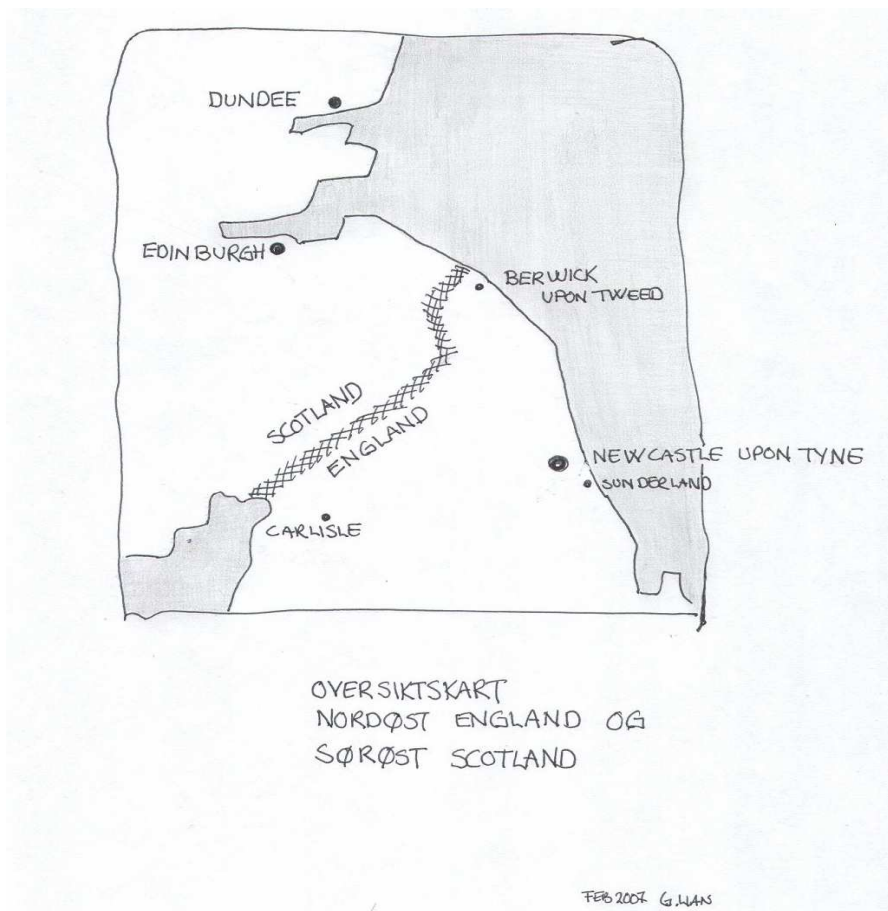
9 Avslutningsord

I denne oppgaven har vi sett hvordan arbeiderklasseidentitet vedlikeholdes i nærmiljøet i bydelen Walker. Et finmasket klassifikasjonssystem kommer tilsyne gjennom lokal forhandling av identitet. Vi har imidlertid også sett at så vel som å formes gjennom indre dynamikk så formes arbeiderklasseidentitet i møtet med de som oppleves som radikalt forskjellige. Samtidig har vi sett hvordan det er lite kontakt med de som er utenfor østkantenes grenser, kulturelt, så vel som fysisk. Trekk ved flere kulturelle mønstre virker sammen og forsterker dette funnet. En svært tydelig oss-gruppe, med sterk indre sosialisering og som distanserer seg fra de andre, danner utgangspunktet for at disse kulturelle mønstrene trer frem. Tilsammen er tendensen så sterk at det er fruktbart å snakke om et innovervendt fokus. Innovervendtheten forsterkes av makrostrukturelle tendenser i samfunnet. Denne måten å fokusere innover på preger måten arbeiderklasseidentitet vedlikeholdes på og den preger folk evne til å forholde seg til endring. Endring synes vanskelig i en slik kontekst, ikke minst fordi troen på endring ikke synes å være en del av det virkelighetsbildet man forholder seg til. Folk refererer en opplevelse av å være fanget innenfor gitte rammer. Tross det leves livet etter beste evne. Målet er å få endene til å møtes og å sørge for at ungene har det bra.

Vedlegg

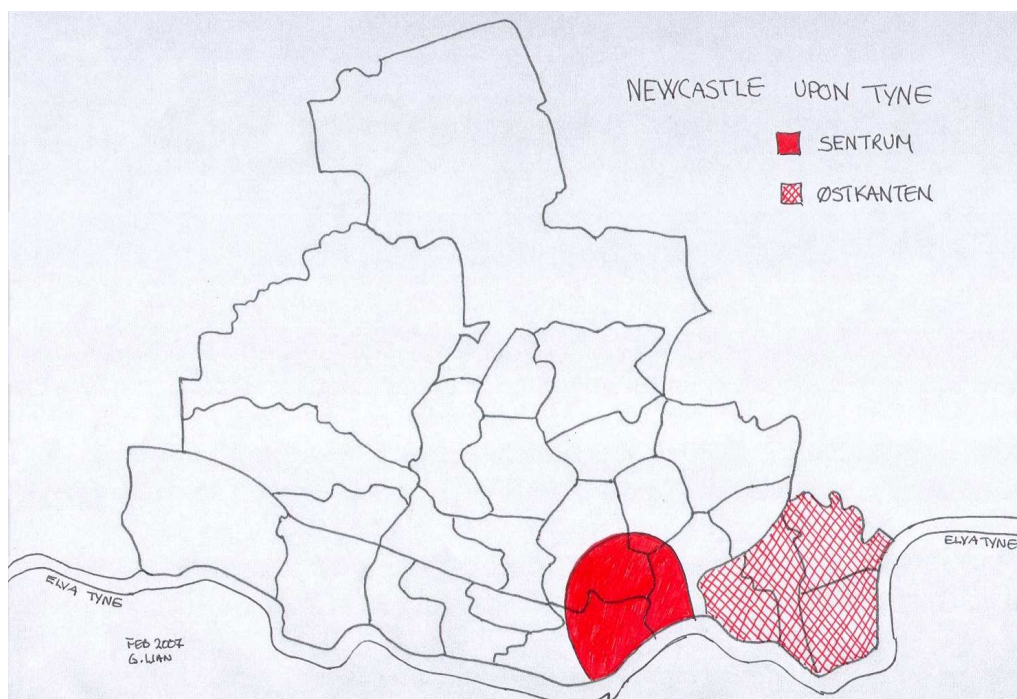
Vedlegg nr. 1

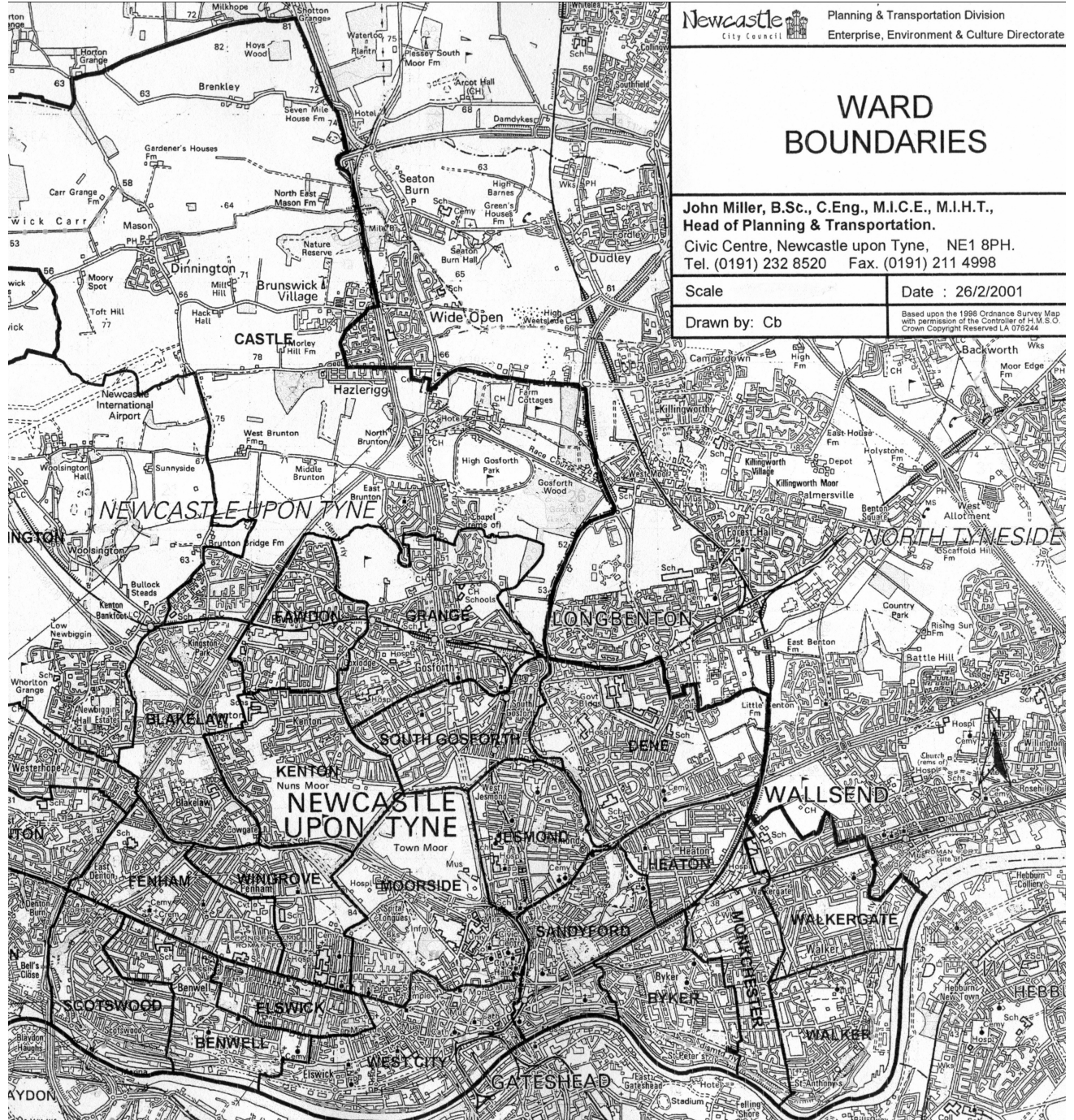
Kart over Nordøst-England

Vedlegg nr. 2

Kart over Newcastle upon Tyne

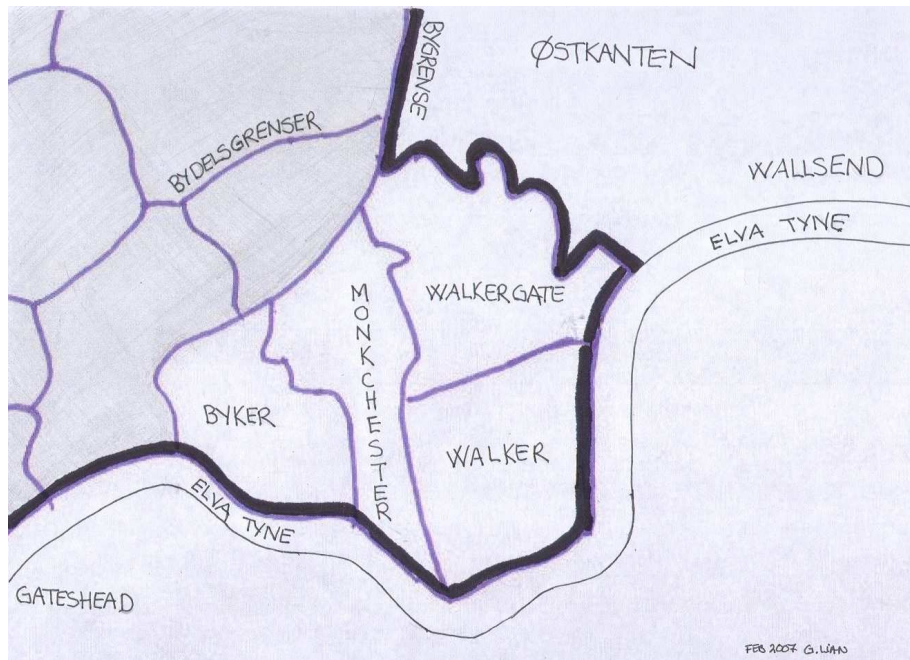

⁶⁴ Ward Boundaries (Newcastle upon Tyne), Planning and Transportation Division, Newcastle City Council, 26. februar 2001.

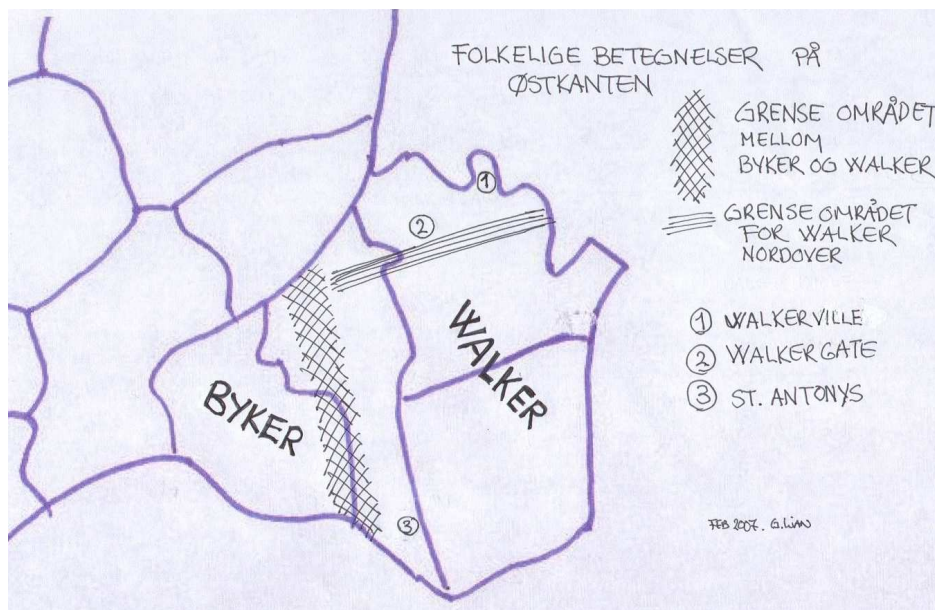
Vedlegg nr. 4

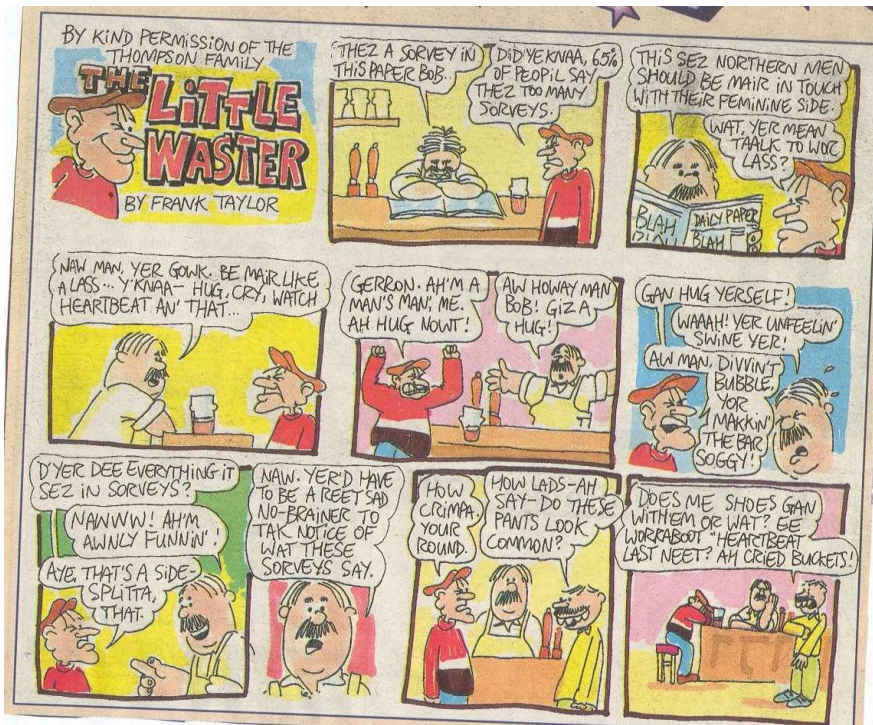
Kart over østkanten

Vedlegg nr. 5

Kart over folkelige grenser på østkanten

Vedlegg nr. 9

Bilder fra Newcastle upon Tyne

Folk på østkanten

Fra sentrum i Newcastle upon Tyne

Boligområder på østkanten

Bibliografi

Anderson, Benedict. 1983 *Imagined Communities. An Inquiry Into the Origins and Spread of Nationalism*. Verso, Lonsdon

Appadurai, Arjun. 1986 "Theory in Anthropology: Centre or Periphery?" *Comparative Studies in Society and History*, vol. 28 (2): 356-361

Appadurai, Arjun. 1988 "Putting Hierarchy in Its Place". *Cultural Anthropology*, vol. 3 (1): 36-49.

Ardagh, John. 1979 *A Tale of Five Cities - Life in Provincial Europe Today*, Secker & Warburg, London.

Bakhtin, Mikhail. 1984 *Rabelais and His World*, Indiana University Press, Bloomington.

Barth, Fredrik. 1969 *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Red. Barth, Universitetsforlaget, Oslo.

Berger, Peter & **Luckmann** Thomas. 1999 *Den samfundsskabte virkelighet – En videnssociologisk afhandling*, Nørhaven A/S, Viborg. Først publiser i USA i 1966.

Bloch, Maurice. 1983 "Marxism and Anthropology" i *Marx and Engels on Anthropology*, Clarendon Press, Oxford.

Bourdieu, Pierre. 1984 *Distinction – A Social Critique of the Judgement of Taste*, Routledge & Kegan Paul Ltd, London. Original tittel: *La Distinction. Critique social du jugement*. Først publiser 1979, Les Éditins de Minuit, Paris.

Bourdieu, Pierre. 1995 "Physical Space, Social Space and Habitus". Vilhelm Aubert Memorial Lecture 1995, Department for Sociology and social geography, University of Oslo.

Døving, Runar. 2002 *Mat som totalt sosialt fenomen : Noen eksempler med utgangspunkt i Torsvik*. Avhandling for dr.polit.-graden, Univeristetet i Bergen.

Foucault, Michel. 1991 "Governmentality" i *The Foucault Effect – Studies in Governmentality*. Red: Burchell, Gordon og Miller, Harvester Wheatsheaf, London.

Fløgstad, Kjartan. 1988 *Tyrannosaurus text*, Samlaget, Oslo

Geertz, Clifford. 1973 *The Interpretation of Cultures*, Fontana Press, London. Først publiser av Basic Books, New York.

Geertz, Clifford. 1983 *Local Knowledge*, Basic Books, New York.

- Goffman**, Erving. 1992 *Vårt rollespill til daglig. En studie i hverdagslivets dramatik*, Pax. Oslo
- Hannerz**, Ulf. 1980 *Exploring the City: Inquiries Towards an Urban Anthropology*. Colombia University Press, New York.
- Hannerz**, Ulf. 1969 *Soulside: Inquiries into Ghetto Culture and Community*, Columbia university Press, New York.
- Harrison**, Sue og **Yardley**, Dennis. 1990 *Byker*, Published by Newcastle upon Tyne City Libraries and Art, Newcastle.
- Hognestad**, Hans Kristian. 1995 *The Jambo Experience. Identity, meaning and social practice among supporters of Heart of Midlothian Football Club*. Hovedoppgave i sosialantropologi, Universitetet i Oslo.
- Hollands**, Robert G. 1995 *Friday Night, Saturday Night - Youth cultural Identification in the Post-Industrial City*. Publisert av The Department of Social Policy, Newcastle.
- Holy**, Ladislav og **Stuchlik**, Milan. 1981 *The Structure of Folk Models*, Academic Press, San Diego.
- Irwin**, Dick. 1988 *100 Geordie Jokes*. Butler Publishing, Northumberland, England. Først publisert av Frank Graham (1988).
- Konttinen**, Sirkka-Liisa. 1985 *Byker*, Bloodaxe Books Ltd i samarbeid med The Bookhouse, Newcastle. Først publisert (i Great Britain) av Jonathan Cape Ltd in 1983.
- Krohn-Hansen**, Christian. 1993 "Motstand vs. selvpålagte lenker vs. Stiltiende forståelser: legitimitet og politisk praksis". I Norsk Antropologisk Tidsskrift, Universitets Forlaget
- Lee**, David og **Newby**, Howard. 1983 *The Problem of Sociology*, Unwin Hyman Ltd, London.
- Lian**, Gjertrud. 2000 "All I want is a descent life – Experiencing Poverty in the East-End's inner-city settings" i *Hovedfagsstudentenes årbok 2000 - Sosialantropologi*, Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Lian**, Gjertrud. 2002 "Shopping; an Act of Love – Exploring the morality og female consumption in an inner-city setting of Newcastle" i *Hovedfagsstudentenes årbok 2002 – Sosialantropologi*, Sosialantropologisk institutt, Universitetet i Oslo, Oslo.
- Mauss**, Marcel. 1995 *Gaven - Utvexslingsens form og årsak i arkaiske samfunn*. Cappelen Akademisk Forlag AS, Oslo.
- Mead**, George Herbert. 1934 *Mind, Self and Society*. University of Chicago Press, Chicago.

- Melhuus**, Marit og **Borchgrevink**, Tordis. 1984 "Husarbeid: Tidsbinding av kvinner" i (Rudie red) *Myk stat – hard landing*, Universitetsforlaget, Oslo.
- Michael**, Liz. 1992 *Walker*, Publisert av Newcastle upon Tyne City Libraries and Art, Newcastle.
- Miller**, Daniel. 1998 *A Theory of Shopping*, Polity Press, Cambridge
- Miller**, Peter. 1987 "From Disciplinary Power to Governmentality" i *Domination and Power*, Routledge and Keagan Paul, London
- Ortner**, Sherry B. 1973 "On Key Symbols" i *American Anthropologist New Series*, Vol. 75, No. 5, 1338-1346, American Anthropological Association (utgiver).
- Pelto**, Peritti og **Pelto**, Gretel. 1978 *Anthropological Research: the Structure of Inquiry*, University Press, Cambridge.
- Roberts**, Robert. 1973 *The Classic Slum – Salford Life in the First Quarter of the Century*, Penguin Books Ltd, Middlesex. Først publisert av University of Manchester Press, 1971.
- Robinson**, Fred (red.). 1988 *Post-Industrial Tyneside - An Economic and Social Survey of Tyneside in the 1980's*. Publisert av Newcastle upon Tyne City Libraries and Arts, Newcastle.
- Rosch**, Eleanor H. 1978 "Principles of categorization" in E. Rosch & B.B. Lloyd (red.) *Cognition and Categorization*, Erlbaum, Hillsdale, New Jersey.
- Sahlins**, Marshall. 1988 "On the Sociology of Primitive Exchange" i *Stone Age Economics*, Routledge, London.
- Scott**, J. C. 1985 *Wepons of the Weak: Everyday Forms og Peasant Resistance*. Yale University Press, New haven, CT.
- Scott**, J. C. 1990 *Domination and the Arts of resistance. Hidden Transcript*. Yale University Press, New Haven and London.
- Turner**, Victor. 1967 *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual*. Cornell University Press, Ithaca.
- Turner**, Victor. 1974 "Social Drama and Ritual Metaphors" i *Drama, Fields an Metaphors*, Cornell University Press, New York
- Wadel**, Cato. 1991 *Feltarbeid i egen kultur – En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. SEEK A/S, Flekkefjord.
- Wheelock**, Jane. 1990 *Husbands at Home - The Domestic Economy in a Post-Industrial Society*. Routledge, London and New York.

Willis, Paul. 1993 *Learning to Labour – How working class kids get working class jobs.* Ashgate Publishing Limited, Aldershot. Først publisert av Saxon House, Teakfield Limited (1976).

Young, Michael og Willmott, Peter. 1962 *Family and Kinship in East London.* Penguin Books Ltd, Middelsex, England. Først publisert i U.S.A. 1957.

Young, Michael og Willmott, Peter 1967 *Family and Class in a London Suburb.* The New English Library, London. Først publisert i Storbritannia 1960.

Andre referanser

Evening Chronicle, Local News, lørdag 25. april 1998.

Evening Chronicle, Local News, onsdag 29. april 1998.

Evening Chronicle, Local News, mandag 14. juni 1999.

Media+, bilag til The Independent, 30. mars 1998

Newcastle upon Tyne City Libraries & Arts, Local Studies Library: "Fact sheet 5 – Origin of the name geordie", March 1992

Office for National Statistics: Conception rates of young women, 1987 to 1997: Social Trends 30 (ST30214), sist oppdatert 9. mai 2002. Se www.statistics.gov.uk.

Office for National Statistics: Teenage conception rates: by age at conception and outcome: Social Trends 32 (ST32213), sist oppdatert 30. januar 2002. Se www.statistics.gov.uk.

Old Ordnance Survey Maps of Tyneside, Walker & Hebburn 1895. The Godfrey Edition, Alan Godfrey 1982, Gateshead.

Research Services, Newcastle upon Tyne City Council (1997): *Newcastle upon Tyne City Profiles – Results from the 1996 Inter Censal Survey.*

Ward Boundaries (Newcastle upon Tyne), Planning and Transportation Division, Newcastle City Council, 26. februar 2001